

Staat van Rotterdam 2009

STAAT VAN ROTTERDAM

2009

Centrum voor Onderzoek en Statistiek (COS)
Juni 2009

In opdracht van Bestuursdienst, gemeente Rotterdam

© Centrum voor Onderzoek en Statistiek (COS)

Auteurs: ir. E. de Jong, drs. M. van Rhee en drs. A.L. Roode

Project: 09-3025

Prijs: € 20,-

Adres: Goudsesingel 78, 3011 KD Rotterdam

Postbus 21323, 3001 AH Rotterdam

Telefoon: (010) 267 15 00

Telefax: (010) 267 15 01

E-mail: infocos@sdr.rotterdam.nl

Website: www.cos.rotterdam.nl

Voorwoord

Een grote stad is nooit af. Rotterdam is dan ook voortdurend in beweging. Iedere bewoner en gebruiker van de stad zorgt voor die beweging. En ook het bestuur voegt iets toe. Wij maken beleid, voeren het uit en veranderen zo de stad. Ondertussen is het belangrijk dat wij weten hoe het er voor staat, zodat wij goed kunnen inspelen op de staat van de stad.

Ook dit jaar biedt de Staat van Rotterdam ons inzicht in de stand van zaken. Per beleidsveld is in kaart gebracht wat er in de stad is veranderd en wat de Rotterdammers daarvan hebben gemerkt. Daarnaast is het functioneren van de Gemeente Rotterdam onderzocht. Rotterdammers konden daarover hun mening geven. Wat gaat goed, wat kan beter? Hun mening vinden wij belangrijk. Net zo belangrijk als de objectieve cijfers.

De Staat van Rotterdam koppelt objectieve cijfers aan subjectieve opvattingen van de Rotterdammers en levert daarmee onmisbare kennis aan de beleidsmakers van de stad. Hiermee kunnen wij weer aan het werk. Om beleid te maken dat aansluit op de behoeften, om de stad in beweging te brengen en beter te maken. Want een grote stad is nooit af!

Ahmed Aboutaleb
Burgemeester van Rotterdam

INHOUD

1	Inleiding	7
2	Belangrijkste punten uit de Staat van Rotterdam 2009	9
2.1	Gevolgen van de economische crisis	9
2.2	Demografie en kerncijfers	9
2.3	Bestuurlijke zaken en dienstverlening	9
2.4	Pijler Sociaal	10
2.5	Pijler Veilig	11
2.6	Pijler Fysiek	11
2.7	Pijler Economie	11
2.8	Pact op Zuid	12
3	De gevolgen van de economische crisis	13
3.1	De context	13
3.2	De Rotterdamse economie	15
3.3	Werkgelegenheid	17
3.4	Woningmarkt	21
3.5	De Rotterdamse haven	23
3.6	Mening van Rotterdammers over de kredietcrisis	24
4	Demografie en kerncijfers	25
4.1	Demografie	25
4.2	Kerncijfers	32
5	Bestuurlijke zaken en dienstverlening	37
5.1	Gemeenteraad	37
5.2	College en organisatie	41
5.3	Deelgemeenten	44
5.4	Publieksdiensten	47
5.5	Algemene middelen	55
6	Sociaal	57
6.1	Sport en recreatie	57
6.2	Volksgesondheid	61
6.3	Welzijn en armoedebeleid	71
6.4	Participatie	79
6.5	Cultuur	92
6.6	Onderwijs	96
6.7	Jeugd	102
6.8	Werk en inkomen	110
6.9	Sociale werkvoorziening	115
7	Veilig	117
7.1	Openbare orde en veiligheid	117
8	Fysiek	127
8.1	Verkeer en vervoer	127
8.2	Wonen en ruimtelijke ordening	137
8.3	Schoon	153
8.4	Openbare werken	156

9	Economie	163
9.1	Economie en haven	163
9.2	Haven	177
9.3	Milieu	181
9.4	Grondzaken	192
10	Pact op Zuid	195
10.1	Wonen en woonomgeving	195
10.2	Veiligheid	206
10.3	Sociaal	208
10.4	Economie	220

1 Inleiding

Wat is de Staat van Rotterdam

De *Staat van Rotterdam* beschrijft zo veel mogelijk op outcome-niveau hoe Rotterdam ervoor staat en geeft inzicht in de effecten van gemeentelijk beleid. Per beleidsveld geeft de *Staat van Rotterdam* aan wat er gebeurt in de stad, wat er verandert, wat de Rotterdammers daarvan merken en vinden. Waar relevant vergelijkt de *Staat* de toestand in Rotterdam met de andere grote steden. Kort gezegd geeft de *Staat van Rotterdam* antwoord op de twee vragen waar alle beleidsmakers zich mee bezig houden: 'Zijn we met de goede dingen bezig en doen we deze dingen goed'.

Beleidsvelden

De gemeenteraad heeft voor de periode 2006 – 2010 de beleidsvelden vastgesteld. Het zijn er 22. Dat zijn er 7 meer dan in de collegeperiode 2002 – 2006. Per beleidsveld zijn de belangrijkste indicatoren geselecteerd. Voor een deel vond de selectie plaats op grond van de relatie met het collegeprogramma '*De stad van aanpakken*' en voor een deel zijn indicatoren geselecteerd omdat zij de basisinformatie geven voor beoordeling van beleid. Voor deze indicatoren zijn de meest recente beschikbare gegevens verzameld. De *Staat van Rotterdam* komt met de huidige beleidsvelden voor deze collegeperiode jaarlijks uit. De indicatoren beperken zich niet tot de zogenaamde harde objectieve gegevens maar geven nadrukkelijk ook aandacht aan de waardering van Rotterdammers, Rotterdamse bedrijven en mensen die Rotterdam bezoeken.

Met de jaarlijkse herhaling van de *Staat van Rotterdam* is het mogelijk om de vraag te beantwoorden of de gemeente met haar inspanningen bereikt, wat ze wil bereiken. Natuurlijk veranderen de uitkomsten van de indicatoren op outcome-niveau langzaam. Verandering is een kwestie van de lange adem. Voor de meeste indicatoren is echter al een tijdreeks aanwezig. Zo kan de gemeente beoordelen of het beleid effectief en efficiënt is.

De Staat van Rotterdam 2009

Pijlers van beleid

De *Staat van Rotterdam 2009* is op dezelfde manier geordend als het collegeprogramma '*De stad van aanpakken*'. Dat wil zeggen dat de beleidsvelden zijn geclusterd naar de 4 pijlers van beleid: Sociaal, Economie, Fysiek en Veilig. De *Staat van Rotterdam* sluit op deze manier ook aan bij de concernorganisatie van Rotterdam. Per pijler leggen de indicatoren de relatie met de maatschappelijke effecten die het college van B&W deze periode wil bereiken.

Bronnen

De *Staat van Rotterdam* maakt gebruik van lokale en landelijke onderzoekgegevens. Wanneer er geen gegevens voor indicatoren beschikbaar waren, heeft de gemeente vragen gesteld in de Omnibusenquête van het Centrum voor Onderzoek en Statistiek (COS).

Gebiedsgericht werken

Een van de prioriteiten van het college is het gebiedsgericht werken. Dit geldt voor de hele stad maar twee gebieden krijgen van het college meer aandacht: Het gebied van het Pact op Zuid en de Binnenstad. Cijfers over de Binnenstad worden gepresenteerd in de Binnenstadsmonitor. Aan het Pact op Zuid is een apart hoofdstuk gewijd.

De economische crisis

De recente ontwikkelingen als gevolg van de kredietcrisis en de daaruit voortvloeiende economische recessie vergroten de behoefte aan actuele cijfers. Om die redenen bevat de Staat van Rotterdam dit jaar een eerste hoofdstuk met de meest recente cijfers op gebieden waar de gevolgen van de crisis het meest merkbaar zijn. Dit zijn cijfers over de economie en de haven,

de arbeidsmarkt en de woningmarkt. In de overige hoofdstukken zal waar dat relevant is een kanttekening worden gemaakt bij de cijfers zoals die jaarlijks gepubliceerd worden om ook bij deze onderwerpen de actualiteit niet uit het oog te verliezen.

Leeswijzer

De opbouw van dit rapport is als volgt:

- Een samenvatting van de belangrijkste punten uit de *Staat van Rotterdam 2009* is te vinden in hoofdstuk 2.
- Hoofdstuk 3 geeft inzicht in recente ontwikkelingen als gevolg van de economische crisis.
- Hoofdstuk 4 beschrijft de demografie en een aantal kerncijfers van Rotterdam.
- Hoofdstuk 5 bevat informatie over de gemeentelijke organisatie en gegevens over waardering van Rotterdammers van de gemeentelijke organisatie.
- De hoofdstukken 6 tot en met 9 bevatten per pijler de relevante indicatoren. Deze hoofdstukken hebben een inleiding met de grote lijnen van het gemeentelijk beleid.
- Hoofdstuk 10 behandelt het Pact op Zuid.

2 Belangrijkste punten uit de Staat van Rotterdam 2009

2.1 Gevolgen van de economische crisis

- Iets meer dan de helft van de inwoners heeft persoonlijk iets gemerkt van de kredietcrisis of verwacht dat dit binnenkort zal gebeuren. Eén op de vier Rotterdammers heeft zelf nog niets gemerkt van de Kredietcrisis en verwacht dit ook niet. De overige Rotterdammers weten dit niet.
- De verwachting is dat de zorgeconomie, een speerpunt van de Rotterdamse economie, niet sterk wordt beïnvloed door de crisis.
- Rotterdam heeft van de vier grote steden het grootste arbeidsvolume in de conjunctuurgevoelige industriële sector.
- De Rotterdamse haven en de hele transportsector hebben zwaar te lijden onder de inzakking van de wereldhandel als gevolg van de economische crisis. Nadat de kwartaalcijfers over het eerste kwartaal van 2009 bekend werden, heeft de Rotterdamse haven haar verwachting voor 2009 bijgesteld. De verwachte daling is nu 10 procent tegenover 5 tot 8 procent bij de jaarwisseling.
- Rotterdam heeft van de vier grote steden onveranderd het hoogste aandeel niet-werkende werkzoekenden. Het verschil met de andere grote steden werd in de loop van 2008 kleiner, maar is sinds begin 2009 weer aan het toenemen.
- In de eerste vier maanden van 2009 is het aantal niet-werkende werkzoekenden in de leeftijd tot en met 26 jaar met 60 procent gestegen.
- Net als in heel Nederland is ook in Rotterdam de woningmarkt ingezakt. De mediane verkoopprijs van woningen is in Rotterdam lager dan in andere steden, en is minder sterk gedaald.

2.2 Demografie en kerncijfers

- De bevolking van Rotterdam is in 2008 voor het eerst sinds jaren weer toegenomen.
- De uittocht van gezinnen uit de stad neemt af.

2.3 Bestuurlijke zaken en dienstverlening

- Meer dan de helft van de Rotterdammers vindt dat het gemeentebestuur burgers stimuleert om mee te doen en goed samenwerkt met andere partijen in de stad.
- Het merendeel van de Rotterdamse burgers vindt dat de aanpak van overlastgevende jongeren prioriteit moet hebben bij het gemeentebestuur. Ook het aandeel Rotterdammers dat vindt dat jeugdproblematiek een belangrijk probleem van de stad is, is in de afgelopen jaren gestegen. Eén op de vier Rotterdammers vindt dit nu een belangrijk probleem.
- Het gebruik van gemeentelijke dienstverlening via internet is sinds het voorjaar 2008 verdubbeld en de bekendheid van het centrale telefoonnummer van de gemeente neemt nog steeds toe.
- De gemeente ontving in 2008 meer klachten dan voorheen. De lage drempel om te klagen door gebruik van internet is hier debet aan. Het percentage klaagschriften dat binnen de norm van vier weken werd afgehandeld voldoet aan de norm van 90 procent, het aandeel informele klachten dat binnen vier weken werd afgehandeld niet.
- Het aantal meldingen buitenruimte is flink gestegen. Ook het aandeel meldingen dat binnen de norm van drie werkdagen is afgehandeld, is flink gestegen .

- De lastendruk is voor inwoners van Rotterdam het afgelopen jaar ten opzichte van andere gemeenten verder gestegen. Rotterdammers met een koopwoning hebben hogere lokale lasten dan huiseigenaren in Amsterdam en Den Haag.

2.4 Pijler Sociaal

- Het gemiddeld besteedbaar huishoudinkomen van Rotterdamse huishoudens is in 2006 gestegen. Het verschil tussen huishoudens met een autochtone hoofdkostwinner en een allochtone hoofdkostwinner is groter geworden. Het gemiddeld besteedbaar inkomen van tweede generatie allochtonen is bijna even hoog als van autochtonen.
- Met de invoering van een kindtoelage voor bijstandsgezinnen is het aantal huishoudens dat een uitkering ontvangen heeft uit de bijzondere bijstand in 2008 sterk gestegen. Het bereik van de bijzondere bijstand is onder allochtone huishoudens hoger dan onder autochtone huishoudens.
- Het aantal Rotterdammers, dat drie jaar of langer leeft van een bijstandsuitkering, is de laatste jaren sterk gedaald.
- Dertig procent van de Rotterdammers in de leeftijd van 55 tot en met 64 jaar leeft van een WW-, bijstands- of arbeidsongeschiktheidsuitkering.
- Jaarlijks worden meer Rotterdampassen uitgegeven. Vooral het aandeel volwassenen en kinderen uit gezinnen met een inkomen boven de inkomensgrens groeit gestaag.
- De doelstelling dat in 2010 tenminste 80 procent van de driejarigen gebruik maakt van een voorschoolse voorziening is in 2008 al gehaald. Het aandeel driejarige doelgroep peuters dat een programma van voorschoolse educatie volgt, is gestegen, maar voldoet nog niet aan het streefdoel.
- Het aandeel voortijdig schoolverlaters is onder autochtonen en tweede generatie allochtonen in 2008 iets lager dan in 2007. Het aandeel onder eerste generatie allochtonen is gelijk gebleven en ligt veel hoger dan bij de andere groepen.
- Relatief meer jonge vrouwen dan jonge mannen in de leeftijd van 17 tot en met 22 jaar hebben een startkwalificatie. Dit geldt voor autochtonen, westerse en niet-westerse allochtonen.
- Het aandeel niet-westerse allochtonen dat de HAVO volgt, is in Rotterdam vergeleken met Amsterdam en Utrecht relatief hoog. Het aandeel niet-westerse allochtonen op het VWO is lager en in alle steden gelijk. In Rotterdam gaat een aanzienlijk kleiner deel van de autochtonen en westerse allochtonen naar de HAVO of het VWO dan in de andere drie grote steden.
- Het aandeel tienermoeders in Rotterdam daalt, maar is aanzienlijk hoger dan in de andere drie grote steden.
- Rotterdam heeft van de vier grote steden het hoogste aantal verdachten per 10.000 jongeren in de leeftijd van 12 tot en met 24 jaar.
- Meer volwassen Rotterdammers hebben een gezonde leefstijl: Het aandeel van de bevolking dat voldoende beweegt is tussen 2005 en 2008 toegenomen. Het aandeel rokers en overmatige drinkers onder de Rotterdammers is afgenomen.
- Er zijn in het schooljaar 2007/2008 meer peuters met overgewicht dan in het schooljaar daarvoor.

2.5 Pijler Veilig

- De gemiddelde veiligheidsindex over alle wijken van de stad Rotterdam is in 2008 een ruime zeven. Rotterdam valt hiermee voor het derde achtereenvolgende jaar in de categorie veilig.
- Rotterdam staat op de vijfde plaats in de rangorde van gemeenten volgens de Gemeentelijke Veiligheidsindex. Volgens deze index zijn er dus vier gemeenten waar het onveiliger is dan in Rotterdam. Tot deze gemeenten behoren Utrecht en Amsterdam.

2.6 Pijler Fysiek

- Rotterdammers die buiten de stad werken en werkenden die van buiten Rotterdam komen zijn relatief veel reistijd kwijt aan files. Rotterdam staat op beide lijsten bij de laagste vijf gemeenten in de rangordelijst van Atlas van Gemeenten.
- Het aandeel Rotterdammers dat volgens eigen zeggen intensief van de auto gebruik maakt, is in 2008 iets gestegen.
- Ook is het aantal reizigerskilometers bij de RET in 2008 flink gestegen.
- In Rotterdam zijn in 2008 2.800 nieuwbouwwoningen opgeleverd. Daarbij zijn vergeleken met vorige jaren opvallend veel huurwoningen in de duurdere prijsklasse.
- De gemiddelde WOZ-waarde van woningen is in 2008 in Rotterdam minder hard gestegen dan in de andere grote steden.
- Rotterdam is in 2008 iets gestegen op de woonaantrekkelijkheidsindex van Atlas van Gemeenten.
- Meer Rotterdammers zijn de laatste twee jaar tevreden over het schoon in Rotterdam en bijna alle Rotterdamse wijken zijn ook 'schoon en heel' volgens de daarvoor opgestelde normen.
- De tevredenheid met straatverlichting neemt de laatste jaren af.
- Meer dan veertig procent van de Rotterdammers vindt dat er niet voldoende groengebieden en bomen in de stad zijn.

2.7 Pijler Economie

- Gezondheid en welzijn en zakelijke dienstverlening zijn in Rotterdam de sectoren met de meeste arbeidsplaatsen.
- Er zijn in de vier kansrijke clusters haven, creatieve cluster, vrijetijdsccluster en het medisch en zorgcluster in 2008 circa 155.000 personen werkzaam.
- In Rotterdam is dertig procent van de bevolking van 17 tot en met 27 jaar student.
- De werkgelegenheid in het MKB is in 2008 ten opzichte van 2002 gestegen.
- Het aantal hotelovernachtingen is in 2008 gedaald.
- De Rotterdamse haven is gezakt op de wereldranglijst.
- Het fijn stof gehalte in de lucht is in Rotterdam in 2008 gedaald, maar de emissie van CO₂ is sinds 2005 nog nauwelijks gedaald.

2.8 Pact op Zuid

- Er zijn in het plangebied Pact op Zuid in 2008 681 nieuwbouwwoningen opgeleverd, bijna twee keer zoveel als in 2007. Zeven op de tien nieuwbouwwoningen is een koopwoning. Naar verhouding zijn in het Pact op Zuid gebied meer eengezinswoningen gerealiseerd dan in de rest van Rotterdam. De woningen behoren vaker tot de middeldure en goedkope prijsklasse.
- Bewoners van de deelgemeenten Feijenoord, Charlois en IJsselmonde, die tezamen het Pact op Zuid vormen, zijn voor een groter deel tevreden met de speelmogelijkheden voor kinderen in hun buurt. Dit aandeel is in 2009 hoger dan in de rest van Rotterdam.
- In het Pact op Zuid gebied vinden minder inwoners dan in de rest van Rotterdam hun eigen buurt schoon.
- Vooral huishoudens met lage inkomens vestigen zich in het Pact op Zuid gebied. Het zijn ook vooral huishoudens met lage inkomens die binnen het gebied verhuizen.
- Het aandeel inwoners met als hoofdinkomen een uitkering is in het plangebied Pact op Zuid vijf procent hoger dan in de rest van Rotterdam. Deze cijfers uit 2006 verschillen nauwelijks van die uit 2005.
- Voor zowel autochtonen als allochtonen geldt dat in het Pact op Zuid gebied het aandeel huishoudens met een inkomen onder de armoedegrens hoger is dan in de rest van Rotterdam.
- Het aandeel kansarme gezinnen in het Pact op Zuid gebied is in 2008 afgenomen. Het verschil met de rest van Rotterdam is kleiner geworden.
- Het aandeel autochtone en westers allochtone voortijdig schoolverlaters is in het Pact op Zuid gebied beduidend hoger dan in de rest van Rotterdam. Bij niet-westers allochtone jongeren is het verschil in aandeel voortijdig schoolverlaters tussen beide gebieden niet zo groot.
- Het aandeel jeugdige werklozen is in het Pact op Zuid gebied hoger dan in de rest van Rotterdam.
- De werkgelegenheid in het MKB is in Pact op Zuid gebied ten opzichte van 2002 zeer licht gedaald, terwijl in de rest van Rotterdam de werkgelegenheid in het MKB is gestegen.

3 De gevolgen van de economische crisis

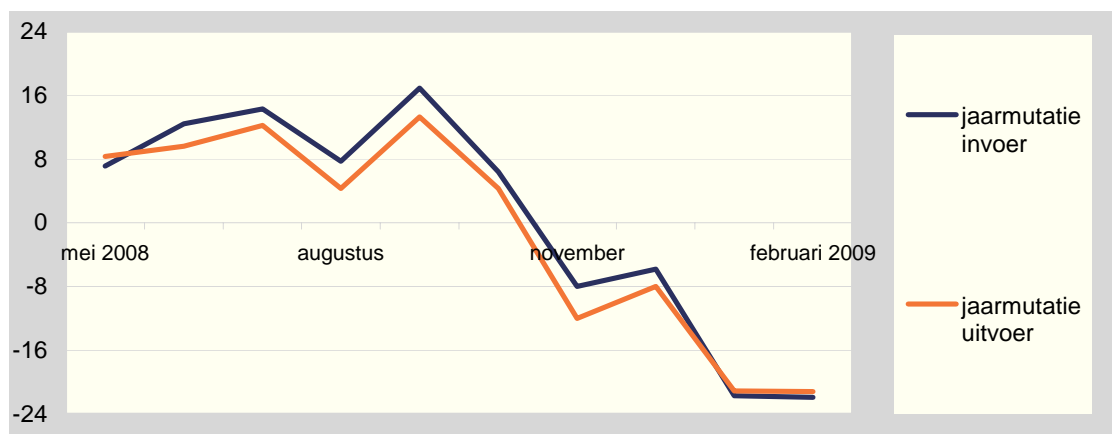
Aanvullend op het collegeprogramma 2006-2010 heeft het College van B&W half maart 2009 naar aanleiding van de economische crisis een Plan van Aanpak bekend gemaakt. Dit Plan van Aanpak betreft een pakket maatregelen die gepaard gaan met een geplande extra investering van € 323 miljoen. De maatregelen zijn enerzijds gericht op het stimuleren van de economie, onder andere door het aanjagen van de bouwproductie en het versneld investeren in infrastructuur en vastgoed en anderzijds op ondersteuning van de Rotterdamse burgers door maatregelen die gericht zijn op actieve bemiddeling naar werk, opleiding en scholing en tegengaan van armoede en schuldenproblematiek.

3.1 De context

De kredietcrisis die plaatsvond in de tweede helft van 2008 heeft er toe geleid dat de Nederlandse economie in de loop van 2008 in een recessie is beland. De vooruitzichten voor de Nederlandse economie zijn sindsdien in een kort tijdsbestek sterk gewijzigd en bijzonder onzeker. De gevolgen van de kredietcrisis voor de reële economie werken voornamelijk door via de wereldhandel. Het CPB voorziet dat de voor Nederland relevante wereldhandel in 2009 ongeëvenaard zal krimpen. De gevolgen hiervan zijn terug te vinden in de cijfers van in- en uitvoer van Nederland.

Jaarmutatiecijfers van invoer en uitvoer geven aan wat de procentuele verandering is van de invoer- en uitvoerwaarde in een bepaalde maand ten opzichte van dezelfde maand een jaar eerder.

Figuur 3-1 Internationale handel; Jaarmutatie in- en uitvoer in procenten*

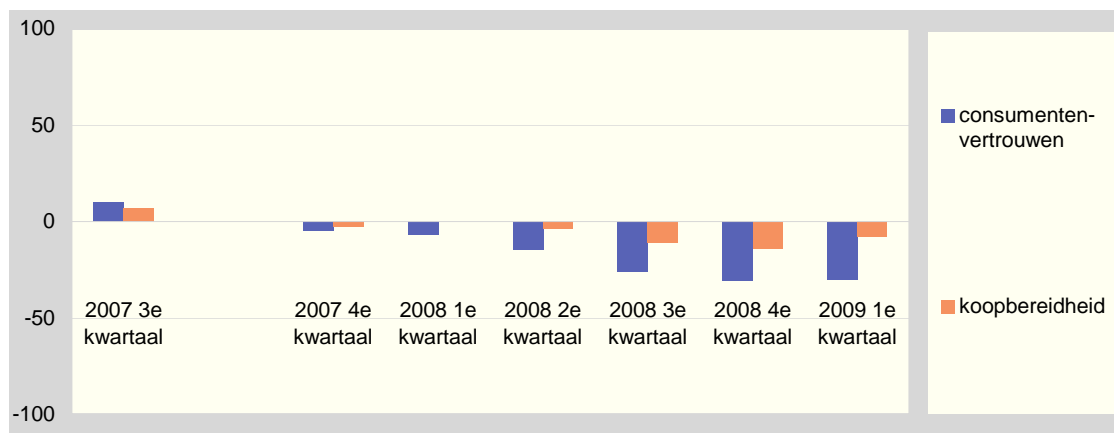
Bron: CBS

* voorlopige cijfers

Zowel de invoer als de uitvoer is in Nederland sinds november 2008 sterk gedaald. Sindsdien zijn de mutaties negatief ten opzichte van het jaar ervoor. De economische situatie in Nederland wordt hierdoor sterk benadeeld. Volgens de meest recente verwachting van het Centraal Planbureau (CPB), daterend van februari 2009, zal de Nederlandse economie in 2009 met 3,5 procent krimpen en in 2010 met 0,25 procent. Omdat de koopkracht van de meeste huishoudens in 2009 nog zal stijgen en in 2010 op hetzelfde niveau blijft, is de verwachting van het CPB, dat de consumptie de komende jaren slechts licht zal afnemen.

Het CBS meet het consumentenvertrouwen en de koopbereidheid van de Nederlandse consument en gebruikt daarvoor een index die loopt van – 100 tot + 100.

Figuur 3-2 Consumentenvertrouwen en koopbereidheid Nederlandse consumenten

Bron: CBS

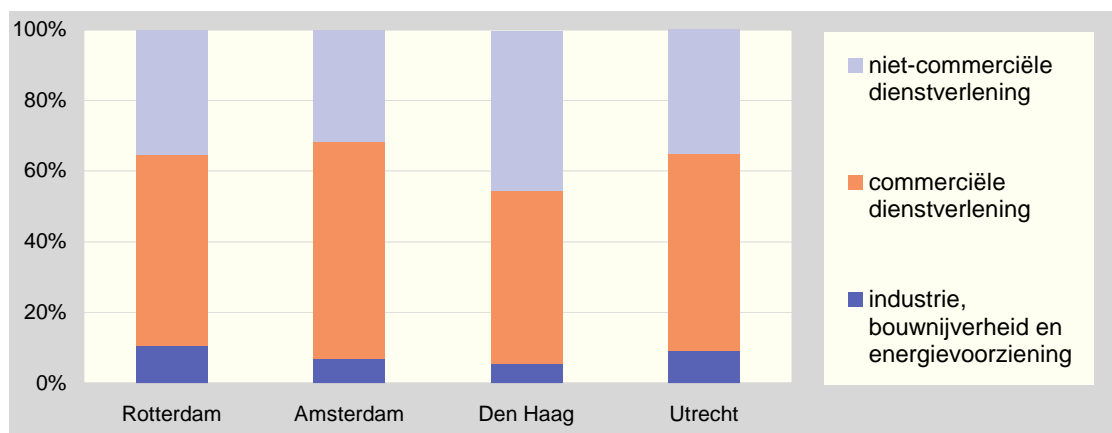
Het consumentenvertrouwen is al sinds het vierde kwartaal van 2007 onder het nulpunt gedaald, wat betekent dat het merendeel van de Nederlandse consumenten pessimistisch is over de Nederlandse economie. Het consumentenvertrouwen bereikte het vierde kwartaal van 2008 een dieptepunt, en heeft zich in het eerste kwartaal van 2009 gestabiliseerd. De koopbereidheid, een deelindicator van consumentenvertrouwen is in het eerste kwartaal van 2009 echter weer beduidend minder negatief dan aan het eind van 2008.

Volgens de raming van het CPB zal in Nederland in 2010 bijna 9 procent van de beroepsbevolking werkloos zijn.¹ Daarbij wordt er van uitgegaan dat de werkgelegenheid in de overheidssector en de zorg zal stijgen en met name in de marktsector sterk zal dalen. Ook de overheidsfinanciën zullen de komende jaren sterk verslechteren onder invloed van de economische crisis. Factoren die daarbij een rol spelen zijn verlaging van belastinginkomsten, verhoging van werkloosheidsuitgaven en verminderde baten uit aardgas. Ook de tekorten bij de lagere overheden zullen oplopen.

¹ In 1983 en 1984 was dit 10,2 procent en in 1935 zelfs 19,4 procent. In absolute aantallen zal de werkloosheid in Nederland ongeëvenaard zijn, is de verwachting.

3.2 De Rotterdamse economie

Figuur 3-3 Arbeidsvolume naar sector, december 2007

Bron: CBS

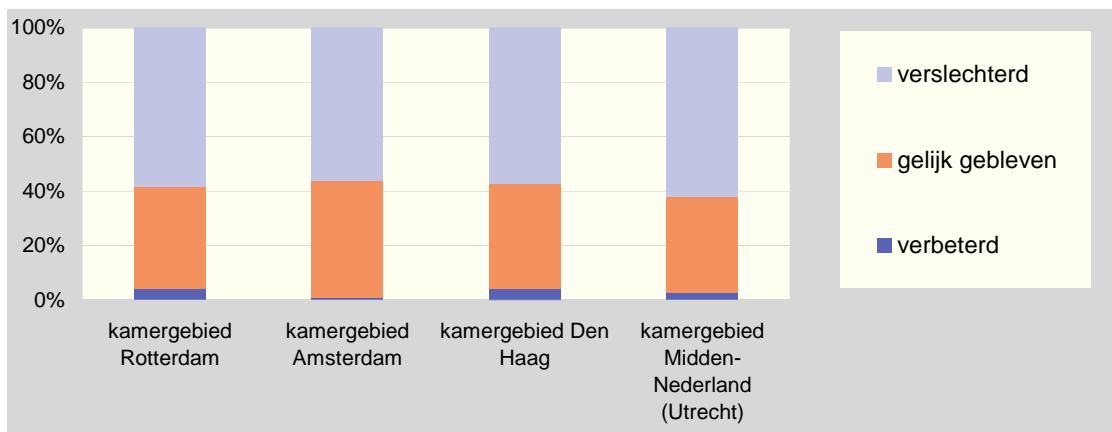
Rotterdam heeft van de vier grote steden het grootste arbeidsvolume (11 procent) in de sector industrie, bouwnijverheid en energievoorziening. De sector commerciële dienstverlening is in Rotterdam niet bijzonder groot. Omdat deze voor een groot deel bestaat uit havengerelateerde werkgelegenheid is die wel sterk conjunctuurgevoelig. De niet-commerciële dienstverlening, die het minst conjunctuurgevoelig is, beslaat in Rotterdam 35 procent van het arbeidsvolume.

Van de door het College benoemde drie speerpunten van de Rotterdamse economie: haven, creatieve economie en de zorgeconomie, zijn de eerste twee conjunctuurgevoelig, maar wordt verwacht dat de zorgeconomie ondanks de economische crisis niet zal krimpen.

In de Atlas van Gemeenten 2009 is een conjunctuurgevoeligheidsindicator opgenomen die uitdrukt in welke gemeenten de werkloosheid het meest zal stijgen als gevolg van de economische crisis. Daarbij is uitgegaan van de vooronderstelling dat het aantal banen in de financiële dienstverlening, de bouw, de maakindustrie en de transportsector met 10 procent zal dalen, terwijl het aantal banen in de overige sectoren gelijk blijft. De gemeente op de eerste plaats is het meest conjunctuurgevoelig en op de laatste, 50^e plaats het minst conjunctuurgevoelig. Rotterdam eindigt bij deze indicator op de 37^e plaats, na Utrecht (14^e plaats) en Amsterdam (16^e plaats). Alleen Den Haag scoort hier beter met een 46^e plaats. Er zijn overigens geen grote verschillen gemeten tussen de steden, vanwege het feit dat de grenzen van de arbeidsmarkt voor inwoners van een bepaalde stad niet ophouden bij de gemeentegrenzen.

De conjunctuurenquête Nederland (COEN) geeft inzicht in de mening van ondernemers over het economische klimaat.

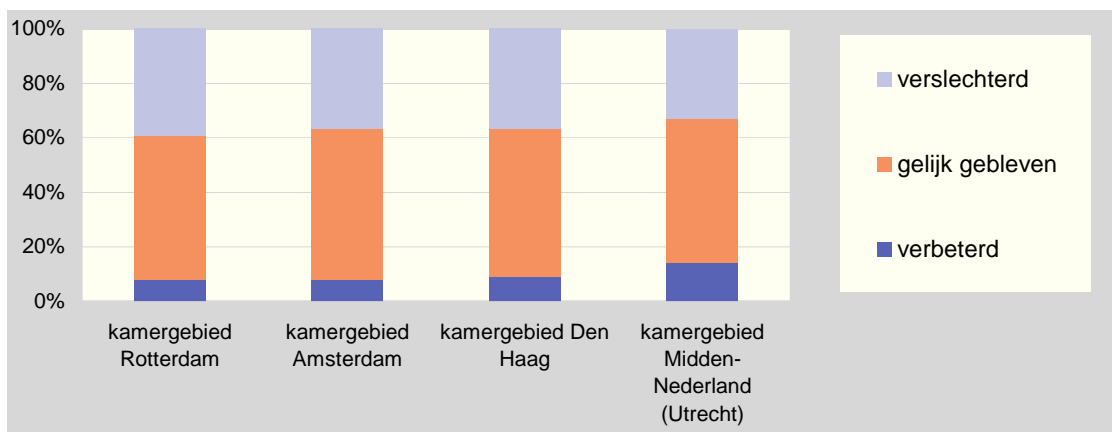
Figuur 3-4 Mening van ondernemers over economische klimaat van het afgelopen kwartaal, januari 2009

Bron: COEN

Het aandeel ondernemers in het Kamergebied Rotterdam², dat in januari 2009 vindt dat het economisch klimaat in het afgelopen kwartaal is verbeterd in Rotterdam, is uiteraard laag (ruim 4 procent), maar hoger dan in de andere grote steden.

Figuur 3-5 Mening van ondernemers over winstgevendheid van het afgelopen kwartaal, januari 2009

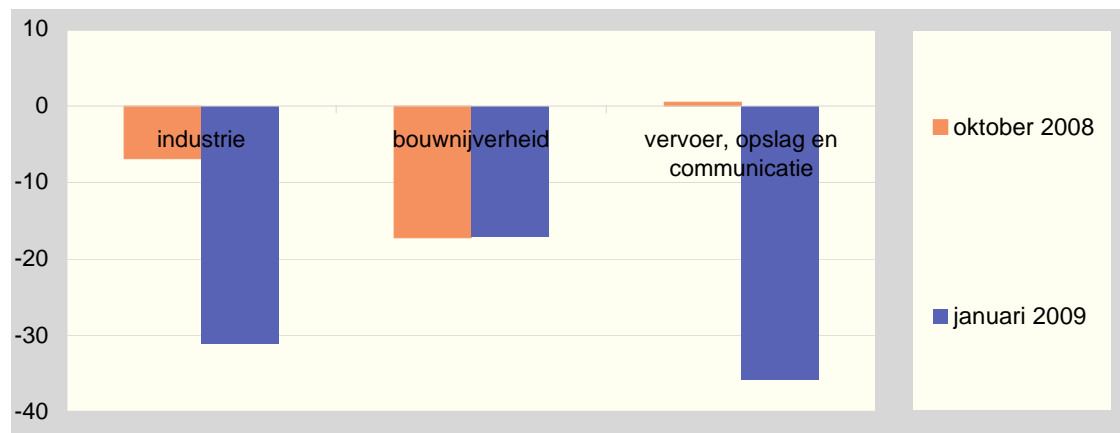
Bron: COEN

Het aandeel ondernemers in het kamergebied Rotterdam dat vindt dat de winstgevendheid in het afgelopen kwartaal is verbeterd, is acht procent. Dit is ongeveer het zelfde aandeel als in Amsterdam en Den Haag. In het kamergebied Midden-Nederland hebben relatief de meeste ondernemers een positief beeld over de winstgevendheid in het afgelopen kwartaal.

² Het kamergebied Rotterdam bestaat uit de vijf kringgebieden Hollandse Eilanden en Waarden, Midden-Holland, Drechtstreek, Rotterdam en Rechter Maasoever

Het saldo productie is het gewogen percentage ondernemers met een toegenomen productie/bedrijvigheid in het vorige kwartaal minus het percentage ondernemers met een afgenomen productie in deze periode. Dit saldo geeft inzicht in de richting waarin de productie/bedrijvigheid in het voorgaande kwartaal zich heeft ontwikkeld ten opzichte van het kwartaal daarvoor.

Figuur 3-6 Saldo productie vorig kwartaal van drie sectoren, bij bedrijven van 5 personen of meer, kamergebied Rotterdam

Bron: COEN

Het saldo productie is in de sectoren industrie en vervoer, opslag en communicatie in het laatste kwartaal van 2008 sterk teruggelopen. Het saldo productie in de bouwnijverheid was in het derde kwartaal van 2008 al verslechterd. De situatie in deze bedrijfstak in Rotterdam is in het vierde kwartaal niet verder verslechterd.

Uit de Conjunctuurenquête Nederland over het eerste kwartaal van 2009³ blijkt dat in tegenstelling tot landelijke ontwikkelingen in Rotterdam de omzetontwikkeling, productie, orderontvangsten, exporten en werkgelegenheid niet verder verslechterd is. Er zijn grote verschillen tussen sectoren. Vraagterugval is de belangrijkste productiebelemmering voor de sectoren industrie, horeca en groothandel, terwijl in de bouwsector het tekort aan gekwalificeerd personeel nog steeds de grootste belemmering vormt. Landelijk geeft vijf procent van de ondernemers aan productieactiviteiten te gaan verplaatsen of uitbesteden als maatregel om de effecten van de economische crisis op te vangen. In Rotterdam is dit aandeel met nog geen één procent van de ondernemers beduidend lager.

Vergeleken met de andere grote steden is het aandeel flexibele arbeidskrachten in Rotterdam hoog. Dit werkt in het nadeel van de stad, want de uitzendbranche heeft zwaar te lijden onder de economische crisis. Landelijk is de uitzendbranche in de eerste twee maanden van 2009 in omzet met 9 procent gedaald en in uren met 12 procent.⁴

3.3 Werkgelegenheid

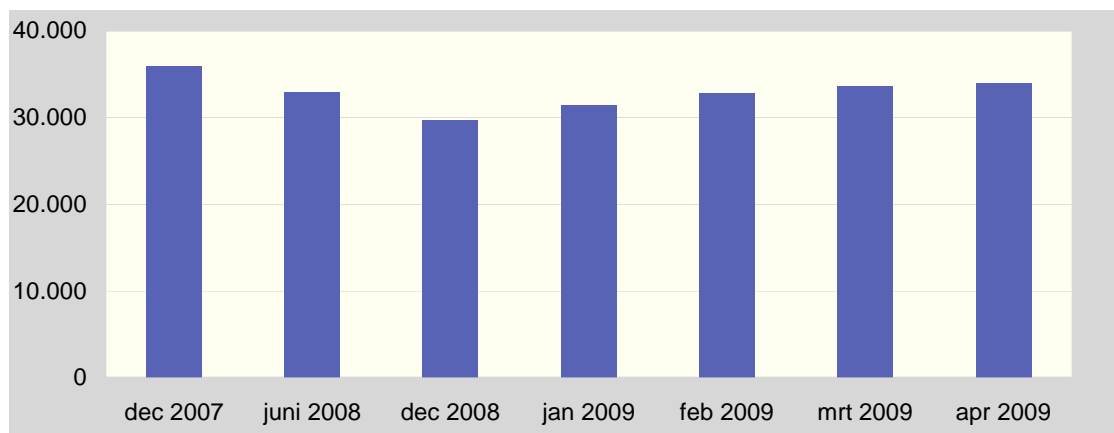
De algemene verwachting is dat jongeren, allochtonen en laagopgeleiden als eersten getroffen zullen worden door de economische recessie. Ook zullen flexibele arbeidskrachten als eerste werkloos worden. In de volgende paragraaf worden cijfers gepresenteerd van het CWI (Centrum voor werk en inkomen) met betrekking tot ontwikkelingen in de werkgelegenheid in Rot-

³ COEN, eerste kwartaal 2009, Rotterdamse cijfers; Kamer van Koophandel Rotterdam

⁴ Flex en figures, april 2009, ABU

terdam. Daarbij moet worden opgemerkt dat deze cijfers geen goed inzicht geven in de ontwikkelingen van flexibele arbeidscontracten en de werkgelegenheid bij uitzendbureaus.

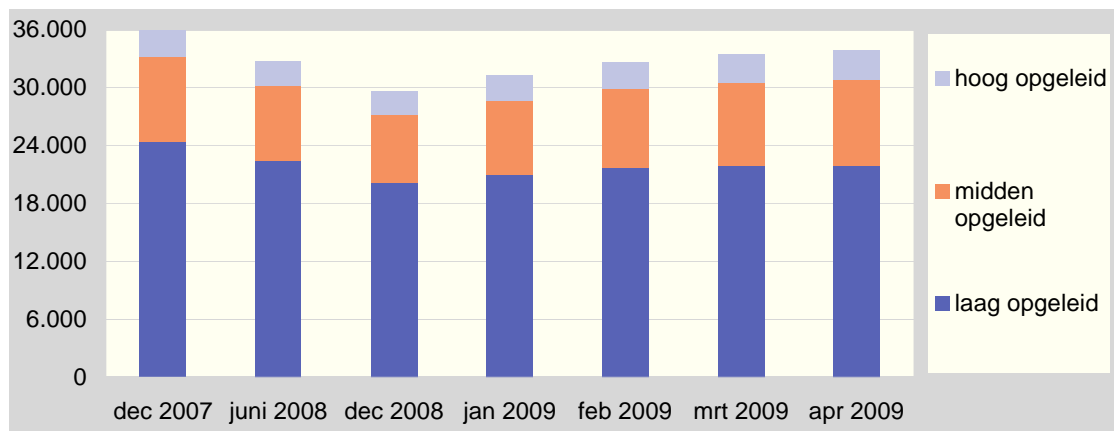
Figuur 3-7 Aantal niet-werkende werkzoekenden

Bron: CWI, *werk.nl*

Het aantal niet-werkende werkzoekenden (nww-ers) dat is ingeschreven bij het CWI is gedurende het jaar 2008 met ruim 6.000 gedaald, maar is sinds begin 2009 weer gaan stijgen. De stijging was in de eerste twee maanden van het jaar groter dan in maart en april. Het totaal aantal nww-ers in Rotterdam bedraagt ultimo april 2009 bijna 34.000 personen.

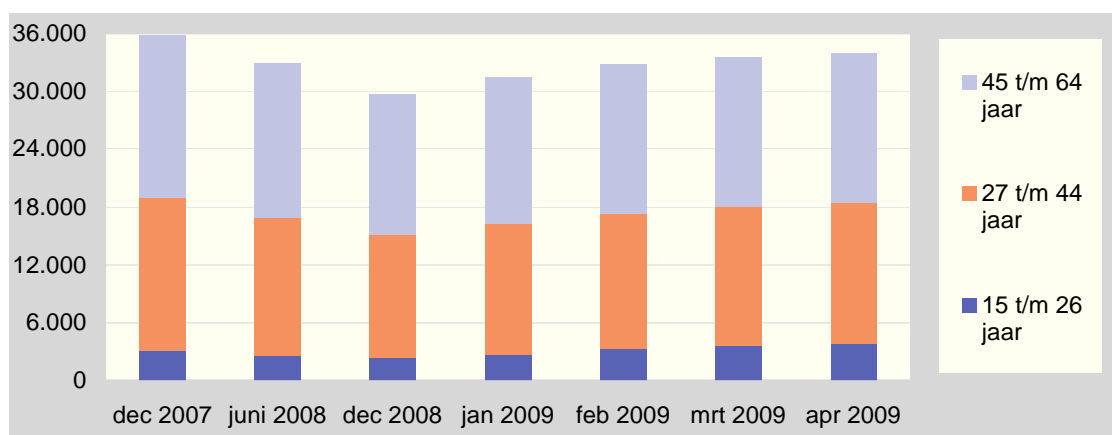
Figuur 3-8 Niet-werkende werkzoekenden naar opleidingsniveau

Bron: CWI, *werk.nl*

Bovenstaande cijfers bevestigen tot nu toe nog niet de verwachting, dat de toename van niet-werkende werkzoekenden met een opleiding op laag niveau (vmbo of lager) groter is dan de groei van het aantal nww-ers met een opleiding op midden of hoog niveau. Integendeel, het aandeel hoog opgeleide nww-ers is in de maanden maart en april 2009 sterker gestegen dan het aandeel nww-ers met een lager opleidingsniveau.

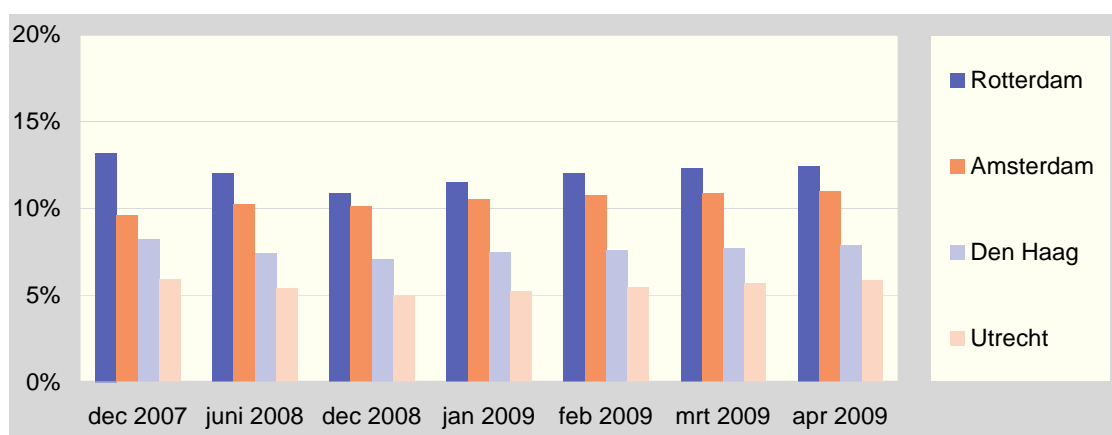
Figuur 3-9 Niet-werkende werkzoekenden naar leeftijd

Bron: CWI, werk.nl

Het aantal nww-ers in de jongste leeftijdscategorie is in de eerste vier maanden van 2009 in totaal met 60 procent gestegen. Dit is een veel grotere stijging dan bij de andere leeftijdscategorieën. Het aantal nww-ers in de leeftijd van 27 tot en met 44 jaar steeg in dezelfde periode met 14 procent, en in de leeftijd van 45 jaar en ouder met 7 procent.

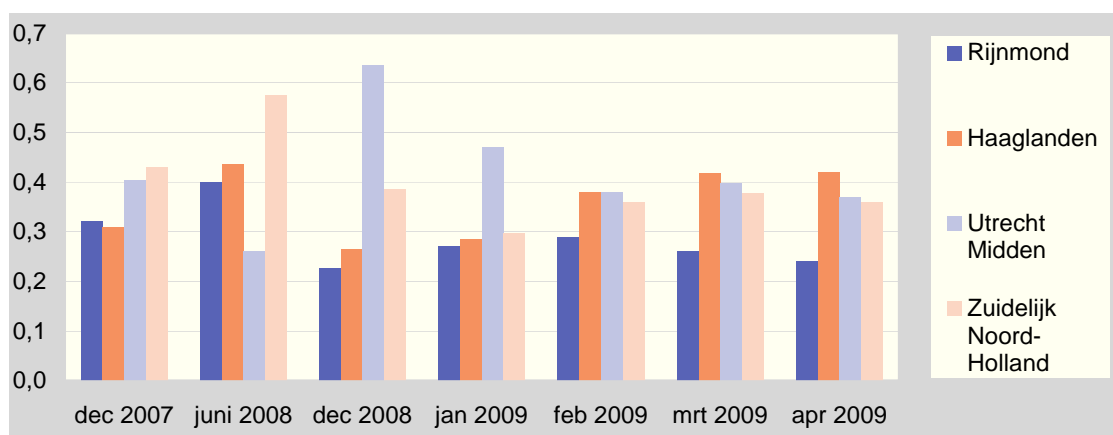
Figuur 3-10 Niet-werkende werkzoekenden als aandeel van de beroepsbevolking

Bron: CWI, werk.nl

Rotterdam heeft van de vier grote steden onveranderd het hoogste aandeel niet-werkende werkzoekenden. Het verschil met de andere grote steden werd in de loop van 2008 kleiner, maar begin 2009 stijgt het aandeel niet-werkende werkzoekenden in Rotterdam sterker dan in de andere drie grote steden. In Rotterdam is ultimo april 2009 12,4 procent van de beroepsbevolking niet-werkend werkzoekend.

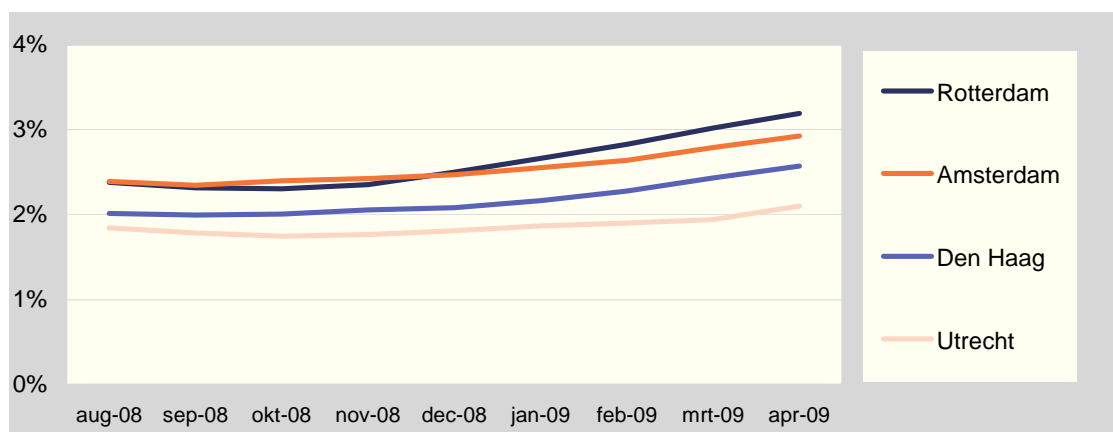
Figuur 3-11 Krapte-indicator arbeidsmarkt regio's

Bron: CWI, werk.nl

De Krapte-indicator geeft de verhouding weer tussen het aantal openstaande vacatures tot en met MBO-niveau en het aantal nww-ers dat korter dan zes maanden ingeschreven staat. Hoe hoger de Krapte-indicator, hoe krappere de arbeidsmarkt. In de regio Rijnmond is de arbeidsmarkt vanaf december 2008 ruimer dan het voorgaande jaar, en ruimer dan in de andere grootstedelijke agglomeraties.

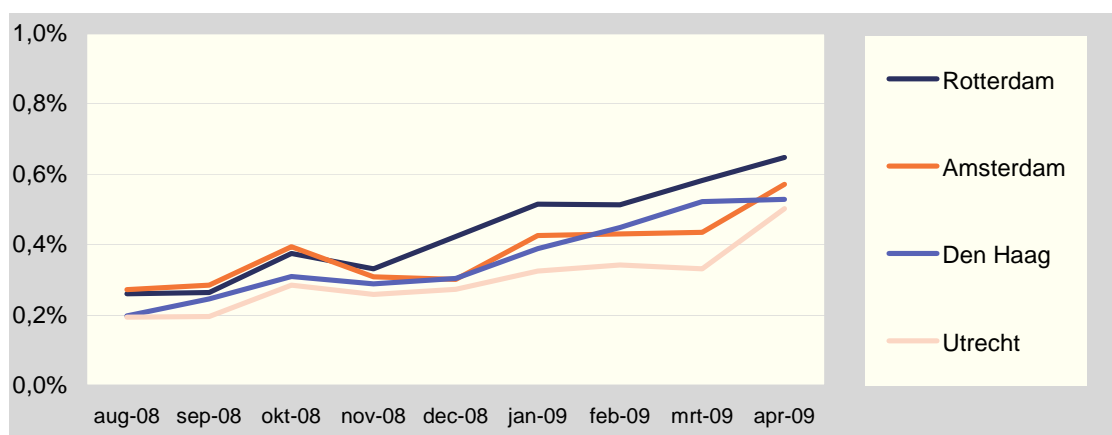
Figuur 3-12 Lopende WW-uitkeringen als aandeel van de beroepsbevolking

Bron: UWV

Het aandeel personen met een WW-uitkering is in de eerste maanden van 2009 in de vier grote steden gestegen. De stijging was het grootst in Rotterdam en het kleinste in Utrecht. Ultimo april 2009 is in Rotterdam het percentage WW-gerechtigden 3,2 procent van de beroepsbevolking. Dit is nog net iets lager dan aan het eind van 2006, toen 3,4 procent van de beroepsbevolking in Rotterdam aanspraak maakte op een WW-uitkering.

Figuur 3-13 Nieuwe WW-uitkeringen als aandeel van de beroepsbevolking

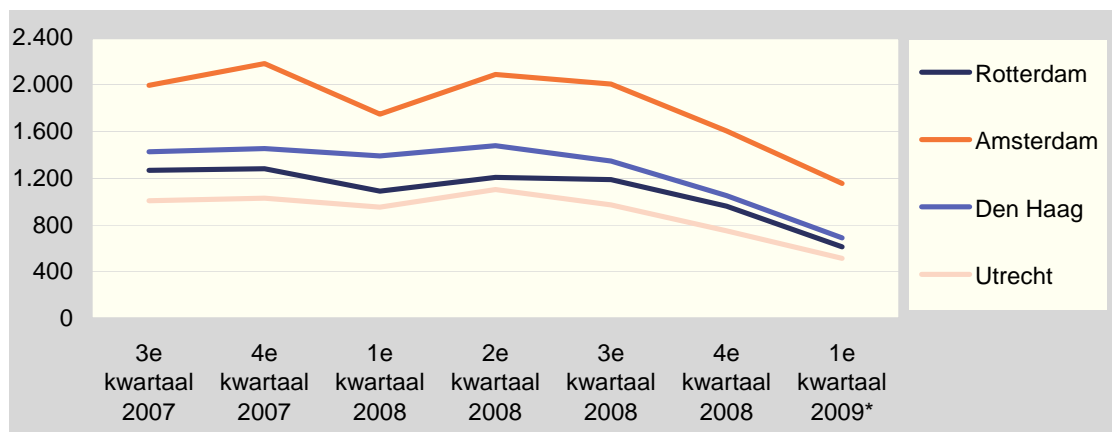
Bron: UWV

Als gevolg van seizoensfluctuaties is er altijd aan het einde van de zomer een toename van nieuwe instroom in de WW. In Rotterdam is vervolgens het aandeel personen die instromen in een WW-uitkering vanaf december 2008 gestegen. De instroom van nieuwe WW-ers is in Rotterdam sinds het uitbreken van de economische crisis hoger dan in de andere grote steden.

3.4 Woningmarkt

Ook de woningmarkt is onder invloed van de economische crisis aan sterke veranderingen onderhevig. Er worden minder woningen verkocht en voor het eerst sinds lange tijd dalen de prijzen van koopwoningen.

Figuur 3-14 Aantal koopovereenkomsten bestaande woningen op de woningmarkt

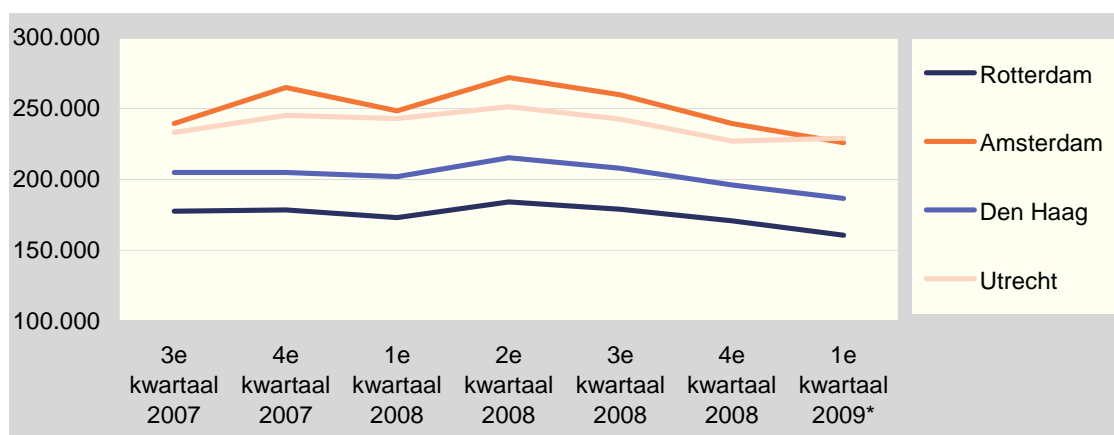

Bron: NVM

* voorlopige cijfers

Het aantal koopovereenkomsten van bestaande woningen op de woningmarkt is vanaf het laatste kwartaal van 2008 in alle vier grote steden sterk gedaald. Het aantal verkochte woningen is in alle steden in het eerste kwartaal van 2009 lager dan het jaar daarvoor.

Figuur 3-15 Mediane verkoopprijs bestaande woningen

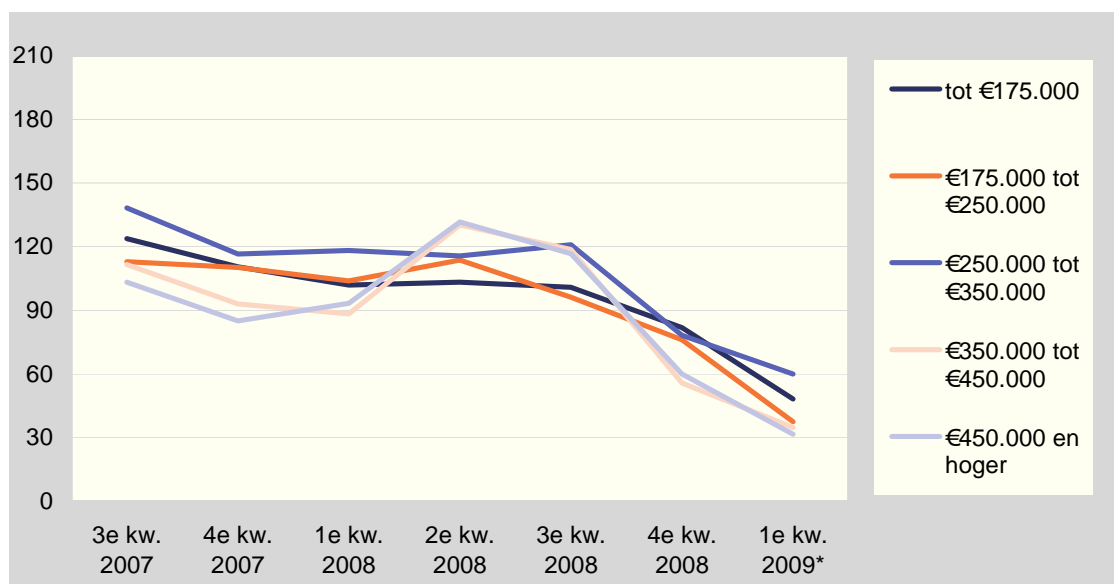

Bron: NVM

* voorlopige cijfers

De mediane verkoopprijs is de middelste prijs van alle koopovereenkomsten in het betreffende kwartaal. Dat wil zeggen dat er dus evenveel woningen met een lagere prijs verkocht zijn als woningen met een hogere prijs. De mediane verkoopprijs van bestaande woningen is in alle vier grote steden in het laatste kwartaal van 2008 gedaald tot net iets onder het niveau van het derde kwartaal van 2007. In het eerste kwartaal van 2009 zijn de prijzen verder gedaald in Rotterdam, Amsterdam en Den Haag. In Utrecht is de mediane verkoopprijs gelijk gebleven.

Figuur 3-16 Koopovereenkomsten bestaande woningen naar prijsklasse per kwartaal, index 1^e kwartaal 2006=100

Bron: NVM

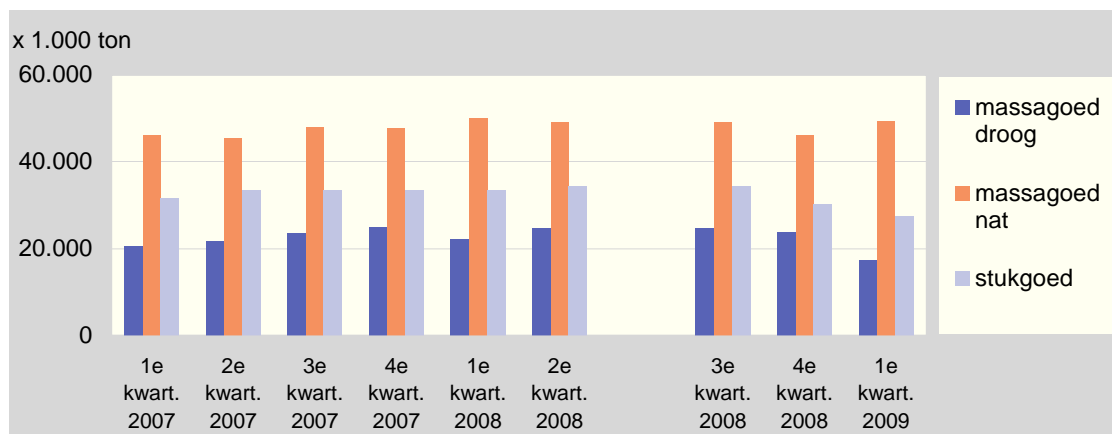
* voorlopige cijfers

Het aantal koopovereenkomsten van bestaande woningen is in alle prijsklassen in het afgelopen half jaar sterk gedaald. Opvallend is dat in het eerste kwartaal van 2009 de daling van het aantal koopovereenkomsten in de 'dure onderkant' van €250.000,- tot €350.000,- minder gedaald is dan in zowel de goedkopere als de duurdere sectoren.

3.5 De Rotterdamse haven

Uit de jaarcijfers over 2008 van de Rotterdamse haven blijkt nog niet, dat de kredietcrisis en de daaruit voortvloeiende recessie van invloed is geweest op de bedrijfsresultaten. De totale overslag in de Rotterdamse haven was in 2008 nog 2,7 procent hoger dan in 2007.

Figuur 3-17 Overslag Rotterdamse haven

Bron: Havenbedrijf

Bekijken we de cijfers per kwartaal, dan blijkt dat de bedrijfsresultaten in het laatste kwartaal van 2008 al sterk terugliepen. In het eerste kwartaal van 2009 is de totale overslag met bijna 11 procent gedaald ten opzichte van het eerste kwartaal van 2008. Ten opzichte van het vierde kwartaal van 2008 is de daling van de totale overslag in het eerste kwartaal van 2009 zes procent. De daling is het sterkst bij de overslag van stukgoed. De overslag van droog massagoed en stukgoed heeft het meest te lijden onder de economische crisis. De overslag van nat massagoed, waaronder olie, blijft nog redelijk op peil. Rond de jaarwisseling verwachtte het Havenbedrijf in 2009 een nog daling van de overslag van vijf tot acht procent en was het streven een totaalomzet van 400 miljoen ton⁵. Bij de presentatie van de eerste kwartaalcijfers is de verwachting bijgesteld naar een daling van zes tot tien procent.

Een gevolg van de economische crisis is dat er veel meer gebruik gemaakt wordt van buitenlandse ankergebieden, waar schepen gaan liggen in afwachting van gunstiger marktprijzen. De gemiddelde hoeveelheid ankerliggers is in 2008 verdrievoudigd tot 90⁶.

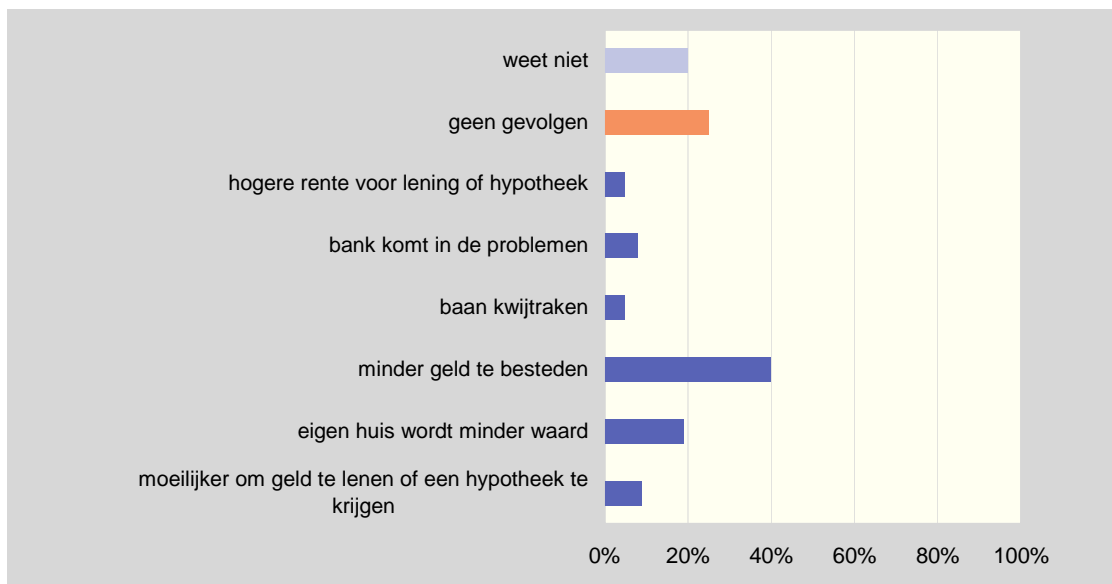
⁵ Persbericht Havenbedrijf Rotterdam; Rotterdamse haven sluit goed jaar af. 30-12-2008

⁶ Persbericht Havenbedrijf Rotterdam; jaarverslag 2008 havenmeester 10-03-2009

3.6 Mening van Rotterdammers over de kredietcrisis

In de Omnibusenquête 2009 zijn enkele vragen opgenomen over de kredietcrisis.

Figuur 3-18 Gevolgen van kredietcrisis, 2009

Bron: Omnibusenquête

Op de vraag of zij persoonlijk iets merken van de Kredietcrisis antwoordt één op de vier Rotterdammers, dat zij daar niets van merken en ook niet verwachten daar binnenkort iets van te zullen merken. Eén op de vijf Rotterdammers geeft aan het niet te weten. De overige Rotterdammers (55 procent) merkt wel iets van de Kredietcrisis of verwacht dat dit binnenkort het geval zal zijn. De meeste van deze Rotterdammers verwachten dat zij de komende tijd minder geld te besteden zullen hebben of hebben inmiddels al minder geld te besteden. Een groot deel merkt iets van de Kredietcrisis door waardevermindering van de eigen woning. Vijf procent van de ondervraagden is bang zijn baan te verliezen of heeft deze inmiddels verloren.

Iets meer dan de helft van de inwoners van Rotterdam heeft het bestedingspatroon sinds vorig jaar niet aangepast. Iets meer dan een kwart geeft minder uit dan een jaar tevoren en zestien procent geeft juist meer uit dan vorig jaar.

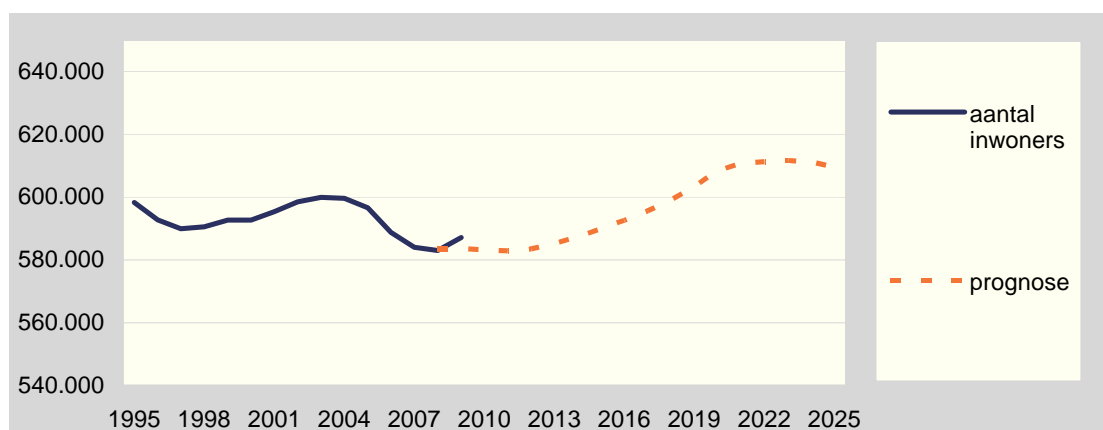
4 Demografie en kerncijfers

Dit hoofdstuk behandelt de demografische ontwikkelingen en een aantal kerncijfers over Rotterdam. De kerncijfers hebben betrekking op verschillende beleidsvelden.

4.1 Demografie

Deze paragraaf beschrijft de ontwikkeling van de bevolking tot 1 januari 2009 en de prognoses van die ontwikkeling tot 2025.

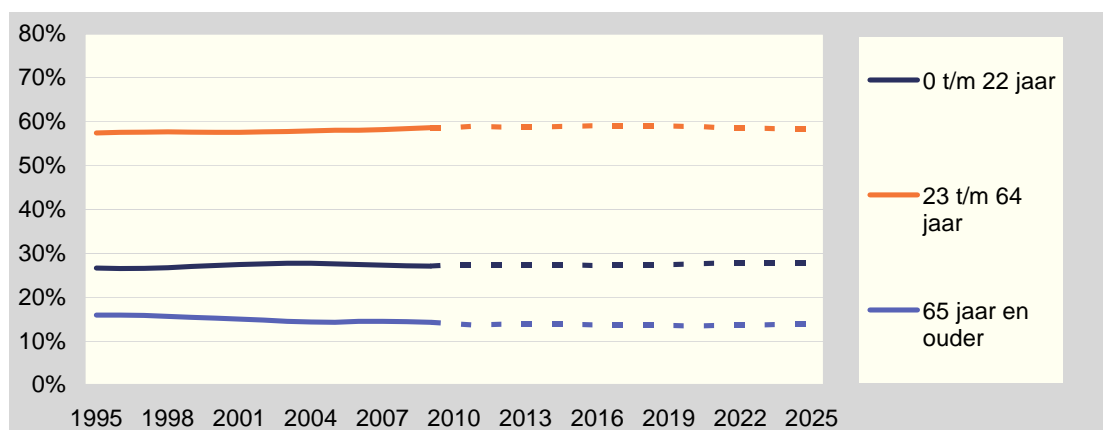
Figuur 4-1 Aantal Rotterdammers van 1 januari 1995 tot met 1 januari 2009 en de prognose tot en met 2025

Bron: COS, GBA

Gedurende het jaar 2008 is de bevolking van Rotterdam voor het eerst sinds 2003 weer toegenomen. Op 1 januari 2009 telt Rotterdam 587.161 inwoners, meer dan eerder verwacht werd. De prognose voorspelt dat het inwonertal van Rotterdam ook de komende jaren nog zal dalen en dat de bevolking vanaf 2013 pas weer gaat toenemen. De verwachting is dat rond 2019 het inwonertal van Rotterdam de 600.000 benadert. Hierbij is nog geen rekening gehouden met een eventuele toetreding van Rozenburg tot Rotterdam.

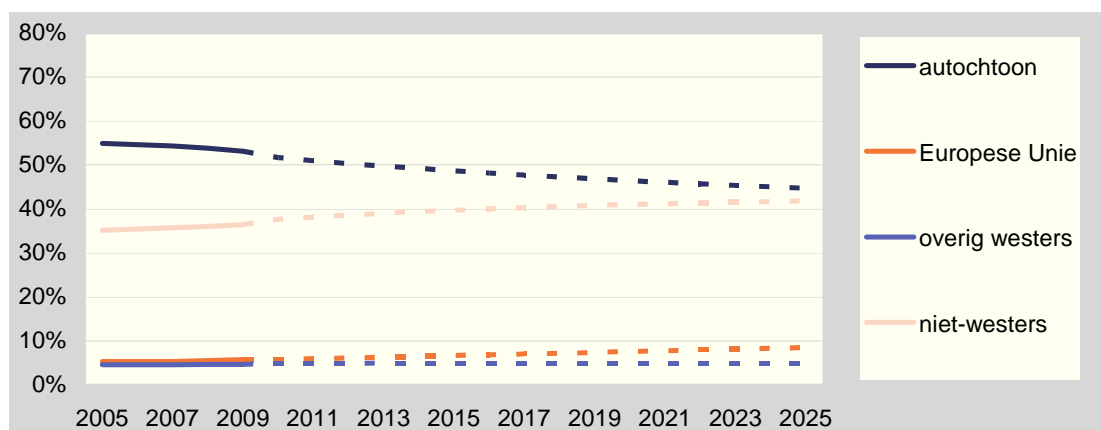
Figuur 4-2 Aandeel Rotterdammers naar leeftijdsgroep van 1 januari 1995 tot met 1 januari 2009 en de prognose tot en met 2025

Bron: COS, GBA

Het aandeel 65-plussers in Rotterdam daalt sinds 1995. De relatieve omvang van de andere bevolkingsgroepen schommelt in de loop der jaren.

Figuur 4-3 Aandeel inwoners naar etnische groep van 1 januari 2005 tot en met 1 januari 2009 en de prognose tot en met 2025

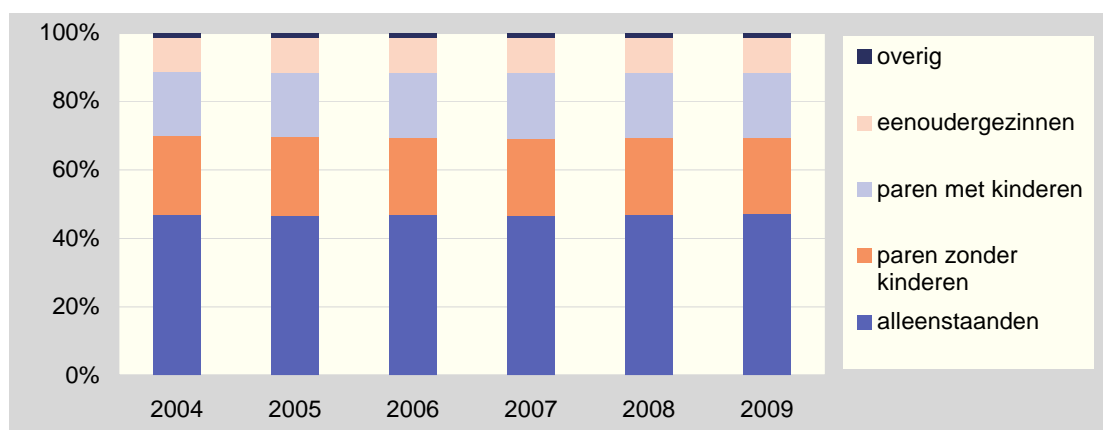

Bron: COS, GBA

Het aandeel inwoners van autochtone afkomst is in de jaren tussen 2004 en 2009 afgenomen van ruim 55 procent naar 53 procent. De verwachting is dat dit aandeel zal dalen tot circa 45 procent in 2025. Het aandeel inwoners uit de landen van de Europese Unie is in 2008 licht gestegen en zal volgens de prognose tot 2025 stijgen naar een percentage van ruim acht procent van de bevolking. Het aandeel inwoners uit de overige westerse landen zal tot 2025 ongeveer gelijk blijven. Het aandeel inwoners van niet-westerse afkomst is tussen 2004 en 2009 licht gestegen. Deze trend zal zich voortzetten, zodat volgens de prognose in 2025 ongeveer 42 procent van de Rotterdamse bevolking een niet-westers herkomst zal hebben. Per 1 januari 2009 is dit 36,5 procent.

Na een stijging van het aantal ingeschreven 'Nieuwe Europeanen' in Rotterdam van ruim 1.000 in 2004 naar ruim 2.800 op 1 januari 2008, is dit aantal in de loop van 2008 weer iets afgenomen tot bijna 2.500. Op 1 januari 2009 bestaat ruim 47 procent van deze groep uit Polen, zij vormen de grootste groep. Het aantal Bulgaren is in 2008 het sterkst gestegen. Zij vormen in grootte de tweede groep van de inwoners afkomstig uit landen die als laatste zijn aangesloten bij de Europese Unie.

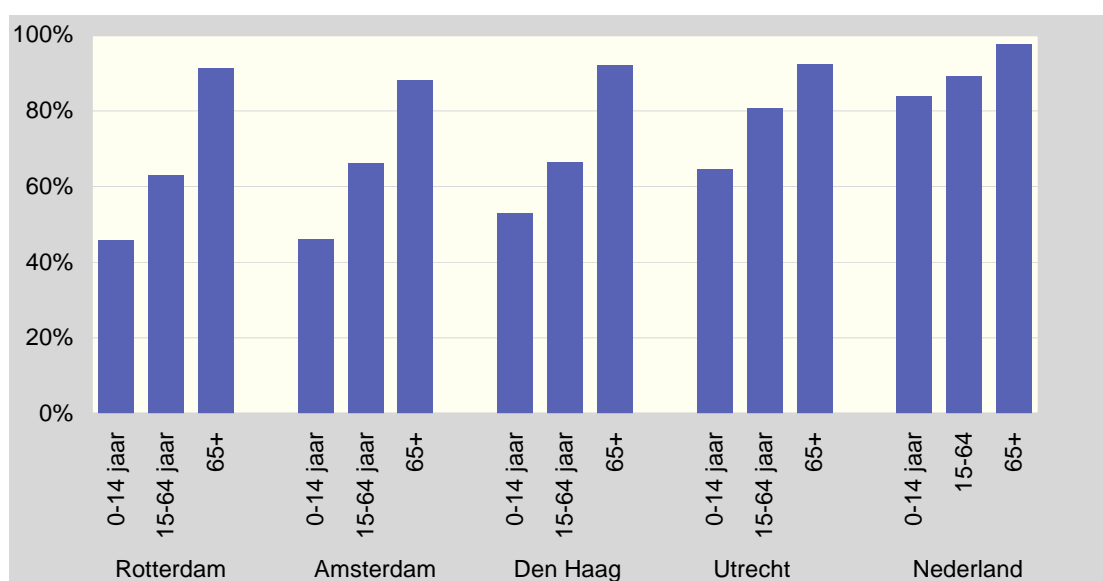
Figuur 4-4 Huishoudens naar type

Bron: COS, GBA

Per 1 januari 2009 wonen er ruim 295.000 huishoudens in Rotterdam, ongeveer 3.500 meer dan per 1 januari 2008. Sinds 2004 is er in 2008 voor het eerst sprake van een stijging van het aantal huishoudens. De verdeling van de huishoudens naar huishoudentype is nagenoeg hetzelfde gebleven. Van de Rotterdamse huishoudens bestaat 47 procent uit éénpersoonshuishoudens. Het aandeel huishoudens met kinderen is op 1 januari 2009 evenals in eerdere jaren 29 procent.

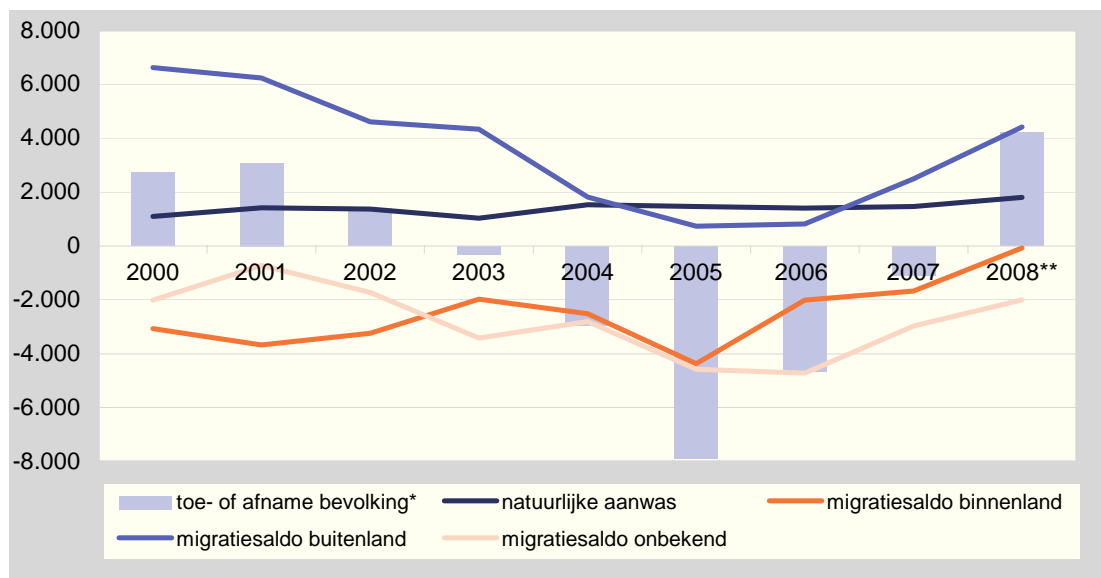
Figuur 4-5 Aandeel westerse inwoners, 1 januari 2008

Bron: CBS, Statline

In de leeftijdsgroep 0 tot en met 14 jaar is minder dan de helft van de inwoners van Rotterdam van westerse afkomst⁷. Ook in Amsterdam is minder dan de helft van de 0- tot en met 14-jarigen van westerse afkomst. Van de bevolking van 0 tot en met 14 jaar in Nederland is ruim 80 procent van westerse afkomst. In de leeftijd van 15 tot en met 64 jaar ligt het percentage inwoners van westerse afkomst in de vier grote steden tussen de 63 procent (Rotterdam) en 80 procent (Utrecht). Voor heel Nederland is dit 89 procent. In de leeftijdsgroep van 65 jaar en ouder is het aandeel mensen van niet-westerse afkomst nog gering. Het hoogste percentage niet-westerse ouderen woont in Amsterdam (13 procent). In de andere drie grote steden is het aandeel niet-westerse ouderen negen procent. In Nederland is dit drie procent.

Figuur 4-6 Bevolkingstoename en -afname Rotterdam

Bron: COS, GBA

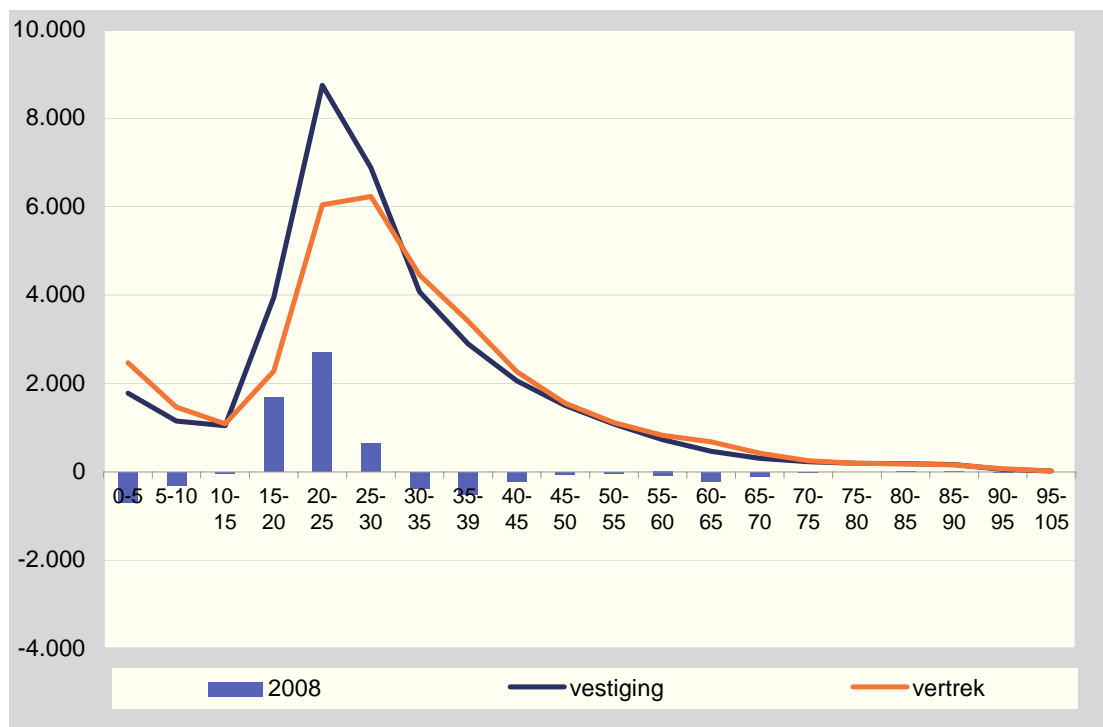
* In de berekening van toe- en afname van bevolking zijn de administratieve mutaties verwerkt. In de natuurlijke aanwas en migratiesaldi niet.

** Stroomcijfers 2008 zijn voorlopige cijfers

Voor het eerst sinds 2003 is de bevolking van Rotterdam gedurende het jaar 2008 in omvang toegenomen. De natuurlijke aanwas, het verschil tussen het aantal geboorten en het aantal sterfgevallen is in 2008 iets hoger dan in eerdere jaren. Het migratiesaldo buitenland, het verschil tussen het aantal vestigers uit het buitenland en het aantal vertrekkers naar het buitenland is positief en neemt sinds 2006 weer sterk toe. Er komen dus meer inwoners vanuit het buitenland naar Rotterdam dan er Rotterdammers vertrekken om zich in het buitenland te vestigen. Het aantal vestigers van onbekende herkomst is kleiner dan het aantal vertrekkers met onbekende bestemming. Dit migratiesaldo is dus negatief. In 2008 is het migratiesaldo binnenland vrijwel nul: Het aantal vertrekkers uit Rotterdam naar elders in Nederland is ongeveer even groot als het aantal vestigers dat vanuit elders in Nederland naar Rotterdam komt. In totaal hebben zich in 2008 ruim 2000 personen meer gevestigd in Rotterdam dan dat er vertrokken zijn.

⁷ Westerse afkomst wil zeggen: met twee ouders, die geboren zijn in Nederland of in een ander Westers land. Iemand die zelf in een niet-westers land geboren is óf waarvan één van de ouders in een niet-westers land geboren is, wordt van niet-westerse afkomst beschouwd.

Figuur 4-7 Vestiging en vertrek naar leeftijdscategorie, 2008*

Bron: COS, GBA

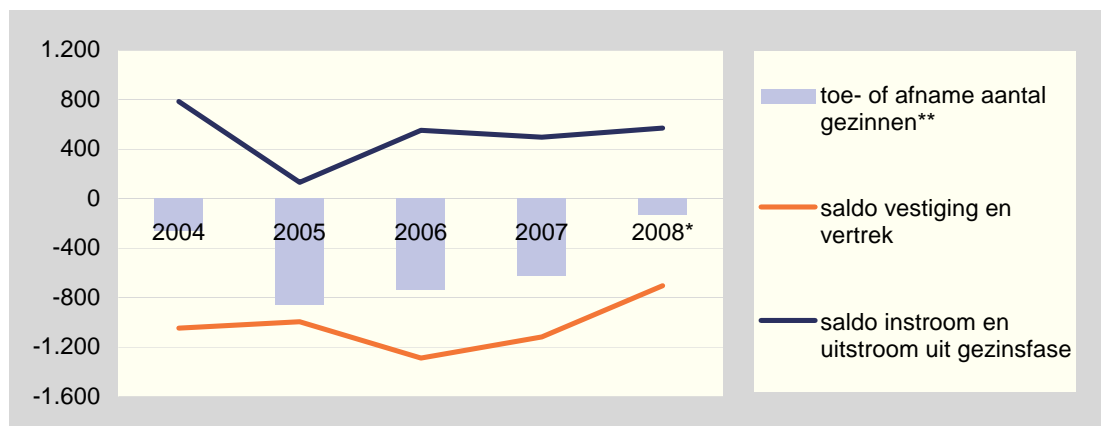
* voorlopige cijfers

In bovenstaande grafiek is de natuurlijke aanwas door geboorte en overlijden buiten beschouwing gelaten en wordt alleen gekeken naar vestiging en vertrek. Dan blijkt, dat in de leeftijdscategorie van 15 tot en met 30 jaar het aantal personen dat zich vestigt in Rotterdam het aantal vertrekkers overtreft.

Het grootste vertrekoverschot is er bij kinderen onder de 10 jaar en in de leeftijdscategorie 30 tot en met 39 jaar. Dit is de fase van gezinsvorming. Dat gezinnen de stad verlaten, blijkt ook uit het feit dat relatief veel 0 tot 5-jarigen de stad verlaten.

Bij veranderingen in het aantal gezinnen in Rotterdam gaat het om vestiging en vertrek van gezinnen en om in- en uitstroom van gezinnen. Een gezin is daarbij gedefinieerd als een huishouden, waar kinderen tot 18 jaar inwonen. Instroom van gezinnen vindt plaats als er in een huishouden een kind geboren wordt of een kind jonger dan 18 jaar (weer) komt inwonen. Uitstroom is er, als alle kinderen in een gezin de leeftijd van 18 jaar bereiken hebben of als alle kinderen – ook degenen die jonger zijn dan 18 jaar – het huis uitgaan en elders gaan wonen.

Figuur 4-8 Ontwikkeling van aantal gezinnen met tenminste 1 thuiswonend kind jonger dan 18 jaar

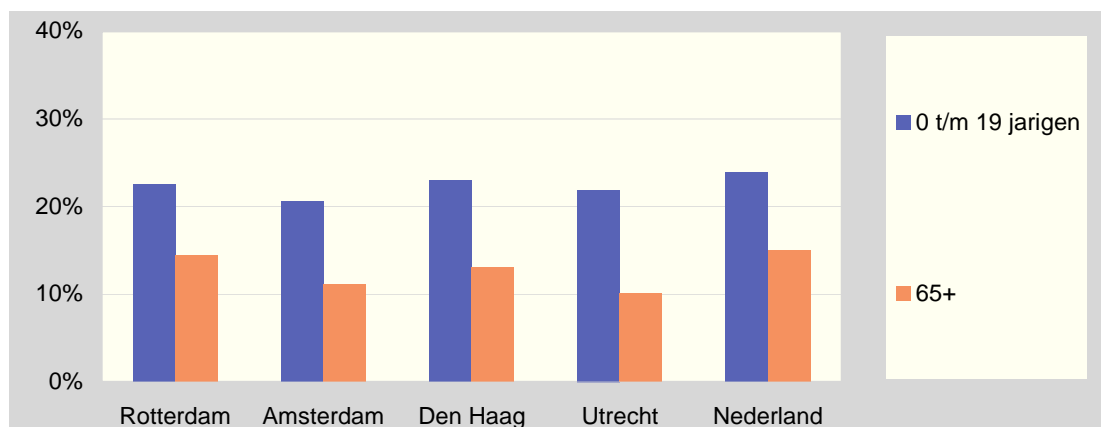
Bron: COS, GBA

* voorlopige cijfers

** verschil in standcijfers; inclusief overige mutaties

Er wonen in Rotterdam is per 1 januari 2009 ruim 66.300 gezinnen. Sinds 2004 neemt het aantal gezinnen af, maar in 2008 is deze afname geringer dan voorgaande jaren. Het saldo instroom en uitstroom gezinsfase is sinds 2006 redelijk constant: Er worden ongeveer evenveel nieuwe gezinnen gevormd dan er door vertrek of ouder worden van kinderen weer verdwijnen. Het saldo vestiging en vertrek van gezinnen is negatief maar het verschil in aantal tussen zich vestigende en vertrekkende gezinnen wordt de laatste jaren steeds kleiner.

Figuur 4-9 Aandeel 0- tot en met 19- jarigen en 65-plussers van de totale bevolking in 2009*

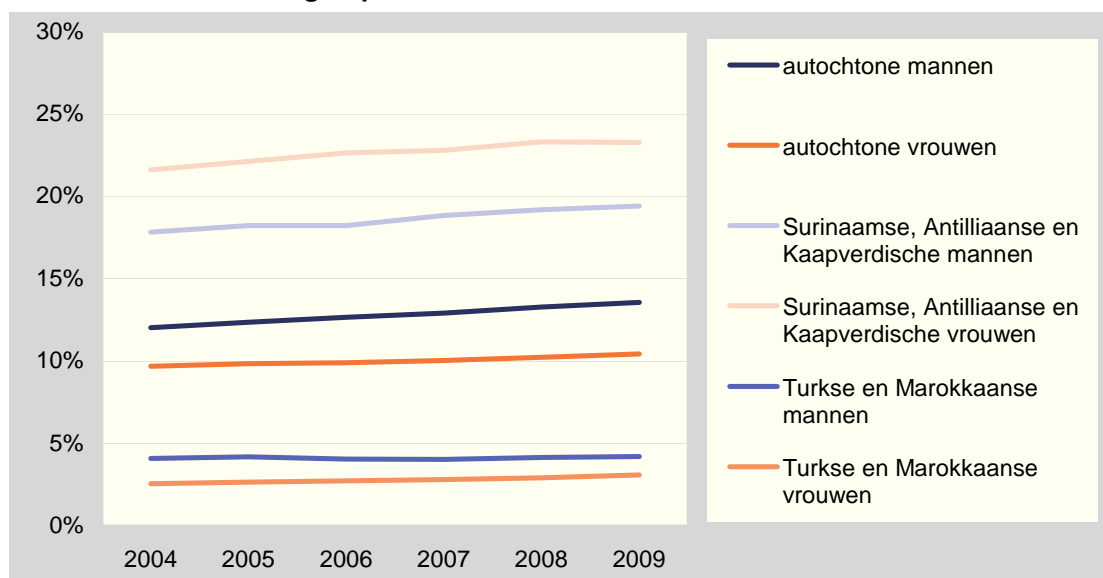

Bron: CBS, Statline

* voorlopige cijfers

Het aandeel 0- tot en met 19-jarigen in de vier grote steden en Nederland varieert van 21 procent in Amsterdam tot 24 procent in heel Nederland. In Rotterdam is evenals in Den Haag 23 procent van de bevolking tussen de 0 tot en met 19 jaar. Rotterdam heeft met 14 procent het hoogste percentage 65-plussers van de vier grote steden. Utrecht heeft het laagste percentage 65-plussers, dit is 10 procent. Van de totale Nederlandse bevolking is 15 procent 65 jaar en ouder.

Figuur 4-10 Aandeel gemengde huwelijken en geregistreerde partnerschappen naar etnische groep

Bron: COS, GBA

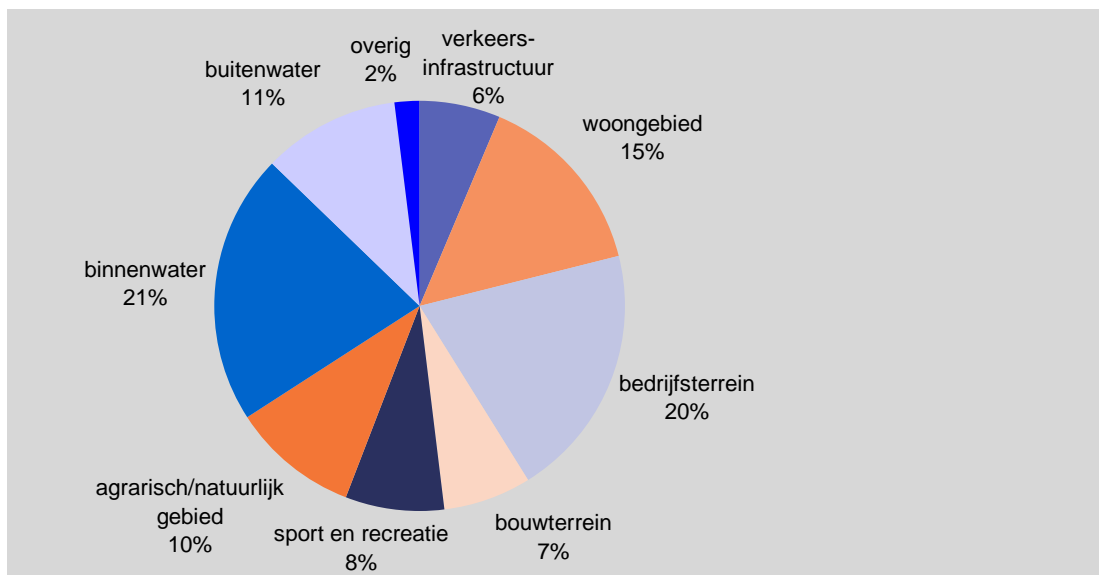
In bovenstaande figuur zijn de gemengde huwelijken en geregistreerde partnerschappen onder vrouwen en onder mannen weergegeven als aandeel van respectievelijk alle vrouwen en alle mannen die geregistreerd staan als gehuwd of met een geregistreerde partnerschap. Gemengde relaties komen relatief het meest voor bij vrouwen en mannen die een Surinaamse, Antilliaanse of een Kaapverdise etniciteit hebben. Het minst vaak komt dit voor onder Turkse en Marokkaanse vrouwen en mannen. Meer Surinaamse, Antilliaanse en Kaapverdise vrouwen dan mannen maken deel uit van een gemengd huwelijk of partnerschap. Bij autochtonen, Turken en Marokkanen zijn het juist mannen die meer dan vrouwen een gemengde relatie hebben. Per 1 januari 2009 is het aandeel gemengde huwelijken bij vrijwel alle bevolkingsgroepen iets gestegen ten opzichte van het jaar daarvoor.

Er zijn in Rotterdam op 1 januari 2009 606 homoseksuele relaties geregistreerd. Dit zijn er 40 meer dan een jaar eerder. Het gaat om 360 mannenrelaties en 246 vrouwenrelaties. Het aandeel geregistreerde homoseksuele relaties op het totaal aantal huwelijken en geregistreerde partnerschappen is erg klein: voor mannen 0,41 procent en voor vrouwen 0,28 procent.

4.2 Kerncijfers

Rotterdam wordt in deze paragraaf beschreven aan de hand van een aantal kerncijfers.

Figuur 4-11 Bodemgebruik in hectaren 2003

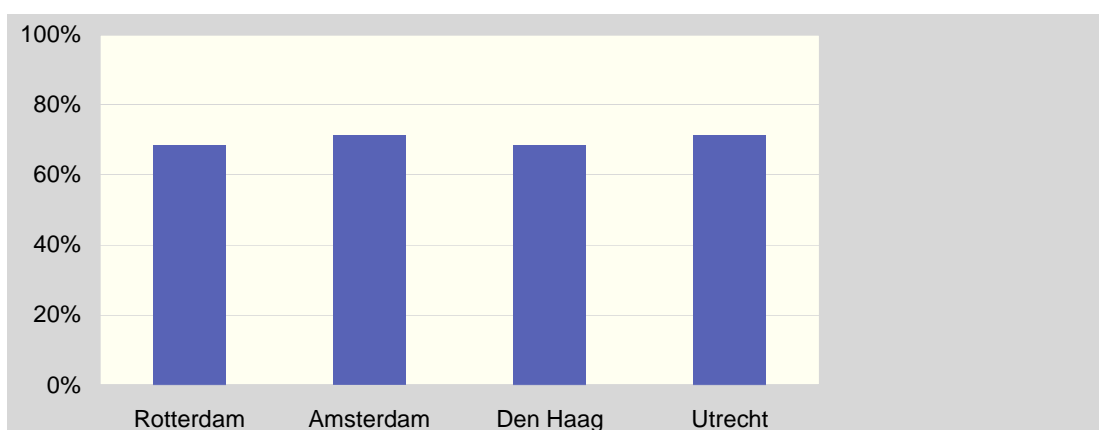

Bron: CBS, Statline

Een derde van het Rotterdamse bodemoppervlak bestaat uit water en ruim een derde uit bebouwing met woningen en bedrijven. Bijna een vijfde deel bestaat uit groen, parken en sportterreinen.

De bruto participatiegraad is de totale beroepsbevolking – dit zijn degenen die werken of als werkloos staan ingeschreven en beschikbaar zijn voor de arbeidsmarkt - als percentage van de potentiële beroepsbevolking. Dit is de bevolking van 15 tot en met 64 jaar.

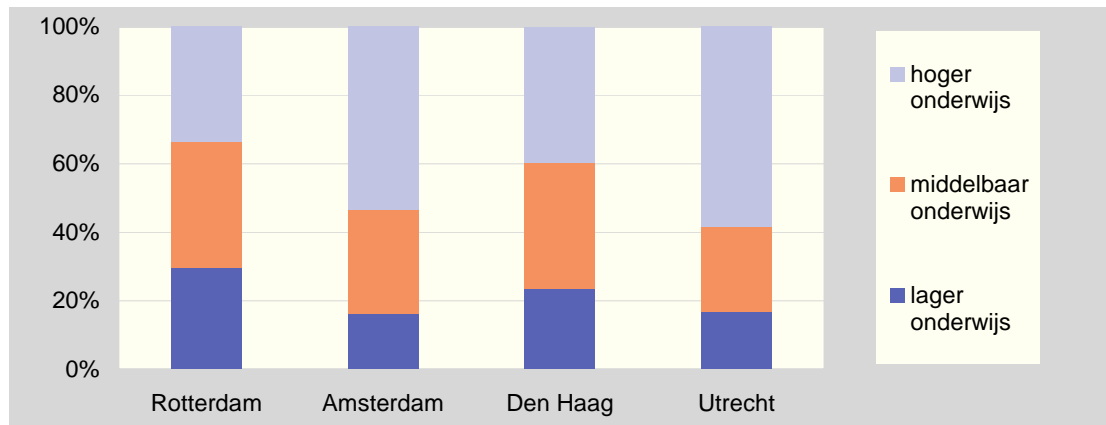
Figuur 4-12 Bruto participatiegraad, 2008

Bron: CBS, EBB

De bruto participatiegraad in de vier grote steden varieert van 68 procent in Den Haag tot 71 procent in Amsterdam en Utrecht. De bruto participatiegraad in Rotterdam is sinds 2006 het sterkst gestegen: van 65 procent in 2006 tot 69 procent in 2008.

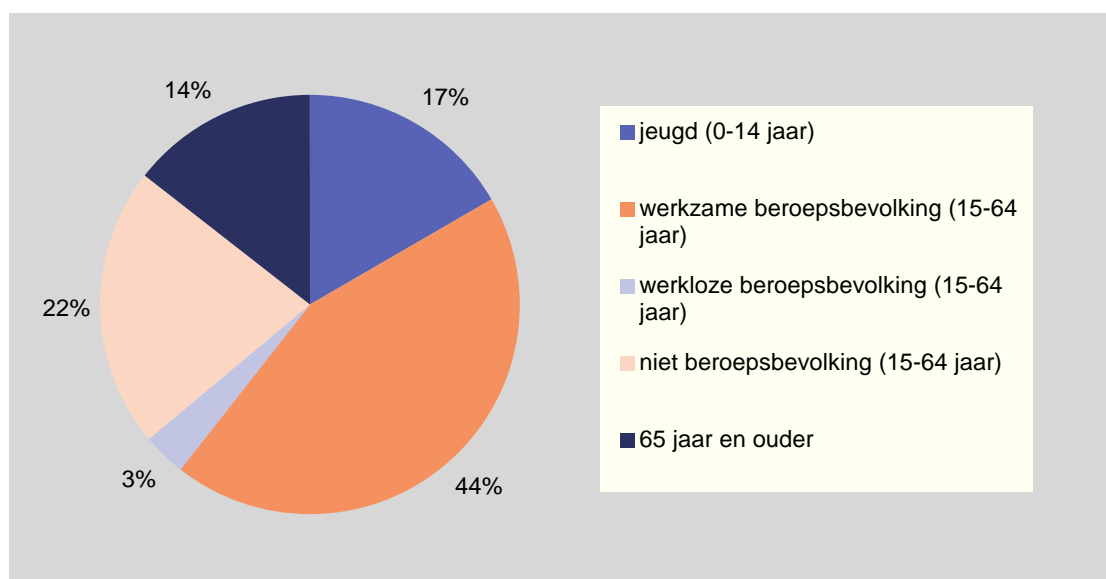
Figuur 4-13 Opleidingsniveau beroepsbevolking, 2008

Bron: CBS, EBB

De beroepsbevolking van Rotterdam heeft vergeleken met de andere grote steden een lager opleidingsniveau: er zijn meer lager opgeleiden en minder hoger opgeleiden.

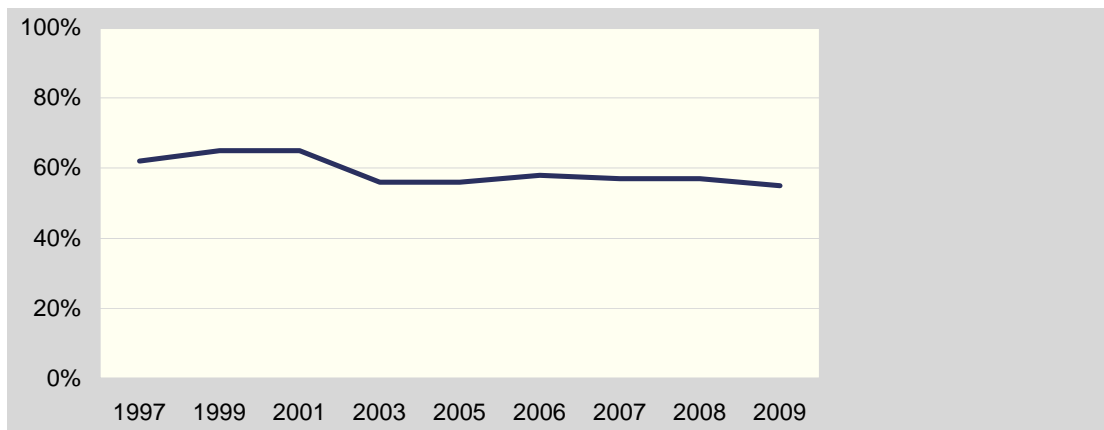
Figuur 4-14 Bevolking Rotterdam naar activiteit, 2008

Bron: CBS, EBB en GBA

Van de totale bevolking van Rotterdam verricht 42 procent betaalde arbeid. Ruim dertig procent van de bevolking is te jong of te oud om betaalde arbeid te verrichten. Het overige deel (26 procent) behoort wel tot de potentiële beroepsbevolking, maar verricht geen betaalde arbeid. Drie procent is werkloos. Bijna een kwart van de bevolking is niet actief op de arbeidsmarkt. Dit zijn studenten, huisvrouwen / huismannen en personen die volledig arbeidsongeschikt zijn verklaard. Vergeleken met 2006 is het percentage werkenden van de bevolking iets gestegen van 40 naar 42 procent en het aandeel werklozen iets gedaald van vijf naar drie procent.

Figuur 4-15 **Percentage inwoners dat trots is op Rotterdam**

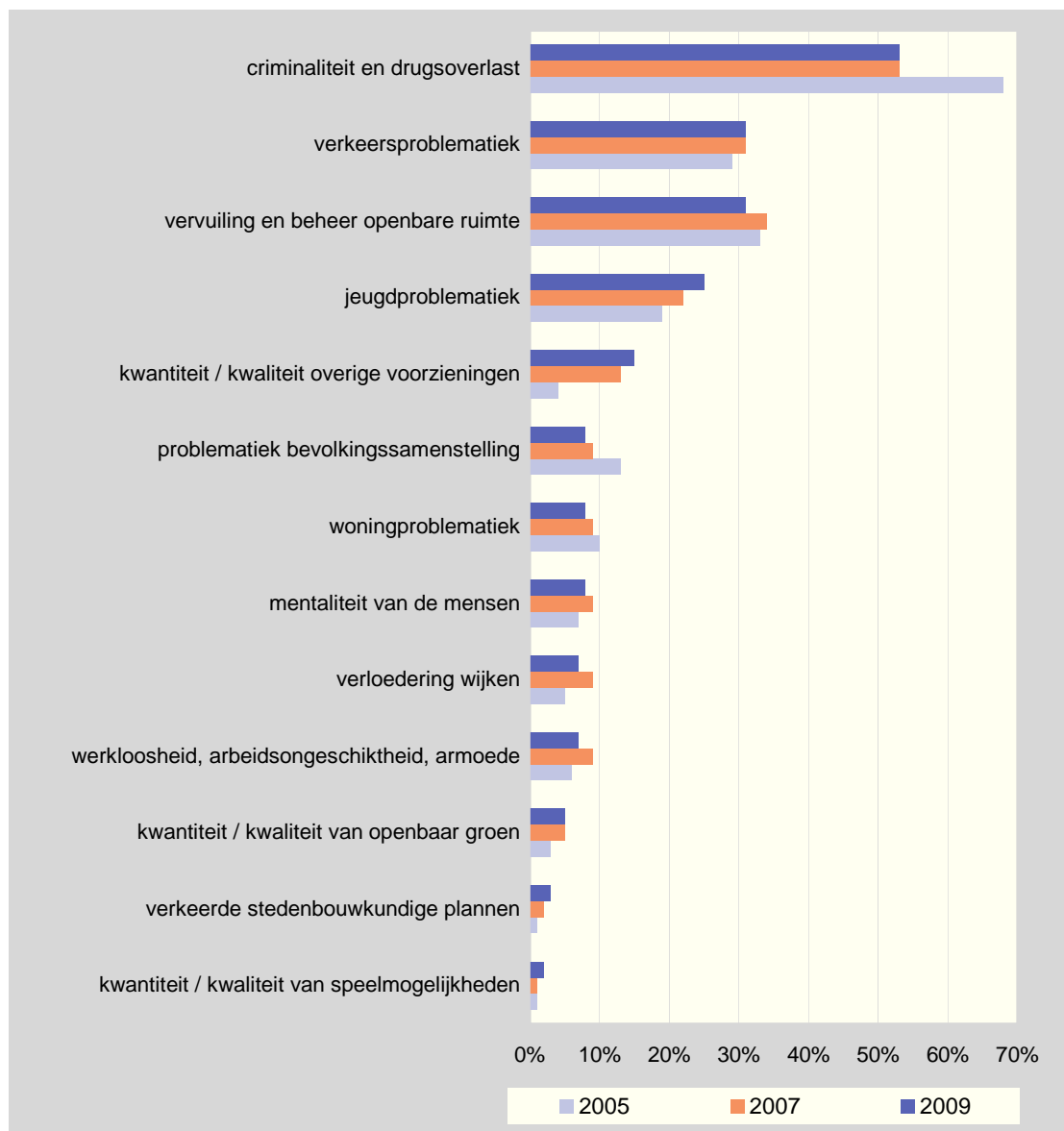

Bron: Vrijetijdsomnibus tot en met 2003, Omnibusenquête 2005 en latere jaren

In de Omnibusenquête die jaarlijks de mening peilt van de Rotterdamse burgers, wordt de vraag gesteld of men trots is op de stad Rotterdam. In 2009 heeft 55 procent van de Rotterdammers deze vraag bevestigend beantwoord. Dit percentage is iets lager dan voorgaande jaren. Het percentage Rotterdammers, dat trots is op hun stad was in 2003 duidelijk lager dan de jaren daarvoor en is sindsdien ongeveer hetzelfde gebleven.

In de Omnibusenquête kunnen Rotterdammers drie problemen noemen die volgens hen het belangrijkste zijn om met voorrang aan te pakken. De antwoorden op deze vragen worden gerubriceerd in een aantal categorieën:

Figuur 4-16 Belangrijkste problemen in de stad volgens de Rotterdammers

Bron: Omnibusenquête

‘Criminaliteit en drugsoverlast’ is sinds 2005 het onderwerp dat relatief de meeste inwoners van Rotterdam als een belangrijk probleem voor de stad ervaren. Het percentage Rotterdammers dat dit onderwerp als één van de drie belangrijkste problemen noemt, is sinds 2005 wel afgenomen: van bijna 70 procent naar ruim 50 procent. Andere problemen die zijn genoemd door meer dan dertig procent van de Rotterdammers, zijn verkeersproblematiek en vervuiling en beheer van de openbare ruimte. Een kwart van de Rotterdammers vindt jongerenoverlast een belangrijk probleem om aan te pakken.

5 Bestuurlijke zaken en dienstverlening

Het beleidsveld 'Bestuurlijke zaken en dienstverlening' heeft betrekking op de organisatie en de werkwijze van de gemeentelijke overheid. Algemene doelen zijn:

- Een dienstbare overheid waarop burgers en ondernemers kunnen rekenen;
- Gebiedsgericht werken met meetbare prestatiedoelstellingen;
- Een overheid die taken efficiënt, professioneel en marktconform uitvoert;
- Een overheid, die belemmerende procedures en regels voor burgers en bedrijven uitbant.

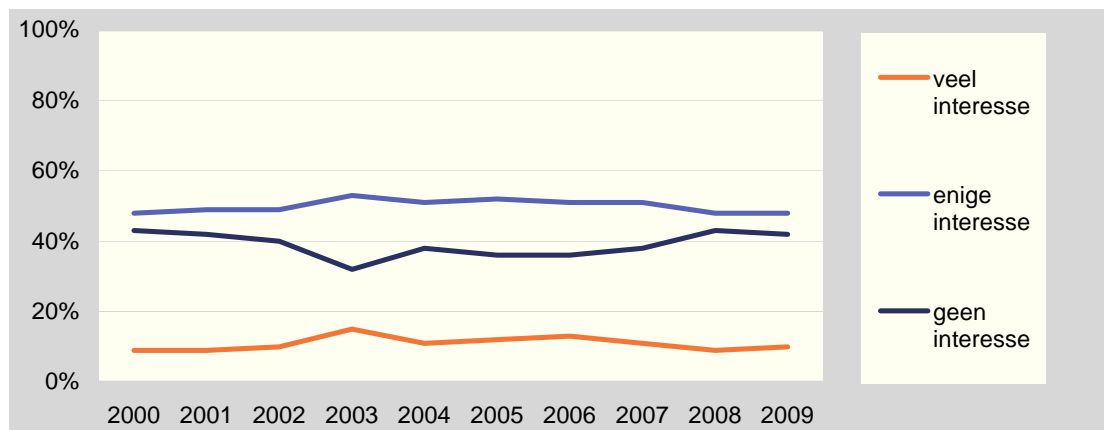
5.1 Gemeenteraad

De huidige Gemeenteraad is op 7 maart 2006 gekozen. De 45 volksvertegenwoordigers worden in hun controlerende en kaderstellende taken ambtelijk ondersteund door de Griffie. De eigen fractiemedewerkers ondersteunen de fracties. Verder wordt de Raad bijgestaan door twee onafhankelijke organen: de Rekenkamer en de gemeentelijke Ombudsman.

De Gemeenteraad heeft uitgesproken haar taken op een andere wijze te willen invullen dan in de vorige, eerste duale raadsperiode. De Raad en commissies willen in deze raadsperiode dan ook aanzienlijk minder vaak vergaderen in het stadhuis. De commissies willen actief het contact met organisaties en burgers zoeken voor het goed kunnen uitvoeren van hun taak. Het doel van de raad is te streven naar een optimaal democratisch functioneren van de Gemeente Rotterdam door een transparante werkwijze, effectieve besluitvorming en goede communicatieve vaardigheden.

In de Omnibusenquête is de bewoners gevraagd naar hun mening over gemeentepolitiek en het gemeentebestuur.

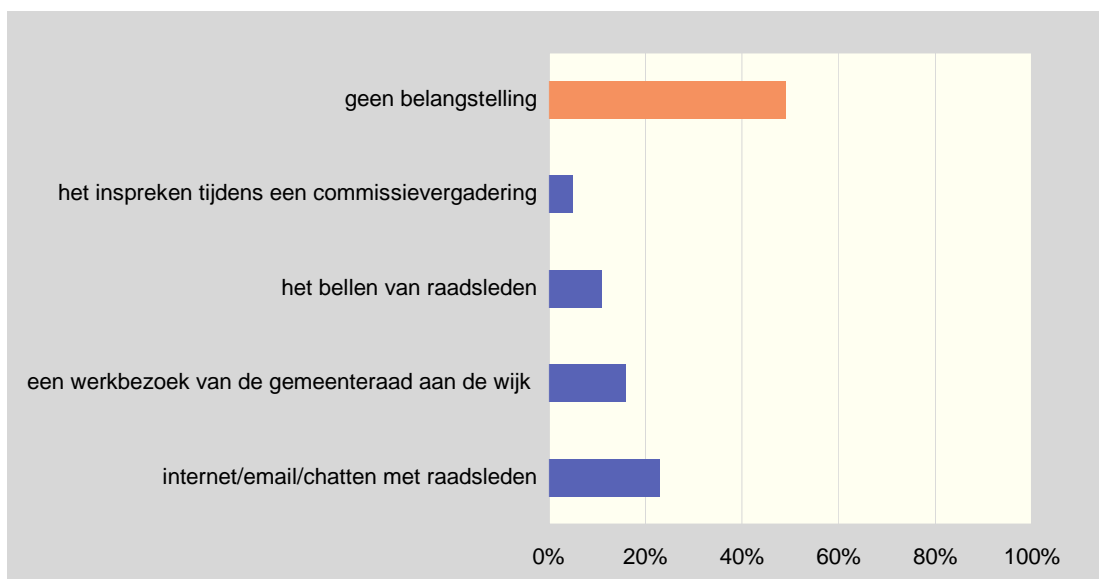
Figuur 5-1 Interesse van Rotterdammers in de gemeentepolitiek

Bron: Omnibusenquête

Bijna de helft van de Rotterdammers heeft enige interesse in gemeentepolitiek. Eén op de tien Rotterdammers heeft veel interesse in de gemeentepolitiek en de overige veertig procent is niet geïnteresseerd.

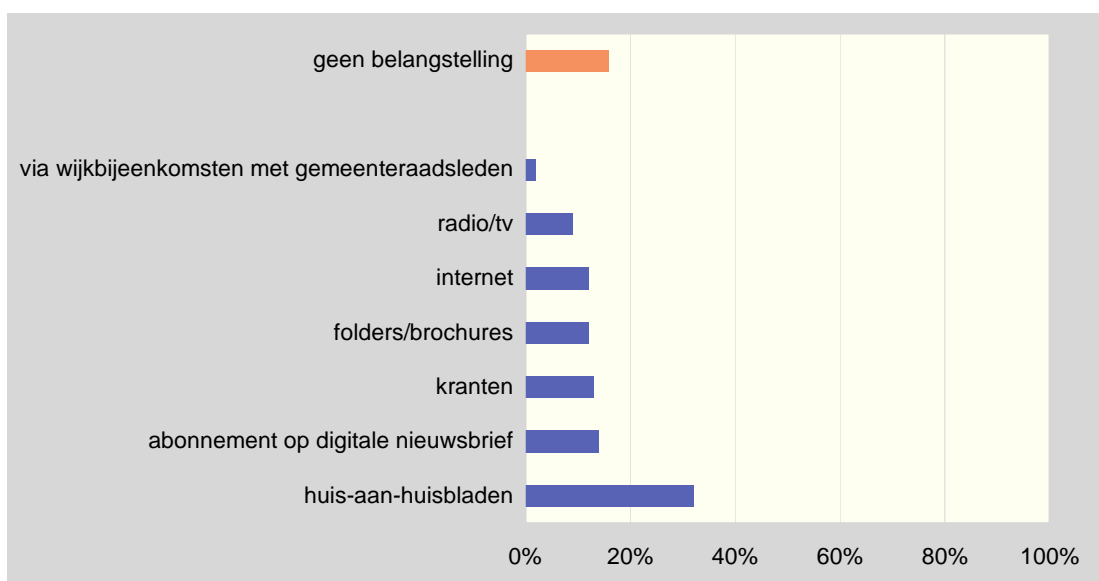
Figuur 5-2 Belangstelling voor contact met gemeenteraadsleden, 2009

Bron: Omnibusenquête

Iets meer dan de helft van de Rotterdamse burgers heeft er belangstelling voor om met gemeenteraadsleden in contact te treden. Relatief de meeste Rotterdammers zouden daarvoor gebruik maken van internet en willen mailen of chatten met raadsleden. Ook het bijwonen van een werkbezoek van de gemeenteraad aan de wijk vinden relatief veel Rotterdammers een goede manier om in contact te komen met raadsleden. Bellen met raadsleden vinden veel minder burgers een prettig vorm van contact. De minste belangstelling bestaat er voor het inspreken van commissievergaderingen.

Figuur 5-3 Manier waarop Rotterdammers het liefst op de hoogte willen blijven van wat er in de gemeenteraad wordt besproken en besloten, 2009

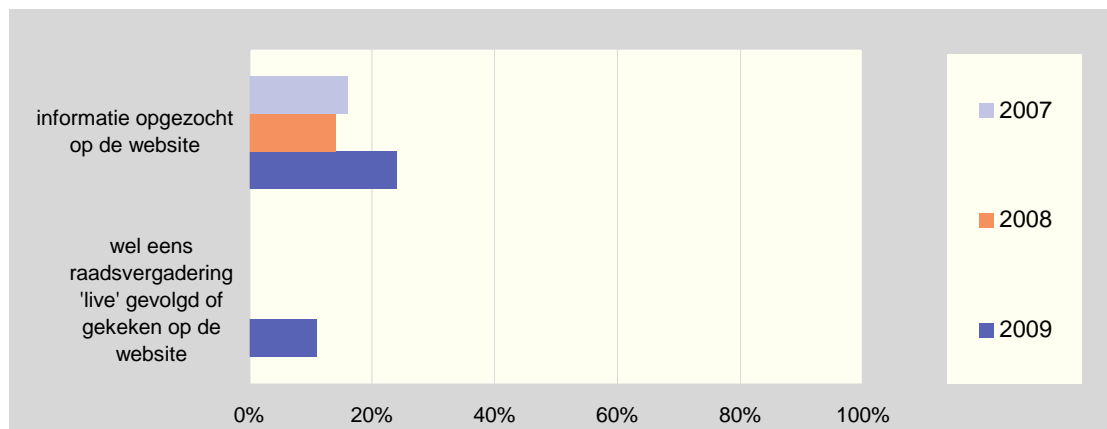

Bron: Omnibusenquête

Het aandeel Rotterdammers dat helemaal niet op de hoogte wil blijven van wat er in de gemeenteraad wordt besproken en besloten, is 16 procent. Dit is iets meer dan in 2007, toen was 14 procent van de burgers hierin niet geïnteresseerd. De Rotterdammers die wel op de hoogte

willen zijn van wat er in de gemeenteraad wordt besproken en besloten, krijgen deze informatie het liefst via de huis-aan-huisbladen. Voor alle andere communicatiemiddelen is minder belangstelling.

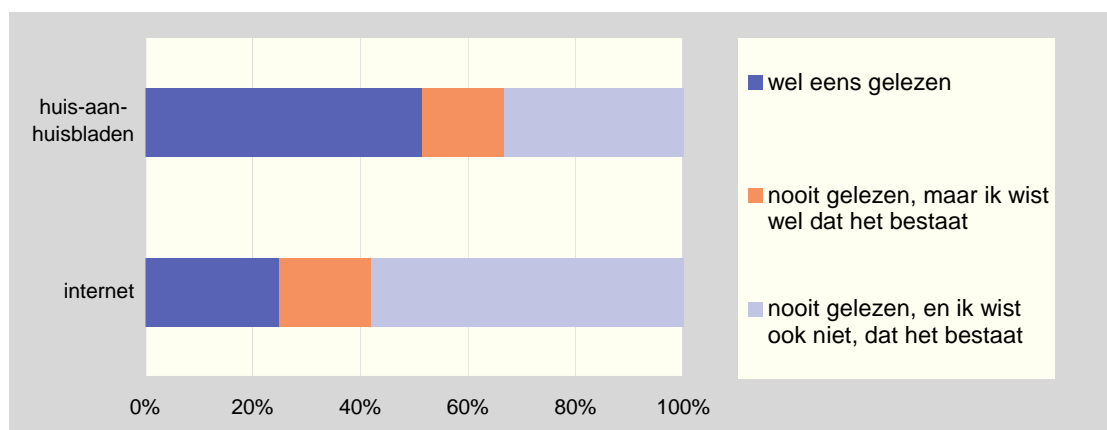
Figuur 5-4 Aandeel Rotterdammers dat wel eens 'live' kijkt naar een raadsvergadering en dat wel eens informatie heeft opgezocht over gemeentepolitiek

Bron: Omnibusenquête

Het aandeel Rotterdammers dat wel eens informatie over de gemeenteraad, politieke partijen, raadsleden of raadscommissies heeft opgezocht op de website van de gemeente Rotterdam is het laatste jaar sterk gestegen. In 2009 heeft bijna één op de vier Rotterdamse burgers dit wel eens gedaan. Iets meer dan één op de tien Rotterdammers heeft wel eens een raadsvergadering 'live' op de website gevolgd.

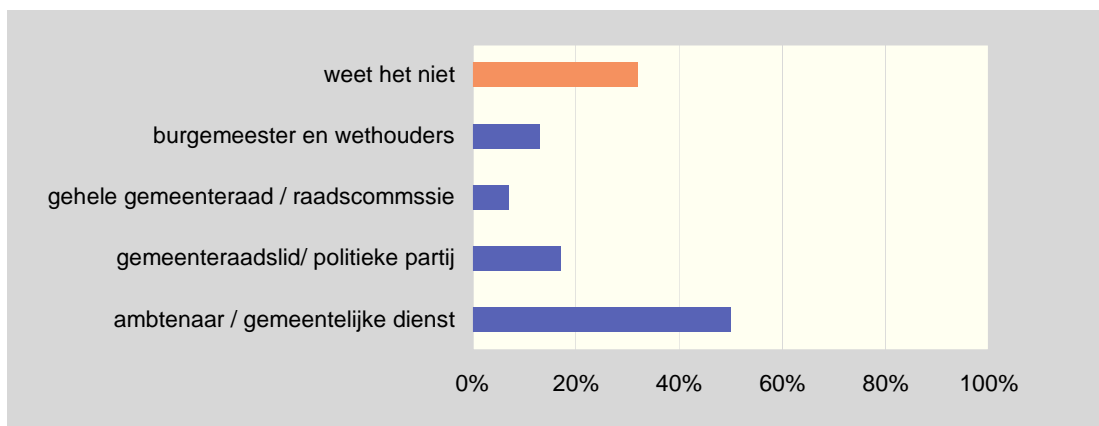
Figuur 5-5 Het aandeel Rotterdammers dat wel eens de raadsberichten heeft gelezen op internet/ in de huis-aan-huisbladen, 2009

Bron: Omnibusenquête

Het aandeel Rotterdammers dat wel eens informatie over de gemeenteraad, politieke partijen, raadsleden of raadscommissies heeft gelezen op internet is een stuk lager dan het aandeel Rotterdammers dat wel eens raadsberichten leest in de huis-aan-huisbladen. Bijna 60 procent van de burgers weet niet, dat de raadsberichten op internet te vinden zijn.

Figuur 5-6 Contact zoeken met de gemeente wanneer burgers iets geregeld willen hebben, 2008

Bron: Omnibusenquête

Een derde van de Rotterdamse burgers weet niet met wie zij contact zouden moeten zoeken, als zij geregeld willen krijgen dat de gemeente iets doet, bijvoorbeeld een probleem aanpakken in zijn of haar buurt. De helft van de Rotterdammers zou contact zoeken met een ambtenaar of gemeentelijke dienst. Ook een vijfde zou contact zoeken met het bestuur van de stad, zoals het college van burgemeester en wethouders of de gemeenteraad. Vijftien procent van de Rotterdammers zou contact zoeken met de politiek, een gemeenteraadslid of een politieke partij.

5.2 College en organisatie

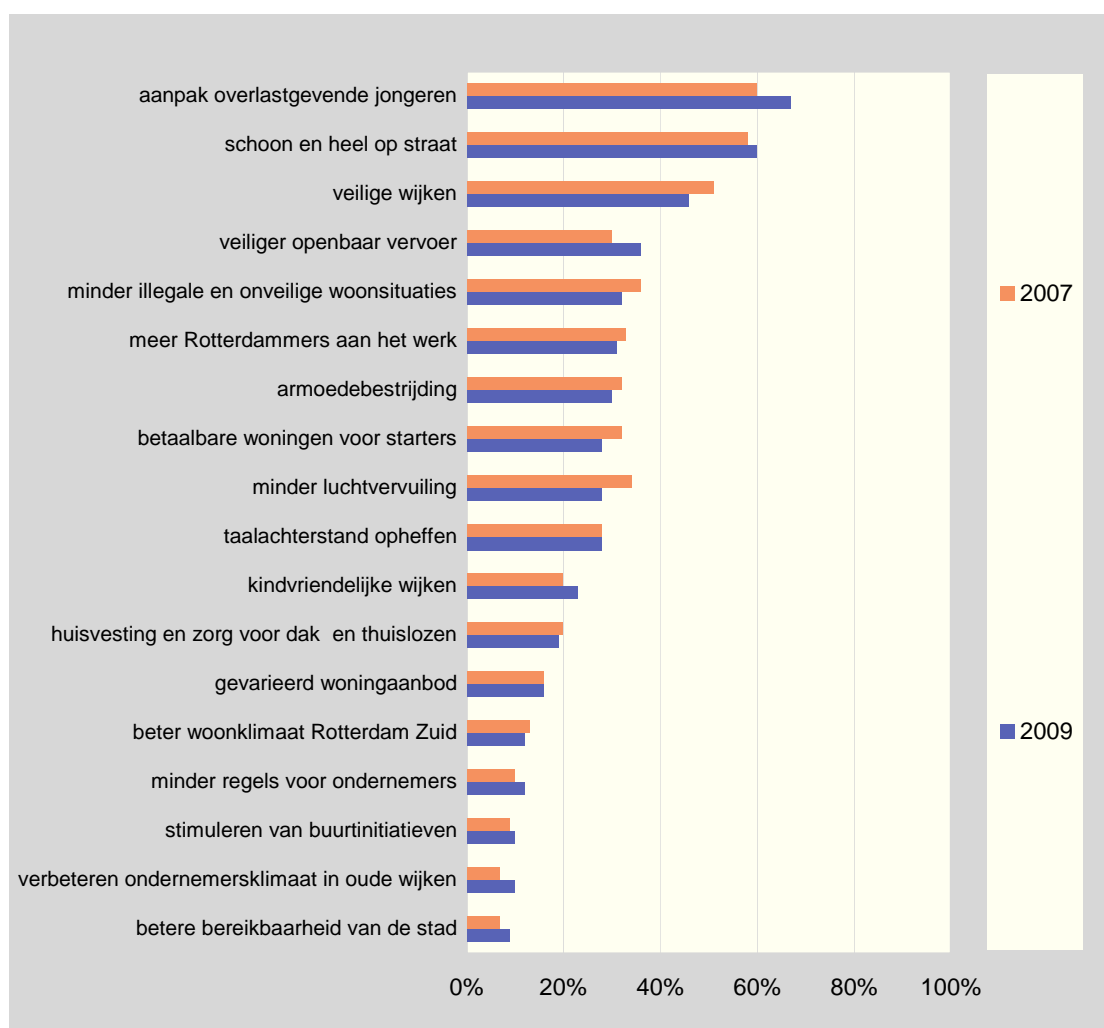
Het bestuur wil de gemeentelijke organisatie zo inrichten dat zij in staat is om de prestaties te realiseren die in de stad gevraagd worden. De organisatie moet haar taken efficiënt, professioneel en marktconform uitvoeren.

De gemeente wil binnen de organisatie zo efficiënt mogelijk gebruik maken van de beschikbare capaciteit. De gemeentelijke diensten bundelen daarom hun ondersteunende taken in shared service centers en maken gebruik van dezelfde instrumenten en systemen. Om overbodige regels te voorkomen, licht de gemeente de gemeentelijke regels en procedures door.

De mening van de Rotterdammers over de gemeente en het bestuur en over wat voor onderwerpen de gemeente moet aanpakken komen hieronder aan de orde.

In de Omnibusenquête is gevraagd welke (maximaal vijf) onderwerpen prioriteit zouden moeten krijgen van het gemeentebestuur.

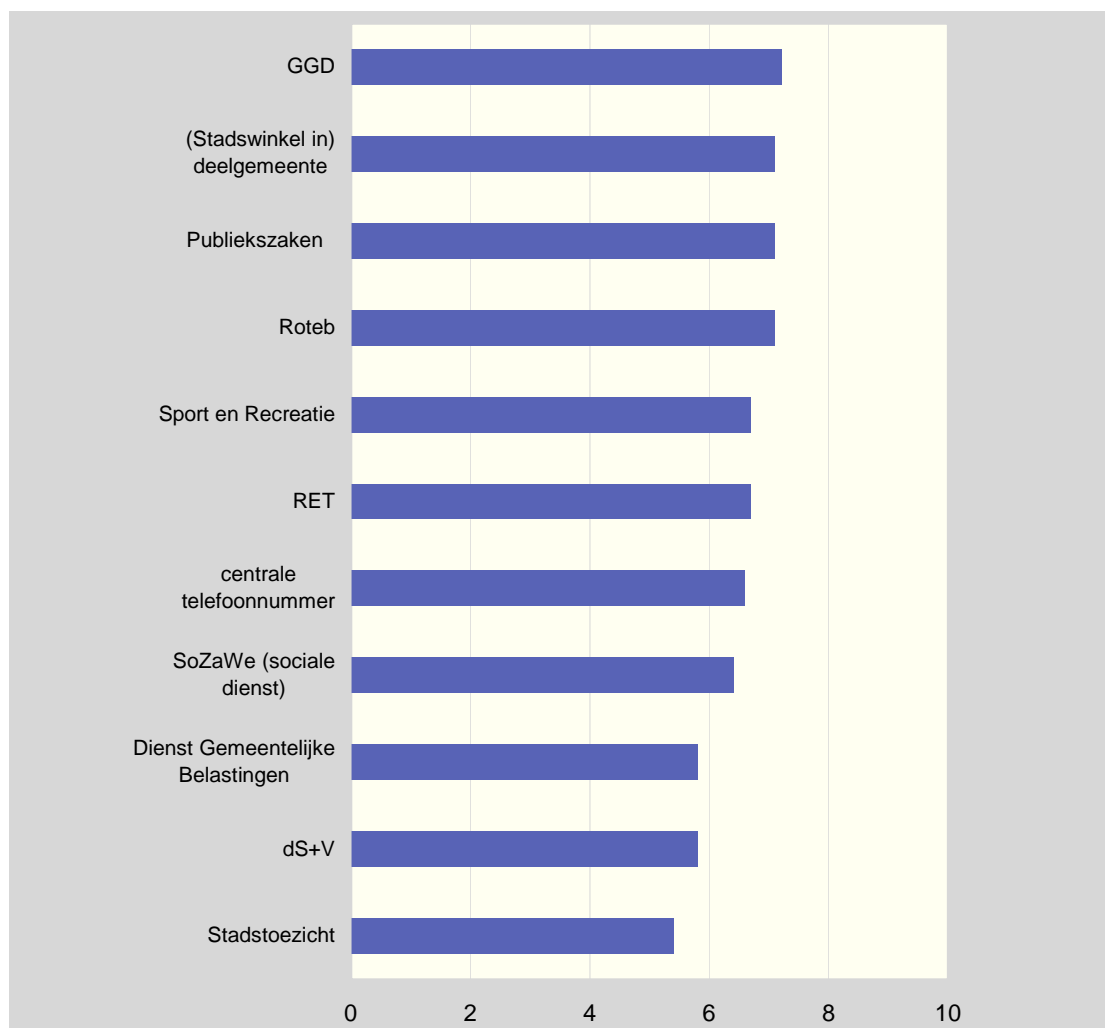
Figuur 5-7 Prioriteiten volgens Rotterdammers van de lijst met onderwerpen die het gemeentebestuur wil aanpakken en stimuleren

Bron: Omnibusenquête

De aanpak van overlastgevende jongeren, schoon en heel op straat en veilige wijken vinden de meeste Rotterdammers evenals voorgaande jaren behoren tot de top drie van onderwerpen die voor het gemeentebestuur belangrijk zijn om aan te pakken. In 2009 is het aandeel inwoners dat aanpak overlastgevende jongeren een belangrijk onderwerp vindt verder gestegen tot 67 procent. Ook aan 'schoon en heel' wordt door iets meer Rotterdammers belang gehecht dan in 2007. Wat betreft veiligheid hechten wat minder Rotterdammers belang aan de aanpak van veilige wijken en vinden meer burgers de aanpak van veilig openbaar vervoer van belang. Dit punt staat op de vierde plaats, en is sinds 2007 sterk gestegen in de rangorde van prioriteiten van de Rotterdammers.

Figuur 5-8 Gemiddelde rapportcijfers van Rotterdammers voor de dienstverlening van gemeentelijke diensten, 2009

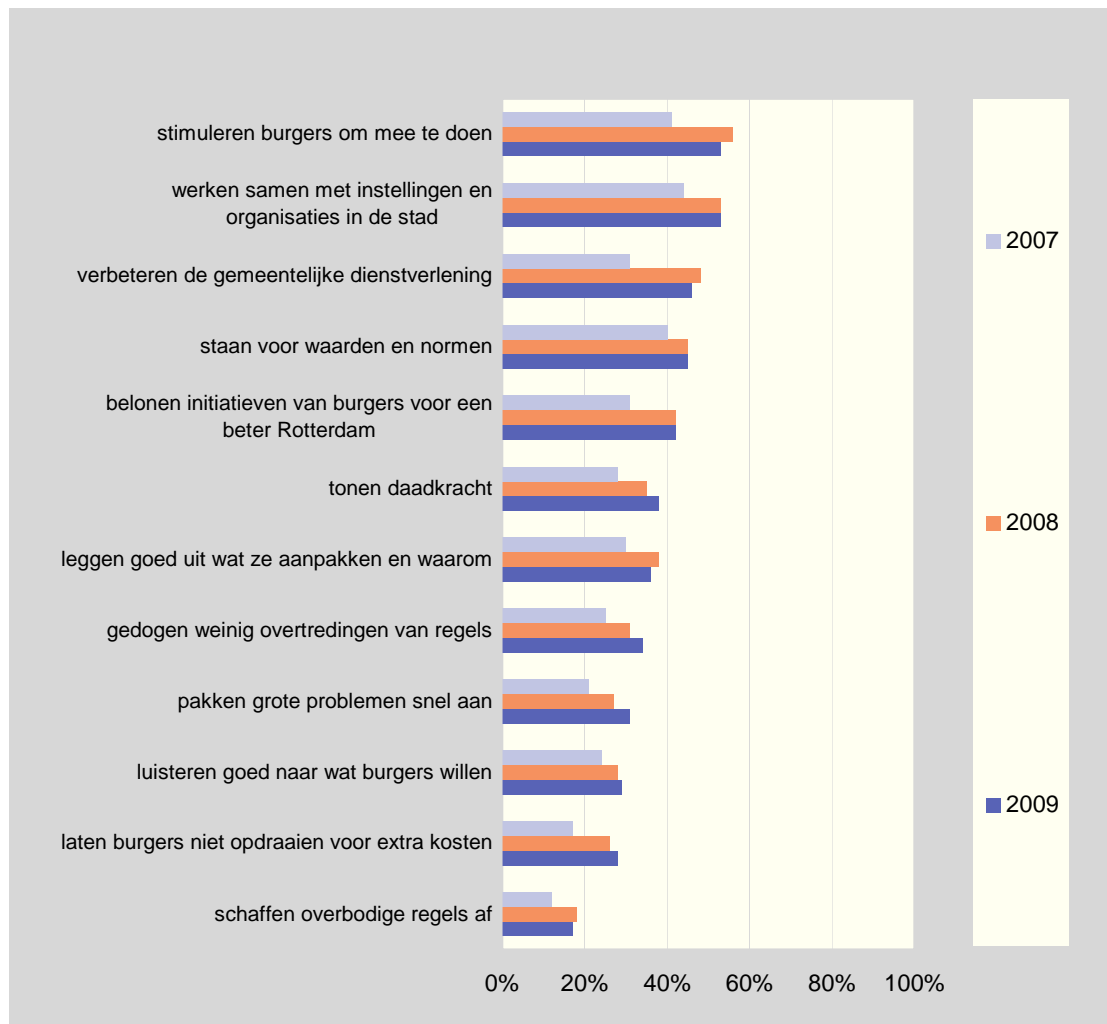

Bron: Omnibusenquête

De gemiddelde rapportcijfers die Rotterdammers hebben gegeven voor de dienstverlening van de verschillende gemeentelijke diensten variëren van een 5,4 voor Stadstoezicht tot een 7,2 voor de GGD.. Net als vorig jaar is de GGD de dienst die de hoogste waardering krijgt. Daarna volgen net als vorig jaar de Stadswinkels in de deelgemeente en de dienst Publiekszaken. De dienst Stadstoezicht krijgt als enige gemeentelijke dienst gemiddeld een onvoldoende voor haar dienstverlening. Dit is waarschijnlijk deels te verklaren uit de aard van de werkzaamheden van deze dienst.

Tenslotte is er aan de Rotterdammers gevraagd wat zij vinden van het gemeentebestuur en wat de uitstraling van dit bestuur is.

Figuur 5-9 Imago gemeentebestuur: mening van Rotterdammers in percentage (zeer) mee eens

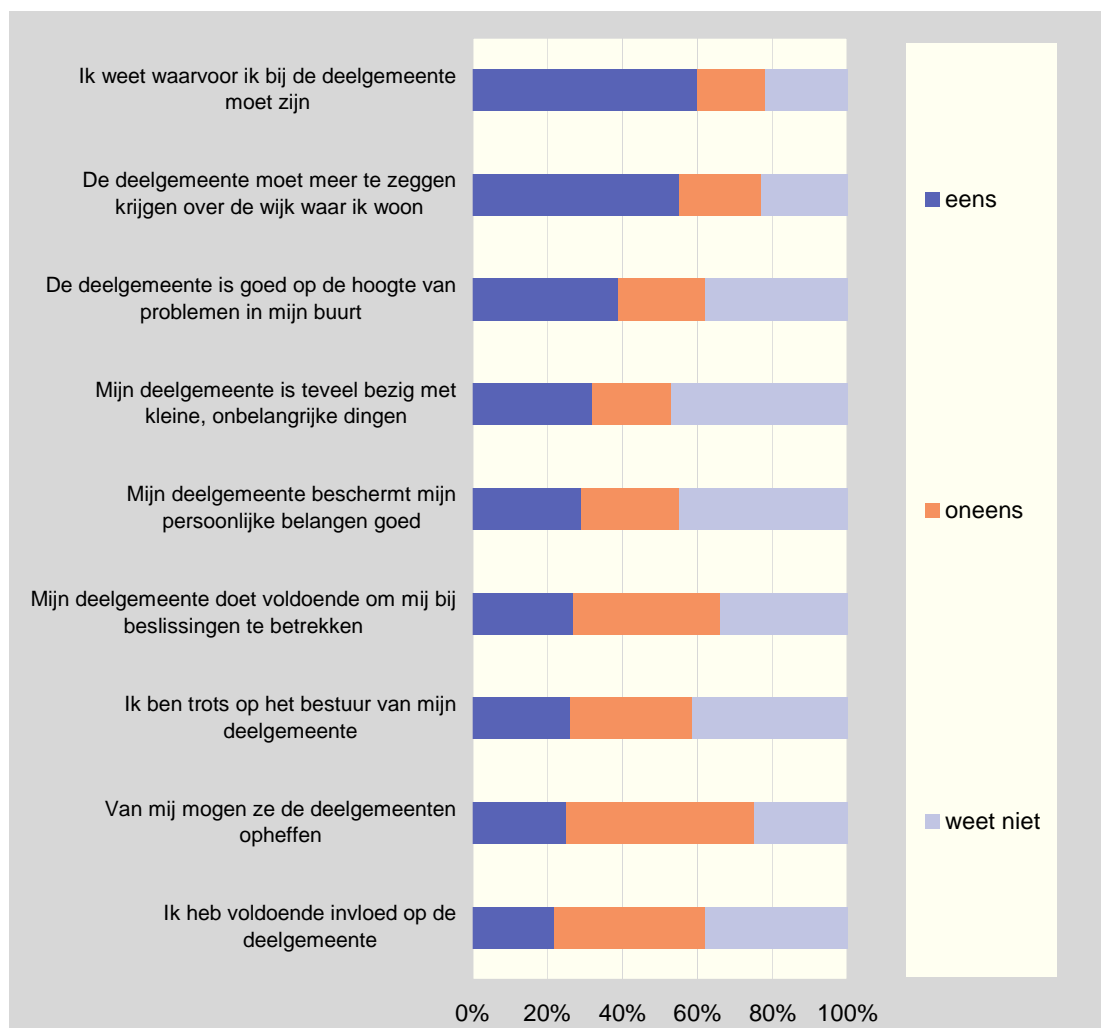
Bron: Omnibusenquête

Alle stellingen die betrekking hebben op het positieve imago van het gemeentebestuur zijn in 2009 door meer Rotterdammers beaamd dan in 2007. In het algemeen is het imago van het gemeentebestuur sinds haar aantreden dus verbeterd. Relatief de meeste Rotterdammers zijn het eens met de stellingen dat het gemeentebestuur de burgers stimuleert om mee te doen, dat het gemeentebestuur goed samenwerkt met instellingen en organisaties in de stad en dat het gemeentebestuur de dienstverlening heeft verbeterd.

5.3 Deelgemeenten

Decentrale besturen ontvangen financiële middelen om de overgedragen taken en bevoegdheden te kunnen uitvoeren. Deze paragraaf geeft een beeld van de mening van de burger over het functioneren van deelgemeenten en andere decentrale bestuurslagen zoals de Centrumraad.

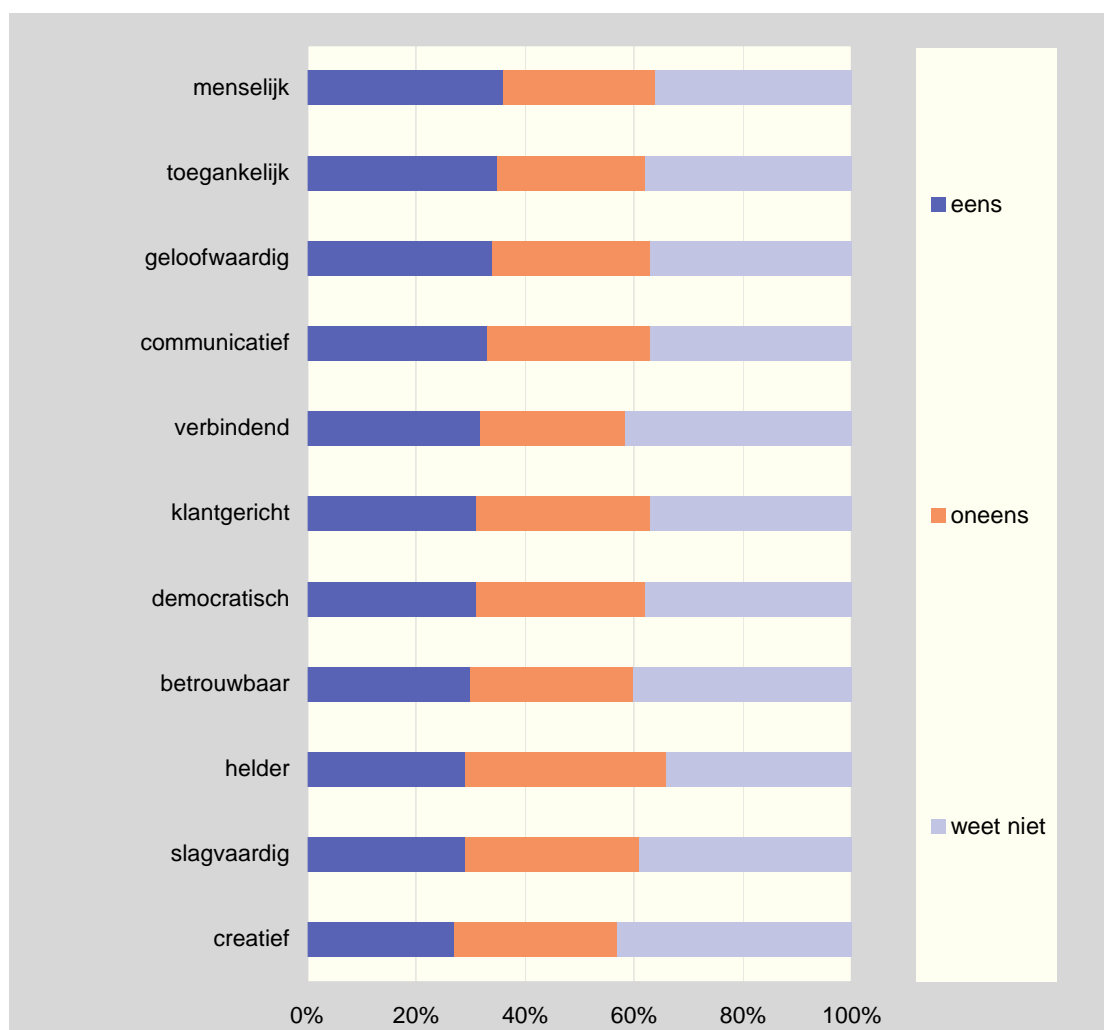
Figuur 5-10 Uitspraken over de deelgemeente, 2009

Bron: Omnibusenquête

Zestig procent van de Rotterdamse burgers weet waarvoor hij of zij de bij deelgemeente terecht kan. Ook meer dan de helft vindt dat de deelgemeente meer te zeggen zou moeten krijgen over de wijk waar hij of zij woont. Bij de overige stellingen is minder dan de helft van de Rotterdammers het ermee eens. Een stelling waar opvallend veel burgers (50 procent) het mee oneens zijn, is de stelling dat deelgemeenten mogen worden opgeheven. Veertig procent van de burgers vindt dat zij niet voldoende invloed hebben op het beleid van de deelgemeente.

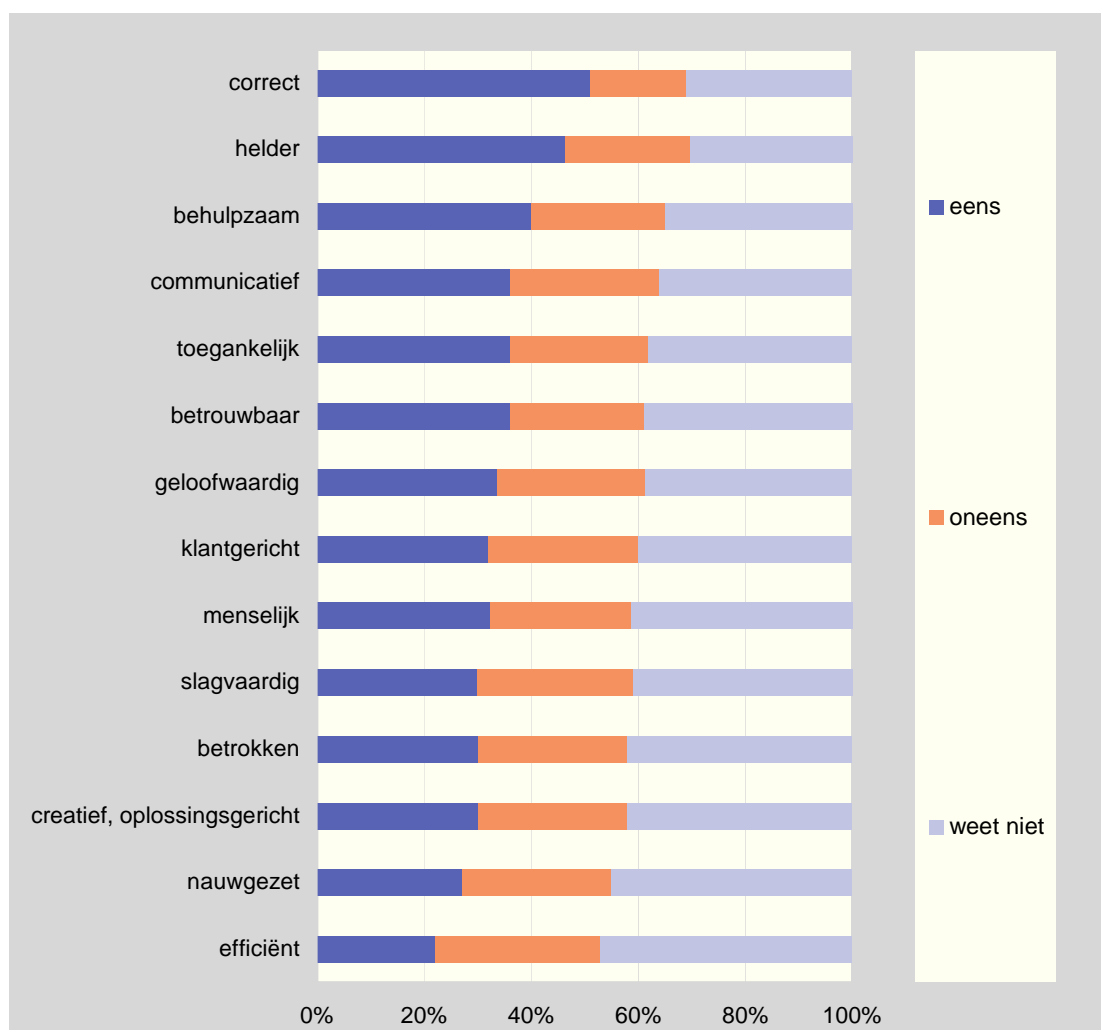
Figuur 5-11 Beeld van het deelgemeentebestuur, 2009

Bron: Omnibusenquête

In de Omnibusenquête konden respondenten aangeven of zij een bepaalde eigenschap van toepassing vinden op het bestuur en de ambtenaren van de deelgemeente. De eigenschappen die meer dan een derde van de burgers heeft aangekruist als passend bij het deelgemeentebestuur zijn 'menselijk' en 'toegankelijk'. 'Creatief' vinden relatief de minste burgers van toepassing op het deelgemeentebestuur. De eigenschap die relatief de meeste burgers niét van toepassing vinden is 'helder'.

Figuur 5-12 Beeld van de deelgemeenteambtenaren, 2009

Bron: Omnibusenquête

Rotterdammers vinden de eigenschap 'correct' het vaakst van toepassing op ambtenaren die werken bij de deelgemeente. Hoewel veel Rotterdammers de eigenschap 'helder' niet vinden passen bij het deelgemeentebestuur, is deze eigenschap volgens veel Rotterdammers wel van toepassing op de ambtenaren van de deelgemeente. 'Nauwgezet' en 'efficiënt' zijn de eigenschappen die de minste Rotterdammers passend vinden bij deelgemeenteambtenaren.

De Stadswinkels in de deelgemeente krijgen van de Rotterdamse burger als rapportcijfer voor haar dienstverlening gemiddeld een ruime zeven.

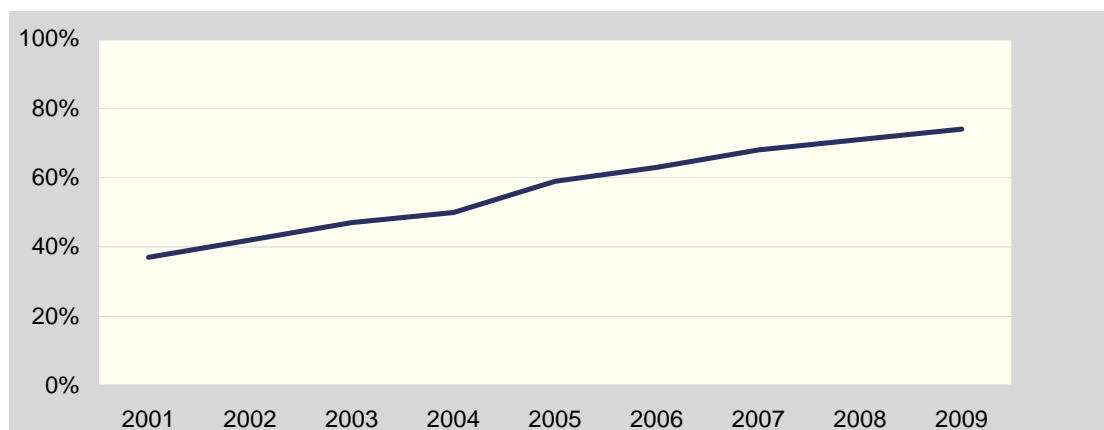
5.4 Publieksdiensten

Voor de gemeente Rotterdam is het van belang dat haar dienstverlening aan de Rotterdammers goed is. Op dit vlak wil de gemeente het volgende bereiken:

- Rotterdam heeft een hoge kwaliteit van dienstverlening;
- De diensten worden op een goed bereikbare, optimaal toegankelijke en betrouwbare wijze aangereikt aan individuele burgers en bedrijven, op een moment dat hen schikt en een manier die bij hen past;
- De burger ziet één overheid, één gemeente.

Omdat internet in toenemende mate gebruikt wordt voor informatievoorziening en contacten met burgers, is het van belang om te weten in hoeverre burgers toegang hebben tot het internet.

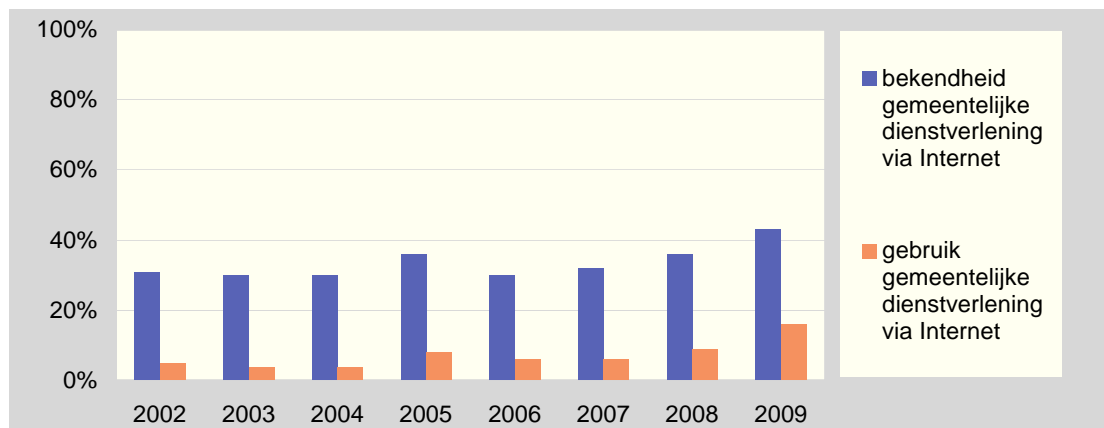
Figuur 5-13 Percentage Rotterdammers dat thuis internet gebruikt

Bron: Omnibusenquête COS

Het percentage inwoners van Rotterdam, dat thuis de beschikking heeft over een computer en daarmee het internet kan gebruiken, blijft stijgen. In 2001 was dit nog minder dan 40 procent en in 2009 74 procent.

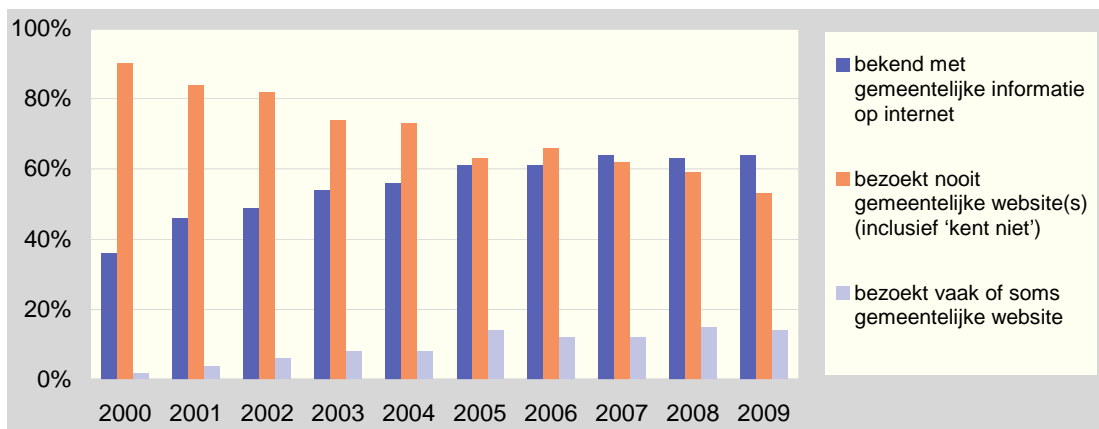
Figuur 5-14 Bekendheid en gebruik van gemeentelijke dienstverlening via internet

Bron: Omnibusenquête

Het afgelopen jaar is zowel de bekendheid als het gebruik van gemeentelijke dienstverlening via internet verder toegenomen. In 2009 is ruim veertig procent van de Rotterdammers bekend met de gemeentelijke dienstverlening via internet. Vooral het gebruik is in 2008 sterk gestegen van 9 naar 17 procent.

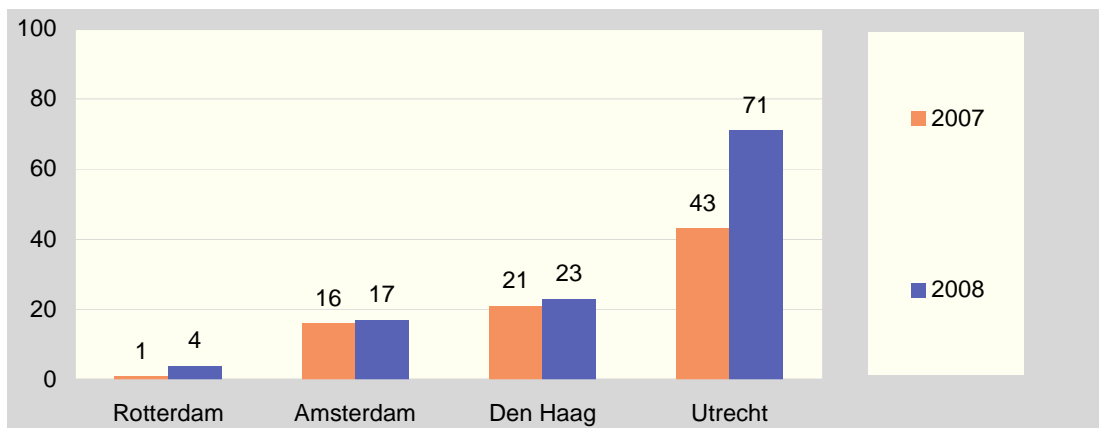
Figuur 5-15 Bekendheid en bezoek van Rotterdammers van de gemeentelijke website

Bron: Omnibusenquête

De laatste jaren blijft het aandeel Rotterdammers dat bekend is met gemeentelijke informatie op internet ongeveer gelijk. Bijna twee derde van de Rotterdammers weet, dat de gemeente gemeentelijke informatie publiceert op het internet. Ook het aandeel inwoners dat vaak of soms de gemeentelijke website bezoekt, blijft de laatste jaren constant op iets minder dan 15 procent. Het aandeel Rotterdammers dat nooit de gemeentelijke website bezoekt of niet afweet van het bestaan, daalt jaarlijks en is in 2009 53 procent.

Figuur 5-16 Rangorde bij Overheid.nl bij beoordeling elektronische overheid

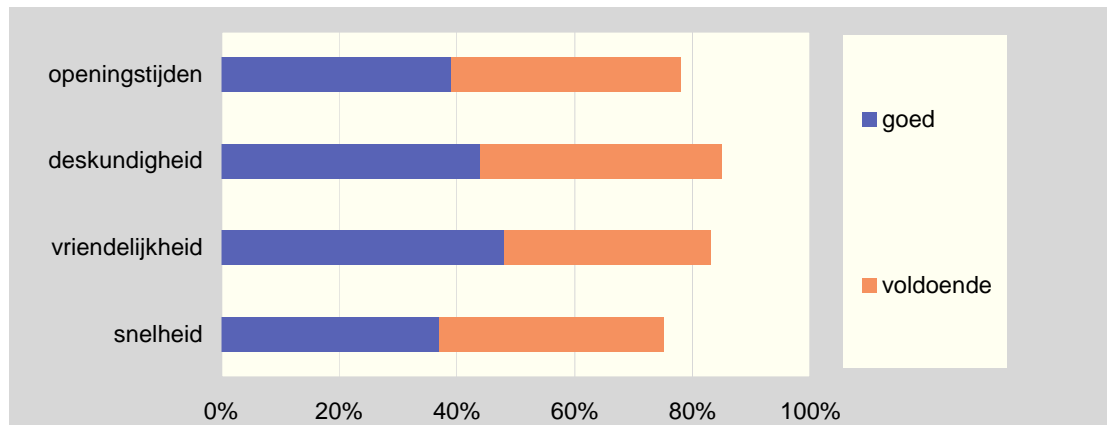
Bron: Advies Overheid.nl

Overheid.nl beoordeelt de elektronische overheid op verschillende aspecten, zoals transparantie, dienstverlening, toegankelijkheid en participatie en stelt daarvan een rangordelijst op van alle gemeenten van Nederland. Rotterdam staat op deze lijst al jaren op de hoogste plaats van de vier grote steden. Wel is Rotterdam gezakt van de eerste (beste) plaats naar de vierde plaats, na Almere, Dordrecht en Enschede. Ook de andere grote steden zijn in 2008 gezakt in de rangorde.

Door de instelling van Stadswinkels en van één telefoonnummer, één internetloket, één post-

en mailadres wil de gemeente bereiken, dat het eenvoudiger wordt voor de Rotterdammer om in contact te treden met de gemeente Rotterdam. Van de Rotterdamse bevolking heeft 32 procent in het afgelopen jaar een Stadswinkel bezocht.

Figuur 5-17 Tevredenheid naar aspect door bezoekers Stadswinkel, 2009

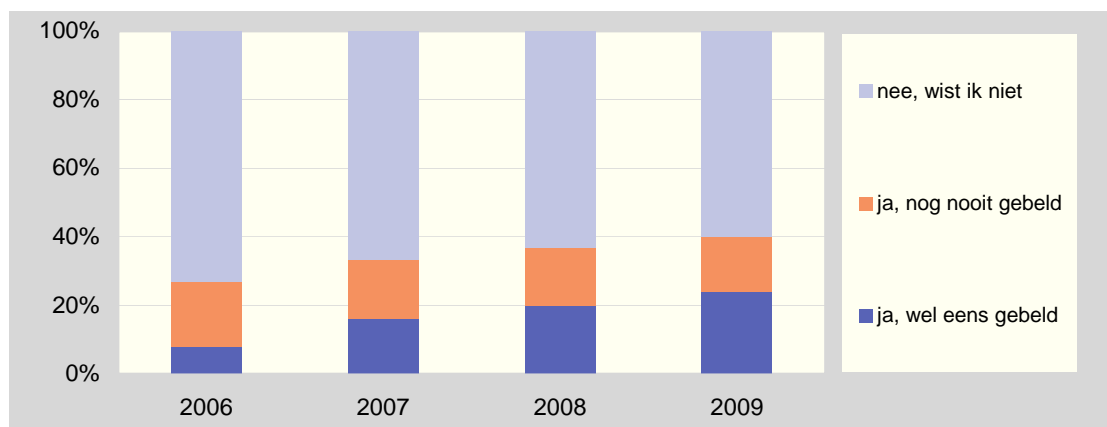

Bron: Omnibusenquête

De meerderheid van de bezoekers beoordeelt de Stadswinkel positief op de verschillende aspecten. De meeste bezoekers waarderen de medewerkers van de Stadswinkel. Daarbij komt vriendelijkheid op de eerste plaats, gevolgd door deskundigheid.

Ook de openingstijden beoordelen de burgers voor het merendeel met goed of voldoende. Op de laatste plaats komt de snelheid waarmee klanten geholpen worden in de Stadswinkel. Dit aspect beoordeelt nog driekwart van de bezoekers als goed of voldoende.

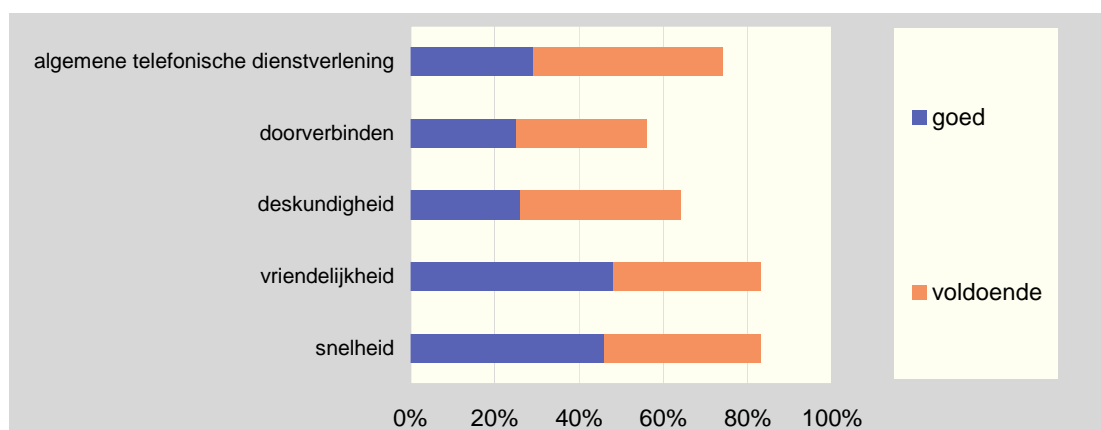
Figuur 5-18 Bekendheid van Rotterdammers met het centrale telefoonnummer

Bron: Omnibusenquête

De bekendheid van het centrale telefoonnummer van de gemeente Rotterdam is in 2008 verder toegenomen. Veertig procent van de Rotterdammers kent het nummer, en bijna een kwart heeft het nummer wel eens gebeld.

Figuur 5-19 Oordeel over de dienstverlening centrale telefoonnummer

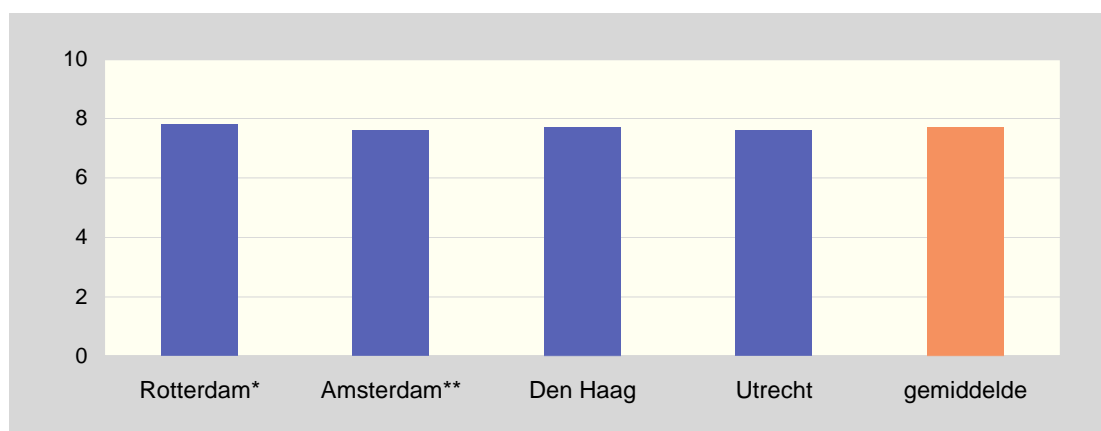

Bron: Omnibusenquête

De meeste burgers die wel eens gebruik hebben gemaakt van het centrale telefoonnummer beoordeelt de algemene telefonische dienstverlening positief. Doorverbinden en deskundigheid worden iets minder goed beoordeeld dan de andere aspecten.

In Rotterdam is de servicenorm voor wachttijden aan de balie maximaal 30 minuten. De landelijk gemiddelde norm voor wachttijd aan de balie is 13,7 minuten¹. In 2008 is de norm in 13 procent van de gevallen overschreden.²

Figuur 5-20 Rapportcijfer klanttevredenheid Publiekszaken, 2008

Bron: Benchmark Publiekszaken (TNS NIPO)

* Betreft de gemiddelde score van het totaaloordeel klanttevredenheid over baliebezoekers van alle deelgemeenten

** Betreft de gemiddelde score van het totaaloordeel klanttevredenheid over alle stadsdelen en de Dienst Persoonsgegevens.

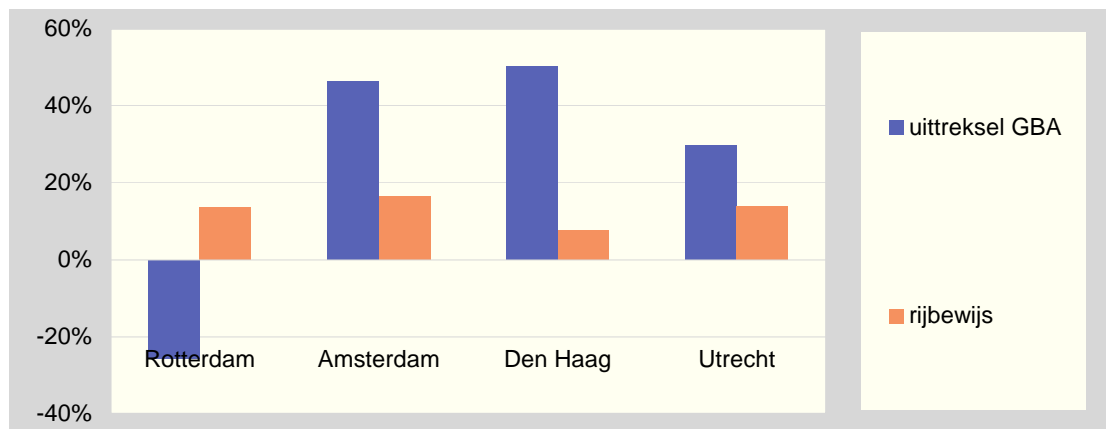
Op basis van de resultaten van een enquête door TNS/NIPO bepaalt de Benchmark Publiekszaken jaarlijks een rapportcijfer voor de tevredenheid van klanten bij Publiekszaken. In 2008 krijgt Rotterdam op basis van uitkomsten over tevredenheid van klanten bij de balies van de deelgemeenten rapportcijfer 7,8. Dit is een miniem verschil met de andere drie grote steden. De grote steden liggen in hun beoordeling alle dicht bij het gemiddelde rapportcijfer, een 7,7.

¹ Benchmark publiekszaken

² Burgerjaarverslag 2008

Juni 2009 won de gemeente Rotterdam de eerste prijs bij de wedstrijd Minder Regels, Meer Service. Deze wedstrijd, die is uitgeschreven door het VNG en het Rijk is gericht op het verbeteren van dienstverlening en vermindering van regeldruk bij gemeenten.³

Figuur 5-21 Verschil met landelijke gemiddelde prijzen producten Publiekszaken, 2008

Bron: Benchmark Publiekszaken

Een uittreksel uit de Gemeentelijke Basisadministratie kost medio 2008 in Rotterdam € 5,85. Dit is twee euro goedkoper dan de gemiddelde prijs van een dergelijk uittreksel bij alle Nederlandse gemeenten. In Amsterdam, Den Haag en Utrecht is een uittreksel uit het GBA veel duurder. Een rijbewijs aanvragen is in alle grote steden duurder dan gemiddeld in Nederland.

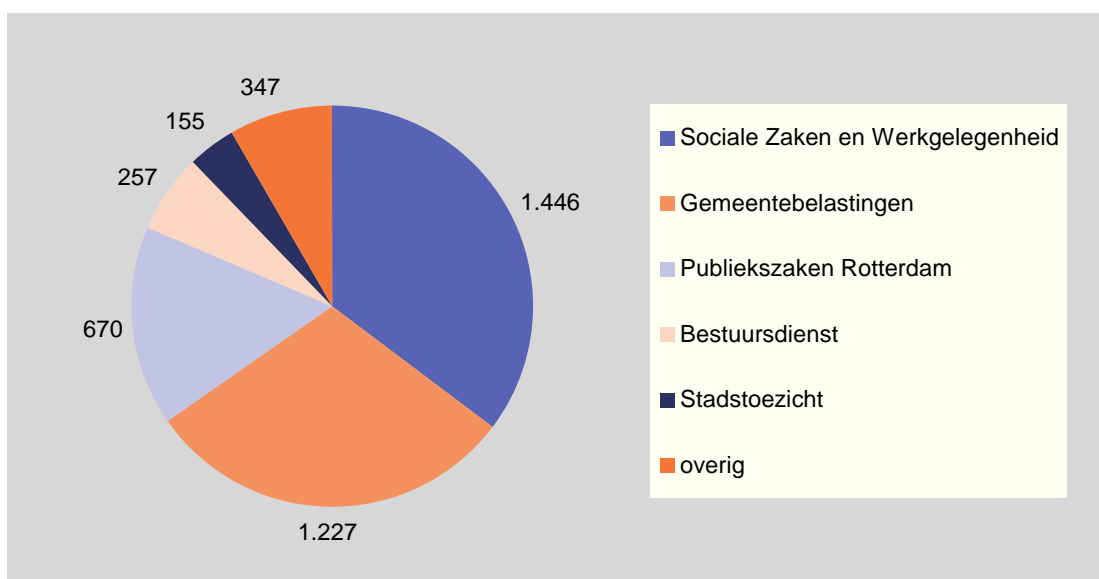
De klachten die de gemeente Rotterdam krijgt over het functioneren van diensten worden geregistreerd. De gemeente Rotterdam onderscheidt daarbij drie soorten klachten.

1. Klaagschriften: klachten over de manier waarop de gemeente zich gedraagt.
2. Informele klachten: klachten over onvolkomenheden waarvoor de gemeente verantwoordelijk is (een niet goed werkende website, onveiligheid, onduidelijke procedures etc).
3. Meldingen buitenruimte: klachten over rommel of beschadigingen in de buitenruimte.

In 2008 zijn bij gemeentelijke diensten 4.100 klaagschriften ingediend, 600 meer dan in 2007. De mogelijkheid om via internet een klacht in te dienen, heeft het aantal klaagschriften doen toenemen. Het aantal informele klachten is met ruim 200 gedaald naar 4.500. Het aantal meldingen buitenruimte is in 2008 gestegen tot ruim 117.000 meldingen, 8.000 meer dan in 2007.

³ Website Minder regels, meer service VNG

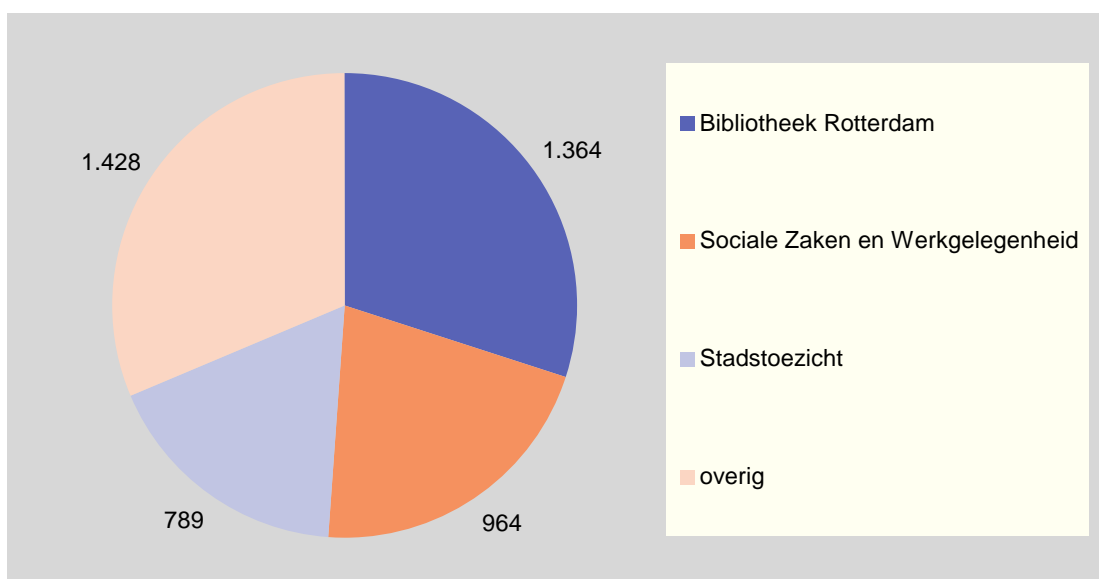
Figuur 5-22 Aantal klaagschriften naar dienst, 2008

Bron: Burgerjaarverslag

Net als in 2007 heeft de dienst Sociale Zaken en Werkgelegenheid in 2008 de meeste klaagschriften ontvangen. In 2007 stond de dienst Gemeentebelastingen ook op de tweede plaats wat betreft aantal ontvangen klaagschriften, maar in 2008 is dit aantal wel verdubbeld. Een oorzaak daarvan is, dat de mogelijkheid om via internet een klacht in te dienen zo laagdrempelig is, dat dit vaker gedaan wordt. Ook het aantal klaagschriften dat in 2008 bij Publiekszaken binnenkwam, is bijna twee keer zo groot geworden. Deze dienst had in 2008 te kampen met veel personele wisselingen en een hoge werkdruk⁴. Het aantal klaagschriften bij de overige diensten is in 2008 afgenomen.

Figuur 5-23 Aantal informele klachten naar dienst, 2008

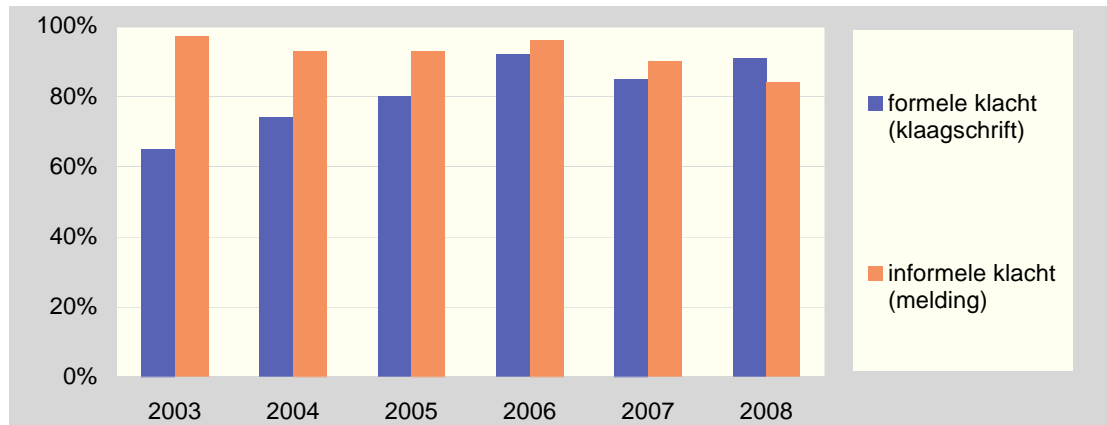

Bron: Burgerjaarverslag

⁴ Burgerjaarverslag 2008

Dat het aantal informele klachten in 2008 is gedaald, komt vooral door een sterke daling van het aantal klachten bij de gemeentebibliotheek, namelijk van 2.100 in 2007 tot 1.400 in 2008. Ook bij Sociale Zaken en Werkgelegenheid is het aantal informele klachten afgenomen. Bij Stadstoezicht en de overige diensten is het aantal informele klachten in 2008 juist iets toegenomen.

Figuur 5-24 Percentage binnen de termijn afgehandelde klachten

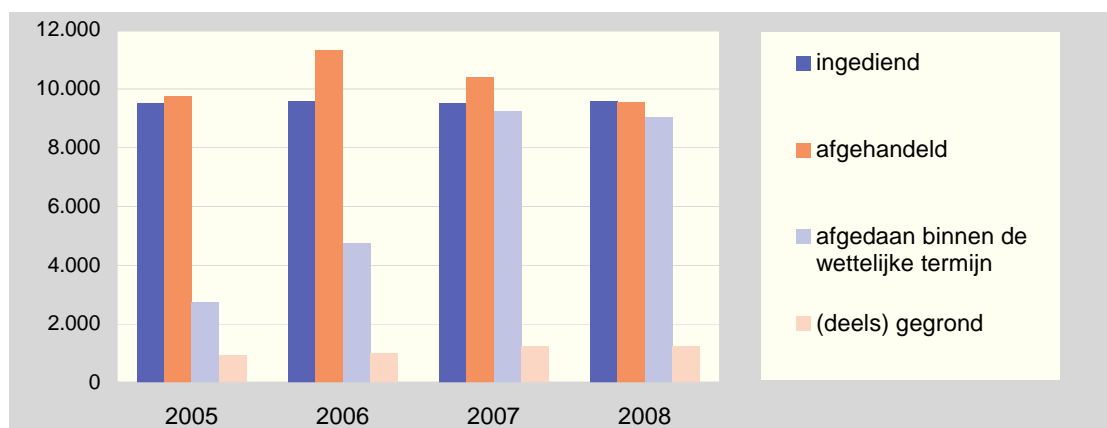

Bron: Burgerjaarverslag

Het percentage klaagschriften, dat binnen een termijn van vier weken is afgehandeld, is tussen 2003 en 2006 jaarlijks toegenomen. In 2007 is het percentage klachten dat binnen de gestelde termijn is afgehandeld echter gedaald naar 85 procent van de formele klachten en 90 procent van de informele klachten bij deelgemeenten en diensten. In 2008 is het percentage klaagschriften dat binnen de termijn is afgehandeld (91 procent) weer bijna op het niveau van 2006. Het aandeel informele klachten dat binnen de termijn is afgehandeld, is gedaald tot 84 procent.

Met de invoering van de Wet Dwangsom heeft een bezwaarmaker recht op een vergoeding in het geval dat niet tijdig wordt beslist over een bezwaarschrift. Er gelden voor de afdoening van bezwaarschriften twee wettelijke termijnen: Bij zaken die door een onafhankelijke commissie worden behandeld, geldt een termijn van veertien weken. Zaken die door een ambtelijke commissie worden behandeld hebben een afhandelingstermijn van tien weken.

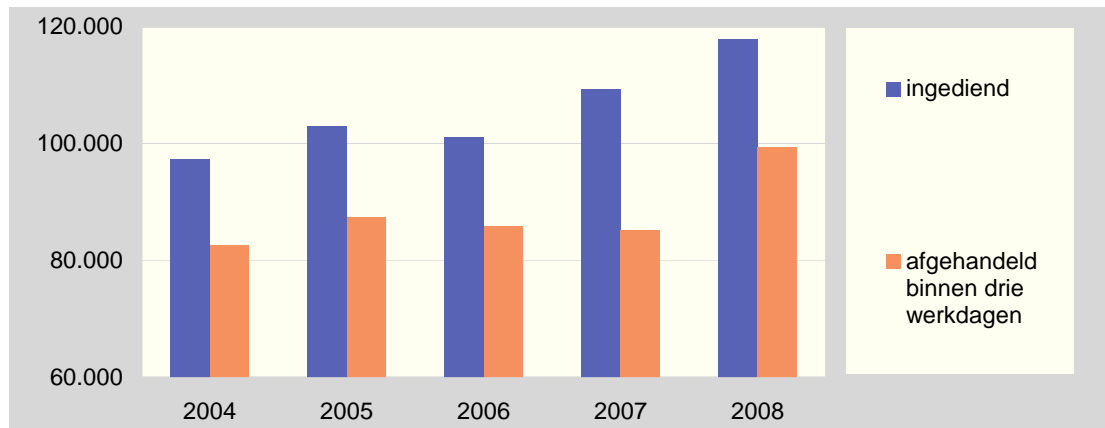
Figuur 5-25 Aantal ingediende en afgehandelde stedelijke bezwaarschriften, binnen de wettelijke termijn en (deels) gegrond verklaard

Bron: Burgerjaarverslag

In 2008 zijn er ruim 9.500 bezwaarschriften ingediend bij de gemeente. De norm dat 90 procent van de bezwaarschriften binnen de wettelijke termijn wordt behandeld, is in 2008 ruimschoots gehaald.

Figuur 5-26 Aantal meldingen buitenruimte

Bron: Burgerjaarverslag

Meldingen buitenruimte betreffen klachten over de openbare ruimte, zoals rommel op straat, kapotte straatverlichting of kapot straatmeubilair. Het aantal klachten is in 2008 verder gestegen. Voor de afhandeling van deze klachten staat de norm op drie werkdagen. Het aandeel binnen de termijn afgehandelde klachten is in 2008 gestegen naar 84 procent.

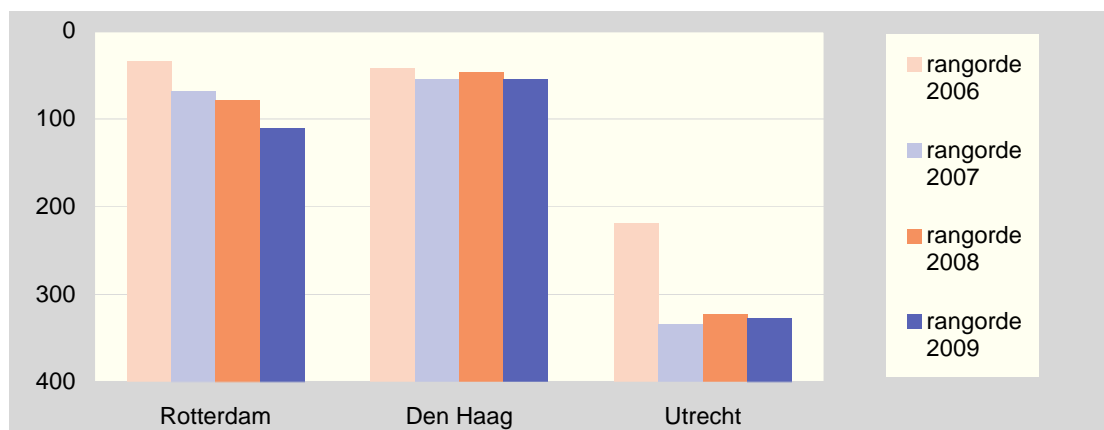
5.5 Algemene middelen

Het streven van de gemeente Rotterdam is een financieel gezonde gemeente, zodat doelstellingen van andere beleidsvelden financieel gedekt zijn opdat deze vervolgens gerealiseerd kunnen worden. Dit wordt bereikt door:

- een sluitende meerjarenbegroting;
- een voldoende weerstandsvermogen om de gemeentelijke risico's af te dekken;
- een gunstige lastendruk voor de Rotterdamse burgers en ondernemers.

Het COELO publiceert sinds 1997 jaarlijks de 'Atlas van de lokale lasten'. Hierin worden de ontwikkelingen rond lokale heffingen in kaart gebracht voor alle gemeenten, provincies en waterschappen in Nederland. In de atlas is een rangorde van gemeenten te vinden naar lokale lasten. Voor het bepalen van de lastendruk wordt gekeken naar de OZB, het rioolrecht, en reinigingsheffingen, maar ook de toeristenbelasting, de hondenbelasting en de prijzen van paspoorten en rijbewijzen. Naast de gemeentelijke heffingen worden ook de provinciale opcenten en de meeste waterschapsheffingen meegenomen. Om de rangorde te bepalen, wordt uitgegaan van de lastendruk voor een meerpersoonshuishouden.

Figuur 5-27 Rangorde grote gemeenten lastendruk voor meerpersoonshuishoudens (1=laagste lasten)⁵

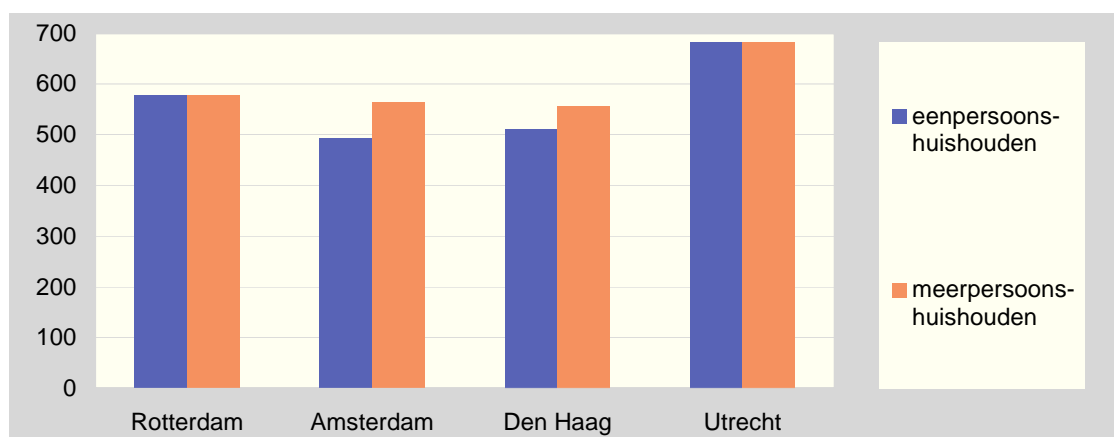

Bron: Coelo *Atlas van lokale lasten*

Rotterdam is in 2009 verder gezakt in de rangorde van gemeentelijke lastendruk en staat nu op de 79^e plaats. Van de drie grote steden is Utrecht de stad met de hoogste lasten en Den Haag de stad met de laagste lasten.

⁵ De rangorde van de stad Amsterdam met betrekking tot de gemeentelijke lastendruk is niet te bepalen, omdat voor deze stad de cijfers per stadsdeel gepresenteerd worden.

Figuur 5-28 Lokale lasten, inclusief Zalmsnip voor burgers met koopwoning

Bron: Wat doet je gemeente

De benchmark 'Wat doet je gemeente?' heeft becijferd wat de lokale lasten zijn voor een inwoner met een koopwoning. Dit cijfer is bepaald aan de hand van het bedrag dat een huishouden in een koopwoning gemiddeld per jaar betaalt aan onroerend zaak belasting (OZB), het rioolrecht en de reinigingsheffingen. Hoe hoger dit cijfer, hoe hoger de totale woonlasten in de desbetreffende gemeente. De lokale lasten zijn in Rotterdam hoger dan in Amsterdam en Den Haag. Alleen Utrecht heeft hogere lokale lasten. In Rotterdam en Utrecht heeft een eenpersoonshuishouden even hoge lokale lasten als een meerpersoonshuishouden. Dit is in Amsterdam en Den Haag niet het geval.

6 Sociaal

De gemeente wil dat mensen meer meedoen, zich verbonden voelen en zich inzetten voor de stad. Het streven is, dat de stad actievere, beter opgeleide en meer welvarende inwoners krijgt. Rotterdam wil een stad zijn, waar mensen met plezier wonen, werken en recreëren. Daarbij wil ze voor de één een vangnet zijn en voor de ander een uitdagende springplank. Zowel de 'onderkant' als de 'bovenkant' van de stad moet zich bediend voelen; de stad moet beter in balans zijn.

Het gemeentebestuur wil met maatregelen op het gebied van werk en beheersing van de taal voorwaarden scheppen om voor alle burgers een actieve rol in de samenleving en succesvolle integratie mogelijk te maken. Met maatregelen op het gebied van sport, cultuur en het programma 'Mensen maken de Stad', schept het bestuur voorwaarden voor het creëren van binding tussen mensen in de stad en met de stad. Mensen die niet mee kunnen doen, kunnen rekenen op voorzieningen die nodig zijn om hun situatie te verbeteren of de nadelige gevolgen voor zichzelf of anderen zo gering mogelijk te houden. Activeren en zelfredzaamheid zijn hierbij de uitgangspunten.

Het gemeentebestuur wil een onomkeerbare trendbreuk realiseren, met de volgende doelstellingen:

- Meer Rotterdammers die de Nederlandse taal beheersen.
- Een hoger gemiddeld opleidingsniveau.
- Meer Rotterdammers die maatschappelijk actief zijn.
- Meer Rotterdammers met betaald werk.
- Een hoger gemiddeld inkomen.
- Hogere sportparticipatie (jeugd en volwassenen).
- Meer initiatieven in de stad die bijdragen aan binding.

6.1 Sport en recreatie

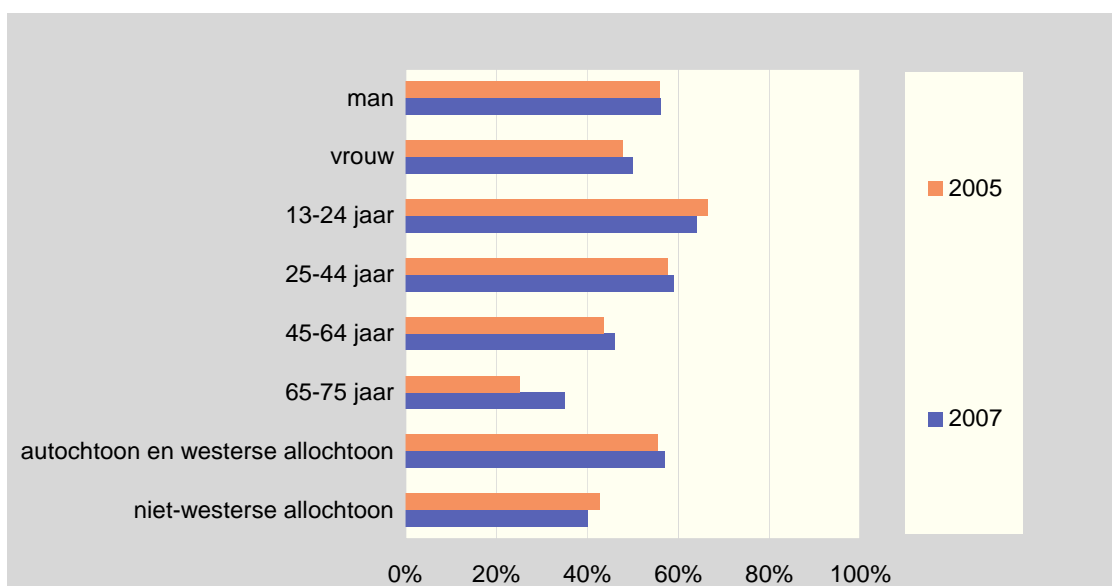
Sport en andere vrijetijdsbesteding worden gestimuleerd door het ontwikkelen, beheren, exploiteren en in standhouden van (sport-)voorzieningen en door het organiseren en ontwikkelen van (sportieve) activiteiten en evenementen.

Binnen het Actieprogramma Voeding en Bewegen werkt de gemeente Rotterdam aan het bestrijden van bewegingsarmoede en verkeerde voedingsgewoonten. Dit programma is in eerste instantie gericht op de jeugd. De GGD, de dienst Sport en Recreatie (SenR) en de dienst Jeugd Onderwijs en Samenleving (JOS) werken samen aan het bevorderen van gezond eten en bewegen bij de Rotterdamse jeugd. Het Actieprogramma Voeding en Beweging maakt deel uit van het integraal jeugdbeleid van de gemeente Rotterdam.

De sportdeelname van alle Rotterdammers is 52 procent⁶. Dat wil zeggen dat 52 procent van de Rotterdammers minstens één keer per maand sport beoefent. Dit is ongeveer gelijk aan 2005.

⁶ Vrijetijdsomnibus COS, 2007

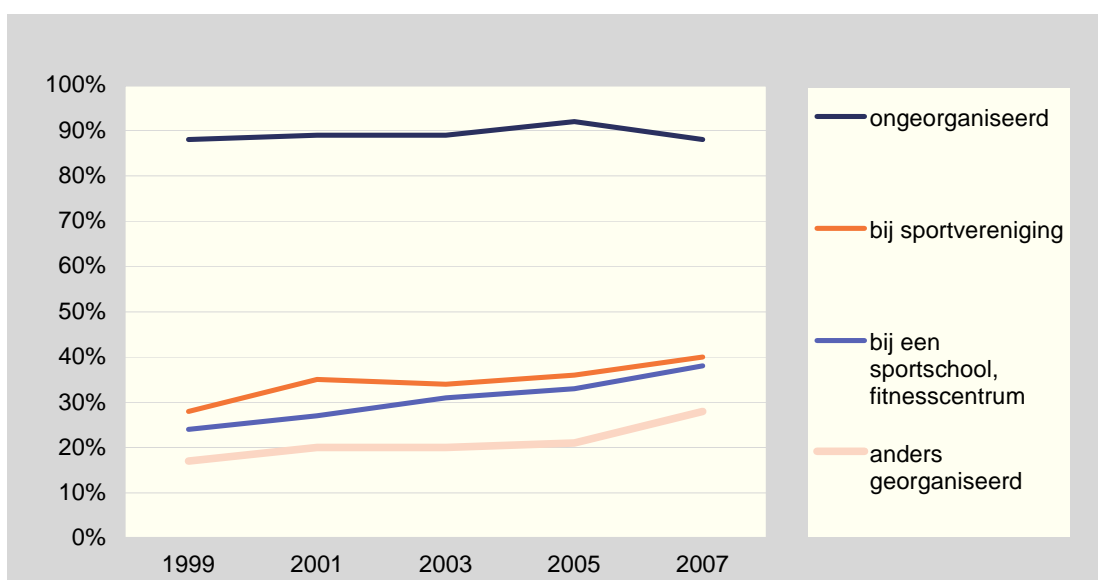
Figuur 6-1 Percentage Rotterdammers dat minstens één keer per maand sport

Bron: Vrijetijdsomnibus COS

De sportdeelname van mannen is groter dan van vrouwen. In 2007 sporten iets meer vrouwen minstens één keer per maand dan in 2005. Hoe ouder men wordt, hoe lager de sportdeelname. Opvallend is wel, dat het aandeel 65- tot en met 75-jarigen dat sport sinds 2005 sterk is toegenomen. Het aandeel niet-westerse allochtonen dat minstens één keer per maand sport, is lager dan het aandeel mensen met een westerse achtergrond. Het verschil in sportdeelname tussen mensen met een niet-westerse en een westerse herkomst is in 2007 nog groter dan in 2005.

Figuur 6-2 Sporten in georganiseerd en ongeorganiseerd verband

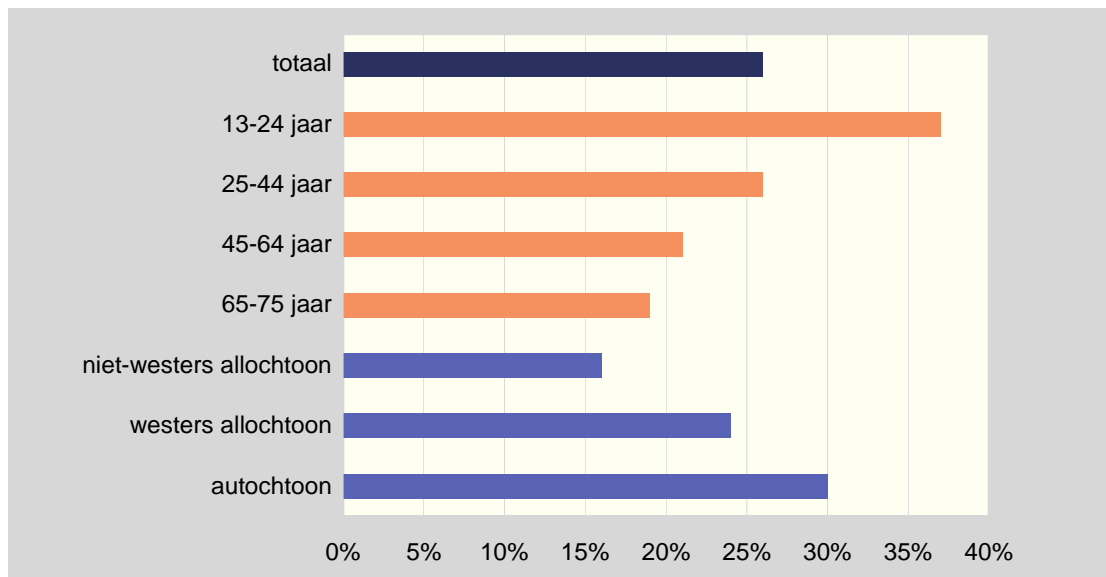

Bron: Vrijetijdsomnibus COS

Verreweg het grootste deel van de sporters sport in ongeorganiseerd verband. Het aandeel sporters dat bij een vereniging sport, is in 2007 verder gegroeid tot 40 procent. Sinds 1999 is er een stijgende lijn in het aandeel sporters dat gebruik maakt van een sportschool of fitnesscen-

trum. Sinds 2005 is er ook een toename van sporten in 'anders georganiseerd verband', zoals via het werk, sportbuurtwerk of in het kader van een georganiseerde sportvakantie.

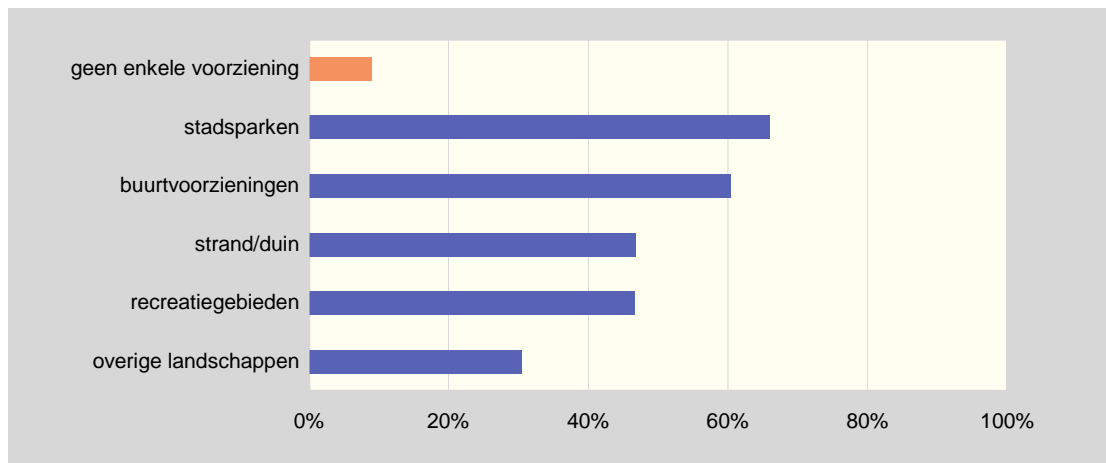
Figuur 6-3 Lidmaatschap sportvereniging naar leeftijd en etniciteit, 2007

Bron: Vrijetijdsomnibus COS

In totaal is 26 procent van de Rotterdammers lid van een sportvereniging. Rotterdammers met een westerse achtergrond zijn vaker lid van een sportvereniging dan niet-westerse allochtonen. Met het stijgen van de leeftijd neemt het aandeel inwoners dat lid is van een sportvereniging af.

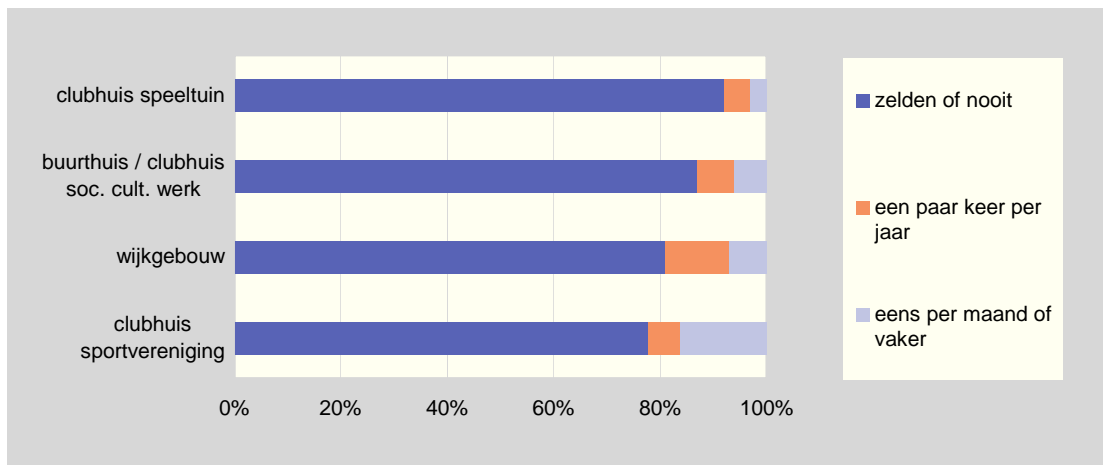
Figuur 6-4 Bezoek aan recreatieve groenvoorzieningen, 2007

Bron: Vrijetijdsomnibus COS

Het aandeel Rotterdammers dat in 2007 een recreatieve groenvoorziening heeft bezocht, is evenals in 2005 87 procent. Stadsparken worden het meest bezocht, daarna volgen buurtvoorzieningen. Dit zijn kleine parkjes in de buurt, een kinderboerderij, een plein in de buurt, een speeltuin of een speelveld in de buurt. Bijna de helft van de inwoners van Rotterdam bezoekt het strand en/of recreatiegebieden als het Hoge en Lage Bergsche Bos, de Rottemeren, de Rhoonse Grienden en de Brielse Maas. Verder weg gelegen bossen en natuurgebieden worden door minder inwoners bezocht, iets meer dan 30 procent.

Figuur 6-5 Bezoek aan buurt- en wijkaccommodaties, 2007

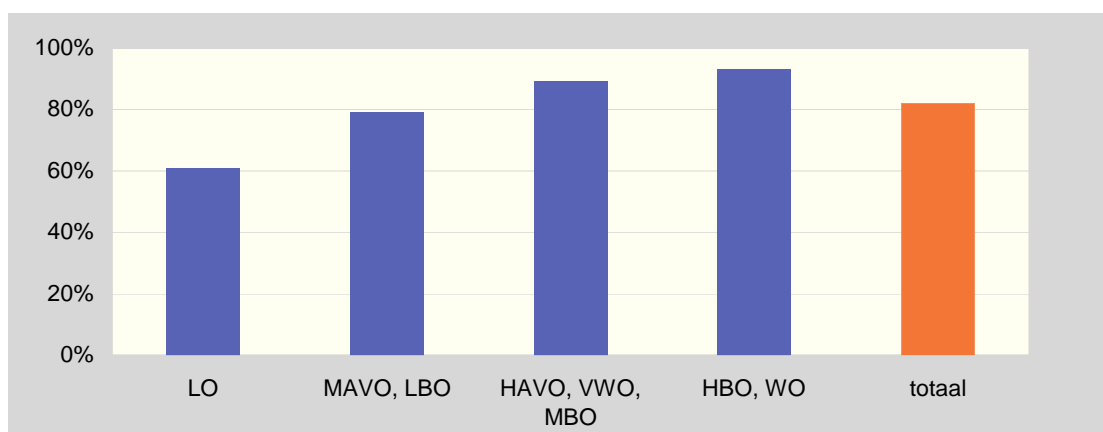
Bron: Vrijetijdsomnibus COS

Het clubhuis van de sportvereniging is de overdekte buurt- of wijkaccommodatie die door relatief de meeste Rotterdammers wel eens wordt bezocht. Ook is dit de accommodatie die door relatief de meeste Rotterdammers frequent (eens per maand of vaker) wordt bezocht. Bijna één op de vijf inwoners van Rotterdam bezoekt wel eens een wijkgebouw. Minder bewoners bezoeken wel eens het buurthuis of het clubhuis van de speeltuin.

6.2 Volksgezondheid

Binnen dit beleidsveld wordt gestreefd naar het verbeteren van de gezondheidssituatie van de Rotterdammers in zowel lichamelijk, geestelijk als sociaal opzicht. Om dit te kunnen bereiken wordt de zorg voor alle Rotterdammers die het nodig hebben, versterkt. Goede zorg is activerend: het biedt meer mogelijkheden voor participatie en stimuleert dat mensen hun mogelijkheden beter benutten.

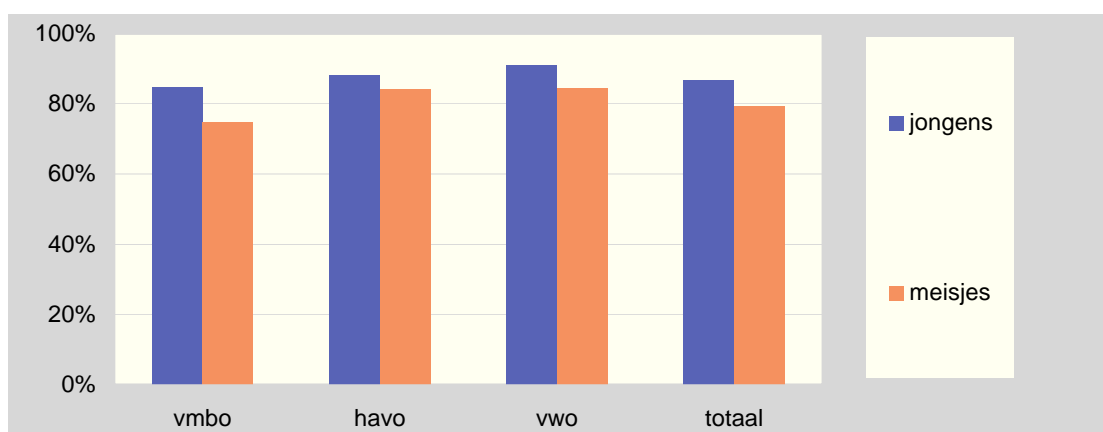
Figuur 6-6 Aandeel Rotterdammers (16-84 jaar) dat de eigen gezondheid als goed ervaart, 2008

Bron: Gezondheidsenquête, GGD Rotterdam-Rijnmond

Iets meer dan 80 procent van de Rotterdammers ervaart de eigen gezondheid als goed. Dit aandeel is gelijk aan de cijfers uit vorige peilingen. Hoe hoger opgeleid, hoe hoger het percentage personen is, dat de eigen gezondheid als goed ervaart.

Figuur 6-7 Aandeel jongeren (11-15 jaar) dat zichzelf gezond vindt, schooljaar 2007/2008

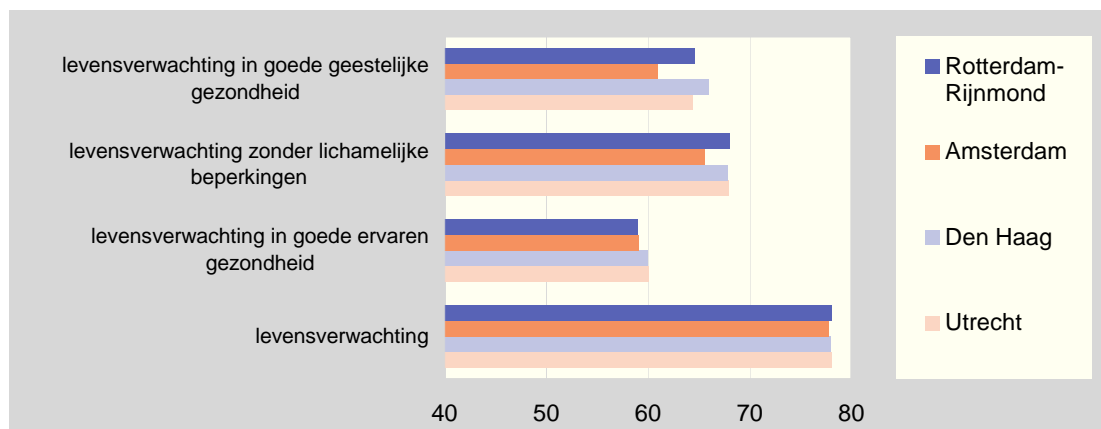

Bron: Jeugdmonitor Rotterdam, GGD Rotterdam-Rijnmond

Ook voor jongeren geldt, dat hoe hoger het opleidingsniveau, hoe meer jongeren hun eigen gezondheid als goed of heel goed ervaren. Het percentage jongeren tussen de 11 en de 15 jaar dat zichzelf gezond vindt, verschilt bij elk opleidingsniveau naar geslacht. Meer jongens dan meisjes vinden zichzelf gezond.

De levensverwachting wordt berekend aan de hand van sterftcijfers en enquêtegegevens over ervaren gezondheid, lichamelijke beperkingen en gevoelens van angst en somberheid.

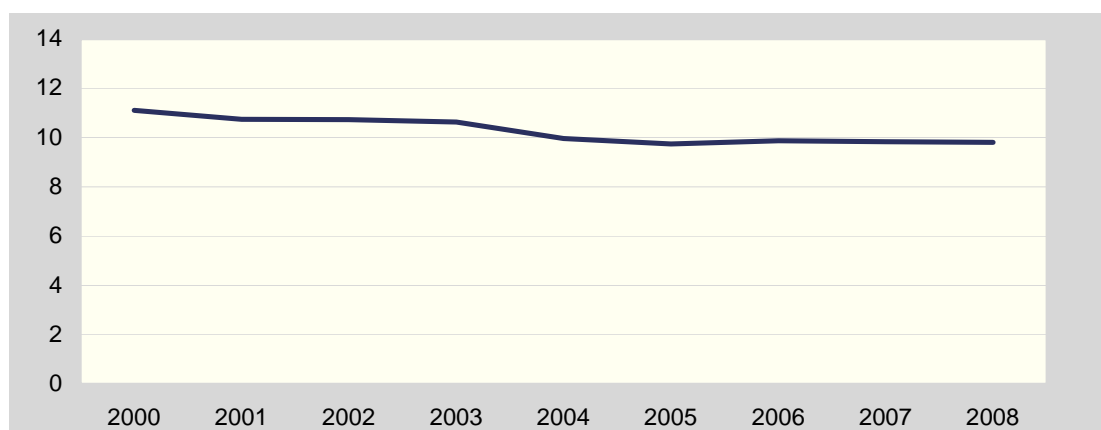
Figuur 6-8 Levensverwachting per GGD regio, 2001-2004

Bron: RIVM

De gemiddelde levensverwachting van de Nederlandse bevolking is 78,8 jaar en varieert voor de verschillende regio's in Nederland tussen de 77 en de 80,5. De levensverwachting in de vier grote steden ligt rond de 78 jaar. De levensverwachting in goede ervaren gezondheid ligt lager en is in alle vier grote steden duidelijk lager dan in heel Nederland. Dit wordt gebaseerd op enquêtegegevens van een vraag hoe gezond iemand zich voelt. Het landelijke cijfer is 62 jaar, in de vier grote steden is dit lager dan 60. Rotterdam heeft de laagste levensverwachting in goede ervaren gezondheid, namelijk 59 jaar. De levensverwachting zonder lichamelijke beperkingen en in een goede geestelijke gezondheid, ook gebaseerd op enquêtegegevens, verschillen sterker tussen de steden. Rotterdam heeft met 68 jaar de hoogste levensverwachting zonder lichamelijke beperkingen. De levensverwachting in goede geestelijke gezondheid is voor Rotterdam 64,6 jaar.

Figuur 6-9 Sterftecijfer (sterfte per 1.000 inwoners)

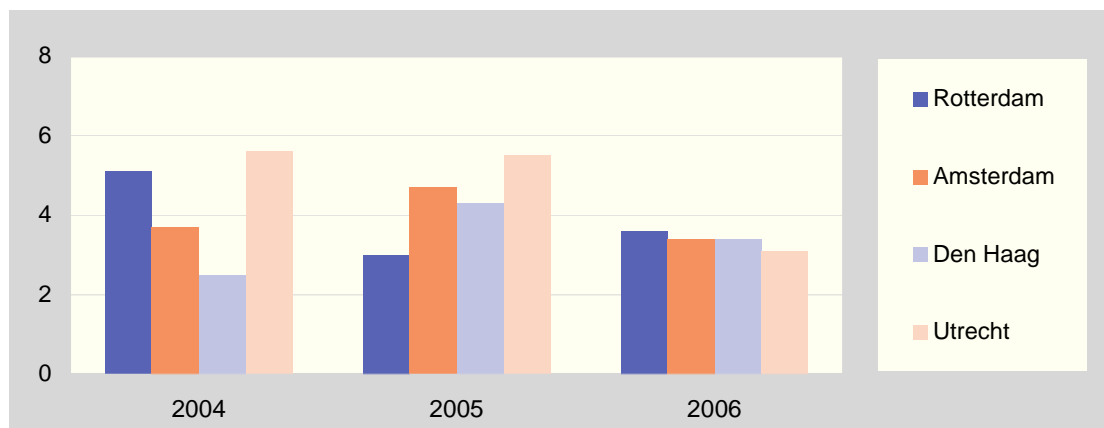

Bron: GBA

Het sterftecijfer is sinds 2000 licht gedaald en blijft sinds 2005 ongeveer gelijk. In 2000 waren er nog elf sterfgevallen per 1.000 inwoners, sinds 2005 zijn er jaarlijks net iets minder dan 10 sterfgevallen per 1.000 inwoners.

De gemeente Rotterdam voert een actief beleid om babysterfte terug te dringen.

Figuur 6-10 Zuigelingensterfte

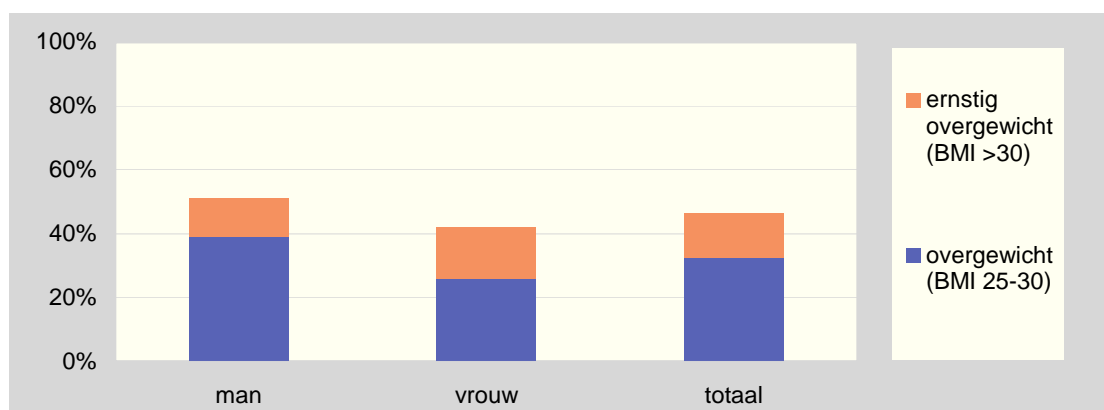

Bron: www.waarstaatjegemeente.nl, CBS bewerking Verwey-Jonker Instituut.

De zuigelingensterfte is het aantal sterfgevallen onder zuigelingen onder de leeftijd van één jaar dat in hetzelfde jaar is geboren, per 1.000 levend geboren kinderen in dat jaar. In Rotterdam is de zuigelingensterfte in 2006 ten opzichte van 2004 gedaald, maar ten opzichte van 2005 gestegen. In 2006 heeft Rotterdam van de vier grote steden de hoogste zuigelingensterfte.

Een ander cijfer dat in dit verband wordt gebruikt is de perinatale sterfte. Dit is sterfte per 1.000 dood- en levendgeborenen vanaf een zwangerschapsduur van 22 weken tot 7 dagen na de geboorte. In alle vier grote steden is de perinatale sterfte hoger dan in de rest van Nederland. De perinatale sterfte is in Rotterdam niet het hoogst van alle vier grote steden. Gemeten over de periode 2002-2006 is deze in Rotterdam 11,4 tegenover 10,1 in Amsterdam, 11,8 in Den Haag en 11,6 in Utrecht.⁷

Figuur 6-11 Overgewicht bij volwassenen, 2008

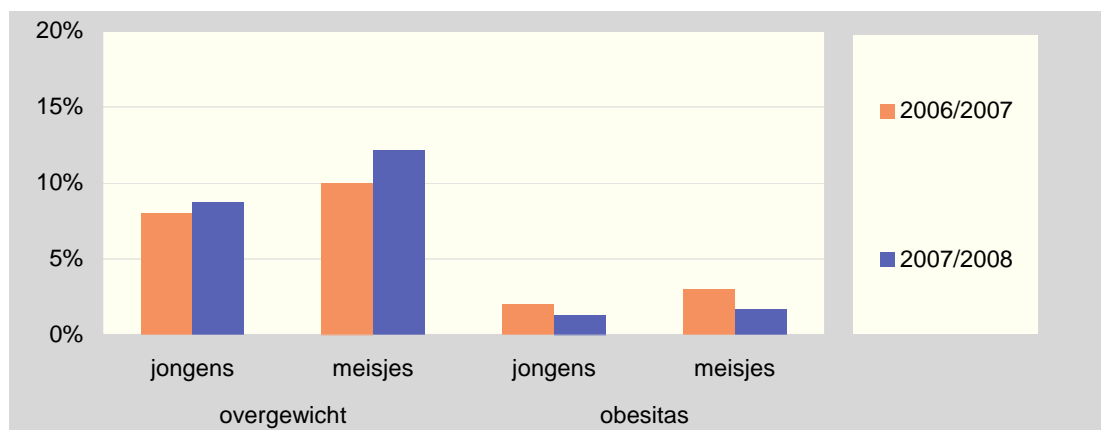

Bron: GGD Gezondheidsenquête

⁷ Bron: Perinatale Registratie Nederland (2002-2006), beschreven in Ned Tijdschr Geneesk. 2008 13 december; Perinatale uitkomsten in de vier grote steden en de prachtwijken in Nederland; J.P. de Graaf e.a.

De BMI (Body Mass Index) is een maat voor overgewicht, die berekend kan worden aan de hand van lengte en gewicht van een persoon. De BMI is bij volwassenen berekend op basis van zelfgerapporteerde gegevens over lengte en gewicht in de Gezondheidsenquête. Op basis van deze gegevens heeft iets minder dan de helft van alle Rotterdammers overgewicht. Veertien procent van alle Rotterdammers heeft ernstig overgewicht. Het aandeel mannen met overgewicht is groter dan het aandeel vrouwen, maar onder vrouwen komt ernstig overgewicht meer voor.

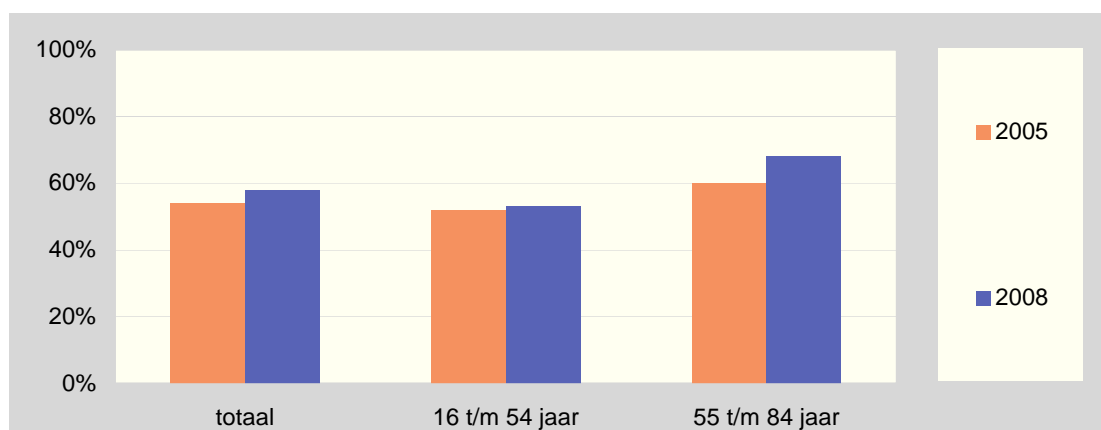
Figuur 6-12 Overgewicht bij peuters

Bron: GGD Jeugdgezondheidszorg

Overgewicht bij kinderen en jongeren is een steeds groter wordend probleem, niet alleen in Rotterdam, maar ook in Nederland en wereldwijd. In Rotterdam is het percentage jeugdigen met overgewicht hoger dan landelijk. Uit cijfers van de GGD blijkt dat het aandeel peuters met overgewicht in het schooljaar 2007-2008 verder is toegenomen, maar dat het aandeel peuters met obesitas (ernstig overgewicht) wat is afgenomen. Overgewicht komt in de peuterleeftijd vaker voor bij meisjes dan bij jongens.

Figuur 6-13 Percentage Rotterdammers dat voldoet aan de norm gezond bewegen (NNGB-norm)

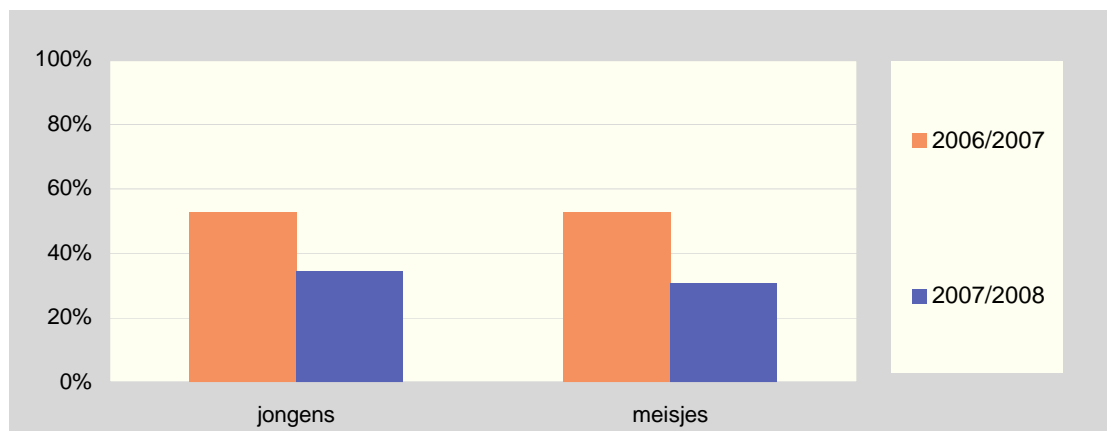

Bron: Gezondheidsenquête

Volgens de Nederlandse Norm voor Gezond Bewegen (NNGB) moeten jongeren tussen de 13 en de 17 jaar vijf keer per week 60 minuten matig inspannend bewegen en volwassenen 30 minuten. Bij de Rotterdammers van 16 jaar en ouder voldoet meer dan de helft aan de NNGB-norm. Het aandeel van de bevolking dat aan de norm voldoet is tussen 2005 en 2008 toege-

nomen van 54 naar 58 procent. Vooral in de leeftijdsgroep van 55 tot en met 84 jaar is het aandeel Rotterdammers dat voldoende beweegt in de afgelopen drie jaar sterk gestegen.

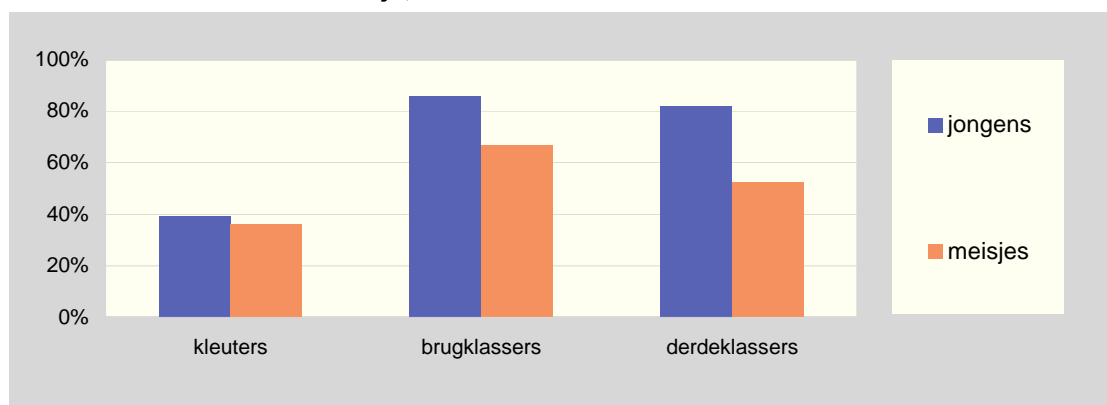
Figuur 6-14 Aandeel kleuters, dat minstens vijf dagen per week buiten speelt

Bron: Jeugdmonitor GGD

In het leerjaar 2006/2007 speelde meer dan de helft van alle kleuters minstens vijf dagen per week buiten. In 2007/2008 is dit aandeel geslonken naar 35 procent van de jongens en 31 procent van de meisjes⁸.

Figuur 6-15 Aandeel kinderen en jongeren dat minstens twee keer per week sport buiten schooltijd, 2007/2008

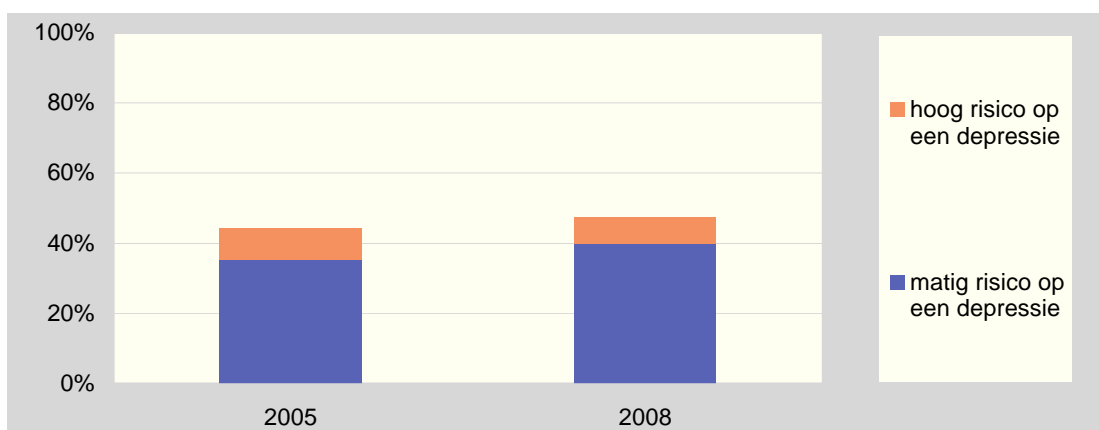

Bron: Jeugdmonitor GGD

Het aandeel kleuters dat sport buiten schooltijd ligt rond de veertig procent. In de brugklas is het aandeel jongens en meisjes, dat minstens twee keer per week buiten schooltijd sport, het hoogst. In alle leeftijdsgroepen sporten minder meisjes dan jongens. De sportdeelname is bij jongens in de derde klas nauwelijks minder dan in de brugklas, maar het aandeel meisjes dat sport buiten schooltijd vermindert sterk tot net iets meer dan vijftig procent. Het percentage kinderen dat lid is van een sportvereniging is onder brugklassers ook hoger dan onder derdeklassers. Meer jongens dan meisjes zijn lid van een sportclub.

⁸ Wellicht is deze sterke afname ook deels te verklaren uit een nieuwe wijze van vragenlijsten afnemen.

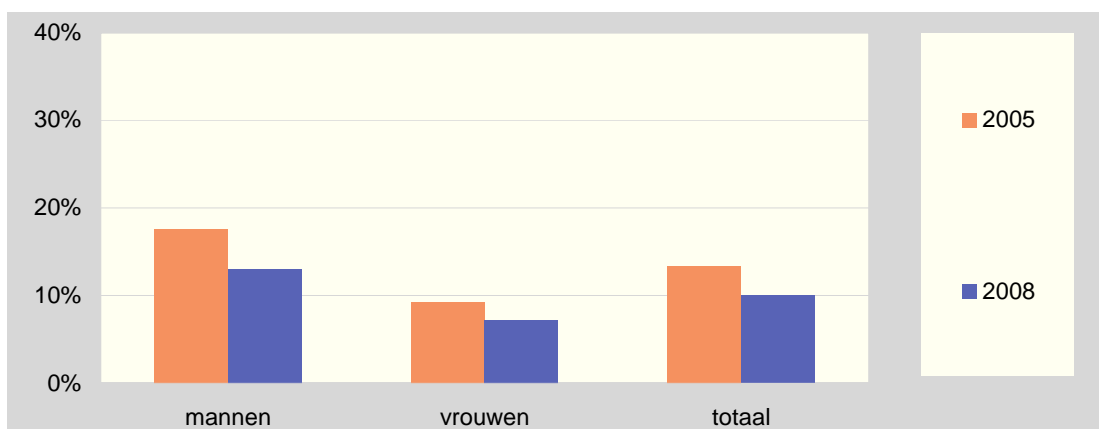
Figuur 6-16 Aandeel Rotterdammers (16 t/m 84 jaar) met risico op een depressie

Bron: Gezondheidsenquête, GGD Rotterdam-Rijnmond

Volgens berekeningen van de GGD heeft bijna de helft van de Rotterdamse bevolking een matig of hoog risico om een depressie te krijgen. Dit aandeel is sinds 2005 gestegen. Het gaat dan om het aandeel mensen dat een matig risico loopt op een depressie. Het aandeel inwoners van Rotterdam dat een hoog risico loopt op een depressie is sinds 2005 niet veranderd en ligt rond de acht procent.

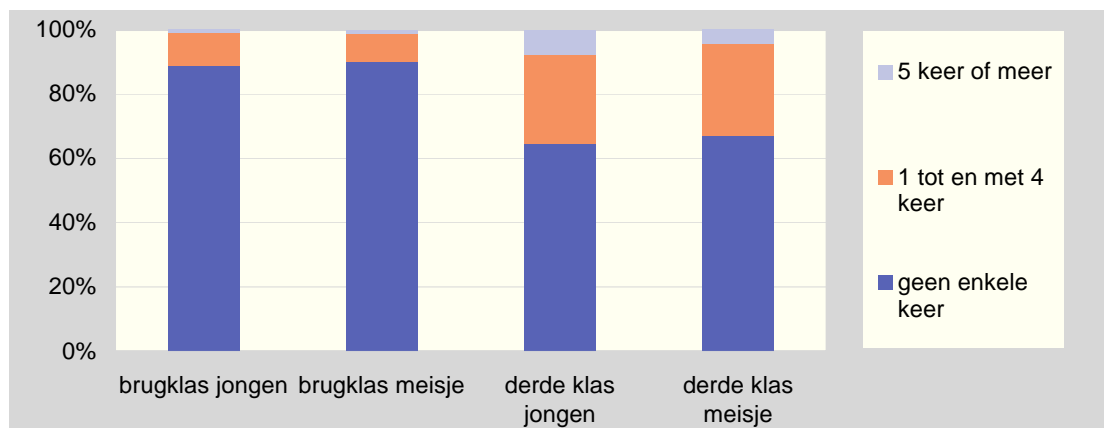
Figuur 6-17 Aandeel Rotterdammers (16 tot en met 84 jaar) dat overmatig drinkt

Bron: Gezondheidsenquête, GGD Rotterdam-Rijnmond

Overmatig drinken is gesteld op meer dan 21 glazen alcoholische dranken per week voor mannen en 14 glazen per week voor vrouwen. Eén op de tien Rotterdammers drinkt overmatig alcohol. Dit aandeel is in de afgelopen jaren afgenomen. Er zijn meer mannen dan vrouwen, die overmatig drinken.

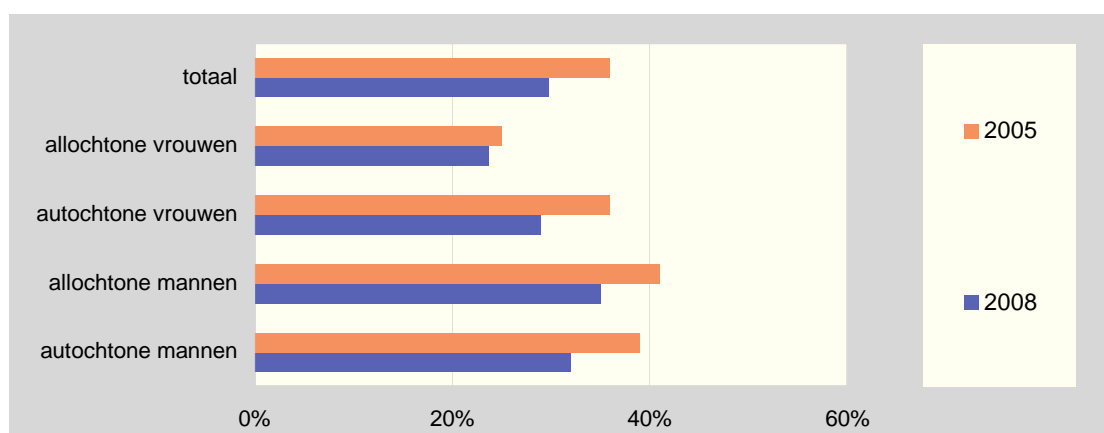
Figuur 6-18 Alcoholgebruik onder jongeren, 2007/2008

Bron: Jeugdmonitor Rotterdam, GGD Rotterdam-Rijnmond

In de brugklas heeft rond de 90 procent van de jongeren in de vier weken voorafgaand aan het invullen van de vragenlijst geen enkele keer alcohol gedronken. Van deze jongeren heeft één procent in de afgelopen vier weken vijf keer of meer alcohol gedronken. De verschillen tussen jongens en meisjes zijn gering. In de derde klas van het voortgezet onderwijs is het aandeel jongeren dat nooit drinkt een stuk lager dan in de brugklas. Tweederde van de jongens en meisjes heeft dan nooit alcohol gedronken, en acht procent van de jongens en vijf procent van de meisjes vijf keer of meer.

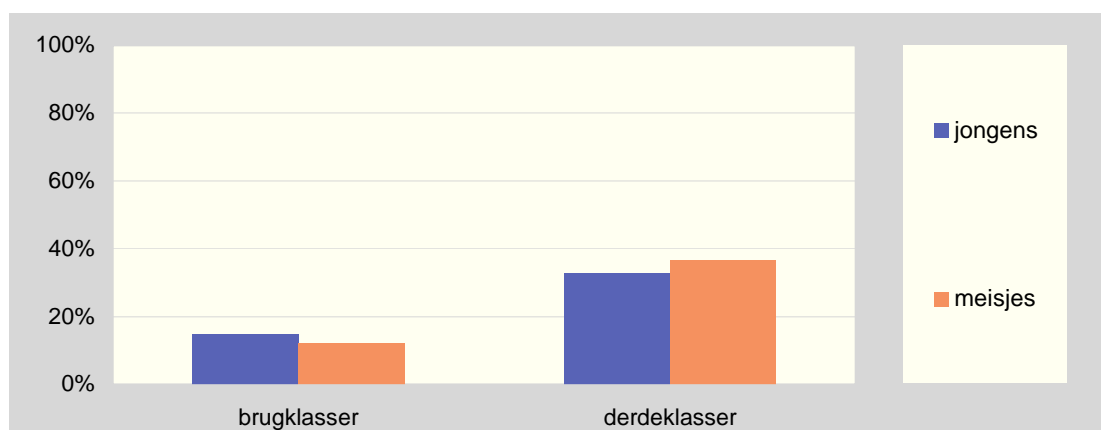
Figuur 6-19 Aandeel Rotterdammers (16 tot en met 69 jaar) dat rookt

Bron: Gezondheidsenquête GGD Rotterdam-Rijnmond

Het totale aandeel rokers in de Rotterdamse bevolking is sinds 2005 afgenomen. In totaal roken in 2008 drie op de tien Rotterdammers. Het hoogste aandeel rokers heeft de groep allochtone mannen, het laagste aandeel rokers is er onder allochtone vrouwen. Het aandeel allochtone vrouwen dat rookt is echter veel minder afgenomen dan het aandeel rokers bij de andere groepen.

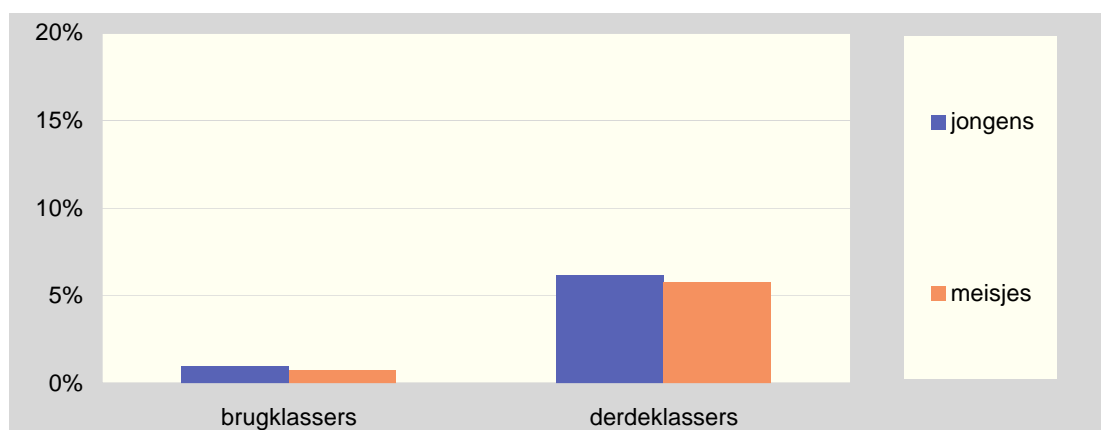
Figuur 6-20 **Percentage jongeren dat ooit gerookt heeft, 2007/2008**

Bron: Jeugdmonitor Rotterdam, GGD Rotterdam-Rijnmond

Het percentage jongeren dat ooit wel eens heeft gerookt, is in de brugklas rond de 15 procent. In de derde klas van het Voortgezet Onderwijs is dit aandeel toegenomen tot circa 35 procent. In de derde klas zijn er relatief meer meisjes dan jongens die ooit wel eens gerookt hebben.

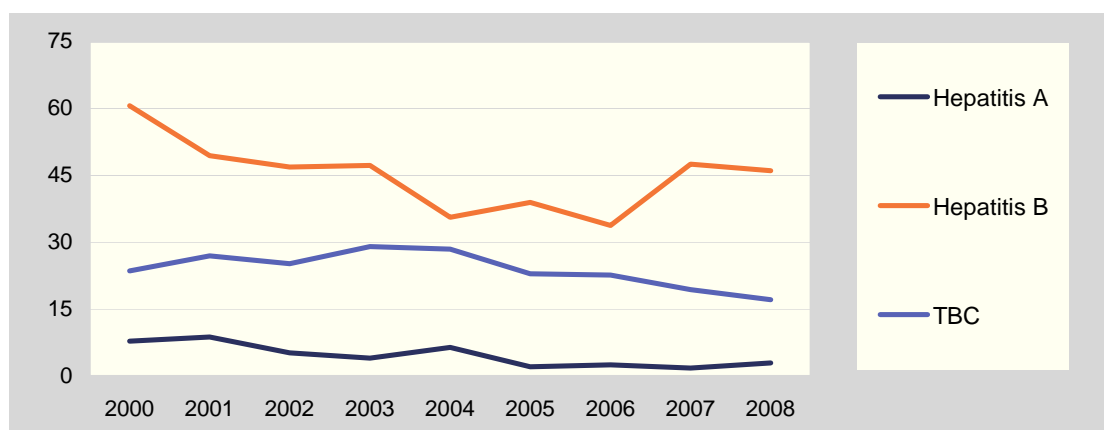
Figuur 6-21 **Percentage jongeren dat wel eens marihuana gebruikt heeft in de afgelopen vier weken, 2007/2008**

Bron: Jeugdmonitor Rotterdam, GGD Rotterdam-Rijnmond

Het marihuanagebruik is onder brugklassers heel gering. Iets minder dan één op de honderd leerlingen heeft in de vier weken voorafgaand aan het invullen van de vragenlijst wel eens marihuana gebruikt. Bij derdeklassers is het aandeel jongeren dat marihuana gebruikt een stuk hoger, rond de zes procent. Er is daarbij nauwelijks verschil tussen jongens en meisjes.

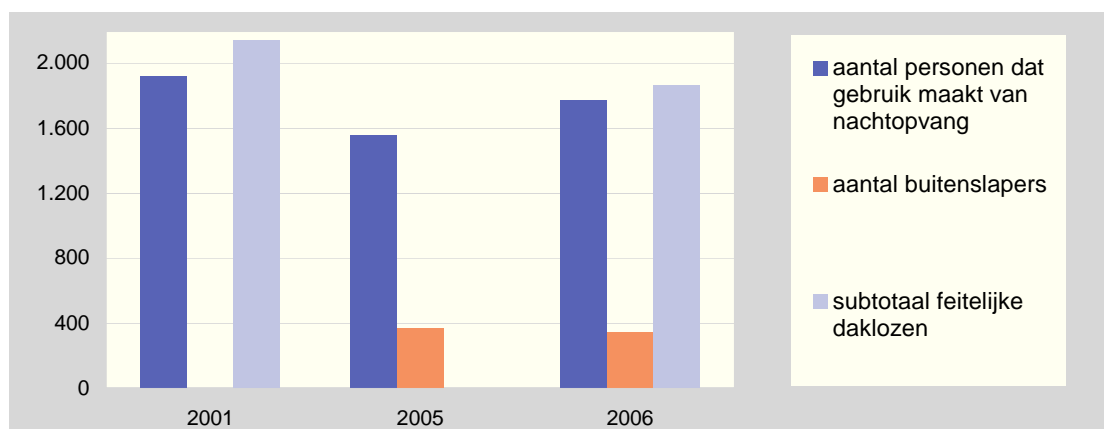
Figuur 6-22 Meldingen Infectieziekten per 100.000 inwoners

Bron: GGD Rotterdam –Rijnmond en Erasmus MC

Het aantal meldingen van Hepatitis A en B wordt geregistreerd voor Rotterdam en regiogemeenten, TBC voor de stad Rotterdam. Het aantal meldingen per 100.000 inwoners van Hepatitis A is gering, maar in 2008 hoger dan de drie jaar daarvoor. Het aantal meldingen van Hepatitis B is ten opzichte van 2007 weer licht gedaald, maar ook nog hoger dan in de periode 2004 tot en met 2006. Het aantal meldingen van TBC is in 2008 verder gedaald.

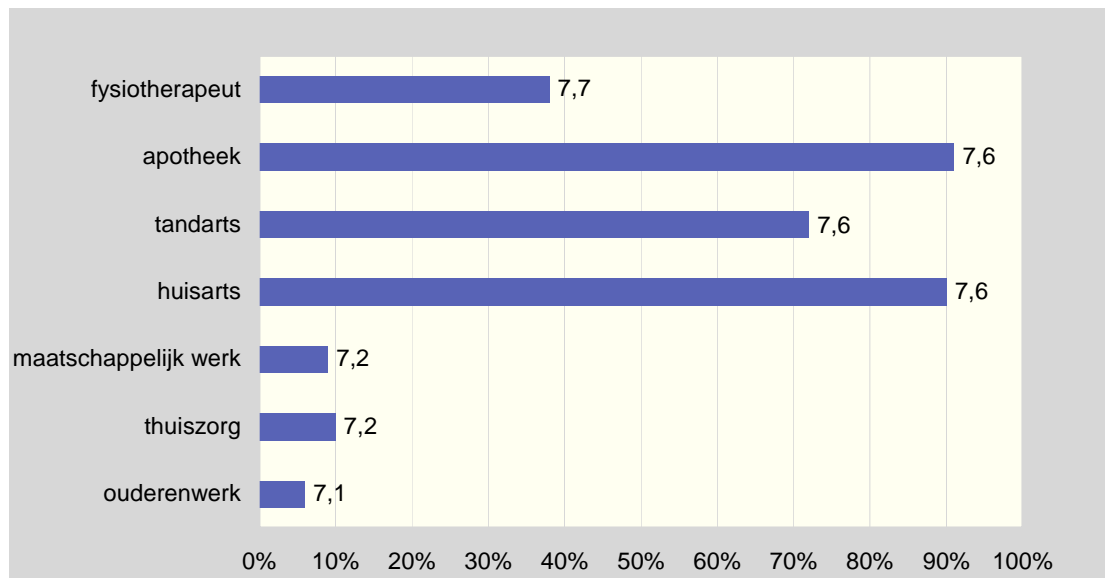
Figuur 6-23 Aantal daklozen in Rotterdam

Bron: Daklozenmonitor SWA / SoZaWe

Feitelijk daklozen zijn volgens de definitie van de Daklozenmonitor diegenen die niet over een eigen woonruimte beschikken en die buiten slapen of voor overnachting gebruik maken van een nachtopvang. In 2006 hebben 1.773 personen gebruik gemaakt van de nachtopvang. Het Stedelijk Overleg van Veldwerkers (SOV) registreert het aantal buitenslapers. Volgens deze SOV-lijst waren er 374 buitenslapers in 2005 en 346 in 2006. Er zijn vrijwel geen buitenslapers, die elke nacht buiten slapen en nooit gebruik maken van de nachtopvang. Deze daklozen komen dus in beide telbestanden voor. Van de buitenslapers die door het SOV zijn geregistreerd, zijn er 90 nooit ingeschreven in de nachtopvang, zodat het totaal aantal feitelijke daklozen in de Daklozenmonitor wordt geraamd 1.863 personen. Dit is 13 procent minder dan in 2001.

Figuur 6-24 Gebruik van en waardering als gemiddeld rapportcijfer van zorgvoorzieningen in de eigen buurt, 2009

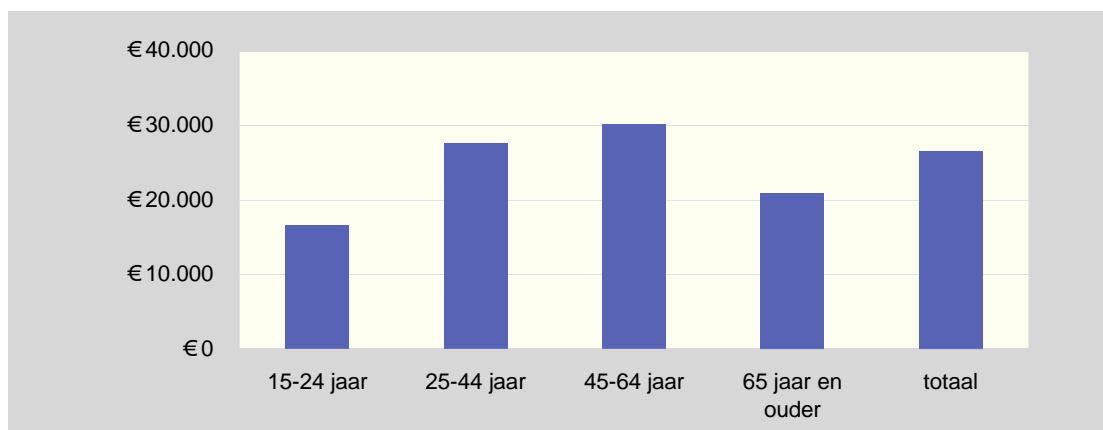
Bron: Omnibusenquête

Gevraagd is of bewoners wel eens gebruik maken van een zorgvoorziening in de eigen buurt. Veel mensen maken gebruik van een apotheek en een huisarts in de buurt. Relatief veel mensen gaan ook naar de tandarts in de eigen buurt. De fysiotherapeut, het maatschappelijk werk, de thuiszorg en het ouderenwerk zijn voorzieningen waar minder algemeen gebruik van gemaakt wordt. Alle zorgvoorzieningen krijgen als rapportcijfer een ruime zeven.

6.3 Welzijn en armoedebeloid

De hoofddoelstelling van het welzijn en armoedebeloid is dat Rotterdammers de regie van hun eigen leven (weer) in eigen hand hebben en deelnemen aan de samenleving. Hiervoor verleent de gemeente niet alleen hulp aan mensen met problematische schulden, of in een zorgbehoevende situatie, maar wordt ook ingezet op het vergroten van de onderlinge binding van bewoners (Mensen Maken de Stad) en worden burgerinitiatieven beloond en gestimuleerd. Deze paragraaf geeft een overzicht van gegevens over inkomen en armoede tot en met 2008. Deze cijfers vertonen een positieve trend. De verwachting is echter dat onder invloed van de recente economische crisis er in de loop van 2009 een toename zal zijn van huishoudens met een terugval in inkomen door verlies van arbeid. Onderdeel van het plan van aanpak van de gemeente Rotterdam naar aanleiding van de economische crisis is een pakket maatregelen om het aantal huishoudens dat in een armoedesituatie terecht komt te beperken en om oplossingen te bieden aan mensen met een schuldenproblematiek.⁹

Figuur 6-25 Gemiddeld besteedbaar inkomen naar leeftijd hoofdkostwinner, 2006*

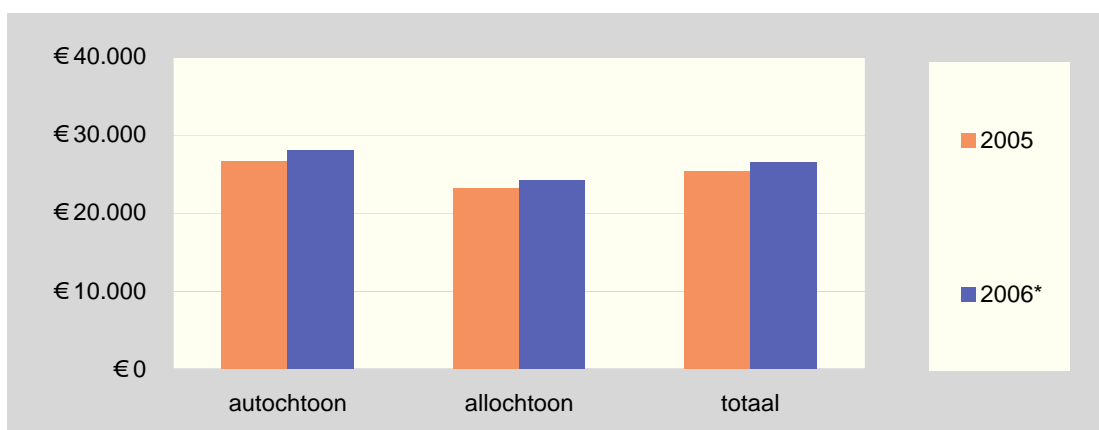
Bron: CBS, bewerking COS

* voorlopige cijfers

Het gemiddeld besteedbaar inkomen van alle Rotterdamse huishoudens is in 2006 € 26.600,-, ruim 1.000 euro meer dan in 2005. Het gemiddeld besteedbaar inkomen voor een huishouden stijgt met de leeftijd van de hoofdkostwinner, totdat deze de pensioengerechtigde leeftijd bereikt. Het laagst is het gemiddeld huishoudinkomen van de hoofdkostwinner in de leeftijdsgroep van 15 tot en met 24 jaar. Bij deze categorie en bij 65-plussers gaat het relatief vaak om alleenstaanden.

⁹ "Rotterdam biedt perspectief". Een pakket maatregelen als eerste antwoord van de gemeente op de economische crisis en de gevolgen daarvan voor Rotterdam en de Rotterdammers. Rotterdam, 12 maart 2009.

Figuur 6-26 Gemiddeld besteedbaar inkomen naar etniciteit hoofdkostwinner

Bron: CBS, bewerking COS

* voorlopige cijfers

Het besteedbaar inkomen van huishoudens in Rotterdam met een autochtone hoofdkostwinner ligt in 2006 gemiddeld bijna € 4.000,- hoger dan het besteedbaar inkomen van huishoudens met een allochtone hoofdkostwinner. In 2005 was dit verschil nog € 3.500,-. Hoewel zowel autochtonen als allochtonen er in inkomen op vooruit zijn gegaan, is de inkomensongelijkheid tussen autochtonen en allochtonen tussen 2005 en 2006 gegroeid.

Figuur 6-27 Gemiddeld besteedbaar inkomen naar etniciteit en generatie hoofdkostwinner, 2006*

Bron: CBS, bewerking COS

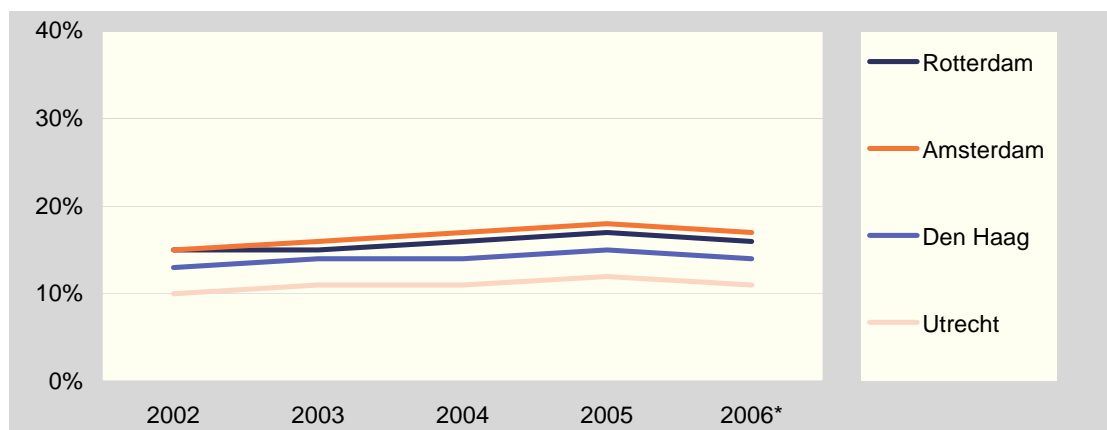
* voorlopige cijfers

Het gemiddeld besteedbaar inkomen ligt in alle grote steden lager dan in heel Nederland. Dit is in Rotterdam het laagst van de vier grote steden, en in Utrecht het hoogst. Ook voor alle herkomstgroepen geldt, dat het gemiddeld besteedbaar inkomen in Rotterdam het laagst is. In

Den Haag is het gemiddeld besteedbaar inkomen van eerste generatie allochtonen hoger dan in de andere grote steden. Het gemiddeld besteedbaar inkomen van tweede generatie allochtonen is duidelijk hoger dan van de eerste generatie. In Utrecht is het gemiddeld besteedbaar inkomen van tweede generatie allochtonen vergelijkbaar met het Nederlands gemiddelde.

De armoedegrens, ook wel de lage-inkomensgrens genoemd wordt door het CBS berekend aan de hand van de koopkracht van een huishouden. Per type huishouden wordt deze jaarlijks vastgesteld. Ter illustratie: In 2006 is de armoedegrens voor een alleenstaande € 880,- per maand, voor een paar zonder kinderen € 1.210,- per maand en voor een éénoudergezin met twee kinderen op € 1.330,- per maand.

Figuur 6-28 Aandeel huishoudens onder de armoedegrens

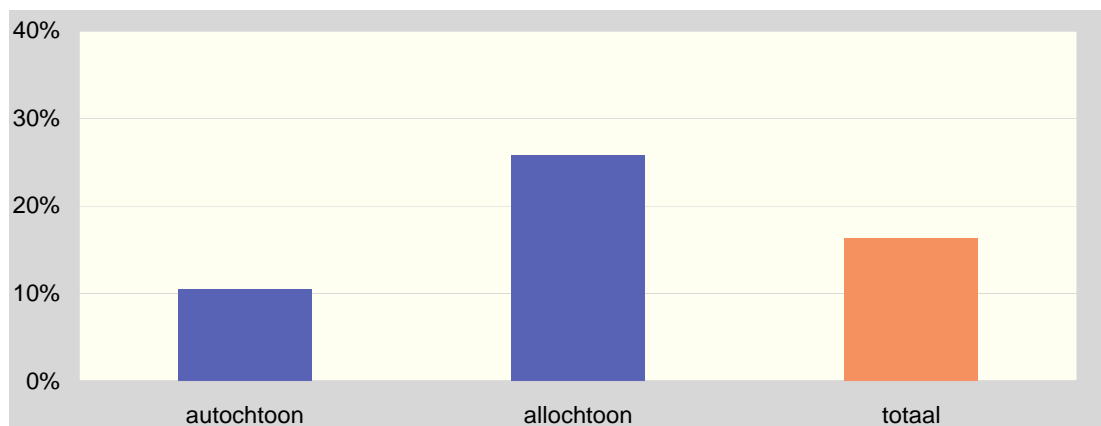
Bron: CBS, bewerking COS

* voorlopige cijfers

In 2006 is in de vier grote steden het aandeel huishoudens dat onder de armoedegrens leeft voor het eerst sinds 2002 gedaald. Volgens de meest recente cijfers uit 2006 leeft in Rotterdam 16 procent van de huishoudens¹⁰ onder de armoedegrens. Dit zijn 42.270 huishoudens, ongeveer 2.000 huishoudens minder dan in 2005. Absoluut en relatief wonen er in Amsterdam meer huishoudens die onder de armoedegrens leven, en in Den Haag en Utrecht minder dan in Rotterdam.

¹⁰ Hierbij zijn alleen particuliere huishoudens meegeteld, die gedurende een heel jaar inkomsten hebben ontvangen.

Figuur 6-29 Aandeel particuliere huishoudens onder de armoedegrens naar etniciteit van de hoofdkostwinner, 2006*

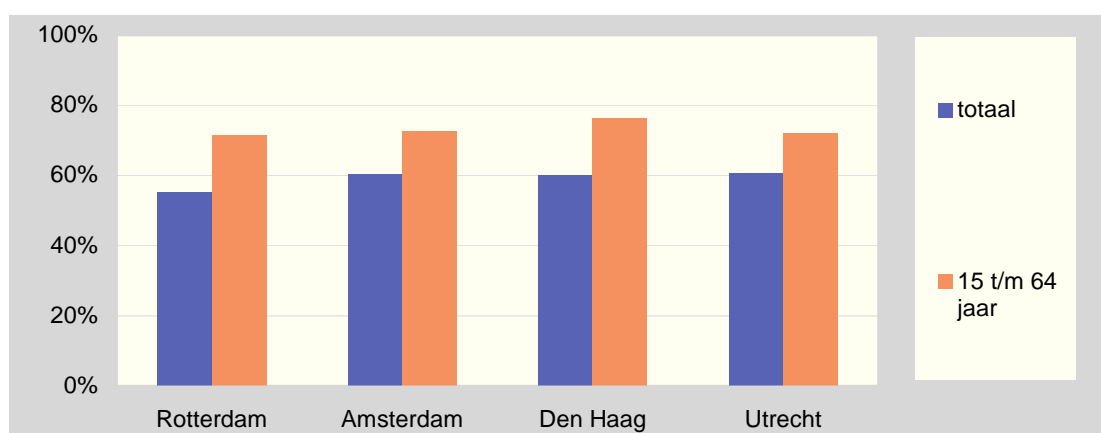

Bron: CBS, bewerking COS

* voorlopige cijfers

Het aandeel huishoudens dat een inkomen onder de armoedegrens heeft (16 procent) is onder huishoudens met een allochtone hoofdkostwinner veel hoger dan het aandeel huishoudens met een hoofdkostwinner van autochtone afkomst (10 procent).

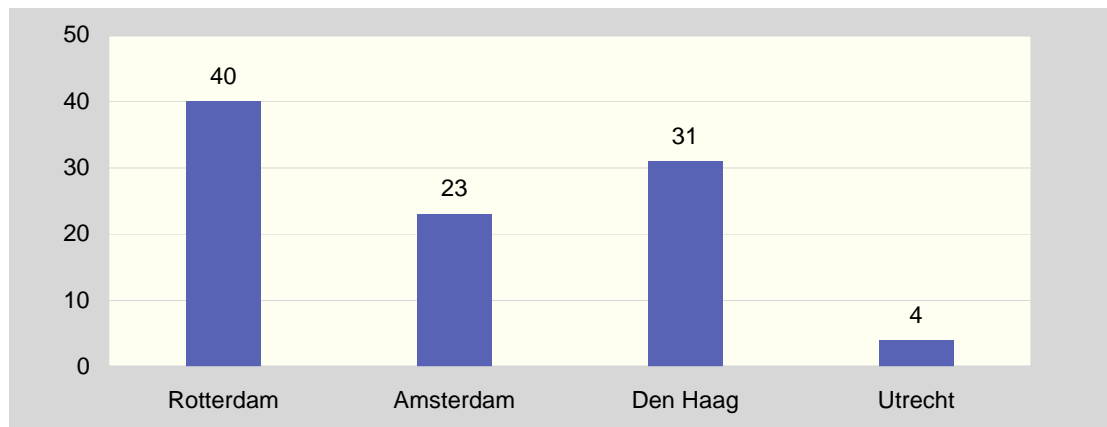
Figuur 6-30 Personen met een heel jaar inkomen uit arbeid als aandeel van de totale bevolking en de bevolking van 15 tot en met 64 jaar, 2006

Bron: CBS, RIO

Rotterdam heeft van de vier grote steden het laagste aandeel personen dat een inkomen verdient uit arbeid.

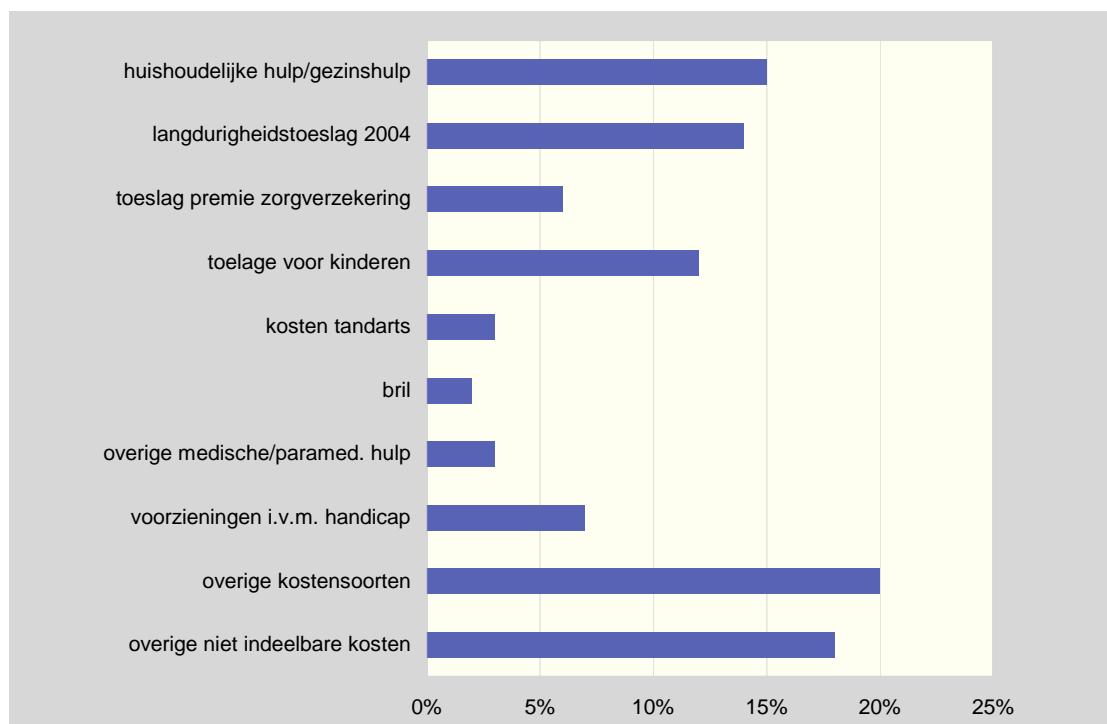
Figuur 6-31 Sociaal-economische index (1= beste score, 50=slechtste score)

Bron: Atlas voor gemeenten

De makers van de Atlas voor gemeenten berekenen voor de vijftig grootste gemeenten in Nederland de sociaal-economische index. Dit cijfer is opgebouwd uit acht indicatoren, die betrekking hebben op uitkeringsafhankelijkheid, armoede, participatie van vrouwen, opleidingsniveau, werkgelegenheid en percentage banen in groeisectoren (financiële en zakelijke dienstverlening). In 2009 staat Rotterdam op de veertigste plaats in rangorde van sociaal-economische index. De andere drie grote steden hebben een lagere en dus betere score.

Figuur 6-32 Uitkeringen bijzondere bijstand naar soort, 2008

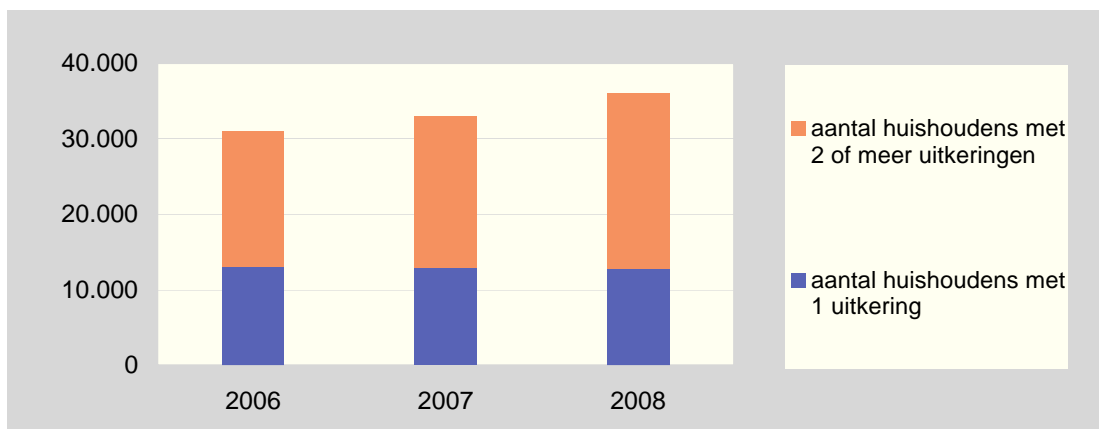

Bron: SoZaWe

Er zijn in 2008 iets minder dan 144.000 aanvragen bijzondere bijstand uitgekeerd tegenover ongeveer 132.000 in 2007. Relatief de meeste uitkeringen zijn gedaan ten behoeve van huishoudelijke hulp of gezinshulp en de langdurigheidstoeslag. De langdurigheidstoeslag is een regeling die is gericht op inkomensondersteuning van personen die langdurig op het sociaal

minimum zijn aangewezen en een gering arbeidsperspectief hebben. In 2008 is de kostensoort 'toelage voor kinderen' voor het eerst opgevoerd en maakt 12 procent uit van de uitkeringen.

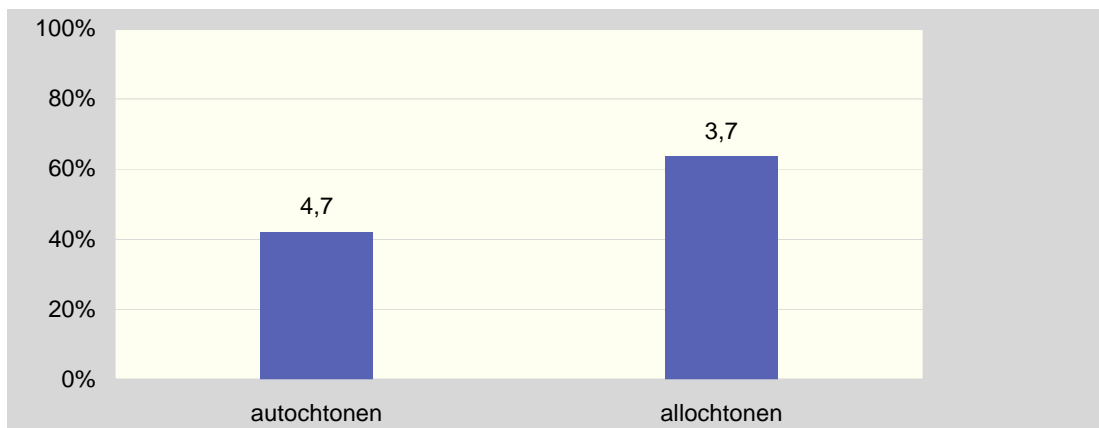
Figuur 6-33 Aantal huishoudens met een bijzondere bijstandsuitkering.

Bron: SoZaWe, bewerking COS

Het aantal huishoudens dat in 2008 een aanvraag heeft gedaan voor een uitkering bijzondere bijstand is groter dan in eerdere jaren en bedraagt 35.950. Dit zijn er ongeveer 3.000 meer dan in 2007. In 2008 is de kindertoelage voor gezinnen met een laag inkomen categoriaal toegekend. Daarnaast werd de toelage verhoogd. De toelage is € 225 voor kinderen van 4 tot en met 11 jaar en € 300 voor kinderen van 12 t/m 17 jaar. Met de invoering van deze toelage is het gemiddeld uitgekeerd bedrag per huishouden in 2008 met € 1057,-, beduidend hoger dan in eerdere jaren toen dit bedrag rond de €700,- lag.

Figuur 6-34 Bereik van de bijzondere bijstandsregeling en gemiddeld aantal keren dat cliënten gebruik gemaakt hebben van de regeling naar etniciteit , 2008.

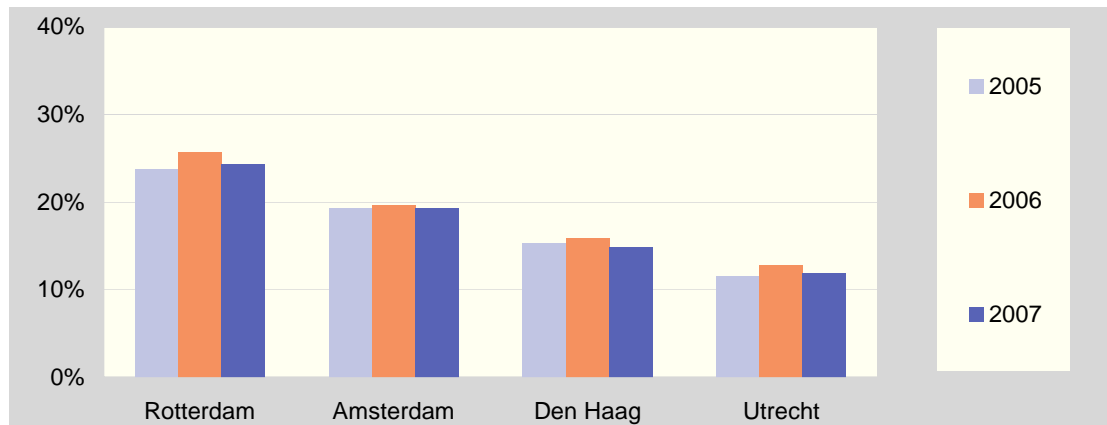

Bron: SoZaWe, bewerking COS

In 2008 heeft 64 procent van de allochtone huishoudens met een laag inkomen (tot 120 procent van het minimumloon) een uitkering uit de bijzondere bijstandsregeling ontvangen. Bij de autochtone huishoudens met een laag inkomen is dit 42 procent. Autochtone huishoudens hebben gemiddeld meer keren gebruik gemaakt van de regeling dan allochtone huishoudens.

Het aantal personen in Rotterdam, dat schuldhulpverlening heeft ontvangen, is in 2007 ruim 1.500. Hiervan is 87 procent hoofd van een huishouden.

Figuur 6-35 Aandeel kinderen van 0 t/m 17 jaar dat behoort tot een huishouden dat in verslagjaar minstens één maand afhankelijk was van de bijstand.

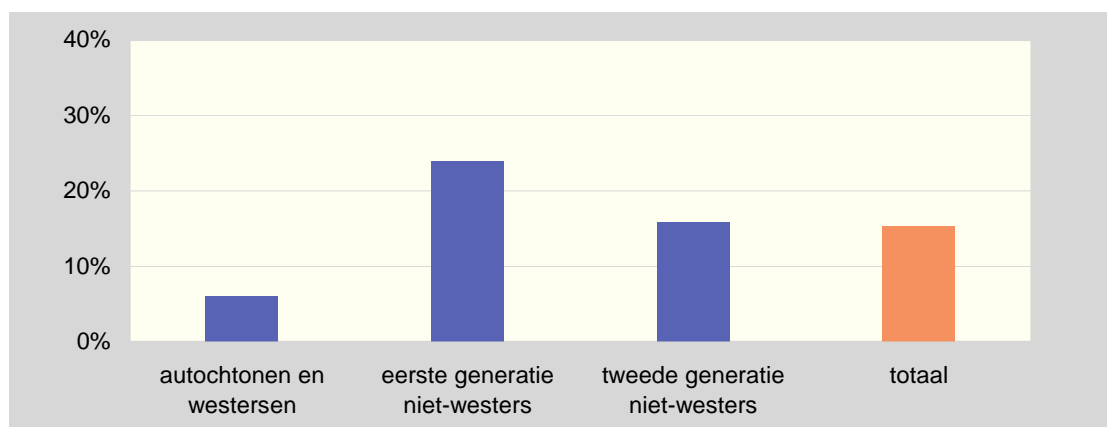

Bron: CBS

Het aandeel kinderen dat behoort tot een huishouden dat in een jaar minstens één maand afhankelijk was van de bijstand, is in Rotterdam hoger dan in de andere drie grote steden, en in alle vier steden in 2007 licht gedaald ten opzichte van 2006. In Rotterdam leefde bijna een kwart van de kinderen van 0 tot en met 17 jaar in 2007 in een gezin dat in dat jaar minimaal één maand afhankelijk was van een bijstandsuitkering, gevolgd door bijna een vijfde van de kinderen in Amsterdam.

Voor meer recente gegevens over Rotterdam is gebruik gemaakt van cijfers van SoZaWe. Hierbij is gemeten wat het aandeel kinderen is waarvan één van de ouders een bijstandsuitkering heeft op 1 januari 2009. Deze berekeningswijze leidt tot lagere aantallen. Volgens deze cijfers leefde in Rotterdam op 1 januari 2008 17 procent van de kinderen in de leeftijd van 0 tot en met 16 jaar in een uitkeringsgezin en op 1 januari 2009 15 procent.

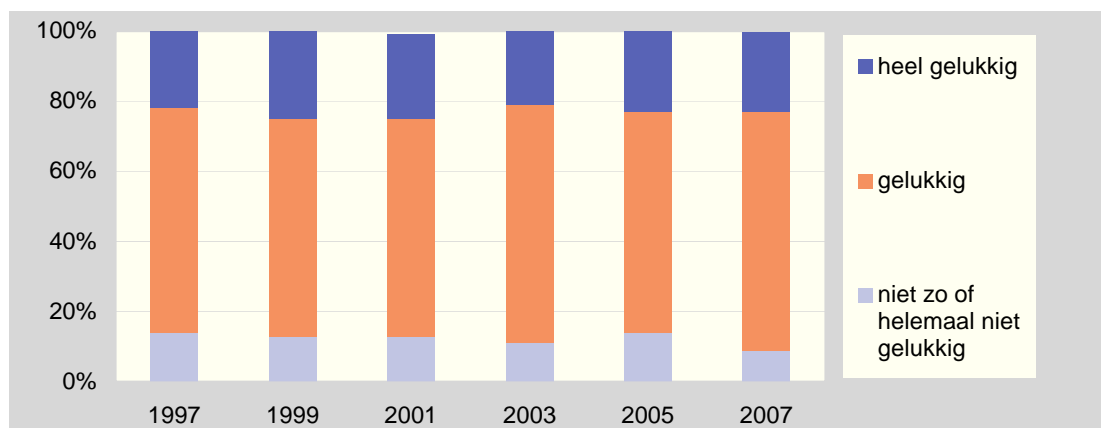
Figuur 6-36 Kinderen (0 t/m 16 jaar) die leven in een huishouden waar één van de ouders op 1 januari 2009 een bijstandsuitkering heeft, naar etniciteit en generatie van de ouders

Bron: SoZaWe, bewerking COS

Daarbij zijn er grote verschillen naar etniciteit en generatie van de ouders. Van de kinderen die leven in een huishouden waarvan één van de ouders een eerste generatie niet-westerse allochtoon is, leeft 24 procent in een gezin waarvan één van de ouders een bijstandsuitkering krijgt. Minder kinderen van tweede generatie allochtonen leven in een bijstandsgezin, dit aandeel is 16 procent. Van de kinderen met ouders met een autochtone of westerse achtergrond leeft 6 procent in een gezin waarvan één van de ouders een bijstandsuitkering heeft.

Figuur 6-37 Percentage Rotterdammers dat zich gelukkig voelt

Bron: Vrijtijdsomnibus COS

Het percentage Rotterdammers dat in 2007 positief antwoordt op de vraag of hij of zij zich (heel) gelukkig voelt, is sinds 1997 nog nooit zo hoog geweest. Slechts één op de tien Rotterdammers voelt zich niet zo of helemaal niet gelukkig.

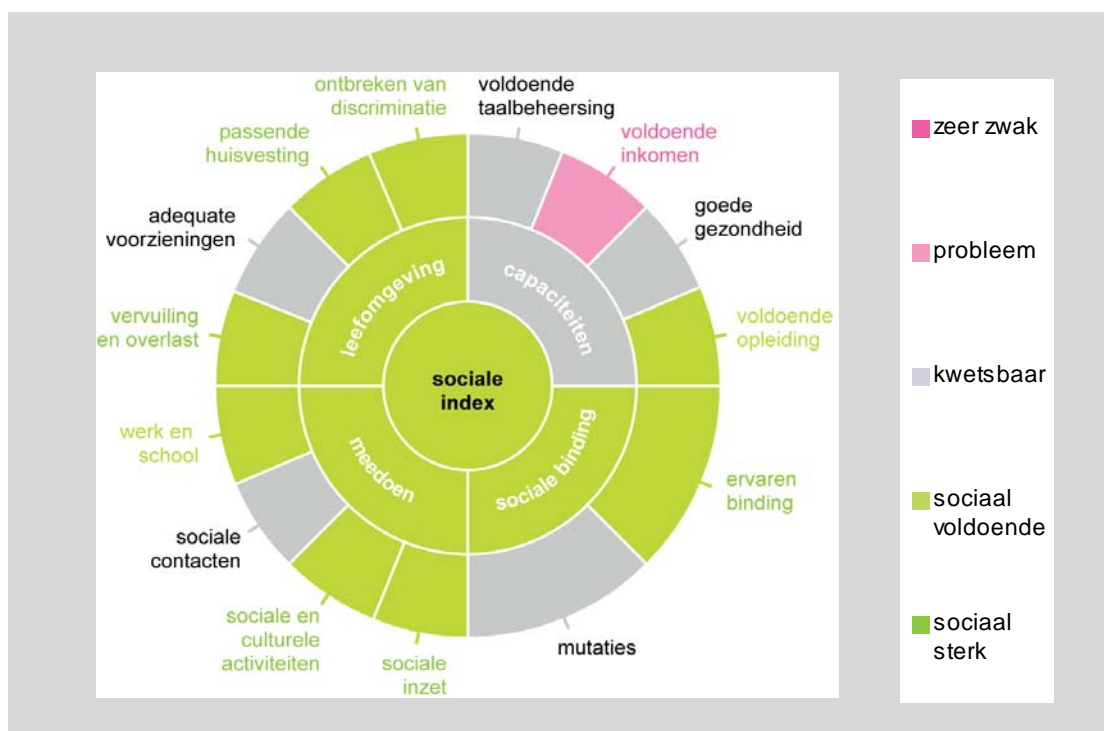
6.4 Participatie

Meedoen en binding zijn sleutelwoorden in het beleid van de gemeente Rotterdam. Bevordering van gelijke rechten, gelijke kansen, gelijke toegang en van democratisch burgerschap en het tegengaan van discriminatie en uitsluiting, staat voorop, zodat iedereen in staat gesteld wordt om mee te doen op alle gebieden in de Rotterdamse samenleving.

In dit hoofdstuk komt achtereenvolgens aan de orde de sociale index, de binding met de omgeving, participatie in de eigen buurt, vrijwilligerswerk, interesse in de politiek en intolerantie.

De sociale index is een kengetal, om na te gaan hoe de wijken van Rotterdam er voorstaan op het 'sociale terrein' en hoe zij zich hierop ontwikkelen. Hiervoor worden jaarlijks metingen gedaan. De eerste meting van de sociale index was in 2008. Hieronder worden de resultaten van de tweede meting gepresenteerd. De sociale index is opgebouwd uit vier aspecten, die ieder bestaan uit verschillende thema's. De index is voor 70 procent gebaseerd op enquêtegegevens en voor 30 procent op registraties. De scores op de sociale index zijn in vijf categorieën ingedeeld, variërend van zwak tot sociaal sterk. In onderstaande figuur zijn de scores op de sociale index in totaal, en de verschillende aspecten en thema's voor heel Rotterdam grafisch weergegeven.

Figuur 6-38 Sociale index, 2009

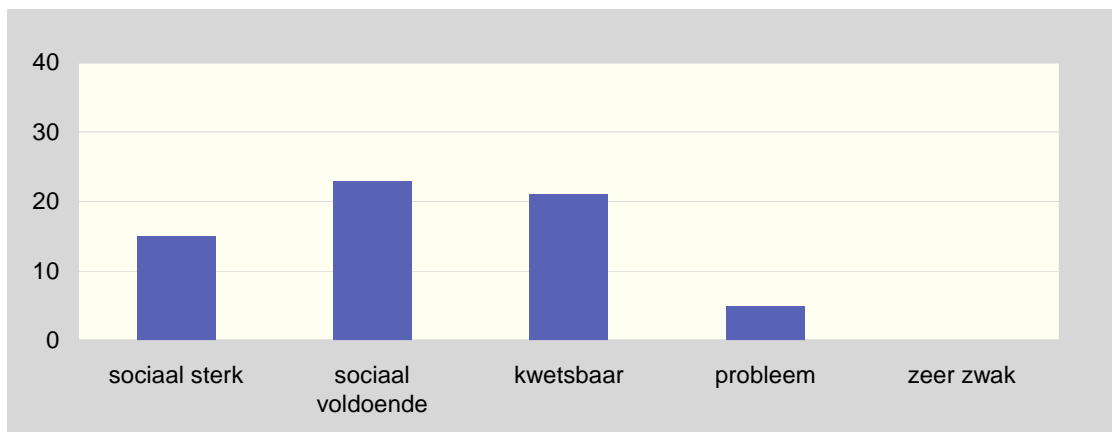

Bron: COS, Sociale Index

Bij de eerste meting de Sociale Index kwam de score van de hele stad Rotterdam in de categorie kwetsbaar. Een jaar later valt de score in de categorie sociaal voldoende. Vorig jaar vielen twee aspecten in de categorie kwetsbaar en twee in de categorie sociaal voldoende. In 2009 krijgt alleen het aspect 'capaciteiten' nog een score kwetsbaar. Met name zorgelijk bij dit aspect is het thema 'voldoende inkomen'. Dit is evenals vorig jaar het enige thema dat in de cate-

gorie probleem valt. De aspecten 'leefomgeving', 'meedoen' en 'sociale binding' zijn voor heel Rotterdam sociaal voldoende. Thema's die niet voldoende scoren zijn 'sociale contacten', 'adequate voorzieningen', 'voldoende taalbeheersing', 'goede gezondheid' en 'mutaties'.

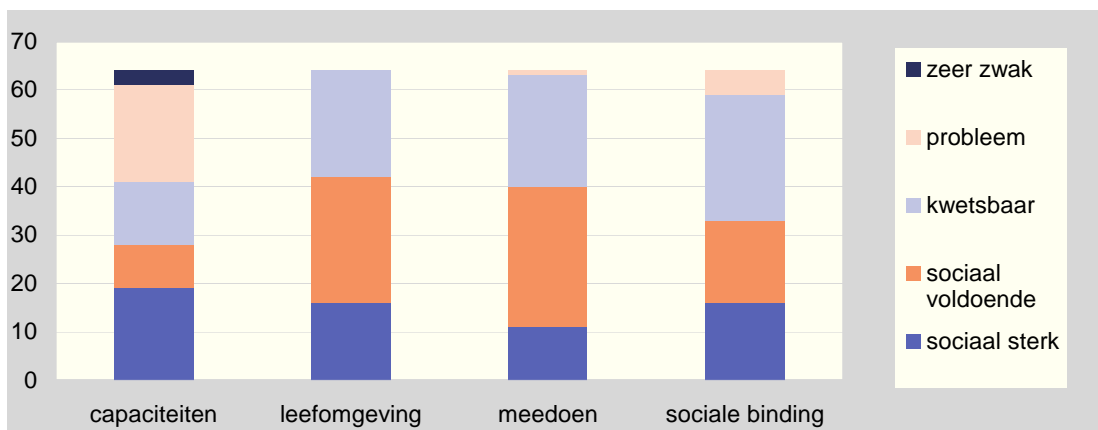
Figuur 6-39 Sociale index: aantal wijken naar categorie, 2009

Bron: COS, Sociale Index

Bij de meting in 2008 scoorde de helft van de Rotterdamse wijken sociaal voldoende of sterk op de sociale index. Bij de tweede meting is dit aantal toegenomen tot 38 van de 64 wijken. De overige 26 wijken vallen in de categorie kwetsbaar of probleem. Het aantal wijken in de categorie probleem is afgenomen van 7 naar 5. Evenals bij de meting in 2008 krijgt in 2009 geen enkele wijk het predicaat zeer zwak.

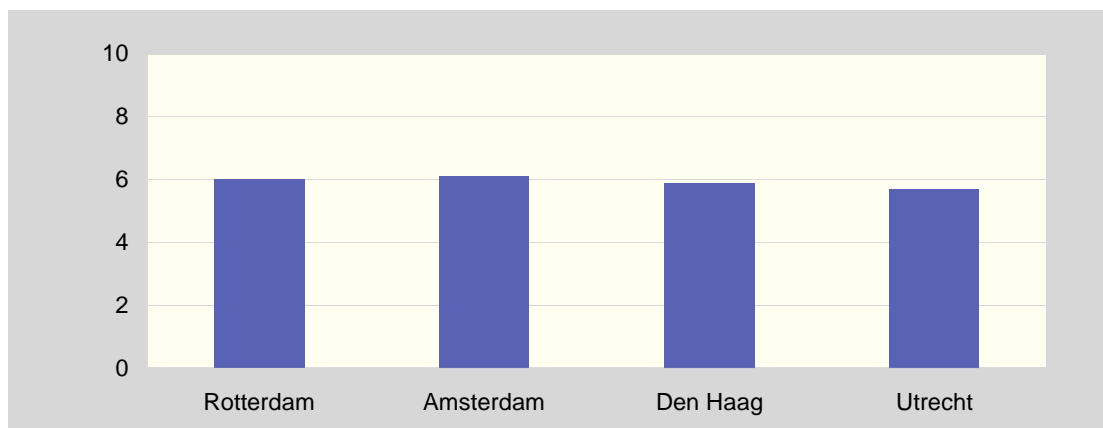
Figuur 6-40 Sociale index, aantal wijken naar categorie per aspect, 2009

Bron: COS, Sociale Index

Bij het aspect 'capaciteiten' gaat het om capaciteiten als voorwaarde om te kunnen meedoen in de samenleving, zoals opleiding, beheersing van de Nederlandse taal, goede gezondheid en voldoende inkomen. Dit is het enige aspect waarop sommige wijken zeer zwak scoren. Een relatief groot aantal wijken valt op dit aspect in de categorie probleem. Anderzijds is dit het aspect waarbij relatief de meeste wijken (19) in de categorie sterk vallen.

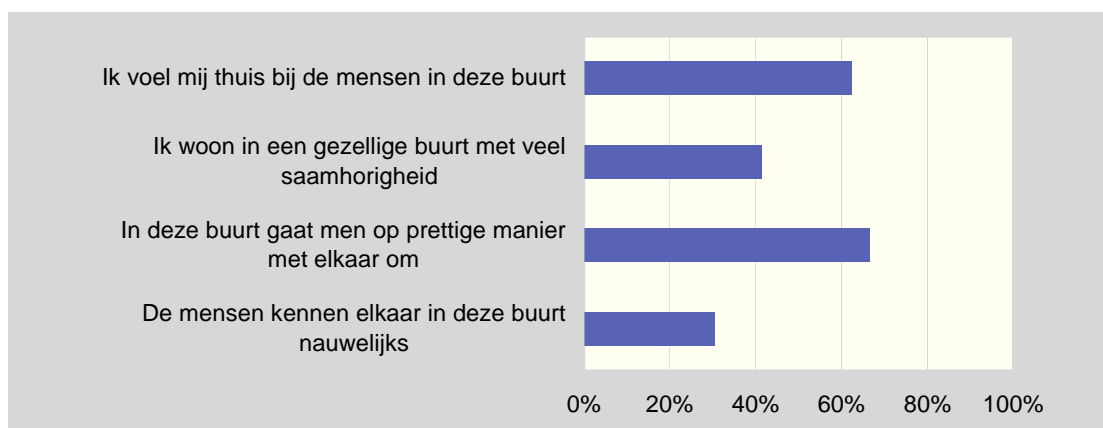
Figuur 6-41 Sociale kwaliteit van de woonomgeving (kengetal)

Bron: Sociale Enquête (Rotterdam 2009), Enquêtes Leefbaarheid en Veiligheid (overige G4, 2006 en 2007)

Het kengetal voor de sociale kwaliteit van de woonomgeving is in Rotterdam net als in voorgaande jaren een 6. Dit kengetal is gebaseerd op vier stellingen over de buurt waarin men woont. Er zijn in de loop der jaren en tussen de vier grote steden slechts kleine verschillen in scores op dit kengetal.

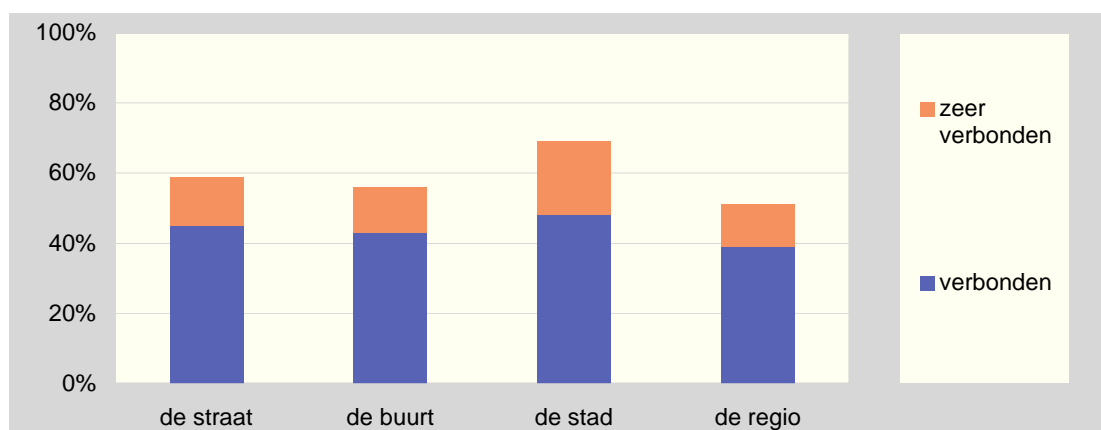
Figuur 6-42 Stellingen waarop het kengetal sociale kwaliteit van de woonomgeving is gebaseerd, 2009

Bron: Sociale Enquête

Meer dan 60 procent van de Rotterdammers voelt zich thuis bij de mensen in de eigen buurt en vindt dat men in de buurt op een prettige manier met elkaar om gaat. Wat minder inwoners vinden, dat zij in een gezellige buurt wonen met veel saamhorigheid. Bijna een derde van de Rotterdammers vindt dat de mensen elkaar nauwelijks kennen in de buurt waar hij of zij woont.

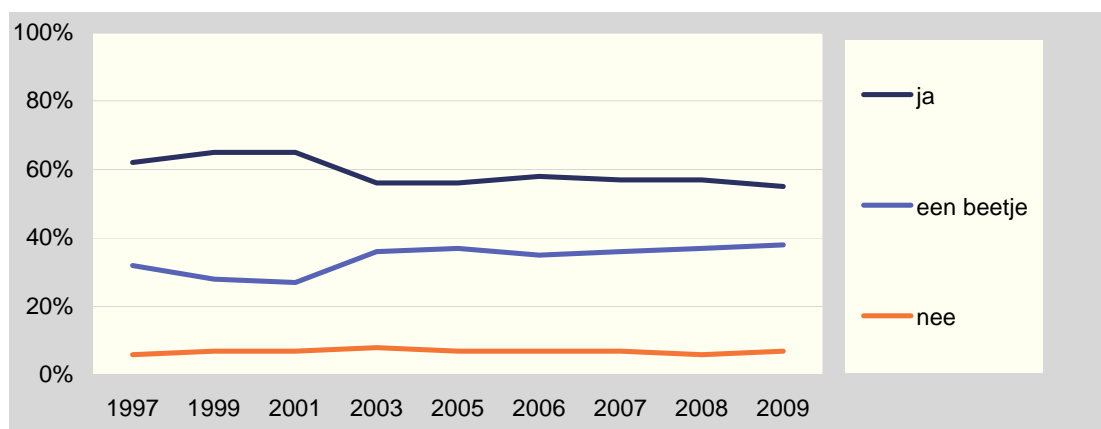
Figuur 6-43 Binding met straat, buurt, stad en regio, 2009

Bron: Omnibusenquête

De binding van bewoners met hun omgeving is het laatste jaar gestegen. Het meest opmerkelijk is de stijging van het aandeel inwoners van Rotterdam dat zich zeer verbonden voelt met de stad Rotterdam, van 14 procent naar 21 procent. Meer Rotterdammers voelen binding met de stad dan met de straat of de buurt. Het aandeel burgers dat zich verbonden voelt met de regio, is het laagst, net iets meer dan de helft.

Figuur 6-44 Percentage Rotterdammers dat zegt trots te zijn op Rotterdam

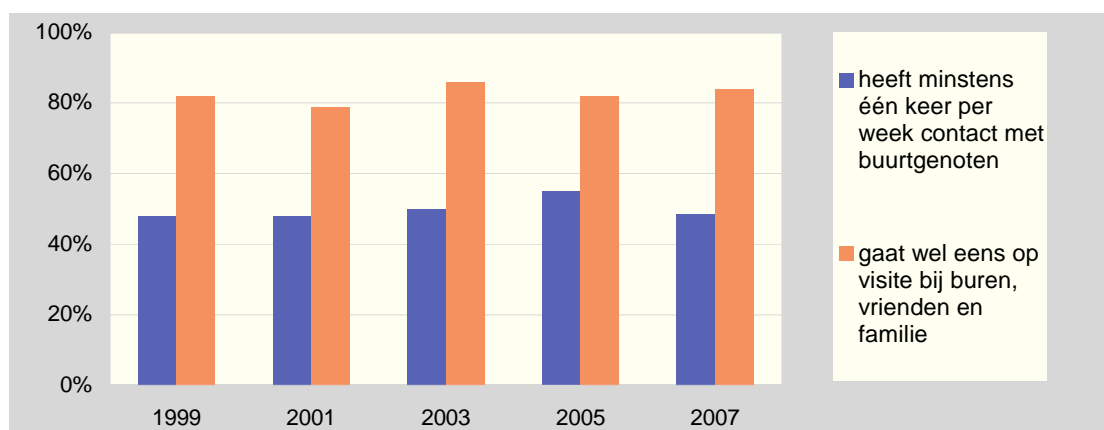

Bron: Vrijtijdsomnibus 1997 t/m 2003, Omnibusenquête 2005 t/m 2009

Iets meer dan de helft (55 procent) van de inwoners van Rotterdam is trots op de stad. Het percentage Rotterdammers dat volmondig 'ja' antwoordt op de vraag of zij trots zijn op hun stad, heeft in 2003 een lichte daling doorgemaakt, en is sindsdien lager dan in de jaren daarvoor. Het percentage Rotterdammers dat níét trots is op de stad, is erg laag.

In het volgende wordt ingegaan op de vrijetijdsbesteding van Rotterdammers, en met name de vrije tijd besteed aan sociale contacten en informele hulp en vrijwilligerswerk.

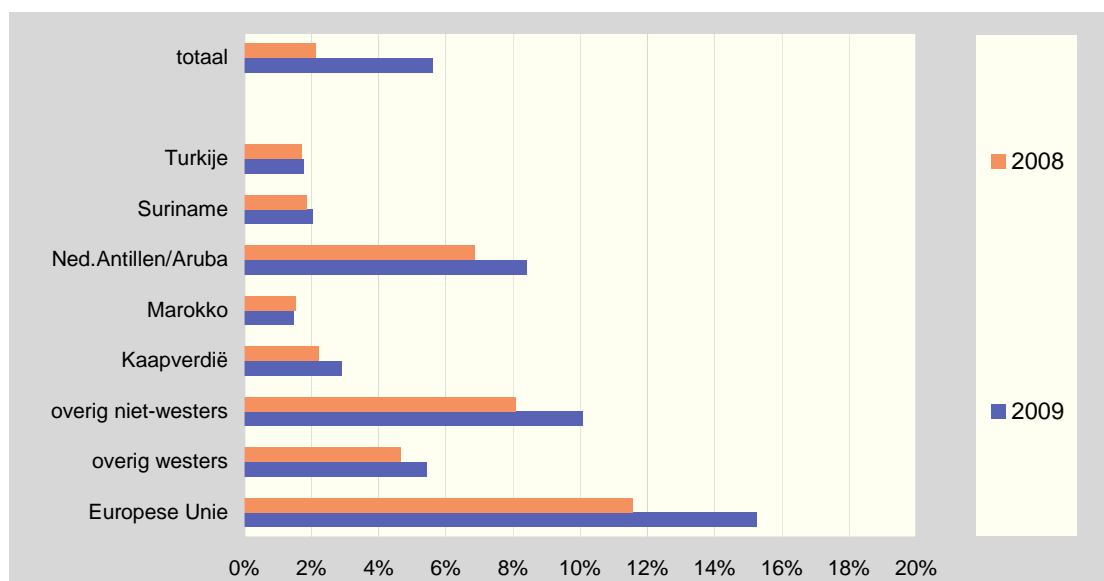
Figuur 6-45 Sociale contacten van Rotterdammers

Bron: Vrijtijdsomnibus COS

Er is tussen de opeenvolgende jaren niet veel verschil in de tijdbesteding aan sociale contacten. Ongeveer de helft van de Rotterdammers heeft minstens één keer per week contact met buurtgenoten. Ruim vier op de vijf bewoners gaat wel eens op visite, bij bure, vrienden of familie.

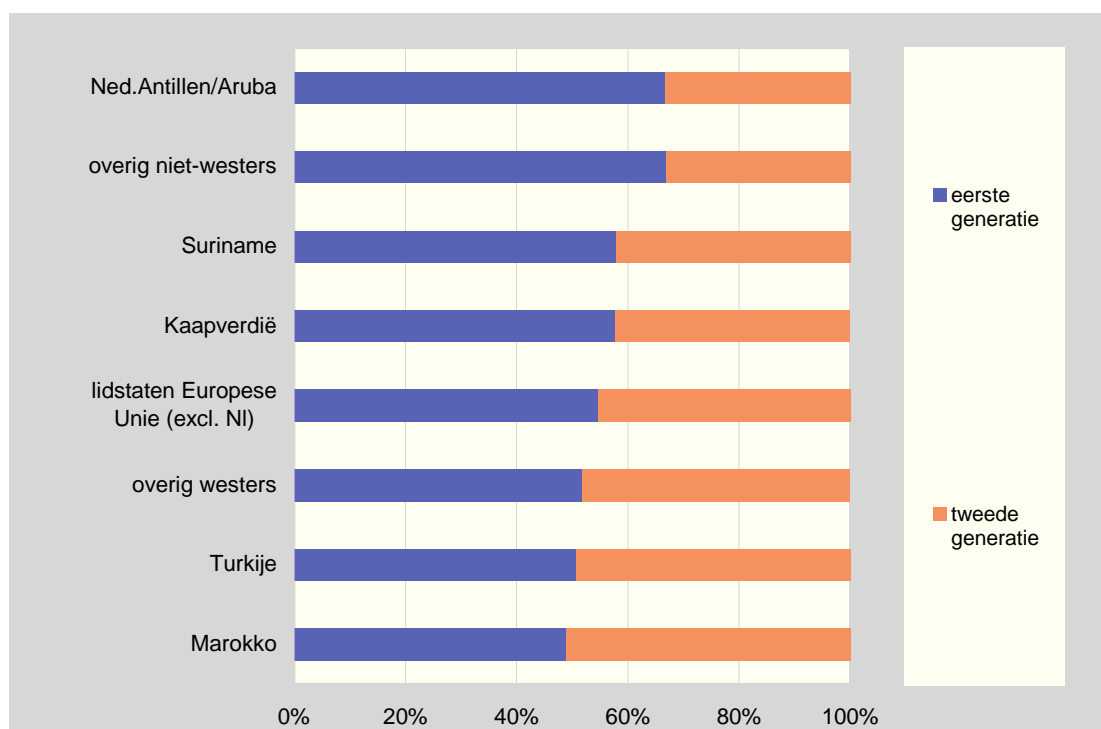
Figuur 6-46 Nieuwkomers (korter dan twee jaar in Nederland) als percentage van de bevolking naar etnische groep

Bron: GBA

Het aandeel nieuwkomers die korter dan twee jaar in Nederland wonen is in 2008 sterk gestegen, tot 5,6 procent. Bevolkingsgroepen met meer dan 8 procent nieuwkomers zijn Antillianen / Arubanen, personen afkomstig uit de lidstaten van de Europese Unie en uit overig niet-westerse landen. Bij deze groepen is het aandeel nieuwkomers in 2008 ook het sterkst gestegen.

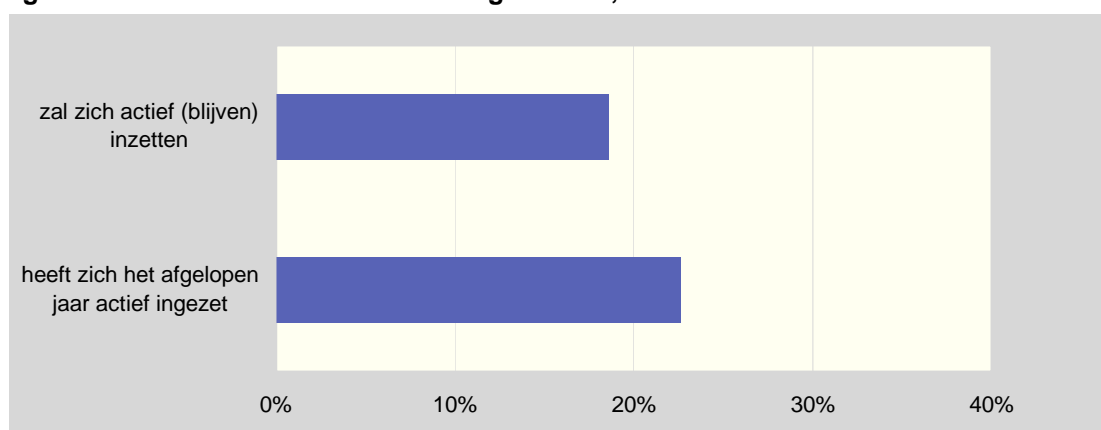
Figuur 6-47 Etnische groepen naar generatie¹¹, 2009

Bron: GBA

Bij alle verschillende etnische groepen die in Rotterdam wonen, behoort de helft tot tweederde tot de eerste generatie. Bij de bevolking afkomstig uit overige niet-westerse landen en de Nederlandse Antillen en Aruba is de eerste generatie relatief het grootst.

Figuur 6-48 Actieve inzet voor de eigen buurt, 2009

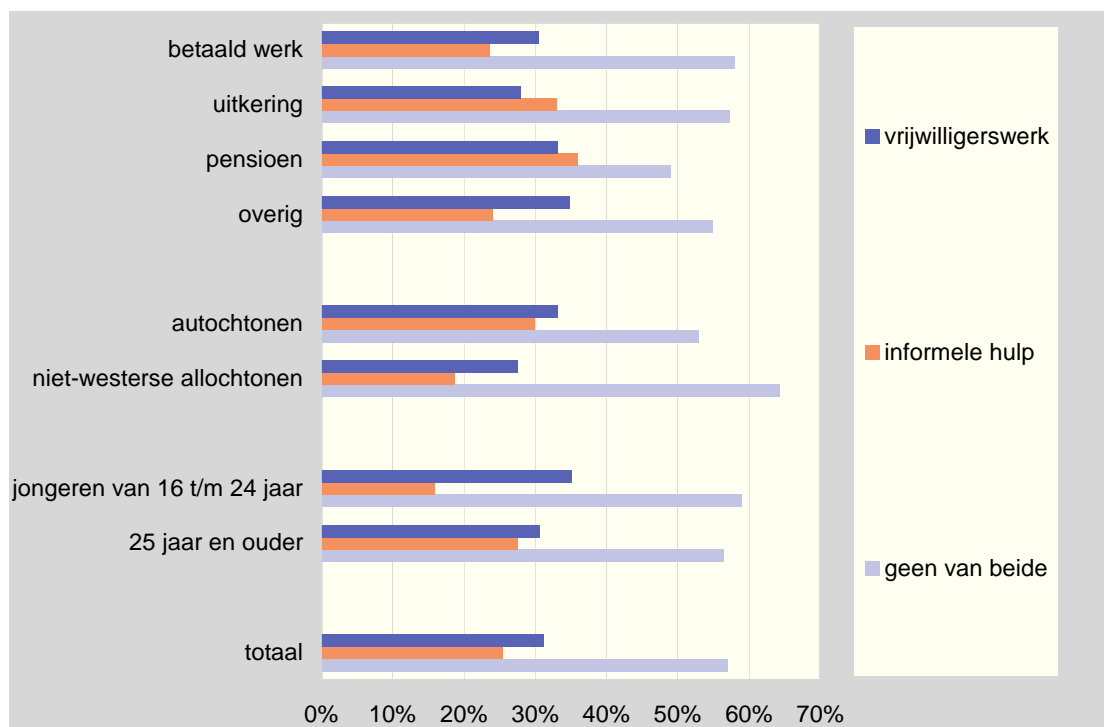

Bron: Sociale Enquête

Iets meer dan één op de vijf Rotterdammers heeft zich het afgelopen jaar actief ingezet voor de eigen buurt. Iets minder dan een vijfde deel van de Rotterdammers weet zeker dat hij of zij zich zal (blijven) inzetten voor de eigen buurt. Een groter aandeel, een derde van de inwoners antwoordt 'misschien' op de vraag of zij zich in het komende jaar actief zullen inzetten voor de eigen buurt.

¹¹ Bij demografische cijfers wordt de "derde generatie" tot de autochtone bevolking wordt gerekend.

Figuur 6-49 Percentage Rotterdammers dat vrijwilligerswerk doet naar achtergrondkenmerken, 2007

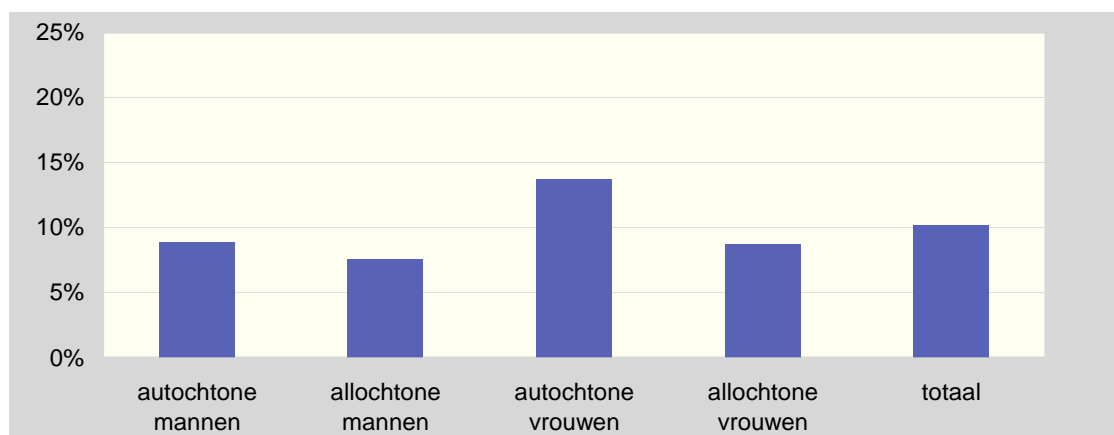

Bron: Vrijtijdsomnibus

Ruim twee op de vijf Rotterdammers besteedt een deel van de vrije tijd aan vrijwilligerswerk en/of informele hulp. Onder gepensioneerden is dit zelfs de helft. Vrijwilligerswerk in georganiseerd verband wordt door meer Rotterdammers gedaan dan het bieden van informele hulp in niet-georganiseerd verband. Een kleiner deel van mensen met een uitkering dan van mensen met betaald werk doet vrijwilligerswerk. Wel geeft een groter deel van de uitkeringsgerechtigden informele hulp dan van mensen met betaald werk. Relatief veel mensen zonder betaald werk, en met name gepensioneerden bieden informele hulp aan anderen buiten het eigen gezin. Relatief weinig niet-westerse allochtonen geven volgens eigen zeggen informele hulp aan anderen. Van de jongeren tussen 16 en 24 jaar doet ruim één op de drie vrijwilligerswerk, tegenover één op de zes die informele hulp verricht.

Een speciale vorm van informele hulp is mantelzorg aan buren, bekenden of familie.

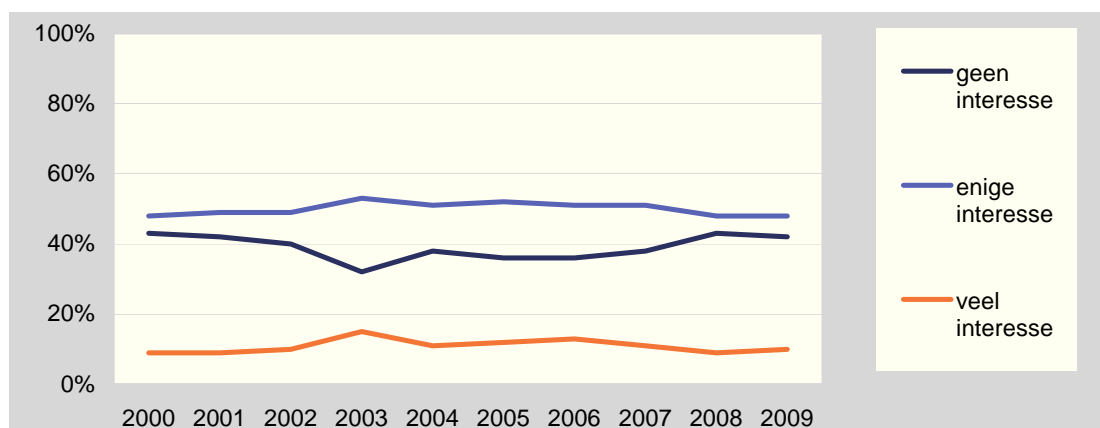
Figuur 6-50 Percentage Rotterdammers (16 jaar en ouder) dat de afgelopen 12 maanden mantelzorg heeft verleend, 2008

Bron: Gezondheidsenquête GGD Rotterdam-Rijnmond

In totaal heeft 10 procent van de Rotterdamse bevolking in de afgelopen 12 maanden mantelzorg verleend. Autochtone vrouwen hebben het hoogste aandeel mantelzorgers.

Figuur 6-51 Interesse van Rotterdammers in de gemeentepolitiek

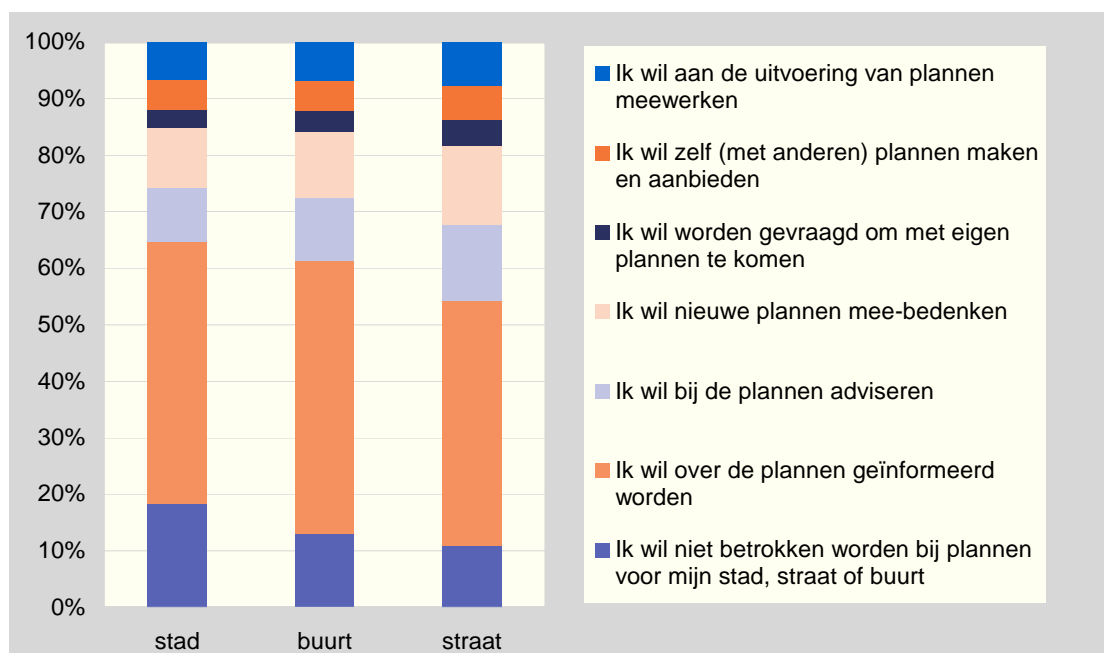
Bron: Omnibusenquête

Iets meer dan 40 procent van de Rotterdammers heeft geen interesse in gemeentepolitiek. In 2003, een roerig jaar in de Rotterdamse gemeentepolitiek, daalde het aandeel Rotterdammers dat niet geïnteresseerd was in gemeentepolitiek en waren er relatief veel Rotterdammers met veel interesse in de gemeentelijke politiek. In 2009 liggen deze percentages weer op hetzelfde niveau als in de jaren 2000 en 2001.

In 2007 was net als in 2005 6 procent van de Rotterdammers lid van een politieke partij of vereniging¹².

¹² Vrijtijdsomnibus COS

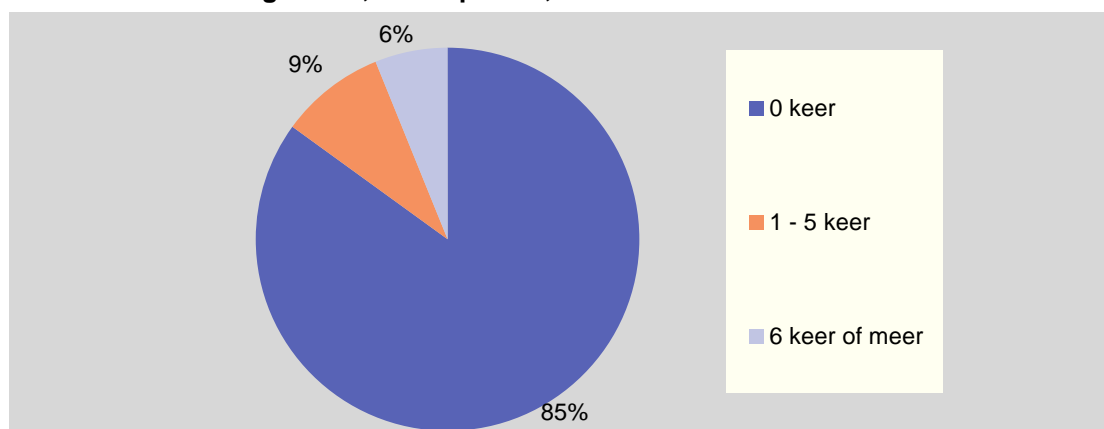
Figuur 6-52 Gewenste mate van betrokkenheid bij plannen voor straat, buurt en stad, 2008

Bron: Omnibusenquête

Slechts 10 procent van de Rotterdamse burgers wil er niet bij betrokken worden als er plannen gemaakt worden voor de straat waarin hij woont. Minder dan 20 procent van de bevolking wenst geen betrokkenheid bij plannen voor de hele stad. Een groot deel van de Rotterdammers vindt het belangrijk dat zij over de plannen geïnformeerd worden. Het aandeel burgers dat actief betrokken wil zijn bij de plannen, neemt toe bij kleiner schaalniveau.

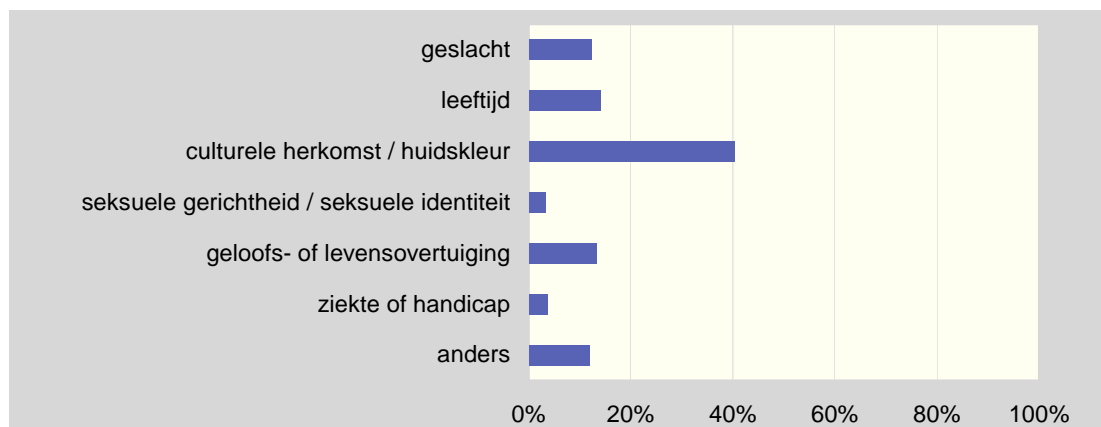
Figuur 6-53 Percentage Rotterdammers dat zich het afgelopen jaar gediscrimineerd heeft gevoeld, en frequentie, 2009

Bron: Omnibusenquête

Vijftien procent van de Rotterdammers heeft zich de afgelopen 12 maanden gediscrimineerd gevoeld. Tweevijfde van hen maakte dit in het afgelopen jaar zes keer of meer mee.

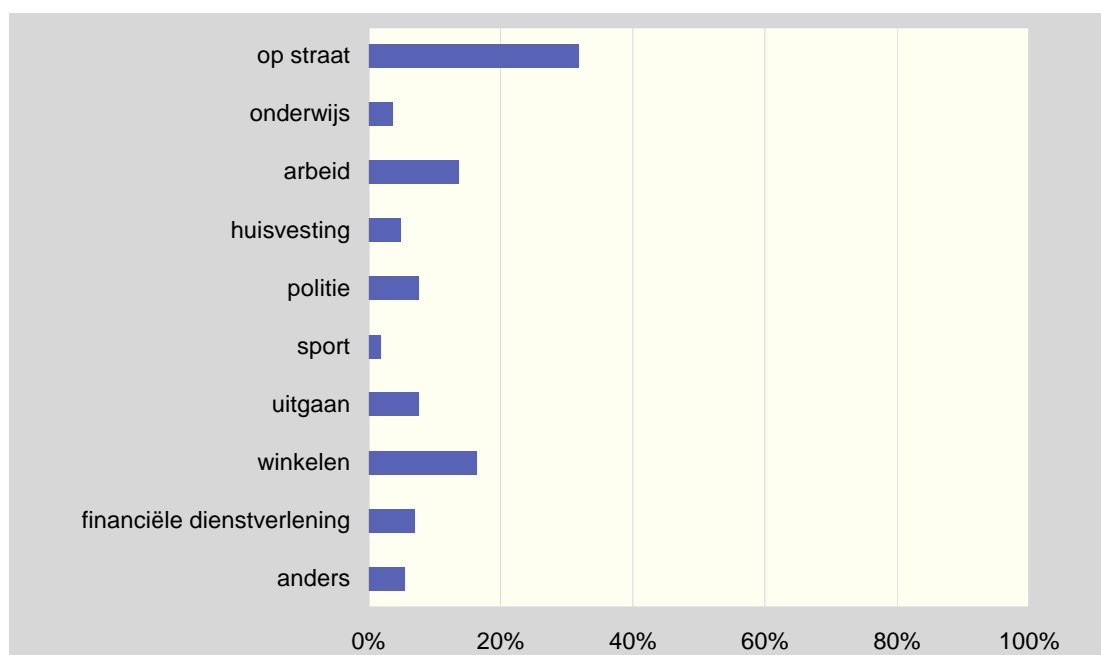
Figuur 6-54 Grond waarop is gediscrimineerd in de afgelopen 12 maanden, 2009

Bron: Omnibusenquête

Culturele herkomst of huidskleur is in 2009 evenals in vorige jaren de meest genoemde grond waarop Rotterdammers zich gediscrimineerd hebben gevoeld. Andere discriminatiegronden worden veel minder vaak genoemd.

Figuur 6-55 Het terrein waarop is gediscrimineerd in de afgelopen 12 maanden, 2009

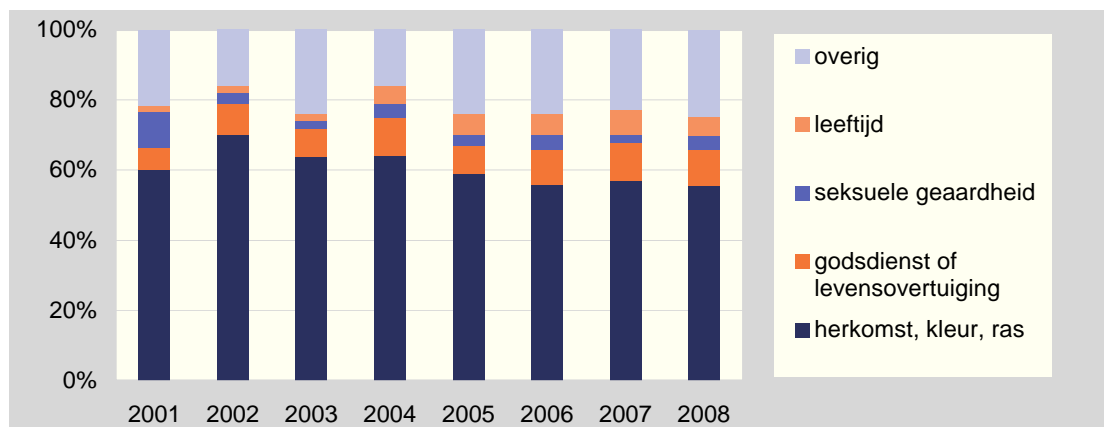
Bron: Omnibusenquête

De meeste incidenten waarbij mensen zich gediscrimineerd voelen, vinden plaats op straat, in de openbare ruimte. Daarna volgt discriminatie bij het winkelen en bij arbeid. Bij sport vindt relatief heel weinig discriminatie plaats.

Het anti-discriminatiebureau Radar is actief in de regio Rijnmond. Zij ontvangt en registreert klachten en meldingen over discriminatie. In 2008 werden door Radar 379 klachten geregistreerd, iets minder dan voorgaande jaren. In 218 gevallen ging het om omstreden behandeling, in 125 gevallen om vijandige bejegening. Geweld en bedreiging werd 21 keer gemeld.¹³

¹³ Feitenkaart discriminatie 2008 regio Rotterdam-Rijnmond, Radar

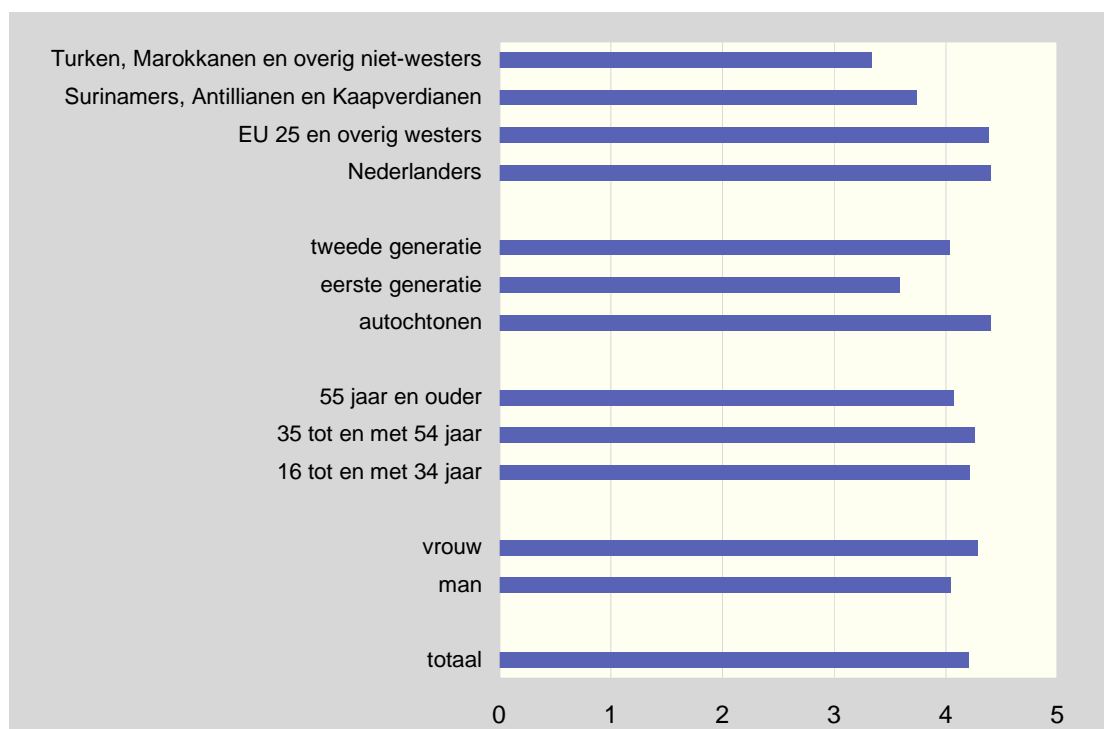
Figuur 6-56 Klachten en meldingen bij Radar naar discriminatiegrond

Bron: Radar

Ook bij de incidenten die bij Radar gemeld worden is discriminatie naar herkomst, kleur of ras verreweg de meest voorkomende discriminatiegrond. Het aandeel meldingen hierover is in 2008 ongeveer gelijk aan 2007. Dit geldt ook voor meldingen op grond van godsdienst of levensovertuiging en voor meldingen op grond van leeftijd. Het aandeel meldingen over seksuele geaardheid is in 2008 weer iets toegenomen.

Figuur 6-57 Kengetal tolerantie homosexualiteit, 2008

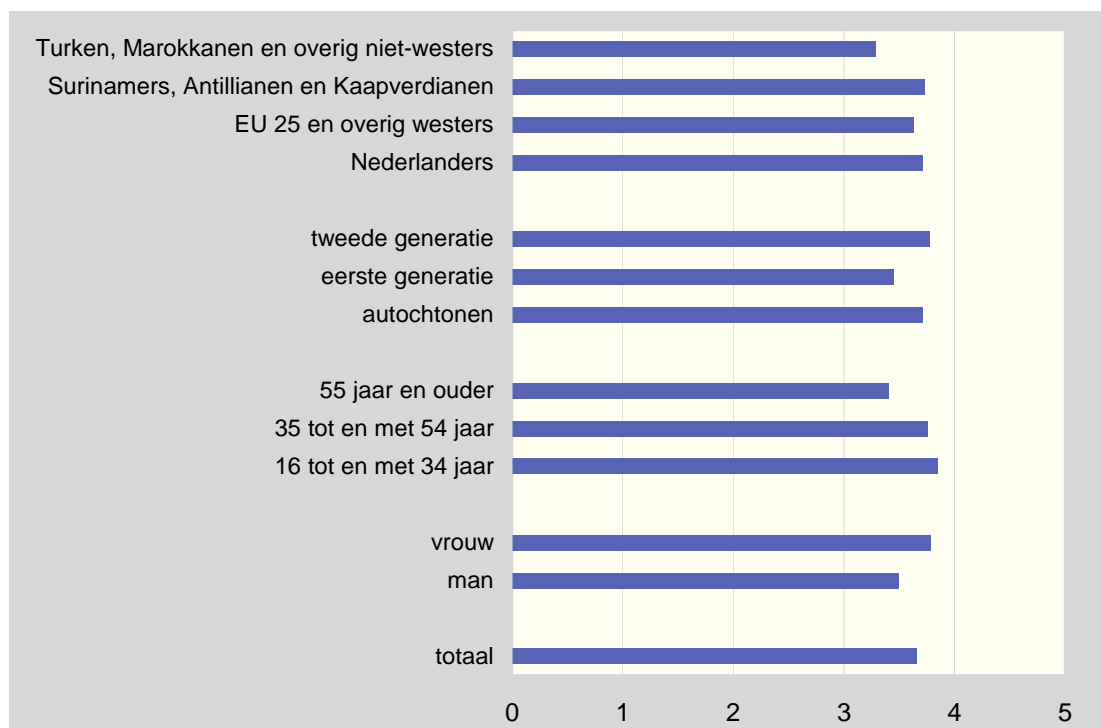
Bron: Feitenkaart Participatie en Burgerschap, JOS, COS

Hoe hoger het kengetal tolerantie homosexualiteit, hoe toleranter de houding ten opzichte van homoseksualiteit. Dit kengetal is gebaseerd op de volgende stellingen:

- Ik vind het een probleem als kinderen op school les krijgen van een homoseksuele leraar of lerares
- Homoseksuele mannen en vrouwen moeten hun leven kunnen leiden zoals zij dat willen
- Ik vind het niet prettig om met een homoseksuele man of vrouw te moeten omgaan
- Het zou mij niet uitmaken als een familielid homoseksueel blijkt te zijn

Het kengetal tolerantie homosexualiteit varieert van 3,2 tot 4,4. Het hoogst scoren Nederlanders op deze schaal, het laagst Turken, Marokkanen en personen afkomstig uit overige niet-westerse landen. Tweede generatie allochtonen zijn toleranter met betrekking tot homosexualiteit dan eerste generatie allochtonen, jongeren iets toleranter dan ouderen en vrouwen iets toleranter dan mannen.

Figuur 6-58 Kengetal Zorg (Emancipatie), 2008

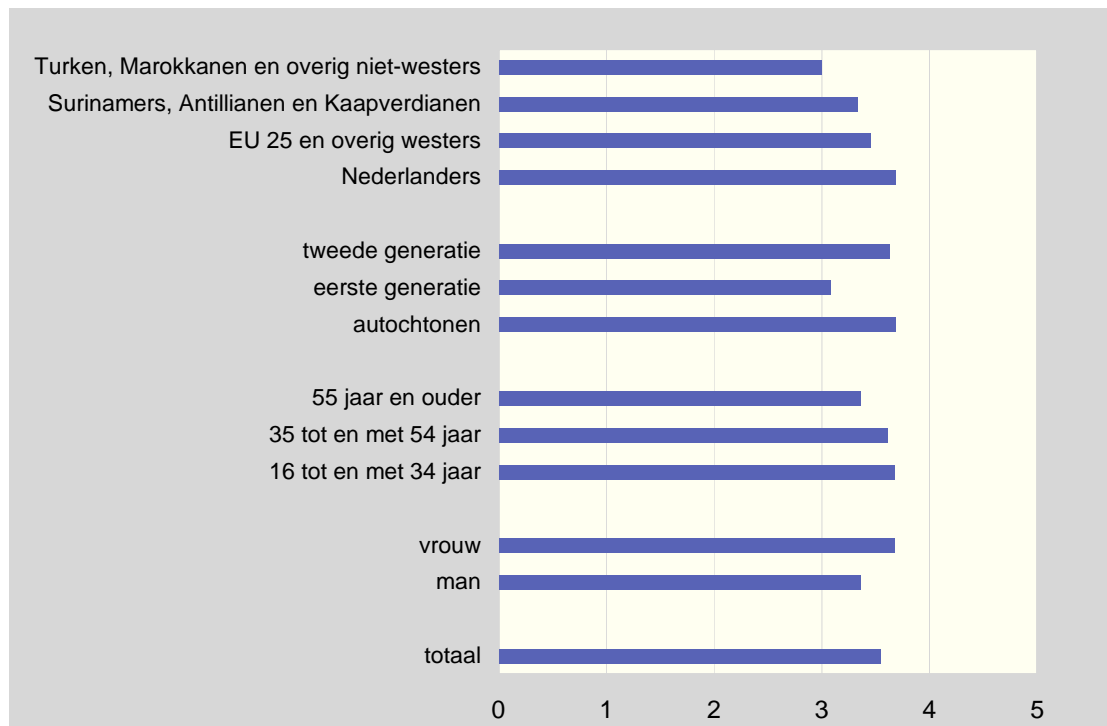
Bron: Feitenkaart Participatie en Burgerschap, JOS, COS

Hoe hoger het kengetal zorg, des te meer vindt men dat zorg gelijk verdeeld moet worden onder mannen en vrouwen. Deze schaal is gebaseerd op de volgende stellingen:

- Een vrouw is geschikter om kleine kinderen op te vangen dan een man
- De kinderverzorging is evengoed de verantwoordelijkheid van de man als de vrouw
- De vrouw kan het beste de verantwoordelijkheid hebben voor het huishouden
- Een vrouw moet stoppen met werken, als zij een kind krijgt
- Mannen en vrouwen moeten huishoudelijk werk gelijk onder elkaar verdelen

Dit kengetal varieert evenals in 2007 tussen de 3,3 en de 3,8 en vertoont een duidelijke samenhang met leeftijd. Jongeren tot en met 34 jaar scoren het hoogst hierop. Tweede generatie allochtonen scoren hoger op dit kengetal dan eerste generatie allochtonen en ook dan autochtonen. Niet verwonderlijk is, dat vrouwen meer geëmancipeerd over dit onderwerp denken dan mannen.

Figuur 6-59 Kengetal Inkomen (Emancipatie), 2008

Bron: Feitenkaart Participatie en Burgerschap, JOS, COS

De schaal is gebaseerd op de drie volgende stellingen:

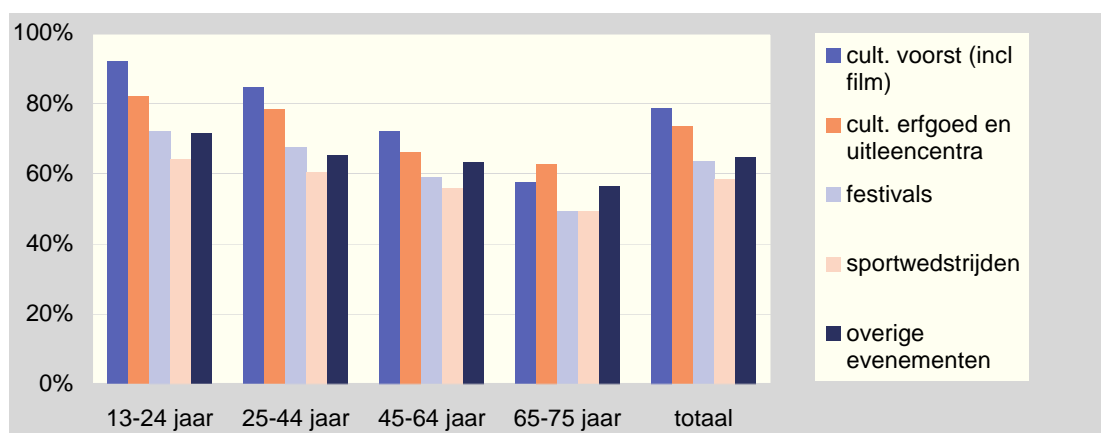
- Het is voor jongens belangrijker dan voor meisjes dat zij later een eigen inkomen verdienen
- Als het inkomen van de vrouw net genoeg is om de kinderopvang te betalen, kan ze net zo goed thuis blijven om zelf voor de kinderen te zorgen
- De man kan het beste de verantwoordelijkheid hebben voor het geld

Hoe hoger het kengetal, hoe meer waarde men hecht aan een zelfstandig inkomen van de vrouw. Het kengetal varieert van 3,0 tot 3,7, terwijl het gemiddelde evenals in 2007 op 3,5 ligt. De hoogste score op dit kengetal hebben vrouwen, iedereen in de leeftijd tot en met 54 jaar, en Nederlanders. De meeste andere groepen scoren net iets lager. Niet-westerse allochtonen, eerste generatie allochtonen en mensen van 55 jaar en ouder hechten de minste waarde aan economische zelfstandigheid van de vrouw.

6.5 Cultuur

Kunst en cultuur leveren een belangrijke bijdrage aan verbondenheid van Rotterdammers met elkaar, hun buurt en de stad, en het vertrouwen dat zij hebben in elkaar, instellingen en de overheid. Daarnaast draagt een goed functionerende kunst- en cultuursector eraan bij dat Rotterdam een aantrekkelijke woonstad, een aantrekkelijke vestigingsplaats voor bedrijven en een aantrekkelijke stad voor bezoekers is. Aansprekende en hoogwaardige culturele voorzieningen en activiteiten dragen bij aan de internationale uitstraling van Rotterdam.

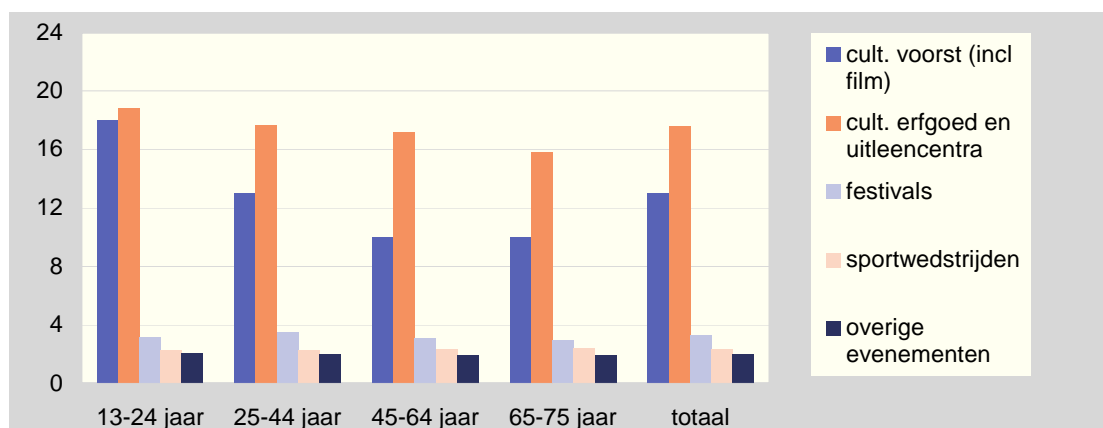
Figuur 6-60 Percentage Rotterdammers, dat in het afgelopen jaar een voorstelling, culturele instelling, festival, sportwedstrijd of overig evenement heeft bezocht, 2007

Bron: Vrijetijdsomnibus COS

Bijna 80 procent van de Rotterdamse bevolking heeft in 2007 een culturele voorstelling bezocht. Ook cultureel erfgoed en uitleencentra, festivals, sportwedstrijden en overige evenementen (bijvoorbeeld Koninginnedag, een circus, de kermis, de Zondagsmarkt op de Binnenrotte of braderieën, festivals en evenementen in de buurt) zijn door meer dan de helft van de inwoners van Rotterdam bezocht. Sportwedstrijden zijn nog het minst bezocht, door 58 procent van de Rotterdammers. Het grootste aandeel bezoekers bij al deze categorieën is te vinden in de leeftijdsgroep van 13 tot en met 24 jaar. Met het vorderen van de leeftijd wordt ook het aandeel bezoekers aan culturele en andere evenementen kleiner. Van de Rotterdamse bevolking van 65 jaar tot 75 jaar bezoekt een groter deel een museum of monument dan een theater, concert of film. Van de Rotterdammers onder de 65 jaar bezoekt juist een groter deel een culturele voorstelling.

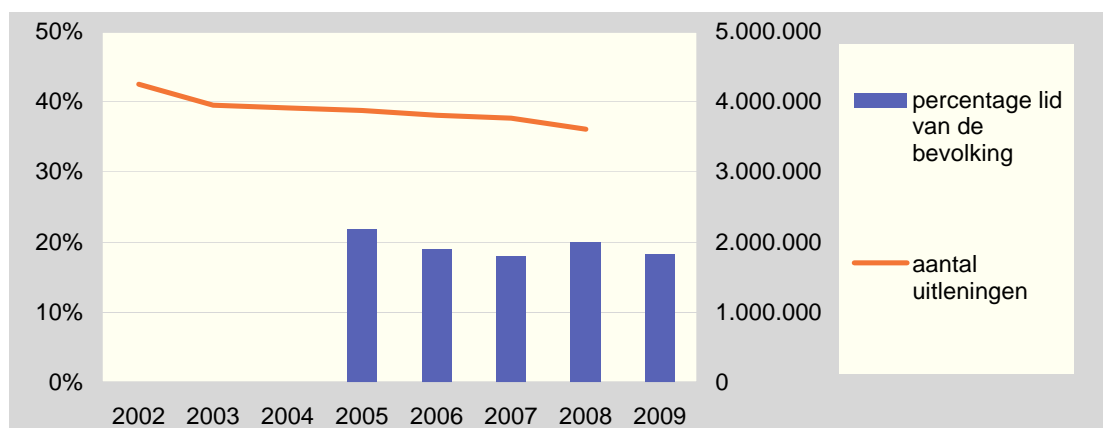
Figuur 6-61 Gemiddeld aantal bezoeken van bezoekers aan een voorstelling, culturele instelling, festival, sportwedstrijd of overig evenement, 2007

Bron: Vrijtijdsomnibus COS

Het gemiddeld aantal bezoeken per jaar van bezoekers aan musea, galeries, archieven en bezienswaardige gebouwen is met bijna 18 verreweg het hoogst. Dit aantal varieert ook niet sterk tussen de verschillende leeftijdscategorieën. Voor culturele voorstellingen geldt, dat het gemiddeld aantal bezoeken afneemt naarmate men ouder wordt. Festivals worden door Rotterdammers in alle leeftijdscategorieën gemiddeld 3 keer per jaar bezocht. Ook bij sportwedstrijden en overige evenementen is de gemiddelde bezoekfrequentie voor jongeren en ouderen gelijk.

Figuur 6-62 Aantal uitleningen en lidmaatschappen openbare bibliotheek

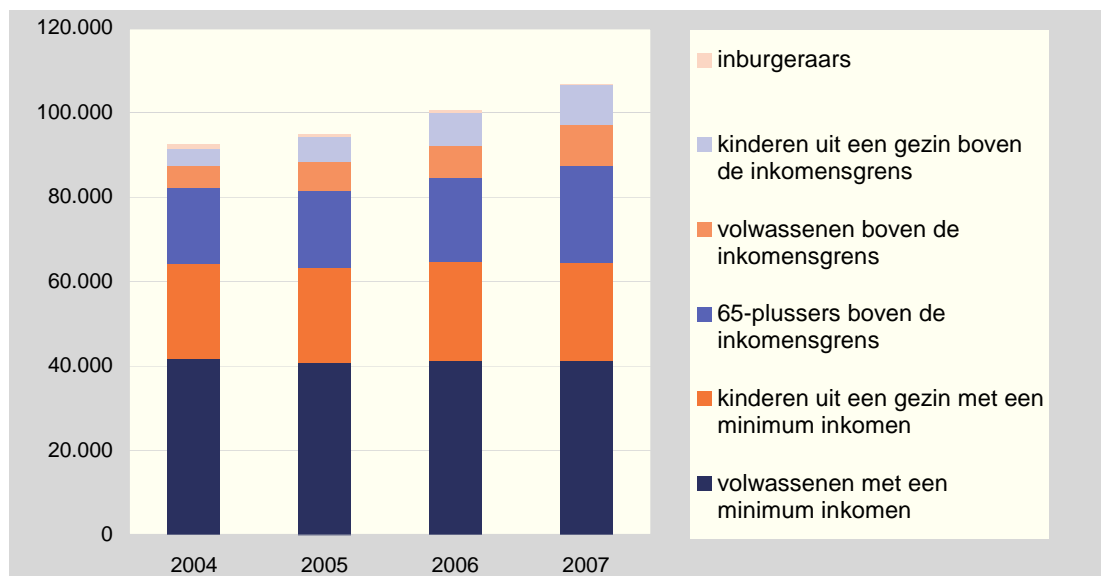

Bron: Gemeentebibliotheek Rotterdam, bewerking COS

Het aantal uitleningen van boeken bij de verschillende vestigingen van de gemeentebibliotheek in Rotterdam vertoont een dalende trend. Ook het aandeel van de Rotterdamse bevolking dat lid is van de openbare bibliotheek is per 1 januari 2009 wat lager dan het voorgaande jaar. Het gemiddeld aantal uitgeleende boeken per lid is in 2007 evenals in 2008 32 boeken.

De Rotterdampas is een pas die korting geeft op een groot aantal culturele, sportieve en educatieve evenementen en voorzieningen. Alle inwoners van Rotterdam kunnen een dergelijke pas kopen. Inwoners met een minimum inkomen, studenten senioren en kinderen kunnen de pas tegen gereduceerd tarief aanschaffen. Het doel van de Rotterdampas is om ook huishoudens met een minimum inkomen de mogelijkheid te geven deel te nemen aan culturele, sportieve en educatieve activiteiten.

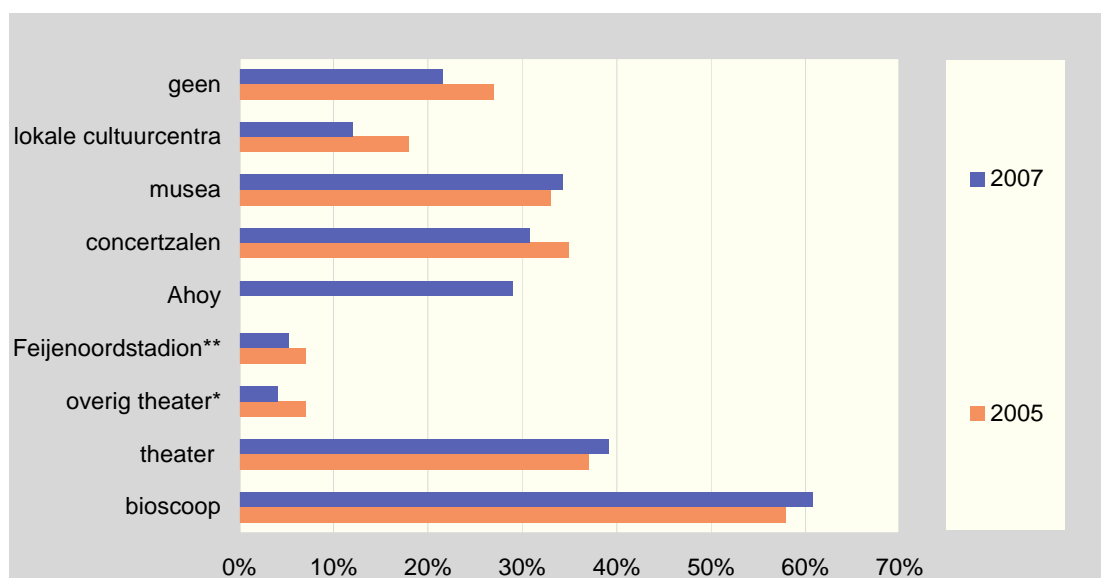
Figuur 6-63 Aantal uitgegeven Rotterdampassen

Bron: Rotterdampas, Rotterdam

In 2007 zijn er in totaal ruim 107.000 Rotterdampassen uitgegeven. De meeste passen zijn uitgegeven aan volwassenen en kinderen uit huishoudens met een minimum inkomen, de doelgroep van de Rotterdampas. De groei in het aantal uitgegeven Rotterdampassen zit in de toename van pashouders bij Rotterdammers boven de inkomensgrens. Het aantal personen dat als inburgeraar een pas heeft aangeschaft is in 2007 zeer klein. Dit heeft waarschijnlijk te maken met wijzigingen in de wet inburgering en een vernieuwde opzet van inburgeringsprogramma's per 1 januari 2007.

Figuur 6-64 Gebruik van cultuurvoorzieningen

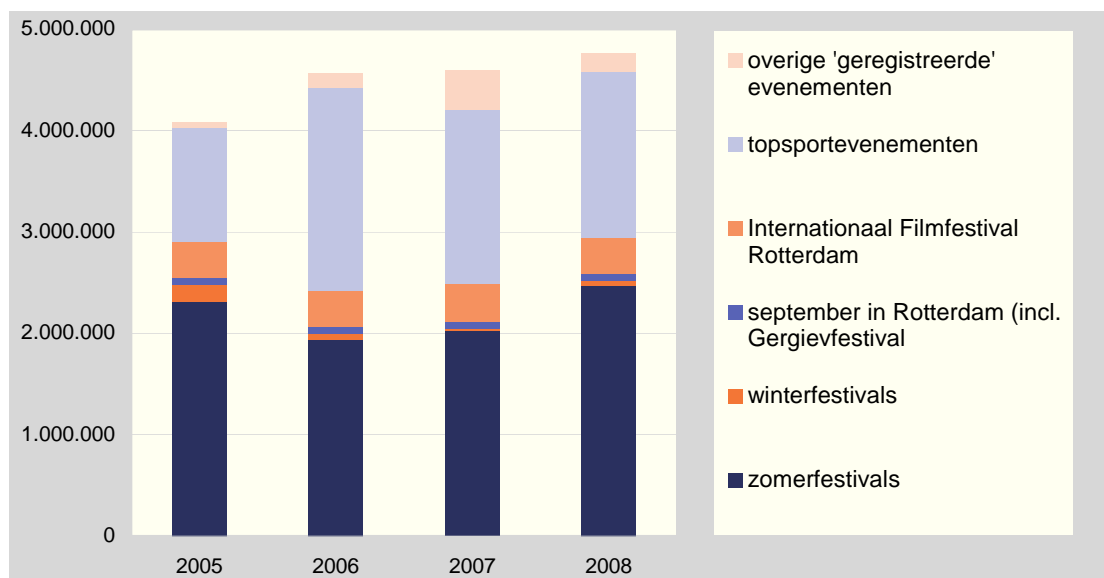
Bron: Vrijetijdsomnibus COS,

* Bibliotheektheater, 't Kapelletje, Prinsestheater

** geen voetbal

Het gebruik van culturele voorzieningen is in 2007 ten opzichte van twee jaar eerder toegenomen. Het percentage Rotterdammers dat in het afgelopen jaar van geen enkele culturele voorziening gebruik heeft gemaakt, is gedaald van 27 procent naar 22 procent. Het bioscoopbezoek in Rotterdam is nog verder toegenomen: meer dan 60 procent van de Rotterdammers is in het afgelopen jaar wel eens naar de film geweest. Ook het theaterbezoek is toegenomen. Het bezoek aan concertzalen en lokale cultuurcentra is in 2007 juist afgenomen ten opzichte van 2005.

Figuur 6-65 Aantal bezoekers bij evenementen

Bron: Rotterdam Festivals, Rotterdam Marketing en het OBR

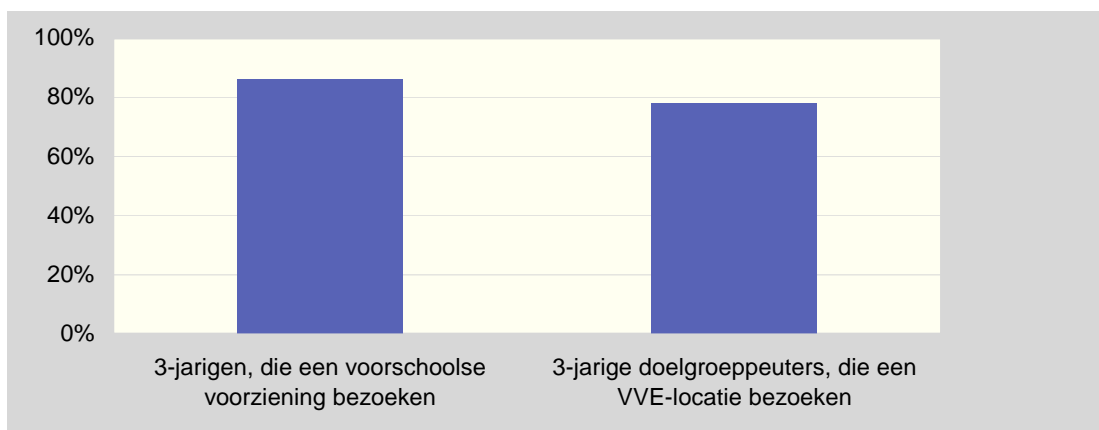
Jaarlijks wordt geregistreerd hoeveel bezoekers de belangrijkste evenementen in Rotterdam trekken. In 2005 bezochten 4.200.000 bezoekers een evenement, in 2008 zijn dit er ruim 500.000 meer. De Zomerfestivals trokken in 2008 relatief veel bezoekers. De twee grootste evenementen, het Zomercarnaval en de Dance Parade trokken beide meer bezoekers dan in 2007. Ook de winterfestivals kregen in 2008 meer bezoekers, met name de Nationale Nieuwjaarsnacht 2008 – 2009. De top drie van evenementen in 2008 waren de Marathon en het Zomerfestival, beide met 900.000 bezoekers, en de Bavaria City Race met 600.000 bezoekers.

6.6 Onderwijs

Het doel van de gemeente Rotterdam is dat elk kind in Rotterdam zijn of haar talenten kan ontwikkelen. De aandacht ligt daarbij niet alleen op cognitieve vaardigheden, maar ook op praktische, beroepsgerichte vaardigheden en sociale competenties. Scholen vervullen hierbij een sleutelrol. Onderwijsachterstanden worden door de gemeente bestreden en er is aandacht voor leerlingen met bijzondere talenten. Ouders en kinderen moeten erop kunnen vertrouwen dat het onderwijs een hoge kwaliteit heeft. Op een aantal scholen wordt de effectieve leertijd vergroot door het reguliere programma uit te breiden met recreatieve, sportieve en culturele activiteiten. De samenwerking tussen school en omgeving krijgt concreet invulling via de Brede School.

Eén van de doelstellingen van het college is het stimuleren van voor- en vroeg-schoolse educatie (VVE), met name voor zogenoemde doelgroepkinderen. Dit is volgens de definitie een kind waarvan ten minste één van de ouders in een niet-westers land is geboren of waarvan de ouders in een westers land zijn geboren, en tenminste één ouder een laag opleidingsniveau heeft. Voor de voor- en vroegschoolse educatie zijn verschillende VVE-programma's opgezet. Hierbij werken een voorschoolse voorziening en de onderbouw van een basisschool samen bij het uitvoeren van educatieve programma's voor kinderen van twee tot zes jaar.

Figuur 6-66 Deelname driejarigen en driejarige doelgroepleerlingen in voorschoolse educatie op 1 oktober 2008

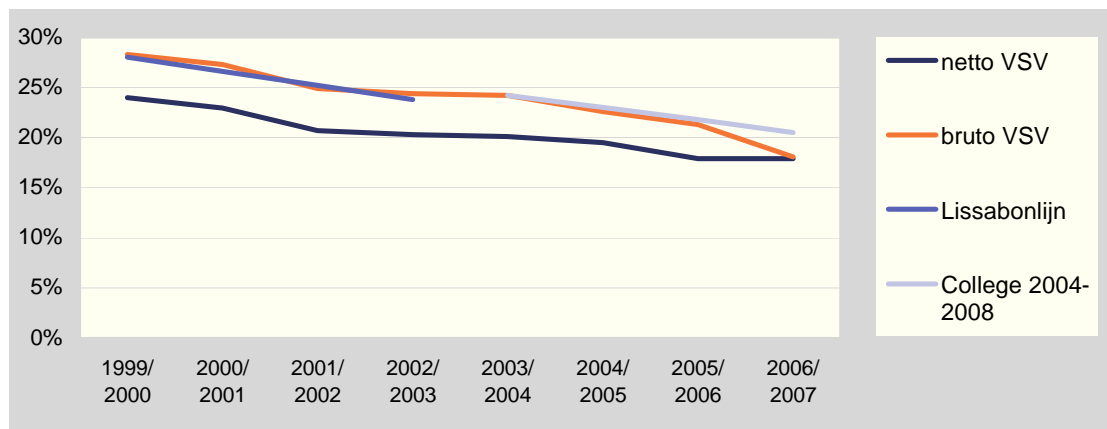
Bron: COS, VVE-monitor Rotterdam

Op basis van registratiegegevens van peuterspeelzalen en kinderdagverblijven en ervan uitgaande dat sommige peuters beide bezoeken, waarbij deze kinderen niet dubbel geteld mogen worden, kan gesteld worden dat minimaal 86 procent van de Rotterdamse driejarigen op 1 oktober 2008 een kinderdagverblijf of peuterspeelzaal bezoekt.

De collegedoelstelling dat in 2010 tenminste 80 procent van de driejarigen gebruik maakt van een voorschoolse voorziening is daarmee gehaald. Een andere collegedoelstelling is, dat 90 procent van doelgroepleerlingen een voorschoolse voorziening bezoekt met een programma dat er speciaal op gericht is om ontwikkelingsachterstanden te voorkomen of weg te werken. In 2008 maakt 78 procent van de doelgroepleerlingen gebruik van een dergelijke voorschoolse voorziening, een VVE-locatie. Dit aandeel is iets hoger dan in 2007.

Een startkwalificatie wil zeggen, dat een jongere minimaal een diploma heeft van HAVO of VWO- of MBO-niveau 2 (basis beroepsopleiding). Voortijdig schoolverlaters (VSV-ers) zijn jongeren die zonder startkwalificatie hun opleiding staken.

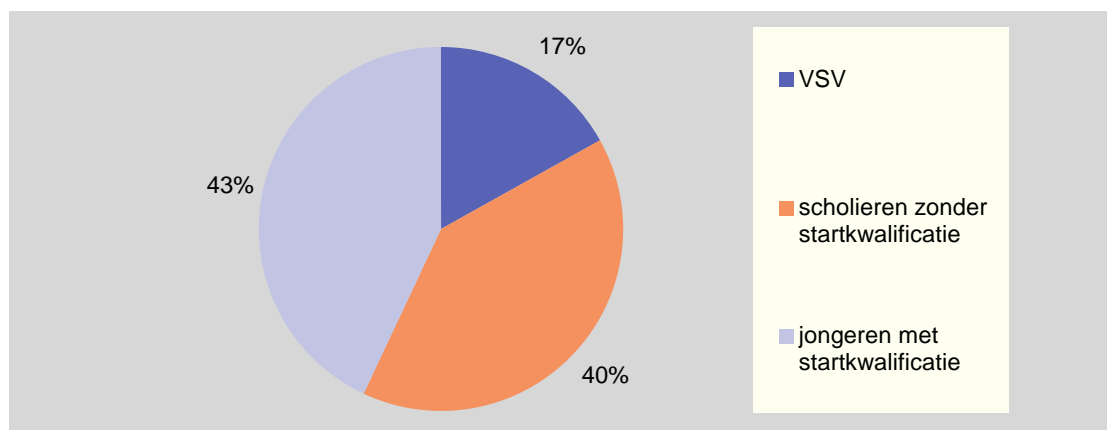
Figuur 6-67 Percentage leerlingen (17 tot en met 22 jaar) dat zonder startkwalificatie het onderwijs verlaat: voortijdig schoolverlaters (netto en bruto)

Bron: Desan, JOS

Bij de telling van VSV-ers wordt onderscheid gemaakt naar netto en bruto. Bij netto wordt alleen gekeken naar schoolverlaters uit het regulier onderwijs. Bij bruto wordt ook gekeken naar jongeren in de leeftijdsgroep 17 tot en met 22 jaar die zich nieuw gevestigd hebben in Rotterdam en naar leerlingen afkomstig uit het speciaal onderwijs. Het bruto aandeel VSV-ers is in het schooljaar 2006/2007 verder gedaald. Dit geldt niet voor het netto aandeel VSV-ers. Het aandeel VSV-ers blijft onder de collegenorm.

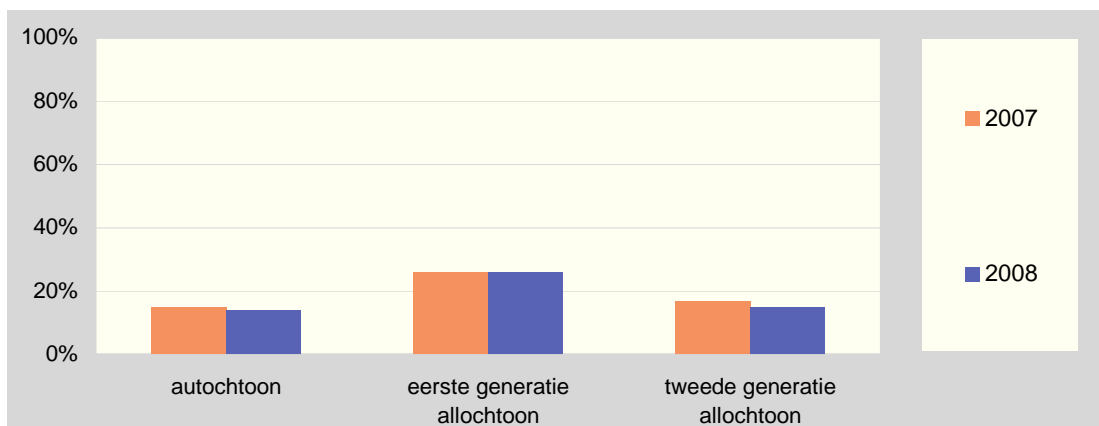
Figuur 6-68 Onderwijspositie jongeren (17 tot en met 22 jaar) per 1 januari 2008

Bron: JOS/COS

Op 1 januari 2008 heeft 43 procent van de Rotterdamse jongeren in de leeftijd van 17 tot en met 22 jaar een startkwalificatie. Nog eens 40 procent heeft geen startkwalificatie, maar zit nog op school. De overige 17 procent is voortijdig schoolverlater zonder startkwalificatie. Dit zijn ruim 8.100 jongeren, ongeveer 600 minder dan per 1 januari 2007.

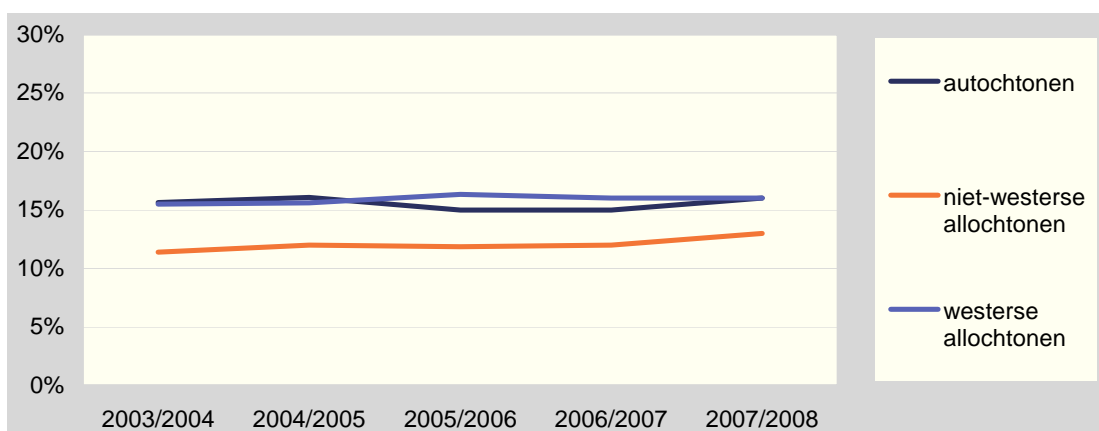
Figuur 6-69 Aandeel voortijdig schoolverlaters (VSV'ers) als aandeel van de bevolking van 17 tot en met 22 jaar naar etniciteit en generatie

Bron: JOS/COS

Het aandeel voortijdig schoolverlaters is onder eerste generatie allochtonen 26 procent. Dit is hoger dan het aandeel voortijdig schoolverlaters onder autochtonen en tweede generatie allochtonen. Bij allochtonen van de tweede generatie heeft 15 procent de school zonder startkwalificatie verlaten, dit is vergelijkbaar met het aandeel VSV'ers bij de autochtone jongeren van 17 tot en met 22 jaar. Het aandeel VSV'ers is onder autochtonen en tweede generatie allochtonen in 2008 iets lager dan in 2007.

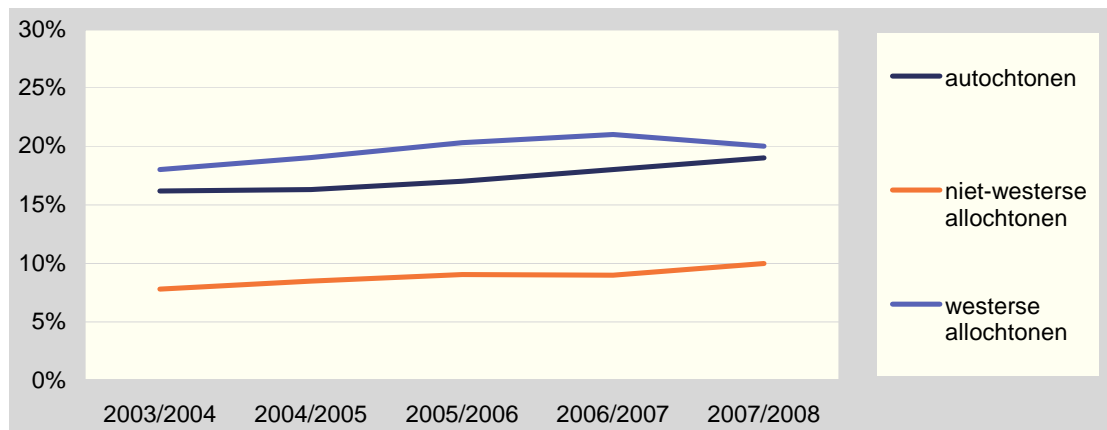
Figuur 6-70 Deelnamepercentages aan HAVO

Bron: CBS, Statline

De deelnamepercentages van niet-westers allochtone leerlingen aan de HAVO ligt lager dan van autochtone en westerse leerlingen. Hierin is sinds het schooljaar 2003/2004 geen verandering gekomen.

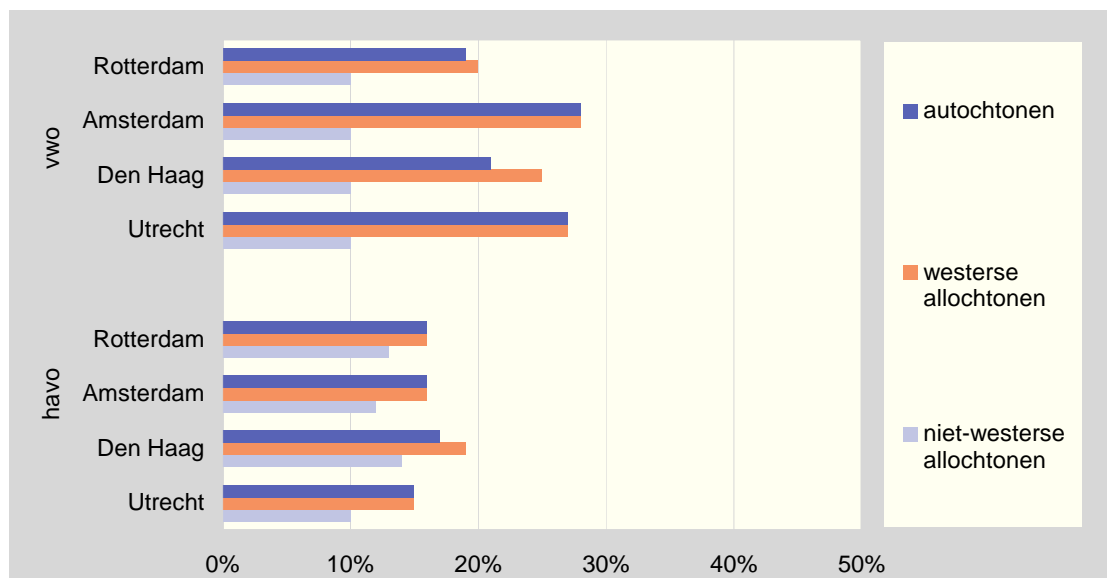
Figuur 6-71 Deelnamepercentages aan VWO

Bron: CBS, Statline

Het verschil in deelnamepercentages tussen niet-westers allochtonen en westerse allochtonen en autochtonen is voor het VWO nog iets groter. Opvallend is dat het deelnamepercentage aan het VWO van autochtonen en westers allochtonen hoger is dan het deelnamepercentage aan de HAVO. Het deelnamepercentage van westers allochtonen aan het VWO is hoger dan het deelnamepercentage van autochtonen, maar dit verschil is in de afgelopen jaren iets afgenomen.

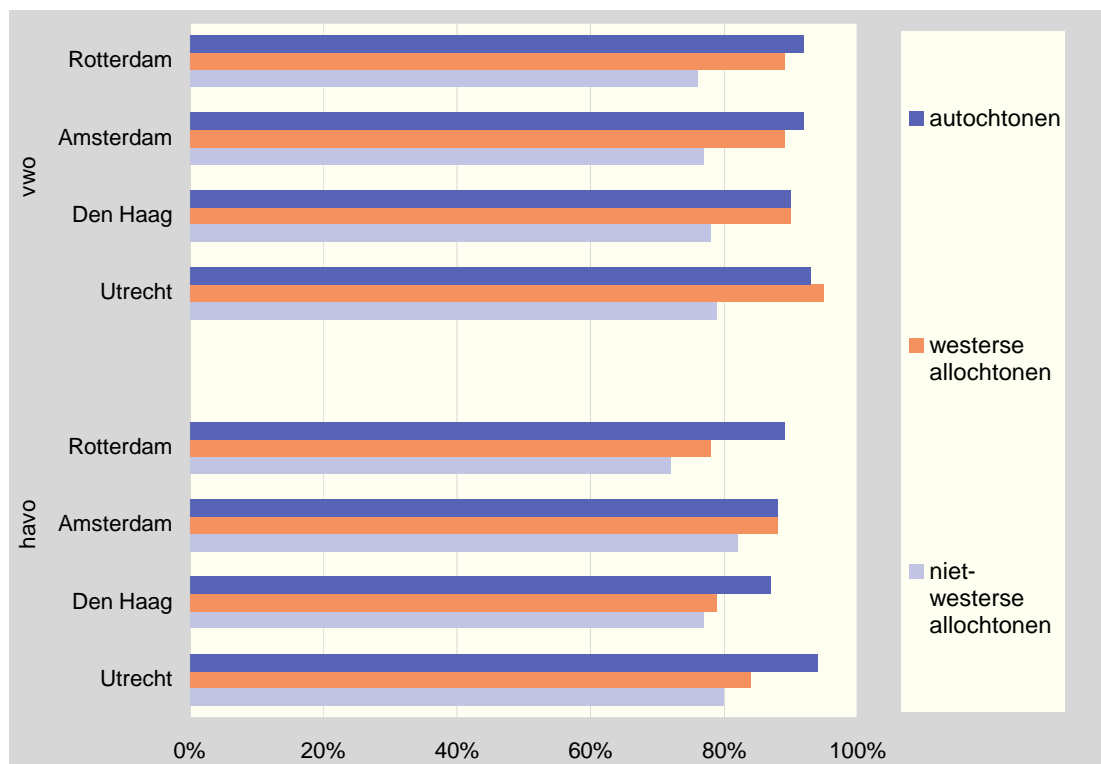
Figuur 6-72 Deelnamepercentages naar schoolsoort VO, schooljaar 2007/2008

Bron: CBS, Statline

Het deelnamecijfer aan de HAVO van niet-westers allochtone leerlingen is in alle grote steden lager dan van autochtone en westers allochtone leerlingen. In Rotterdam is het aandeel niet-westerse allochtonen die deelnemen aan de HAVO hoger dan in Amsterdam en Utrecht. Het aandeel niet-westerse allochtone leerlingen dat deelneemt aan het VWO is in alle grote steden even groot en veel lager dan de deelnamecijfers van autochtonen en westers allochtonen aan het VWO. Het aandeel autochtone en westers allochtone leerlingen dat VWO volgt is in Rotterdam lager dan in de andere drie grote steden.

Figuur 6-73 Slaagpercentages naar schoolsoort VO, 2006/2007

Bron: CBS, Statline

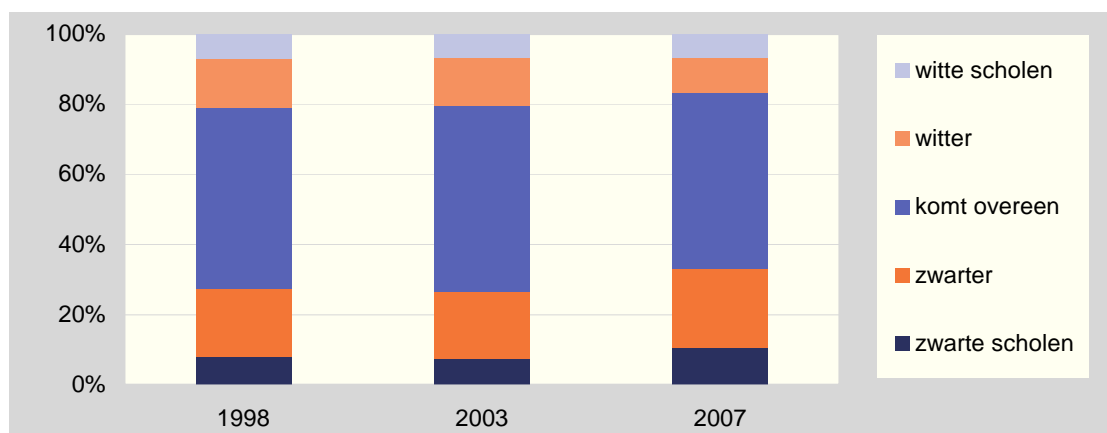
De slaagpercentages voor het VWO zijn voor bijna alle groepen hoger dan de slaagpercentages voor de HAVO. Autochtone leerlingen en westerse allochtone leerlingen op het VWO hebben in alle grote steden een hoger slaagpercentage dan niet-westers allochtone leerlingen. De slaagpercentages van westerse allochtone leerlingen en niet-westers allochtone leerlingen op de HAVO zijn in Rotterdam lager dan in de andere grote steden.

In de Omnibusenquête staat de vraag welk rapportcijfer een ouder geeft aan de basisschool van zijn of haar kind(-eren). Het gemiddelde rapportcijfer is in 2009 een 7,4¹⁴. Het aandeel ouders dat een onvoldoende geeft aan de basisschool is 7 procent. Dezelfde vraag is ook gesteld over kinderopvang en/of buitenschoolse opvang. Het gemiddelde rapportcijfer hiervoor is in 2009 een 7,2. Het percentage ouders dat een onvoldoende geeft is 7 procent in 2009.

¹⁴ Omdat de vraag alleen gesteld is aan ouders die kinderen hebben in het basisonderwijs, respectievelijk de kinderopvang, is het aantal respondenten waarop deze uitkomsten gebaseerd zijn kleiner dan 200.

In 1998 telde Rotterdam 185 scholen voor basisonderwijs, in 2007 zijn dit er 209. Voor deze scholen is nagegaan in hoeverre de schoolpopulatie wat betreft het aandeel niet-westerse allochtone leerlingen afwijkt van de populatie in de woonbuurten van haar leerlingen. Een school is 'iets te zwart', als het percentage niet-westers allochtone leerlingen op die school 10 tot 20 procent hoger is dan het percentage van de bevolking van 4 tot en met 12 jaar in de buurten waar de leerlingen vandaan komen. Als in de schoolpopulatie het percentage niet-westerse allochtonen meer dan 20 procent hoger ligt dan in de buurten waar de leerlingen wonen, is een school 'te zwart'. Op gelijke wijze zijn ook de scholen ingedeeld, waar het percentage leerlingen in de schoolpopulatie lager is dan in de woonbuurten waar de kinderen vandaan komen. Waar de verschillen tussen schoolpopulatie en bevolking van de woonbuurten waaruit de leerlingen afkomstig zijn minder dan 10 procent bedragen, valt de school in de categorie 'komt overeen'.

Figuur 6-74 Segregatie basisonderwijs

Bron: Integratiemonitor BO, COS

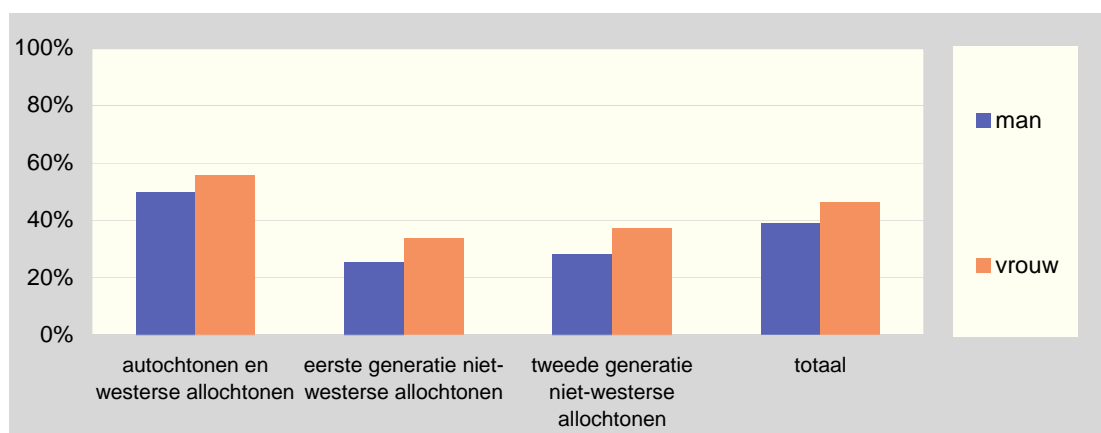
Ongeveer een derde van de basisscholen in Rotterdam is zwarter dan verwacht zou mogen worden als gekeken wordt naar de populatie van de buurt waar de leerlingen vandaan komen. Het aandeel scholen in de categorie 'komt overeen' schommelt sinds 1998 steeds rond de vijftig procent. Met name het aandeel scholen dat 'iets te wit' is, is in 2007 lager dan in voorgaande jaren.

6.7 Jeugd

De gemeente Rotterdam besteedt veel aandacht aan jongeren. Het doel is de nieuwe generatie te motiveren om de aansluiting met de maatschappij te krijgen én te behouden. De gemeente wil de jongeren kansen geven en hulp waar nodig. De aanpak van de gemeente is echter niet vrijblijvend. Zij stelt grenzen en treft maatregelen, als jongeren zich niet ook zelf inzetten voor een goede toekomst.

Een startkwalificatie wil zeggen, dat een jongere minimaal een HAVO-/VWO- of MBO-diploma heeft op tenminste niveau 2 (basis beroepsopleiding).

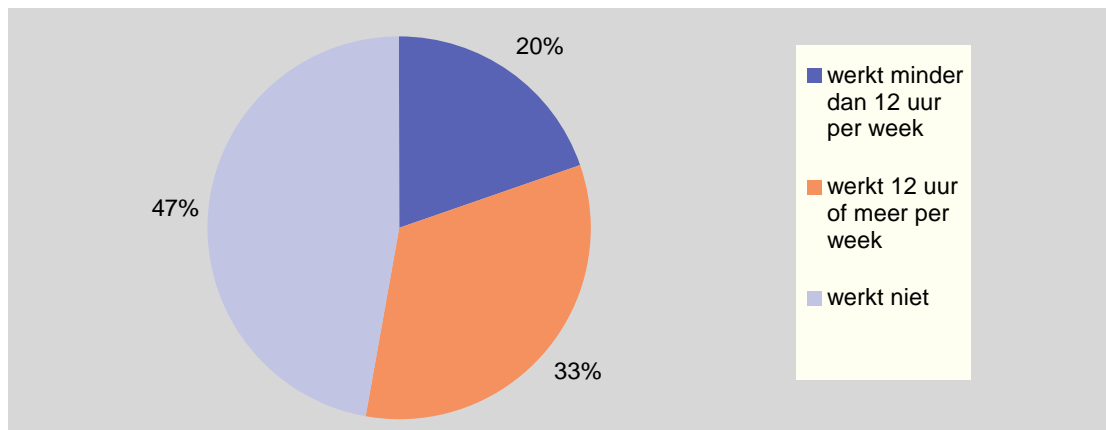
Figuur 6-75 Percentage jongeren 17 tot en met 22 jaar met een startkwalificatie naar etniciteit per 1 januari 2008

Bron: Onderwijspositie, JOS/COS

In totaal zijn er in Rotterdam ruim 9.200 jonge vrouwen en 11.200 jonge mannen in de leeftijd van 17 tot en met 22 jaar met een startkwalificatie. Dit is 46 procent van de jonge vrouwen en 39 procent van de jonge mannen. Voor alle groepen, ongeacht etniciteit, geldt dat meer meisjes dan jongens een startkwalificatie hebben. Westerse jonge vrouwen zijn de groep met het grootste aandeel met een startkwalificatie (56 procent). De groep met het laagste aandeel zijn niet-westers allochtone jonge mannen van de eerste generatie (25 procent). Bij niet-westerse allochtonen van de tweede generatie is het aandeel met een startkwalificatie iets hoger dan bij de eerste generatie, maar een stuk lager dan bij jongeren met een westerse achtergrond.

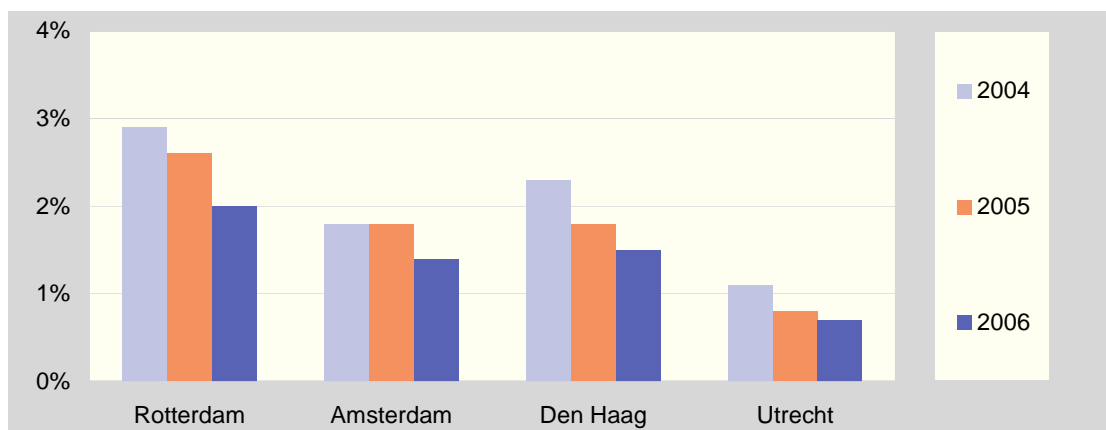
Figuur 6-76 Aandeel jongeren (16 t/m 22 jaar) dat een betaalde baan heeft, 2007

Bron: Vrijtijdsomnibus COS

Iets meer dan de helft van de jongeren in de leeftijd van 16 tot en met 22 jaar heeft betaald werk. Hieronder vallen ook scholieren en studenten die een bijbaan hebben. Het merendeel van deze jongeren werkt meer dan 12 uur per week.

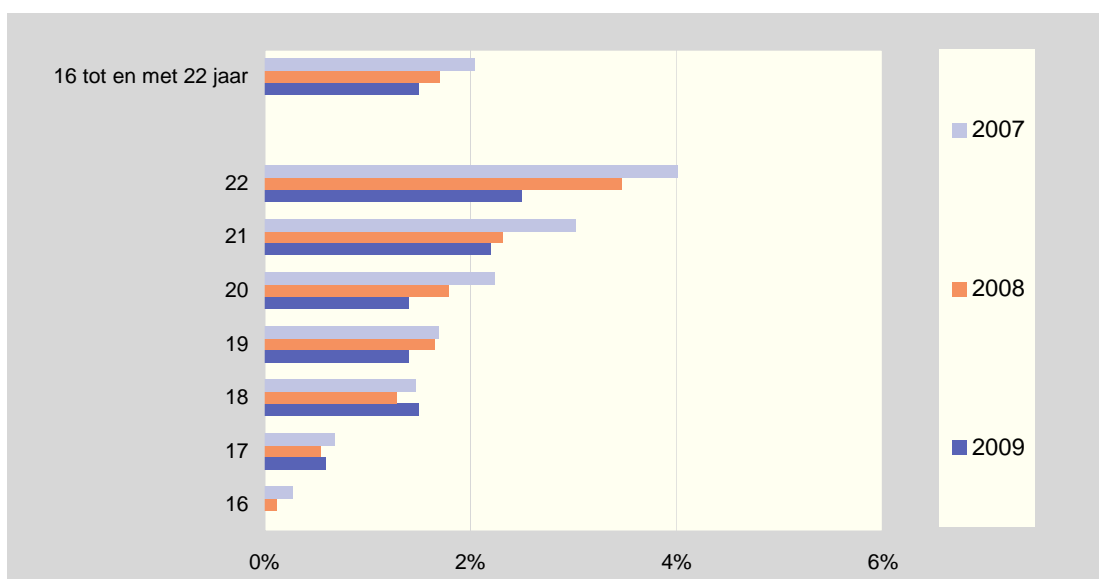
Figuur 6-77 Tienermoeders als aandeel van de bevolking in de leeftijd van 15 tot en met 19 jaar

Bron: www.waarstaatjegemeente.nl, CBS bewerking Verwey-Jonker Instituut

Het aandeel tienermoeders, hier gedefinieerd als moeders in de leeftijd van 15 tot en met 19 jaar, is in Rotterdam hoger dan in de andere drie grote steden. In alle vier grote steden is het aandeel tienermoeders sinds 2004 afgenomen.

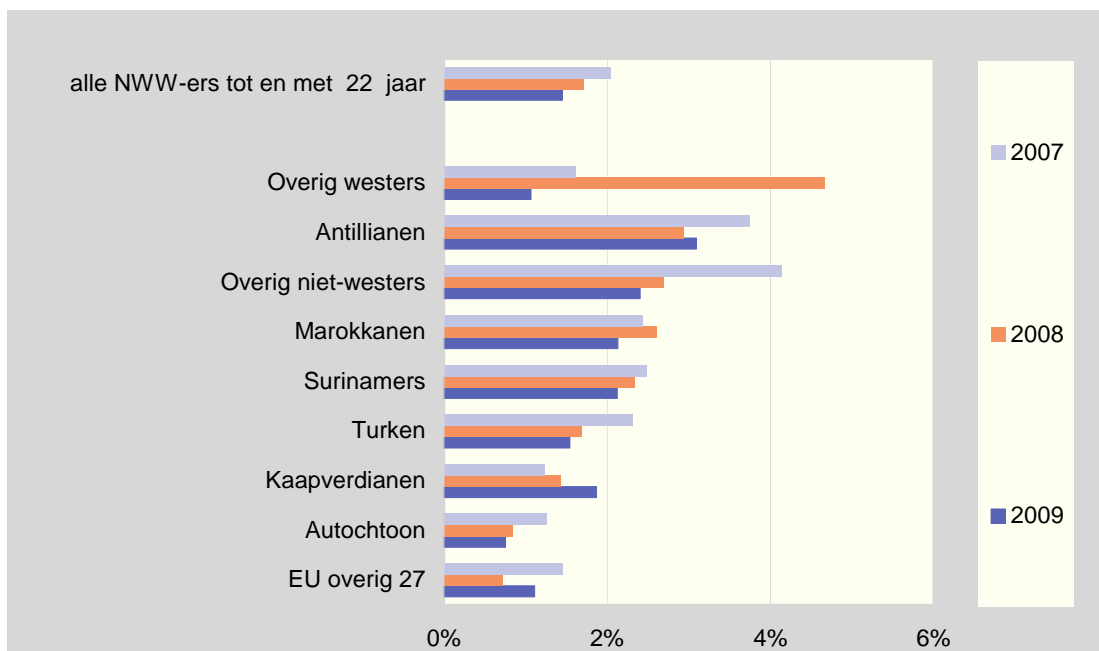
Figuur 6-78 Niet-werkende werkzoekende jongeren naar leeftijd

Bron: CWI, GBA

Het aandeel niet-werkende werkzoekende jongeren in de leeftijd van 16 tot en met 22 jaar is in 2008 verder gedaald. Het aandeel nww-ers stijgt met de leeftijd. Het aandeel nww-ers in de leeftijd van 17 en 18 jaar is op 1 januari 2009 iets hoger dan een jaar daarvoor.

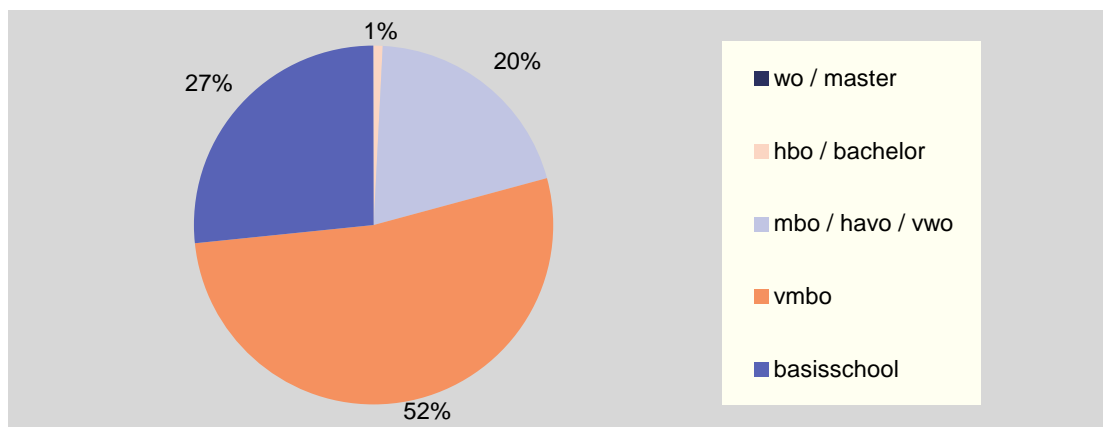
Figuur 6-79 Niet-werkende werkzoekende jongeren 16 t/m 22 jaar naar etniciteit

Bron: CWI/GBA

Het aandeel niet-werkende werkzoekende jongeren is in 2009 verder gedaald, maar er zijn grote verschillen tussen de herkomstgroeperingen. Het aandeel nww-ers onder de jongeren uit westerse landen is na een grote stijging in 2008 in 2009 het sterkst gedaald. Onder Kaapverdische jongeren stijgt het aandeel nww-ers.

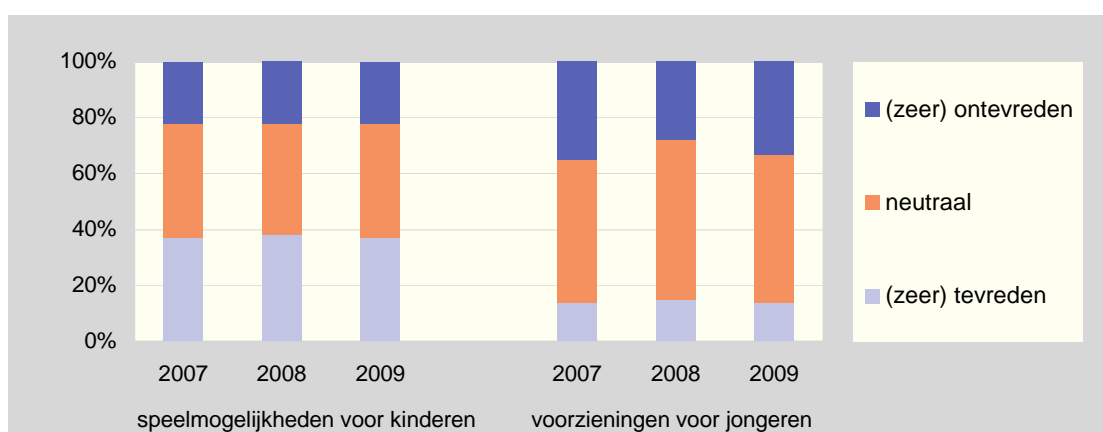
Figuur 6-80 Niet-werkende werkzoekende jongeren 16 t/m 22 jaar naar opleiding, 2009

Bron: CWI/GBA

Het merendeel van de jongeren zonder werk die staan ingeschreven bij het CWI heeft een opleiding op vmbo-niveau of lager. Eén op de vijf jongeren heeft een opleiding op mbo/ havo/ vwo-niveau. Hoger opgeleiden zijn er nauwelijks onder de niet-werkende werkzoekende jongeren.

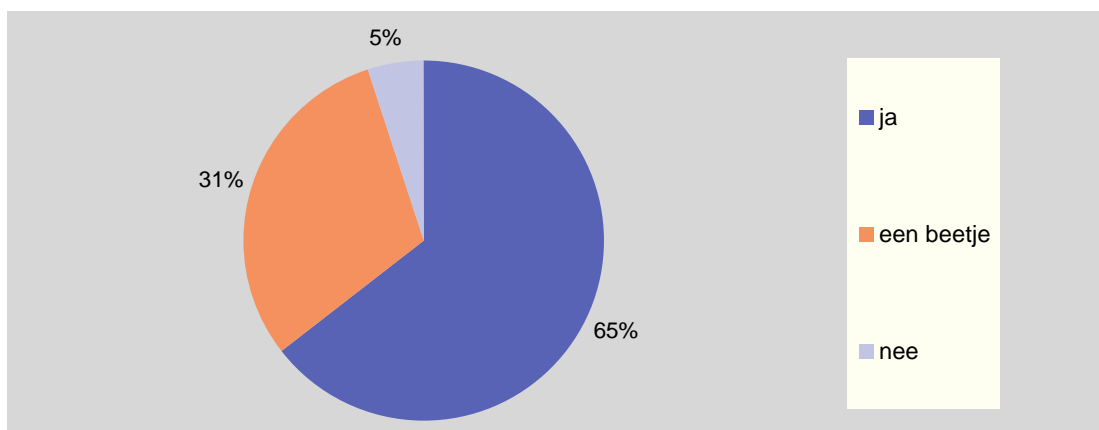
Figuur 6-81 Tevredenheid met voorzieningen voor kinderen en jongeren

Bron: Omnibusenquête

Meer Rotterdammers zijn tevreden over speelmogelijkheden voor kinderen dan over jongerenvoorzieningen in de eigen buurt. Er zijn tussen 2007 en 2009 geen verschillen in de beoordeling van speelmogelijkheden voor kinderen. Eén op de vijf Rotterdammers is hier ontevreden over, één op de drie is er (zeer) tevreden over. Het aandeel inwoners dat tevreden is met de jongerenvoorzieningen in de stad is ongeveer gelijk gebleven, maar het aandeel inwoners dat hierover ontevreden is, is opnieuw gestegen naar 33 procent.

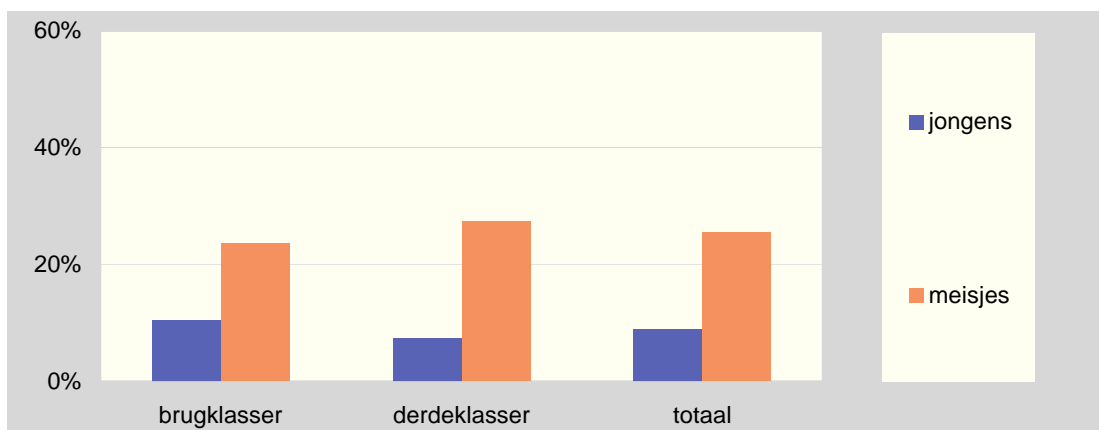
Figuur 6-82 Trots op Rotterdam: jongeren 13 t/m 24 jaar, 2007

Bron: Vrijetijdsomnibus 2007

Van de jongeren in de leeftijd van 13 tot en met 24 jaar is 65 procent trots op Rotterdam. Dit is een hoger percentage dan van de hele Rotterdamse bevolking. Het percentage jongeren dat níét trots is op Rotterdam is ongeveer even hoog als bij alle Rotterdammers.

Figuur 6-83 Percentage jongeren met emotionele problemen (een zorgelijke score op de schaal SDQ¹⁵), 2007/2008

Bron: Jeugdmonitor GGD

Het aandeel meisjes met emotionele problemen is veel hoger dan het aandeel jongens. Opvallend is ook, dat meer meisjes in de derde klas emotionele problemen hebben dan in de brugklas, terwijl bij jongens het aandeel met emotionele problemen in de derde klas juist lager is dan in de brugklas.

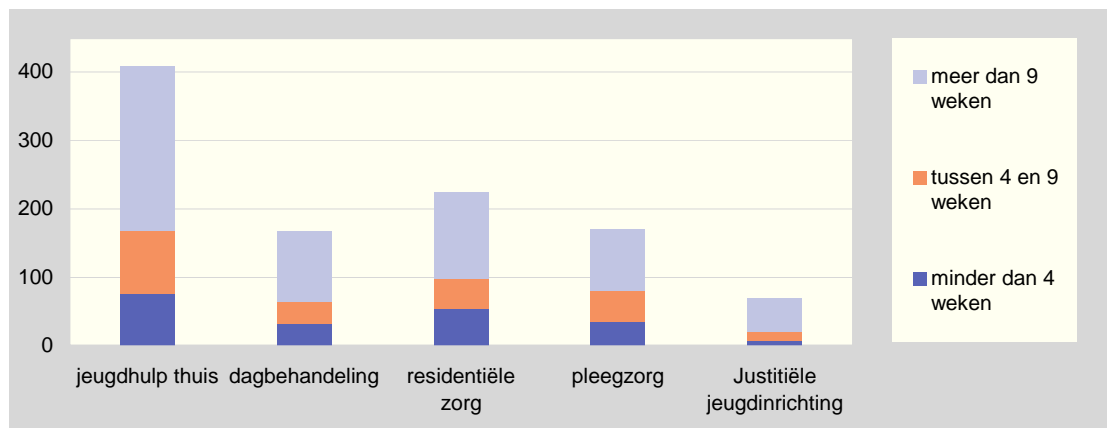
Op de wachtlijst van Jeugdzorg staan alle zorgaanspraken van jongeren, waarvoor nog geen zorg wordt verleend. Als een jongere geïndiceerd is voor verschillende zorgvormen, komt deze meerdere malen voor op de wachtlijst. Het is dus mogelijk dat een jongere al een bepaalde vorm van zorg krijgt, maar nog op de wachtlijst staat voor een ander soort jeugdhulpverlening.

¹⁵ Strength en Difficulties Questionnaire

Een jongere kan bijvoorbeeld al wel geplaatst zijn in een zorgaccommodatie, maar daar nog geen individuele hulpverlening krijgen.

De wachtenden zijn geïndiceerd voor zorg door de Jeugdzorg regio Rijnmond. Dat wil niet zeggen dat alle zorg ook binnen de regio wordt aangeboden. Justitiële jeugdinrichtingen bijvoorbeeld staan verspreid door het land en zijn er niet in de regio Rijnmond.

Figuur 6-84 Aantal wachtenden op zorg op de wachtlijst voor jeugdzorg naar soort zorg, 1 januari 2009

Bron: Bureau Jeugdzorg

Het aantal wachtenden op de wachtlijst van jeugdzorg is per 1 januari hoger dan een jaar eerder. De meeste zorgaanvragen betreffen jeugdhulp thuis. Bij alle vormen van zorg is het aandeel wachtenden dat langer dan negen weken op de wachtlijst staat meer dan vijftig procent. Dit aandeel is bij de justitiële jeugdinrichtingen het hoogst, hier staat 70 procent van de wachtende jongeren langer dan 9 weken op de wachtlijst.

DOSA staat voor: Deelgemeentelijke Organisatie Sluitende Aanpak en is gestart in 2004. DOSA richt zich op jongeren tot 23 jaar die problemen geven door overlastgevend, hinderlijk of crimineel gedrag of die een probleem voor zichzelf zijn. De aanpak van DOSA omvat jeugdinstellingen in de preventieve, hulpverlenende en justitiële sfeer, zowel op stedelijk niveau als op buurt- en wijkniveau.

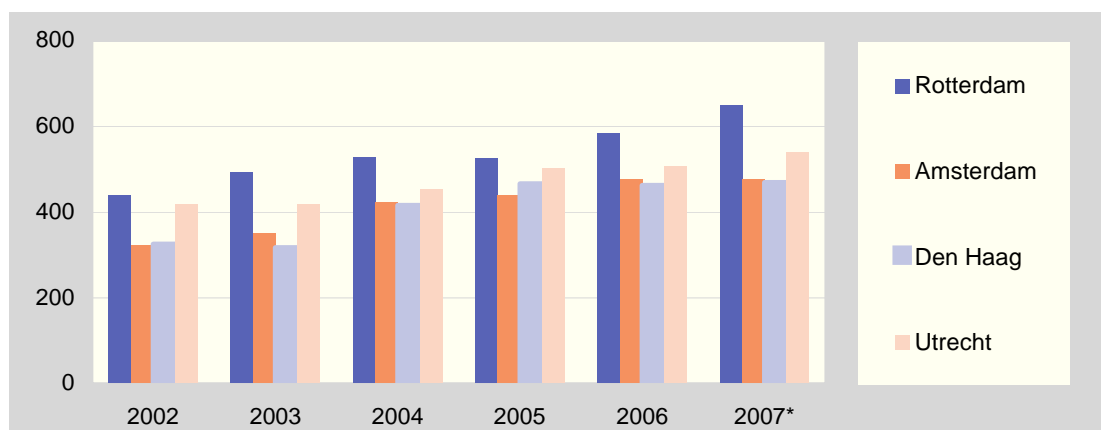
Figuur 6-85 Jongeren in contact met DOSA

Bron: Directie Veiligheid

Na de start in 2005 is het aantal jongeren dat is aangemeld bij DOSA in 2006 gestegen tot ruim 1.800. In 2007 is het aantal aangemelde jongeren weer even groot als in 2005, namelijk 1.600. In 2008 zijn 1.560 jongeren aangemeld bij DOSA. De laatste twee jaar is het aantal in een traject geplaatste jongeren hoger dan het aantal aanmeldingen: het is mogelijk dat jongeren die in een eerder jaar zijn aangemeld, in het daaropvolgende jaar in een traject geplaatst worden. In 2008 zijn ruim 1.750 jongeren in een traject geplaatst, een hoger aantal dan in eerdere jaren.

Figuur 6-86 Aantal verdachten 12 t/m 17 jaar op de 10.000 jongeren in dezelfde leeftijdsgroep

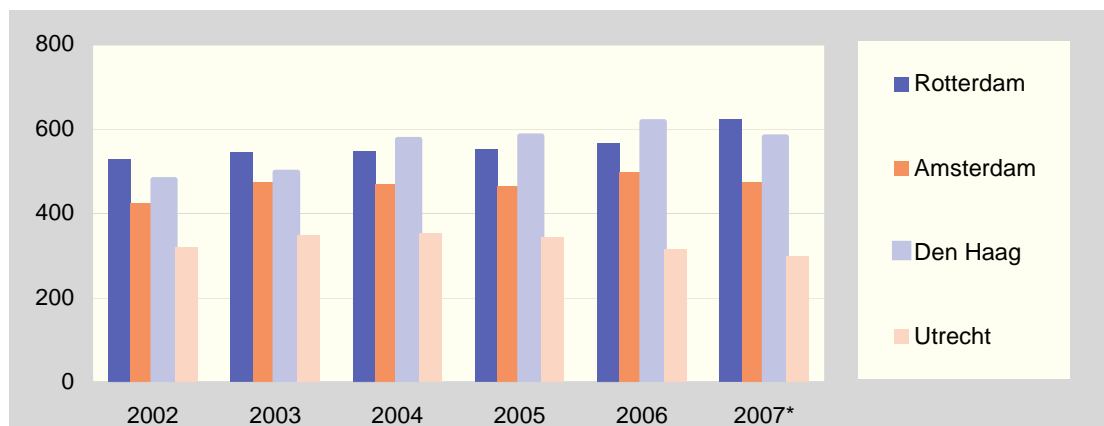

Bron: HKS, bewerkt door KLPD/DNRI

* voorlopige cijfers

Rotterdam heeft van de vier grote steden verreweg het hoogste aantal verdachten per 10.000 jongeren in de leeftijd van 12 tot en met 17 jaar. In Amsterdam en Den Haag is het aantal verdachten per 10.000 jongeren in 2007 niet verder gestegen ten opzichte van 2006, in Utrecht en Rotterdam wel. Een stijging van het aantal verdachten in opeenvolgende jaren zegt niet direct iets over de ontwikkeling van de criminaliteit, daarvoor moeten ook aangifte-aantallen bekeken worden. Een verklaring van een stijging van het aantal verdachten kan ook verbeterd politie-optreden zijn.

Figuur 6-87 Aantal verdachten 18 t/m 24 jaar op de 10.000 jongeren in dezelfde leeftijdsgroep

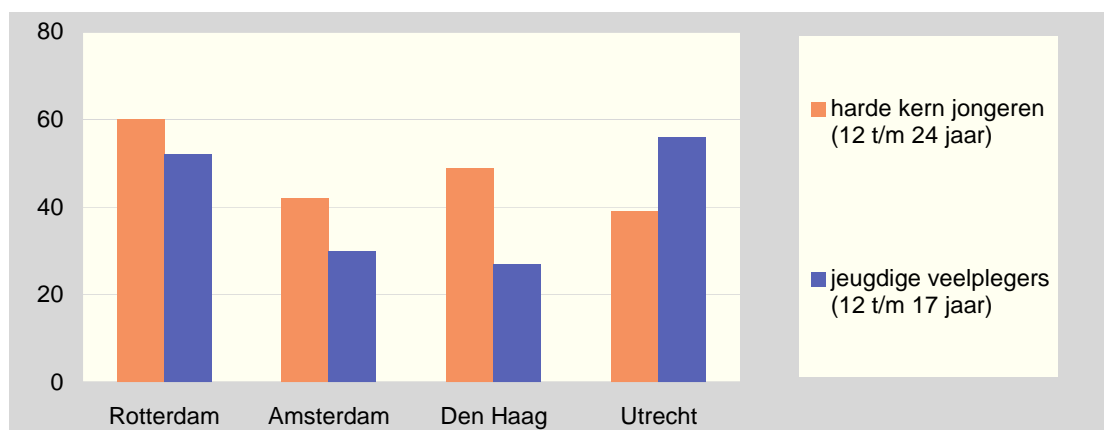

Bron: HKS, bewerkt door KLPD/DNRI

* voorlopige cijfers

Ook het aantal verdachten op de 10.000 inwoners in de leeftijd van 18 tot en met 24 jaar is in Rotterdam hoger dan in de andere grote steden. Daarnaast is het relatief aantal verdachten in deze leeftijdsgroep alleen in Rotterdam in 2007 hoger dan in 2006. In Amsterdam, Den Haag en Utrecht is het aantal verdachten per 10.000 inwoners in de leeftijd van 18 tot en met 24 jaar gedaald.

Figuur 6-88 Aantal veelplegers 12 t/m 17 jaar en de 'harde kern 12 t/m 24 jaar' op de 10.000 jongeren in dezelfde leeftijdsgroep gedurende 2007*

Bron: HKS, bewerkt door KLPD/DNRI

* voorlopige cijfers

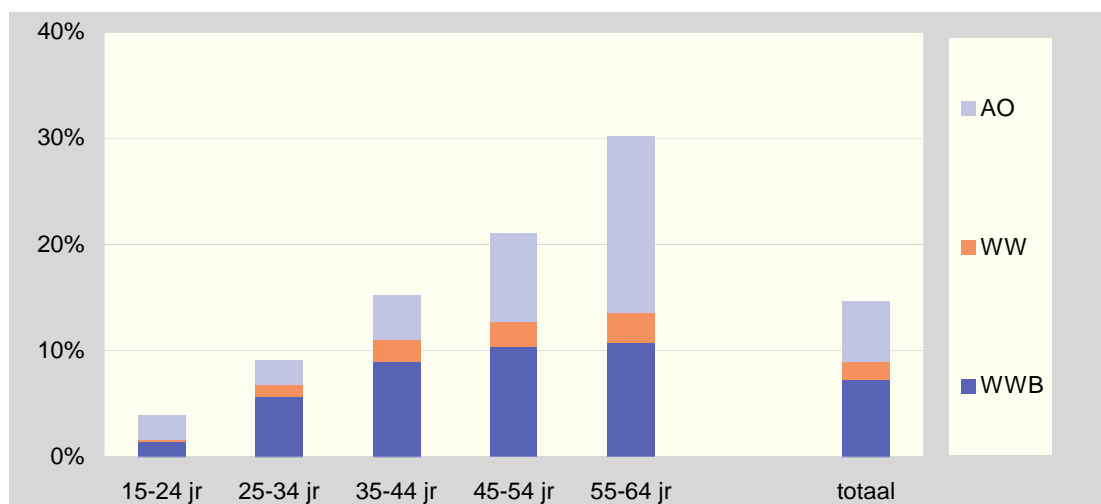
Een 'jeugdige veelpleger' is volgens deze definitie jonger dan 18 jaar en heeft in de afgelopen 5 jaar vijf of meer misdrijven gepleegd. 'Harde kern jongeren' zijn jeugdigen in de leeftijd van 12 tot en met 24 jaar die in het peiljaar twee zware delicten hebben gepleegd gecombineerd met tenminste drie antecedenten in de jaren daarvoor, of in het peiljaar drie zware delicten. Het aantal jeugdige veelplegers op de 10.000 jongeren is vergeleken met andere steden hoog in Rotterdam en nog iets hoger in Utrecht. Utrecht is in 2007 de stad met het hoogste aantal jeugdige veelplegers (58) op 10.000 inwoners. Rotterdam heeft met 60 op 10.000 inwoners in de leeftijd van 12 tot en met 24 jaar relatief het hoogste aantal harde kern jongeren van de vier grote steden.

6.8 Werk en inkomen

De gemeente Rotterdam streeft er naar, dat meer Rotterdammers via betaald werk voor hun eigen inkomen kunnen zorgen. Voor wie dat nog niet is weggelegd, wordt een traject uitgezet dat gericht is op activering en participatie. In het Plan van Aanpak voor de bestrijding van de negatieve gevolgen van de huidige economische crisis neemt het stadsbestuur aanvullende maatregelen om de werkloosheid te bestrijden. Zij richt zich daarbij met name op jongeren, ZZP'ers (zelfstandigen zonder personeel) en langdurig werklozen.

Dit hoofdstuk beschrijft de meest recente jaargegevens met betrekking tot werk, uitkeringen en inkomen van inwoners van Rotterdam.

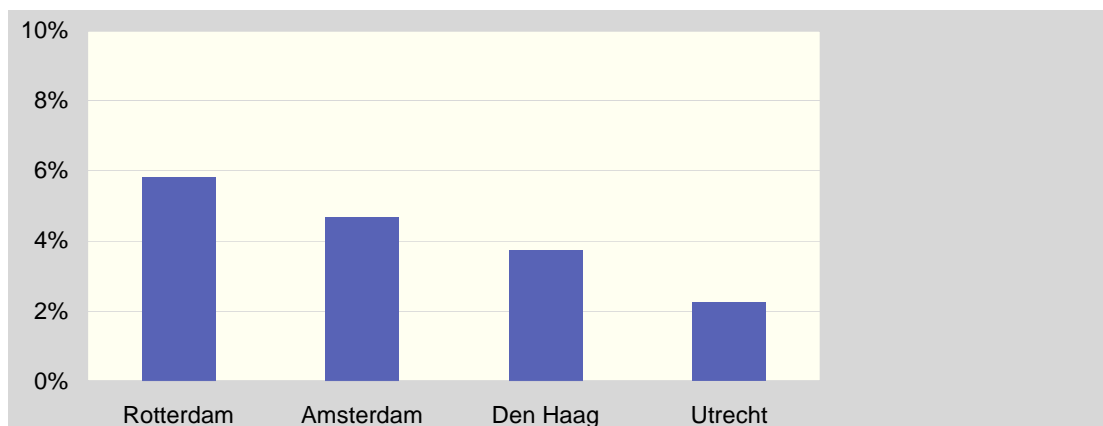
Figuur 6-89 Percentage Rotterdammers met een uitkering naar soort uitkering en leeftijd per 1 januari 2009

Bron: SoZaWe en UWV

In totaal heeft per 1 januari 2009 zeven procent van de Rotterdamse bevolking van 15 tot en met 64 jaar een WWB-uitkering. Dit is één procent minder dan op 1 januari 2008. Zes procent van de Rotterdammers heeft een AO-uitkering (een arbeidsongeschiktheidsuitkering, WAO, WIA, WAJONG, WAZ). Dit aandeel is gelijk aan het aandeel een jaar eerder. Twee procent van de Rotterdammers in de leeftijd van 15 tot en met 64 jaar heeft een WW-uitkering, evenveel als vorig jaar. Het aandeel mensen met een uitkering neemt toe met de leeftijd. In de leeftijd tot 55 jaar hebben relatief de meeste mensen een WWB uitkering, na het 55^e leeftijdsjaar hebben meer mensen een arbeidsongeschiktheidsuitkering dan een WWB-uitkering. Het percentage mensen met een WW-uitkering stijgt bij iedere leeftijdscategorie, tot drie procent van de 55- tot en met 64-jarigen.

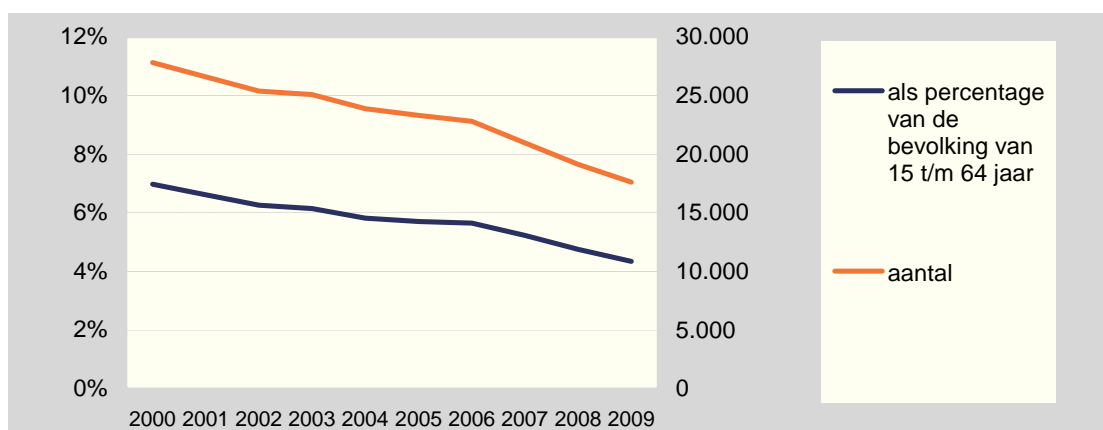
Figuur 6-90 Aandeel bijstandsuitkeringen die 1 jaar of langer worden uitgekeerd op de potentiële beroepsbevolking (15 t/m 64 jaar), 1 januari 2009

Bron: CBS, Statline

Het aandeel inwoners dat langer dan één jaar een bijstandsuitkering heeft ontvangen, is in Rotterdam net iets minder dan zes procent en hoger dan in de andere grote steden.

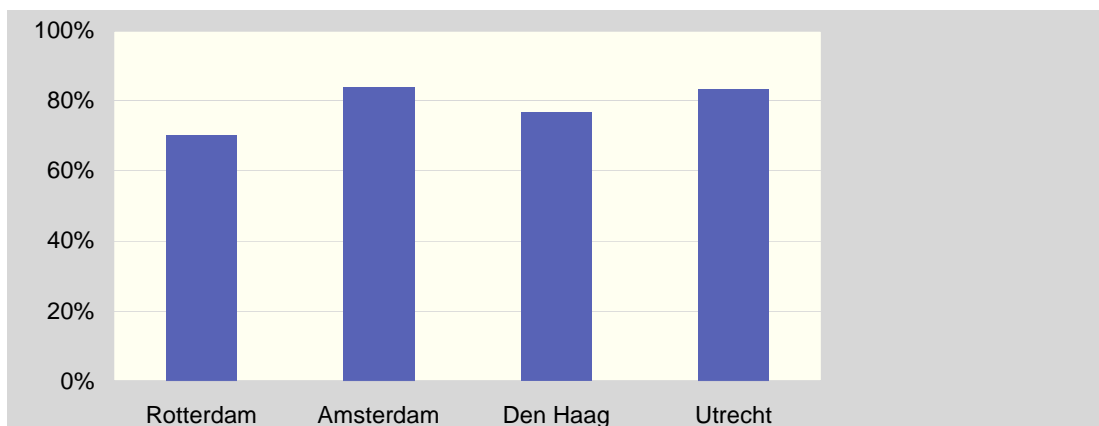
Figuur 6-91 Aantal en aandeel Rotterdammers met een WWB-uitkering (bijstandsuitkering), drie jaar en langer per 1 januari

Bron: dienst SoZaWe en GBA

Iets minder dan 18.000 Rotterdammers heeft drie jaar of langer een bijstandsuitkering op 1 januari 2009. Dit aantal is de laatste jaren sterk gedaald. Dit is iets meer dan vier procent van de bevolking in de leeftijdsgroep van 15 tot en met 64 jaar.

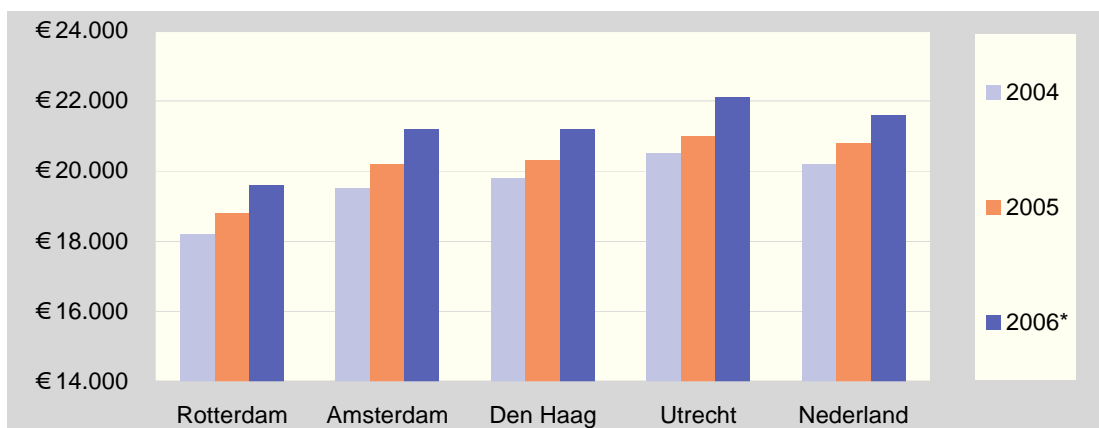
Figuur 6-92 Opleidingsniveau van de beroepsbevolking: aandeel met startkwalificatie, 2008

Bron: CBS, EBB

In Rotterdam heeft een kleiner percentage van de beroepsbevolking een startkwalificatie dan in de andere grote steden.

Figuur 6-93 Gemiddeld gestandaardiseerd huishoudensinkomen

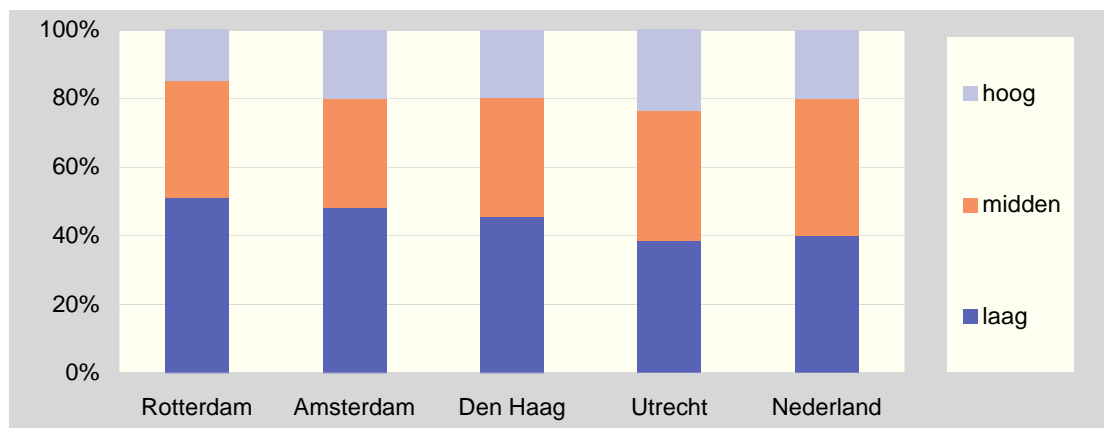

Bron: CBS, RIO

* voorlopige cijfers

Het gemiddeld gestandaardiseerd huishoudensinkomen is gecorrigeerd voor verschillen in grootte en samenstelling van het huishouden. Dit gestandaardiseerd gemiddeld jaarinkomen voor een huishouden is in Rotterdam € 19.600 in 2006, € 800 hoger dan in 2005. Ondanks deze groei blijft Rotterdam de stad met het laagste gemiddeld gestandaardiseerd inkomen van de vier grote steden. De toename van het gemiddeld gestandaardiseerd huishoudensinkomen houdt in alle vier grote steden en Nederland gelijke tred. Hoewel in Amsterdam meer huishoudens onder de armoedegrens wonen dan in Rotterdam, is het gemiddeld gestandaardiseerd huishoudinkomen daar hoger dan in Rotterdam.

Figuur 6-94 Inkomensverdeling, 2006*

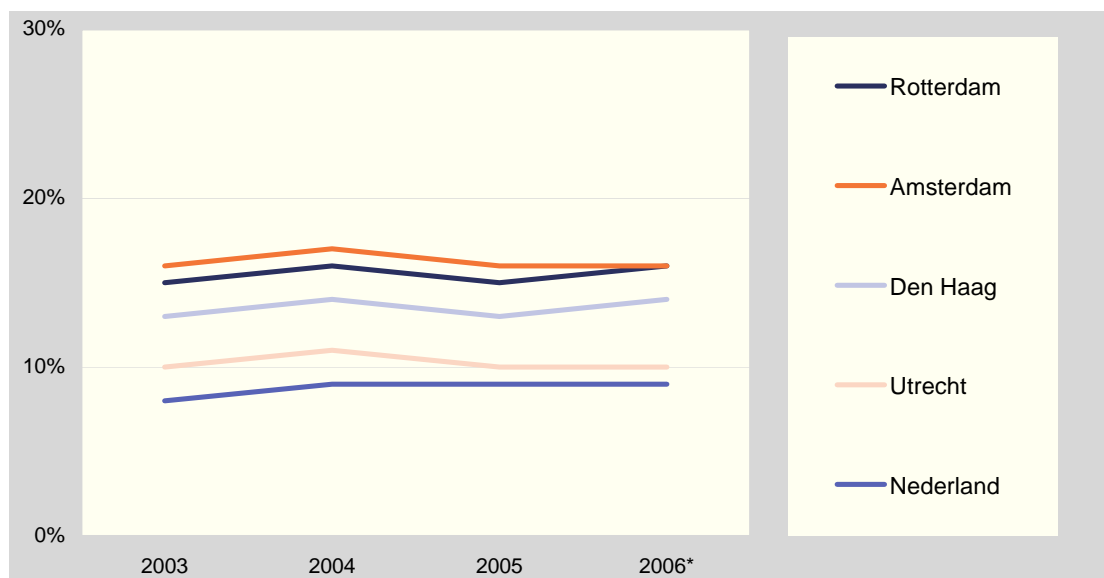

Bron: CBS, RIO, bewerking COS

* voorlopige cijfers

Bij de bovenstaande grafiek zijn de gestandaardiseerde huishoudeninkomens verdeeld in de klassen laag, midden en hoog op basis van een verdeling van alle Nederlandse gestandaardiseerde huishoudeninkomens naar 40 procent laag, 40 procent midden en 20 procent hoog. Op deze wijze ingedeeld, ligt de grens tussen 'laag' en 'midden' in 2006 bij € 17.300,- en tussen 'midden' en 'hoog' bij € 27.500,-. Het aandeel lage inkomens ligt in Rotterdam, Amsterdam en Den Haag hoger dan de landelijke 40 procent, en in Rotterdam en Amsterdam zelfs hoger dan 50 procent. Het aandeel hoge inkomens is in Amsterdam en Den Haag gelijk aan het landelijke aandeel, in Rotterdam is dit lager en in Utrecht hoger. In alle steden is het aandeel huishoudens met een midden inkomen lager dan in heel Nederland.

Figuur 6-95 Aandeel huishoudens met een inkomen tot 105 procent van het sociale minimum (bijstandsniveau)

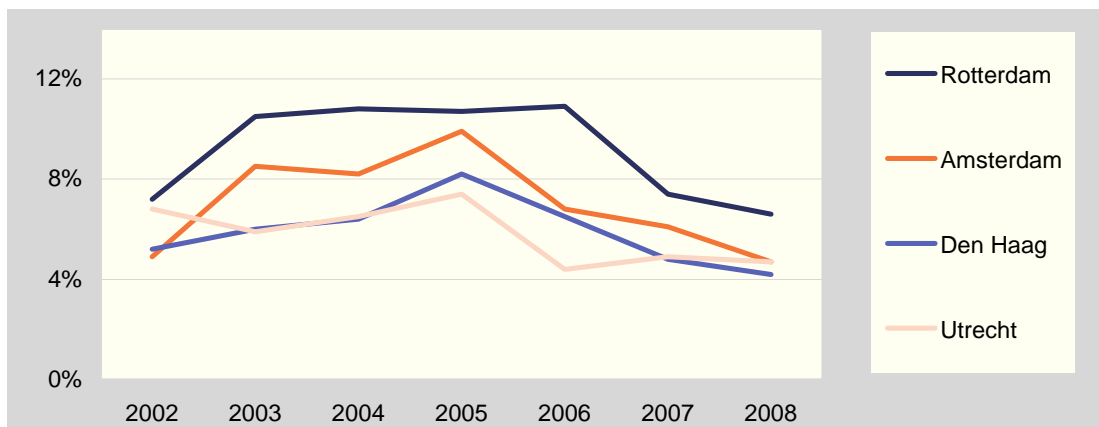
Bron: CBS, RIO

*voorlopige cijfers

Het aandeel huishoudens met een inkomen tot 105 procent van het sociale minimum (bijstandsniveau) fluctueert maar heel weinig gedurende de jaren. In Amsterdam, Utrecht en heel Nederland is dit percentage in 2005 en 2006 ongeveer gelijk gebleven.

In Rotterdam en Den Haag is het aandeel huishoudens met een inkomen tot 105 procent van het sociaal minimum met één procentpunt toegenomen. In Rotterdam is dat evenals in Amsterdam in 2006 16 procent.

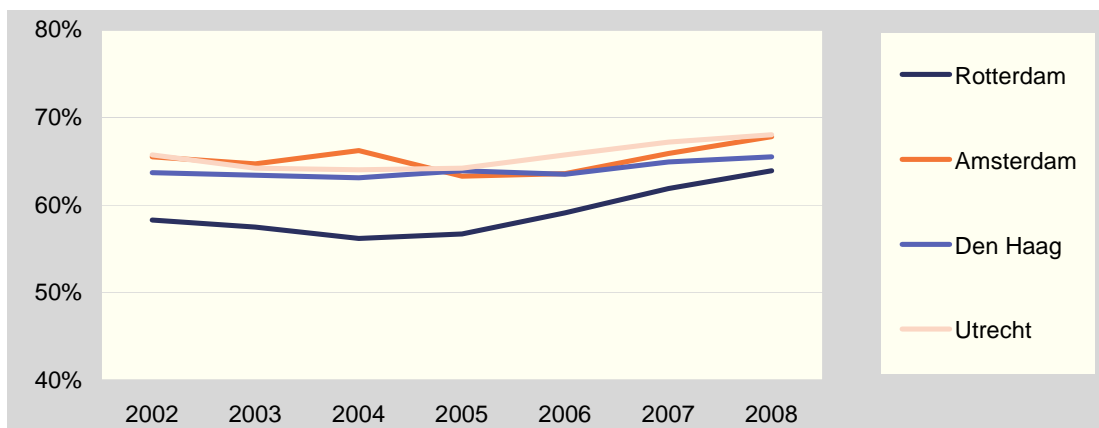
Figuur 6-96 Werkloosheidspercentage

Bron: CBS EBB

In alle vier grote steden daalde in 2008 het werkloosheidspercentage. Rotterdam heeft in 2008 met 6,6 procent het hoogste percentage werklozen van de vier grote steden. Sinds begin 2009 is de werkloosheid in Rotterdam en de andere steden weer gestegen als gevolg van de economische crisis. Zie voor maandcijfers van de eerste maanden van 2009 hoofdstuk 3.

Figuur 6-97 Netto-participatiegraad

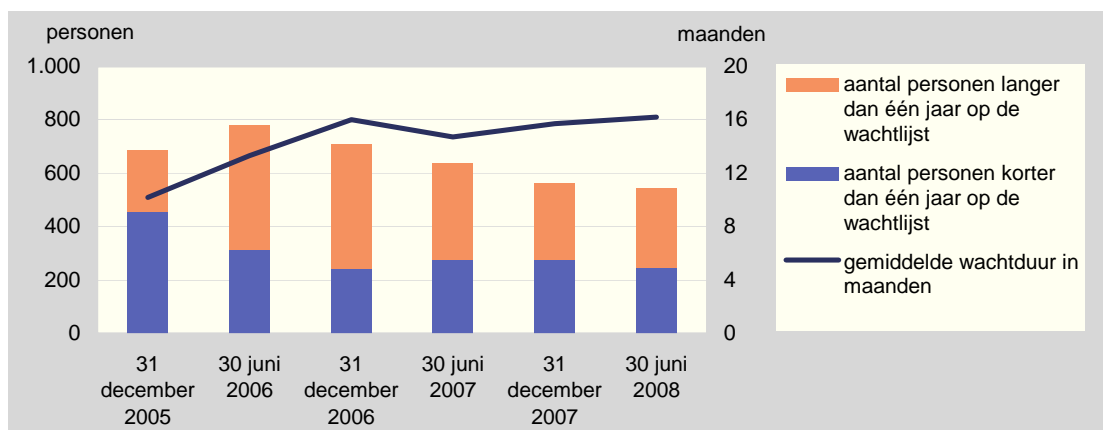
Bron: CBS, EBB

De netto-participatiegraad is de werkzame beroepsbevolking als percentage van de bevolking in de leeftijdsgroep van 15 tot en met 64 jaar. Deze is in Rotterdam sinds 2005 gestegen en is in het jaar 2008 64 procent. De netto-participatiegraad is in de andere drie grote steden hoger.

6.9 Sociale werkvoorziening

Het beleidsveld sociale werkvoorziening heeft tot doel het aantal Rotterdammers met betaald werk te verhogen. Meer mensen die geïndiceerd zijn voor werk binnen de Wet Sociale Werkvoorziening (WSW) moeten ook aan de slag kunnen.

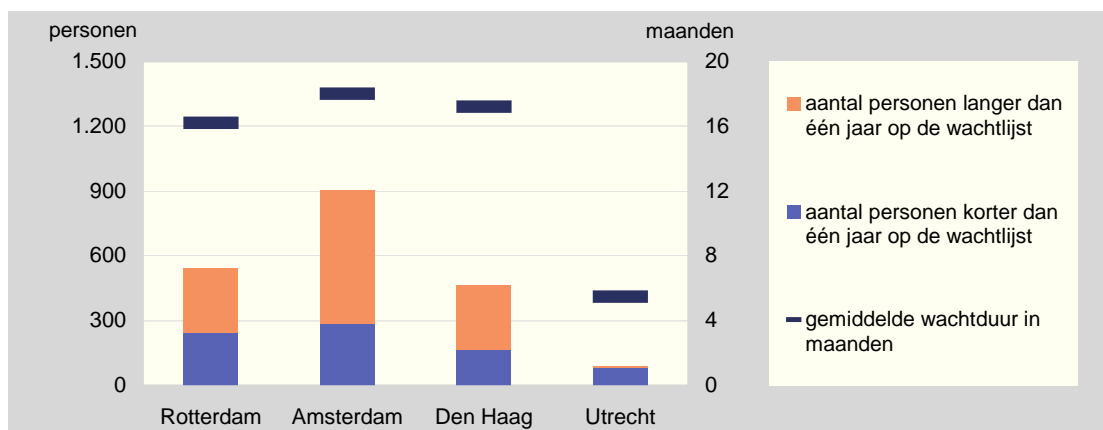
Figuur 6-98 Aantal Rotterdammers op de wachtlijst voor een werkplek Wet Sociale Werkvoorziening

Bron: Min. van SZW

Het aantal Rotterdammers op de wachtlijst voor een werkplek in het kader van de Wet Sociale Werkvoorziening (WSW) is in juni 2008 gedaald naar iets minder dan 550 personen. Het aantal personen dat langer dan één jaar op de wachtlijst staat is half juni 2008 weer iets gestegen. De gemiddelde wachtduur is juni 2008 iets toegenomen tot ruim 16 maanden.

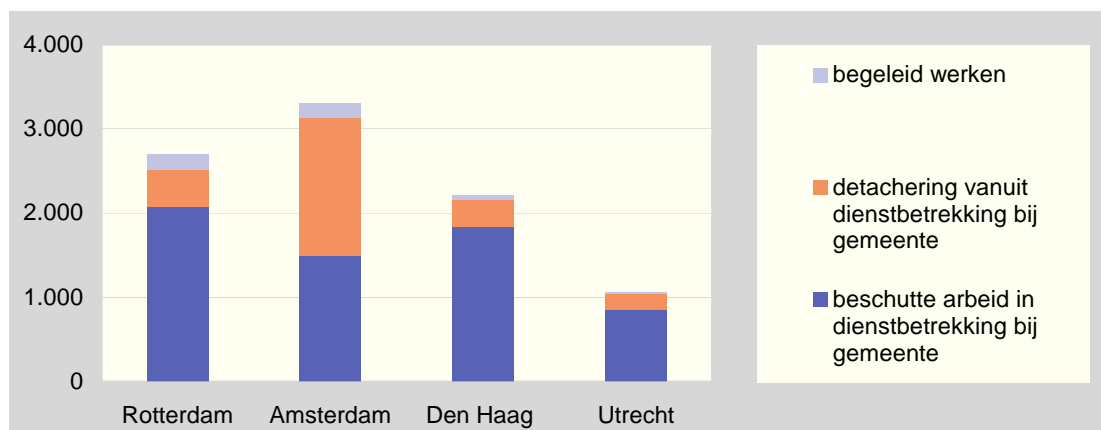
Figuur 6-99 Aantal personen op de wachtlijst voor een werkplek Wet Sociale Werkvoorziening, peildatum 30 juni 2008

Bron: Min. van SZW

Het aantal personen op de wachtlijst voor een werkplek in het kader van de Wet Sociale Werkvoorziening (WSW) verschilt sterk tussen de vier grote steden. Dit is in Amsterdam het hoogst. Daarna volgt Rotterdam. In Den Haag en Utrecht is het aantal wachtenden lager. De gemiddelde wachtduur op de wachtlijst ligt in Rotterdam, Amsterdam en Den Haag rond de 15 maanden, in Utrecht is deze ruim 5 maanden. In deze stad zijn er nauwelijks personen die langer dan 1 jaar op de wachtlijst staan.

Figuur 6-100 Deelnemersbestand naar soort dienstbetrekking in het kader van de Wet Sociale Werkvoorziening, peildatum 30 juni 2008

Bron: Min. van SZW

Ook het soort dienstbetrekking waarin deelnemers geplaatst worden, verschilt sterk tussen de steden. In Rotterdam, Den Haag en Utrecht werkt rond de 80 procent van de deelnemers in een dienstbetrekking bij de gemeente, in Amsterdam is dit net iets minder dan de helft. Het aantal personen dat vanuit een dienstbetrekking bij de gemeente gedetacheerd is op een werkplek buiten de gemeente is absoluut en relatief in Amsterdam veel groter dan in de andere grote steden. Het aandeel werknemers met een begeleide werkplek, die niet in dienst zijn bij de gemeente maar bij een reguliere werkgever, is in Rotterdam en Amsterdam groter dan in de andere steden. In Rotterdam is dat 6 procent.

7 Veilig

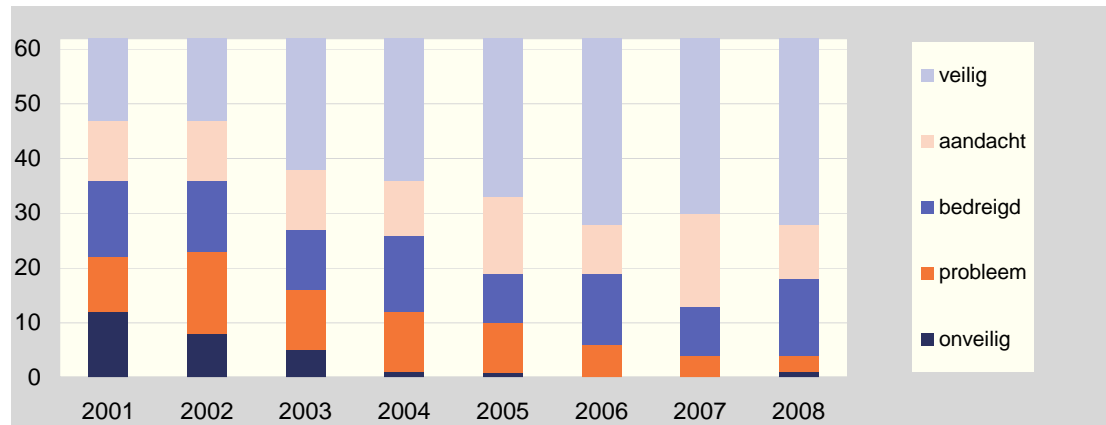
De kern van het veiligheidsbeleid is de gebiedsgerichte en persoonsgerichte aanpak. Bij de gebiedsgerichte aanpak wordt prioriteit gegeven aan de onveilige en probleemwijken. Stads-mariniërs zijn ingezet om hardnekkige probleemsituaties snel en effectief op te lossen. De hotspotaanpak vindt plaats in negen nieuwe gebieden waar sprake is van stapeling van problemen wat betreft veiligheid, fysieke omgeving en sociale cohesie.

De persoonsgerichte aanpak wordt verbreed en richt zich op de belangrijkste dadergroepen: overlastgevende verslaafden, criminelen en overlastgevende jongeren en geweldplegers. De aanpak bestaat uit een op het individu toegesneden combinatie van strafrechtelijke maatregelen en hulpverlening. Er wordt extra geïnvesteerd in nazorg en maatschappelijke integratie, om recidive en terugval in oud gedrag te voorkomen.

7.1 Openbare orde en veiligheid

De gemeente Rotterdam meet jaarlijks de veiligheidssituatie in alle wijken van de stad. De wijken krijgen een cijfer op de veiligheidsindex, variërend van 1 tot 10. Dit cijfer is gebaseerd op registratiegegevens en bevolkingsonderzoek. De registratiegegevens zijn cijfers van politie en gemeentelijke diensten. De onderzoeksgegevens worden jaarlijks verzameld met de veiligheidsenquête, waarin de mening van de burgers op het gebied van veiligheid wordt gepeild. Op basis van de veiligheidsindex worden wijken ingedeeld in vijf categorieën: onveilig, probleem, bedreigd, aandacht en veilig.

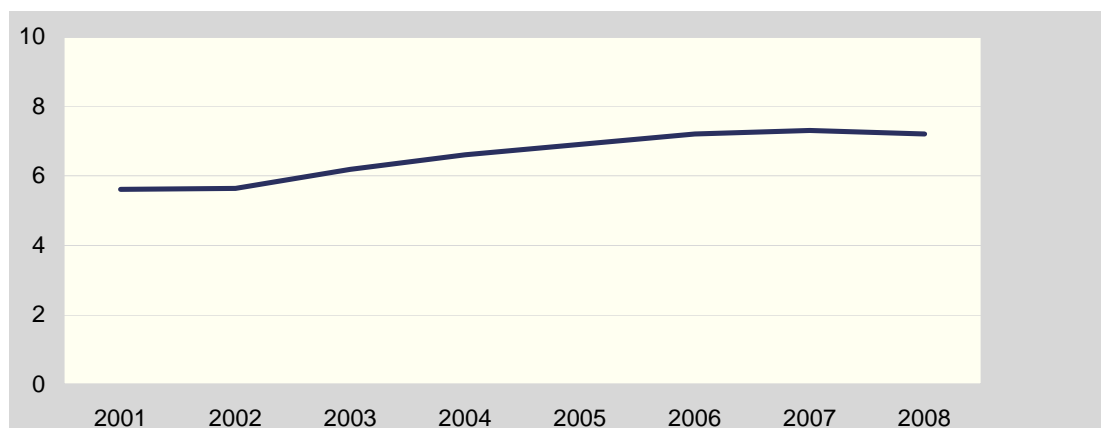
Figuur 7-1 Aantal wijken naar categorie volgens de Veiligheidsindex

Bron: Veiligheidsindex, Directie Veiligheid

In 2008 is er in Rotterdam opnieuw een wijk met het predicaat onveilig. Er zijn evenals in 2007 vier wijken in de categorieën probleem of lager. Het aantal bedreigde wijken is in 2008 toegenomen. Het aantal veilige wijken (34) is even hoog als in 2006.

Figuur 7-2 Gemiddelde veiligheidsindex stad Rotterdam

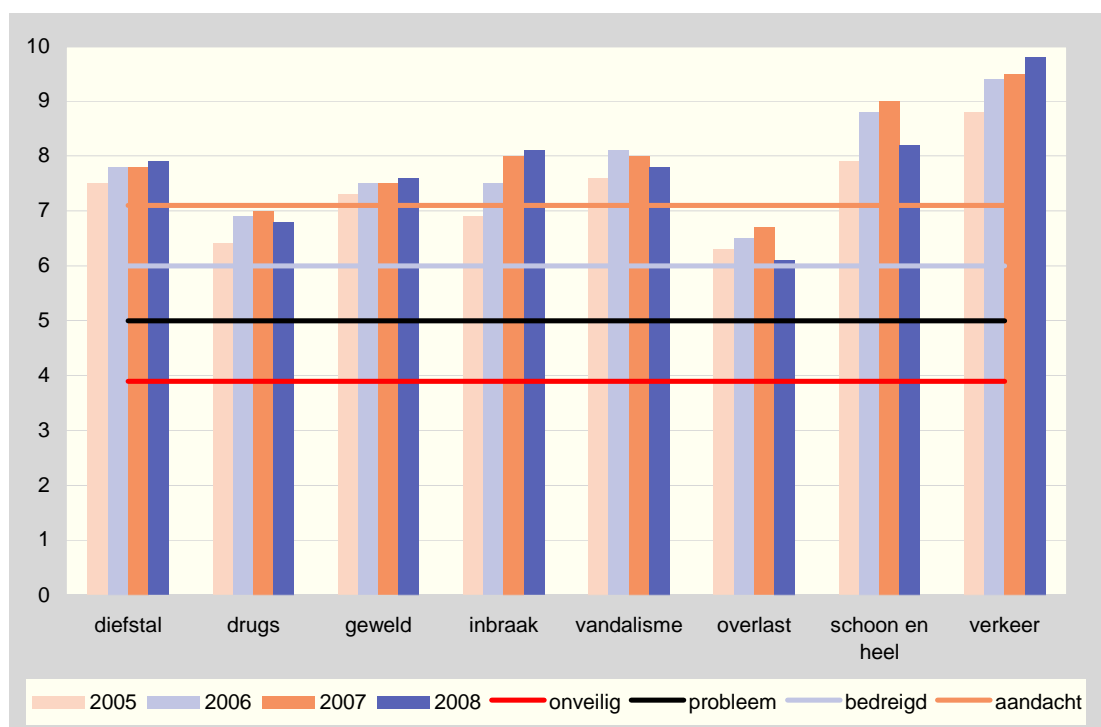

Bron: Veiligheidsindex, Directie Veiligheid

De gemeente Rotterdam valt voor het derde jaar in de categorie veilig. Nadat de gemiddelde score op de Veiligheidsindex voor de hele stad Rotterdam sinds 2001 steeds gestegen is, is deze in 2008 voor het eerst wel iets lager dan in 2007.

In de Veiligheidsindex kunnen verschillende elementen onderscheiden worden, zoals drugs-overlast, inbraak, geweld, verkeersveiligheid, diefstal, vandalisme en aspecten van 'schoon en heel' en overlast.

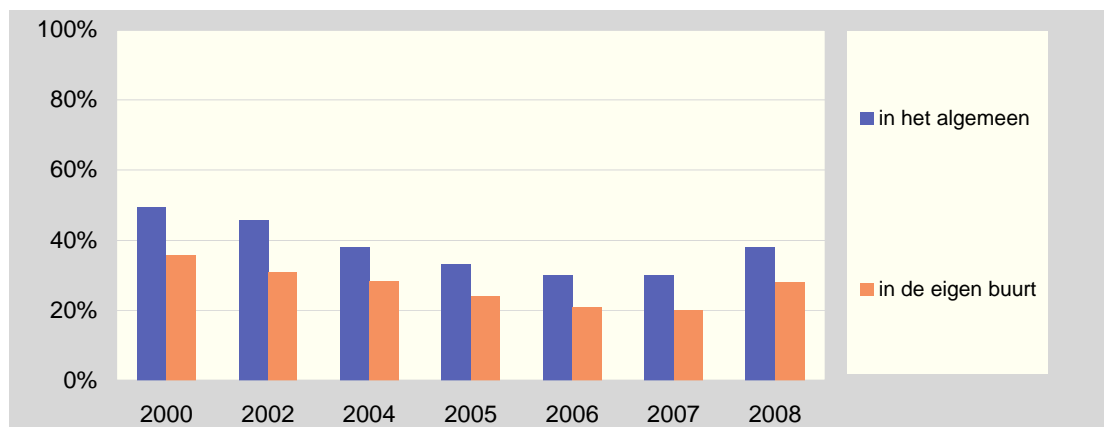
Figuur 7-3 Stedelijke veiligheidsindex: elementen naar categorie-indeling

Bron: Veiligheidsindex, Directie Veiligheid

Als deze elementen van de Veiligheidsindex voor de hele stad apart becijferd worden, zitten er in 2008 evenals in 2007 nog twee in de categorie 'aandacht'. Dit zijn 'drugs' en 'overlast'. De overige elementen zijn alle boven dit niveau. Twee elementen die in 2008 duidelijk gezakt zijn, zijn 'overlast', dat nu bijna in de categorie bedreigd valt, en 'schoon en heel'.

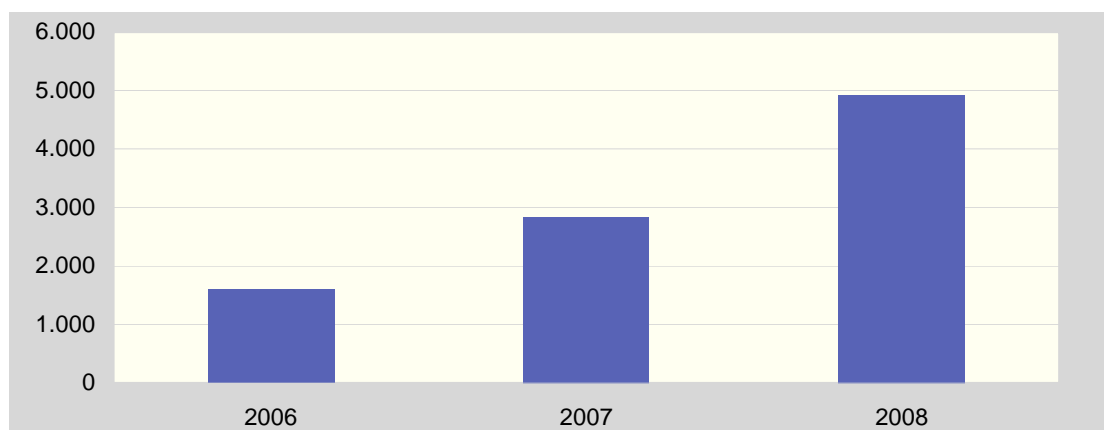
Figuur 7-4 Aandeel bewoners dat zich (wel eens) onveilig voelt

Bron: Veiligheidsenquête, Directie Veiligheid

Het aandeel bewoners dat zich in het algemeen wel eens onveilig voelt, is alle jaren hoger dan het aandeel bewoners dat zich in de eigen buurt wel eens onveilig voelt. Het aandeel bewoners dat zich in het algemeen wel eens onveilig voelt, nam de afgelopen jaren af, maar steeg in 2008. Ook het aandeel bewoners dat zich in de eigen buurt wel eens onveilig voelt, is in 2008 hoger. Deze trendbreuk kan waarschijnlijk voor het grootste deel verklaard worden uit een gewijzigde meetmethode.¹⁶

Figuur 7-5 Aantal meldingen van huiselijk geweld

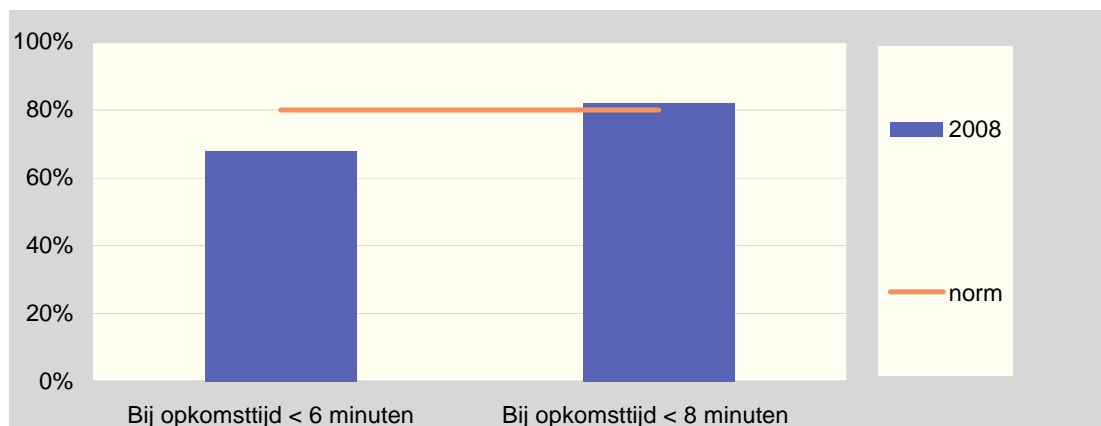

Bron: E-Vita, GGD

Rotterdam heeft sinds 2006 een Advies- en Steunpunt Huiselijk Geweld, waar meldingen van huiselijk geweld centraal gemeld kunnen worden. Sinds de instelling van het Steunpunt stijgt het aantal meldingen dat daar jaarlijks binnenkomt. In 2008 kreeg het Steunpunt bijna 5.000 meldingen. Uit deze cijfers kan niet geconcludeerd worden dat huiselijk geweld sinds 2006 evenredig veel meer is voorgekomen. Het in gebruik nemen van het Meldpunt draagt bij aan de stijging van het aantal meldingen.

¹⁶ Sinds 2008 is de gemeente Rotterdam aangehaakt bij de (landelijke) Integrale Veiligheidsmonitor om cijfers beter vergelijkbaar te maken. De gewijzigde methodiek bestaat o.a uit een andere bevragsingsmethode (Internet en schriftelijk) een andere bevragsingsperiode en een andere volgorde van de vragen.

Figuur 7-6 Percentage uitrukken van de brandweer waarbij het eerste voertuig binnen de zorgnorm aanwezig is

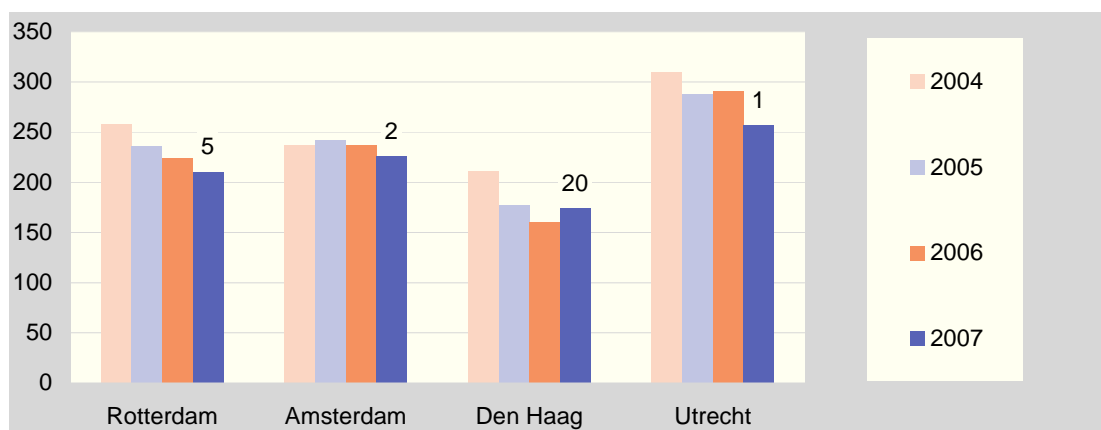
Bron: Directie Veiligheid

De zorgnorm is een algemene landelijke richtlijn voor de gewenste opkomsttijd na het ontvangen van een melding bij de brandweer. Gesteld is, dat in acht van de tien gevallen dat de brandweer uitrukt, zij afhankelijk van het soort gebied in een bepaald aantal minuten ter plaatse moet zijn. Dit betekent dat voor verschillende gebieden in Rotterdam het aantal minuten waarin de brandweer ter plaatse moet zijn, verschilt. In 2008 voldoet de brandweer bij een opkomsttijd van 6 minuten niet aan de norm, bij een opkomsttijd van 8 minuten wel.

Veiligheid vergeleken; de vier grote steden

Sinds vorig jaar kan voor het vergelijken van de veiligheid in de vier grote steden gebruik gemaakt worden van de gemeentelijke veiligheidsindex (GVI). Deze index is opgebouwd uit aangiftecijfers van vier clusters van delicten: diefstal, inbraak, geweld en vernieling. Het jaar 2004 is als ijkpunt genomen. De gemiddelde score van alle gemeenten van Nederland in dat jaar is op 100 gesteld. Voor elk jaar is voor elke gemeente een totaalscore berekend, en een score op elk van de vier clusters. In tegenstelling tot de Rotterdamse Veiligheidsindex is de GVI opgebouwd uit louter aangiftecijfers. Subjectieve gegevens over veiligheid en veiligheidsbeleving zijn binnenkort te vinden in de landelijke veiligheidsenquête van het CBS. Vóór 2008 was het moeilijk de veiligheidssituatie van de vier grote steden te vergelijken, omdat per gemeente de werkwijze verschilt. Vergelijking van de resultaten is dan niet geheel zuiver.

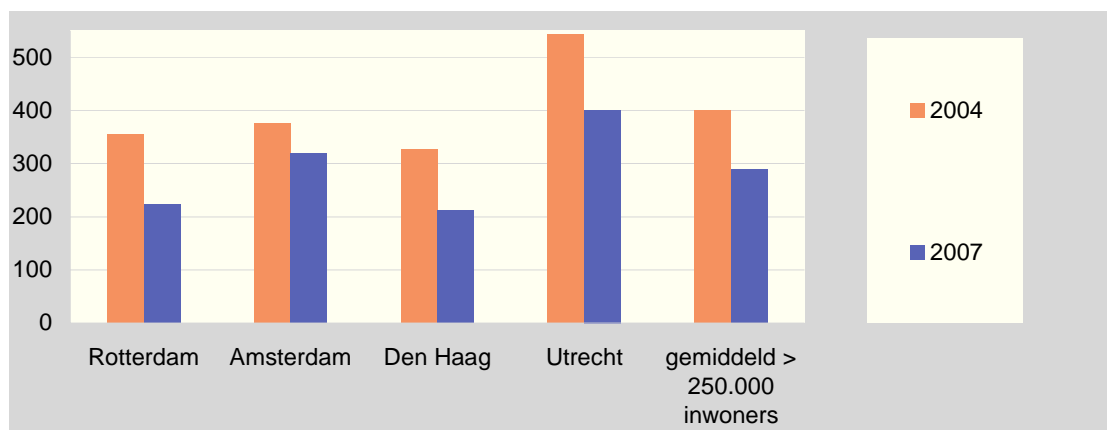
Figuur 7-7 Totaalscore op gemeentelijke Veiligheidsindex (GVI) en rangorde in landelijke lijst

Bron: Politie&Wetenschap

De GVI van Rotterdam vertoont in de jaren 2004 tot en met 2007 een duidelijke daling. In de andere drie grote steden is het beeld wat grilliger. In 2007 is ook in Amsterdam en Utrecht de criminaliteit gedaald, maar deze is nog steeds hoger dan in Rotterdam. De stad Utrecht staat in 2007 op de eerste plaats, wat betekent dat gerelateerd aan het aantal inwoners en voor inbraken aan het aantal woningen, daar aangifte is gedaan van het grootste aantal delicten. Amsterdam staat op de tweede plaats, en Rotterdam op de vijfde plaats in de rangorde van alle Nederlandse gemeenten. In Den Haag is de score op de veiligheidsindex aanmerkelijk beter dan in de andere grote steden. Den Haag staat landelijk op de twintigste plaats. Bij een vergelijking tussen de grote gemeenten met meer dan 250.000 inwoners blijft Rotterdam met een score op de Veiligheidsindex van 210 onder de gemiddelde score van 216.

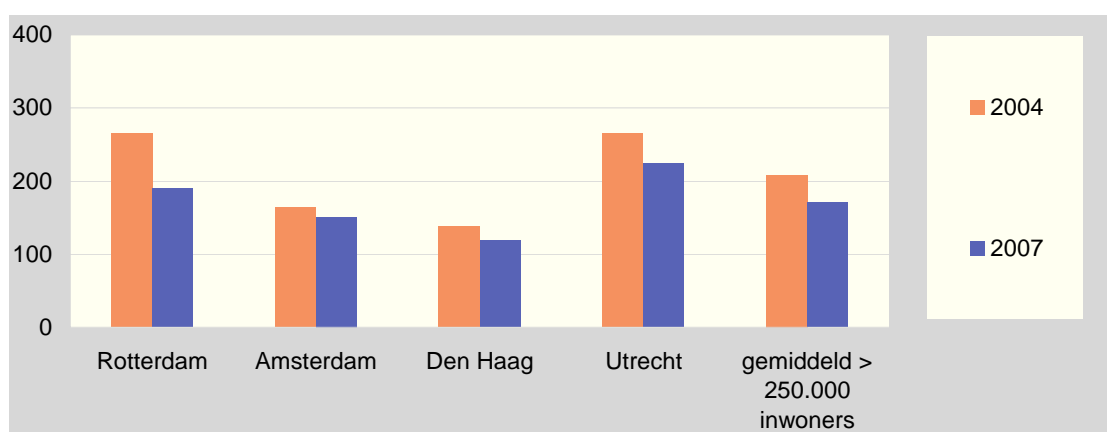
Figuur 7-8 Gemeentelijke Veiligheidsindex: diefstal

Bron: Politie&Wetenschap

In alle grote steden is in de periode tussen 2004 en 2007 een afname van diefstal. In Rotterdam is deze afname groter dan in de andere grote steden. Den Haag kent het laagste aantal diefstallen per 1.000 inwoners, Utrecht verreweg het hoogste.

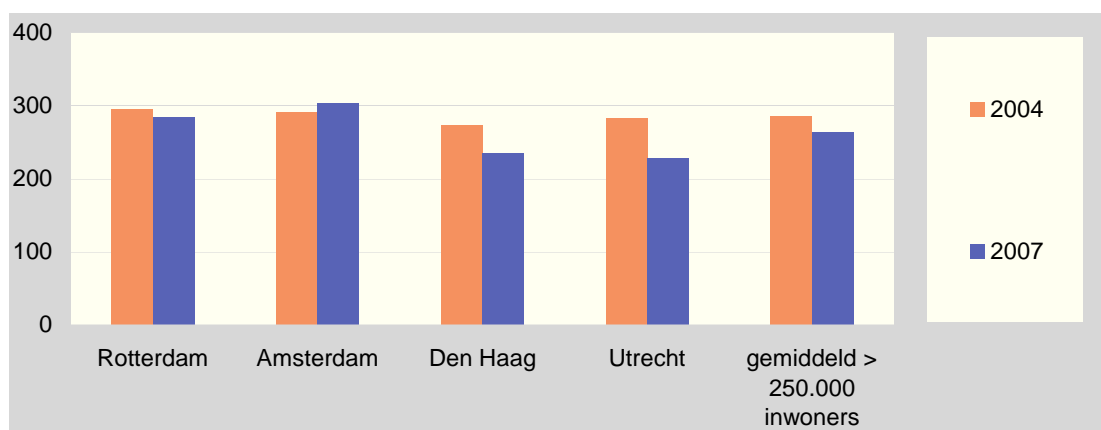
Figuur 7-9 Gemeentelijke Veiligheidsindex: inbraak

Bron: Politie&Wetenschap

Ook het aantal inbraken per 1.000 woningen is in Rotterdam tussen 2004 en 2007 sterker gedaald dan in de andere drie grote steden en dan gemiddeld in gemeenten met meer dan 250.000 inwoners. Het aantal inbraken is in Rotterdam relatief gezien echter nog hoger dan in Amsterdam en Den Haag.

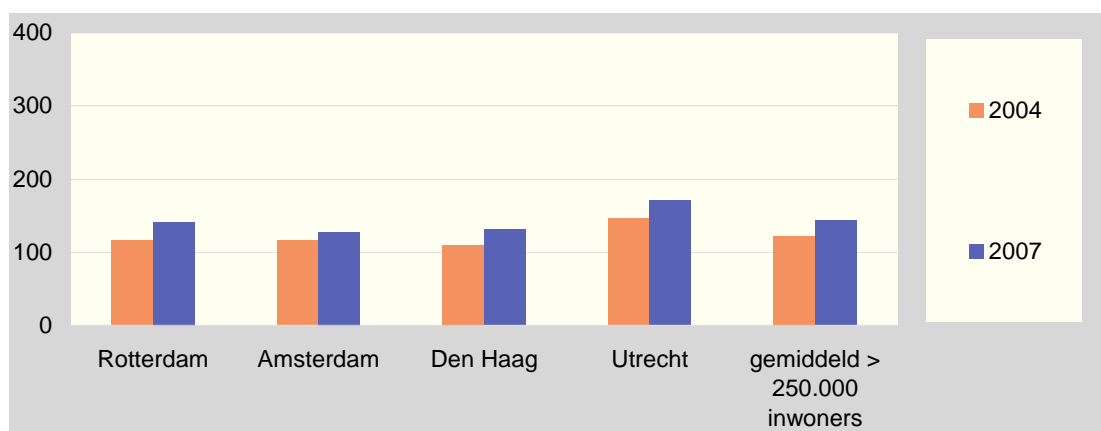
Figuur 7-10 Gemeentelijke Veiligheidsindex: geweld

Bron: Politie&Wetenschap

Gewelddelicten komen in Rotterdam relatief veel voor. Hoewel het aantal gewelddelicten per 1.000 inwoners is gedaald sinds 2004, is dit nog altijd hoger dan in Den Haag en Utrecht. Ook is de daling sinds 2004 minder sterk dan in deze twee steden en gemiddeld in de steden met meer dan 250.000 inwoners. Alleen Amsterdam scoort op de gemeentelijke veiligheidsindex voor geweld nog slechter dan Rotterdam. Ook is dit de enige van de vier grote steden, waar de GVI voor geweld in 2007 iets gestegen is.

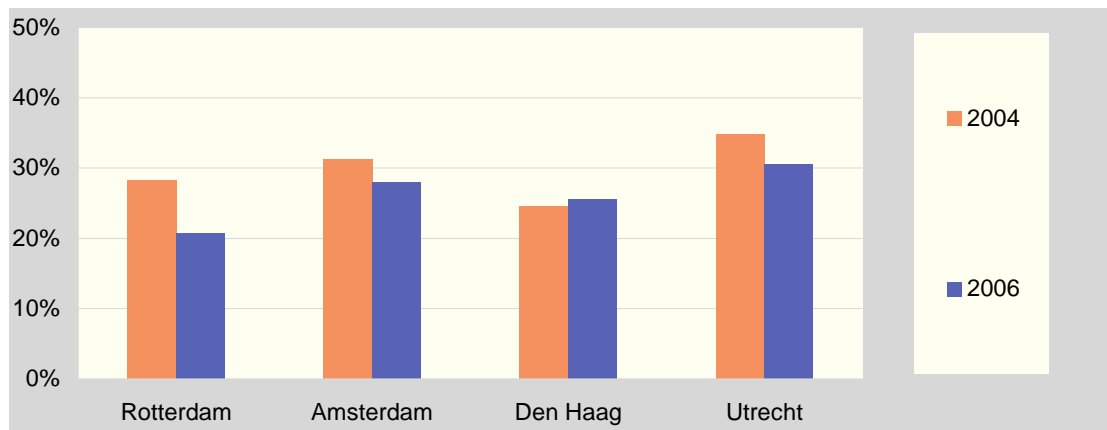
Figuur 7-11 Gemeentelijke Veiligheidsindex: vernieling

Bron: Politie&Wetenschap

Rotterdam scoort op de GVI voor vernieling vergelijkbaar met het gemiddelde over alle steden van meer dan 250.000 inwoners. In Amsterdam vinden iets minder vernielingen plaats, in Utrecht duidelijk meer. In alle grote steden is het aantal vernielingen sinds 2004 relatief toegenomen.

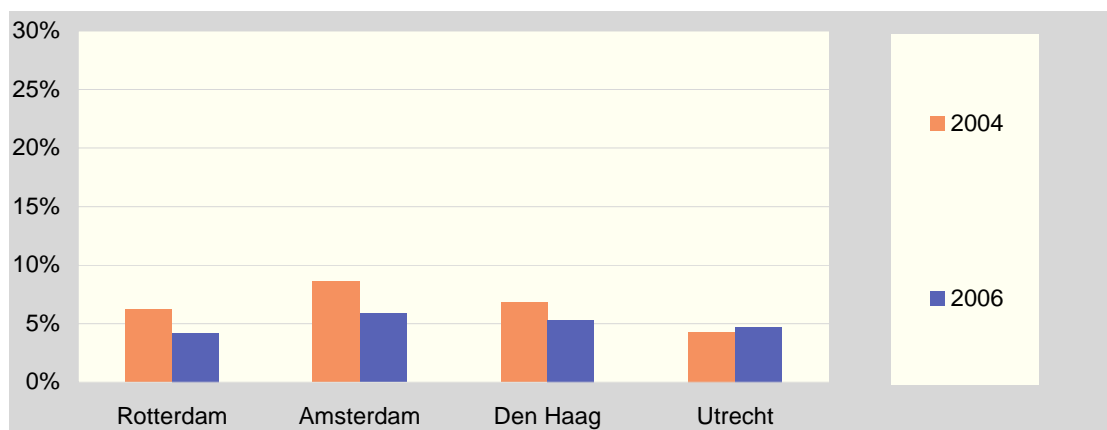
Figuur 7-12 **Percentage bewoners dat zich wel eens onveilig voelt**

Bron: Enquêtes Leefbaarheid en Veiligheid gemeenten

In drie van vier grote steden voelen de bewoners zich in 2006 minder vaak wel eens onveilig dan in 2004. In Rotterdam is de daling van dit percentage het grootst.

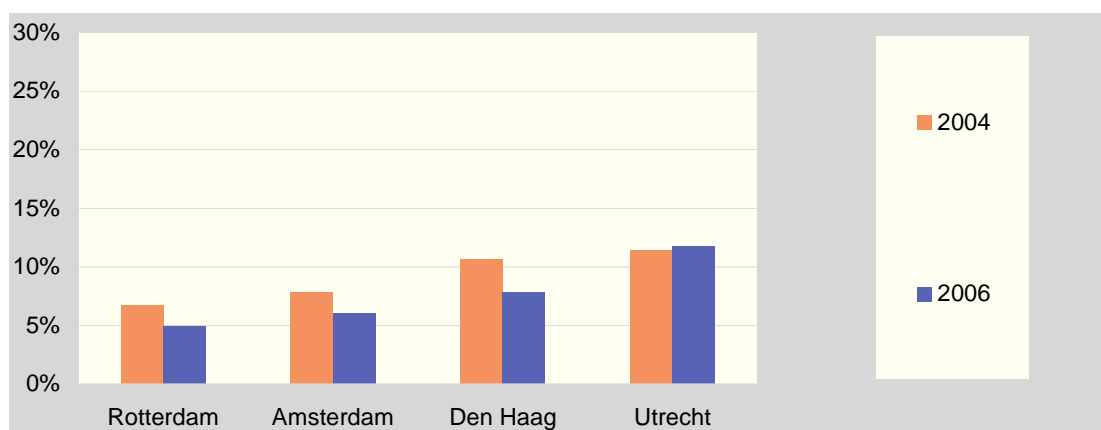
Figuur 7-13 **Percentage slachtofferschap geweldsmisdrijven**

Bron: Enquêtes Leefbaarheid en Veiligheid gemeenten

In drie van vier grote steden is het percentage bewoners dat slachtoffer is geweest van een geweldsmisdrijf gedaald. In Rotterdam en Amsterdam is de daling aanmerkelijk. In Utrecht is het percentage slachtoffers van geweldsmisdrijven iets gestegen ten opzichte van 2004.

Figuur 7-14 **Percentage slachtofferschap (poging tot) inbraak**

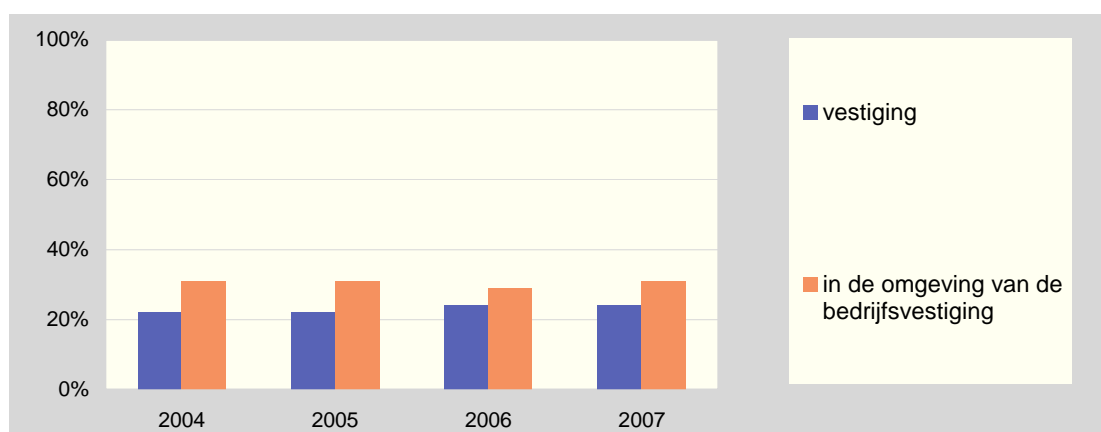
Bron: Enquêtes Leefbaarheid en Veiligheid gemeenten

In 2006 is het percentage inwoners dat slachtoffer is geweest van een (poging tot) inbraak in Rotterdam, Amsterdam en Den Haag gedaald. Alleen in Utrecht is het aandeel inwoners dat slachtoffer was van (een poging tot) inbraak in 2006 iets hoger dan in 2004.

Ondernemers en veiligheid

Een collegedoelstelling is dat in 2010 85 procent van de ondernemers zich veilig voelt in de eigen bedrijfsvestiging en 80 procent zich veilig voelt in de omgeving van de bedrijfsvestiging. In het kader van het project Veilig Ondernemen wordt jaarlijks gerapporteerd over veiligheid en ondernemen in Rotterdam. De meest recente monitor waarvan gebruik gemaakt wordt in deze rapportage is van mei 2008 met cijfers over het jaar 2007.

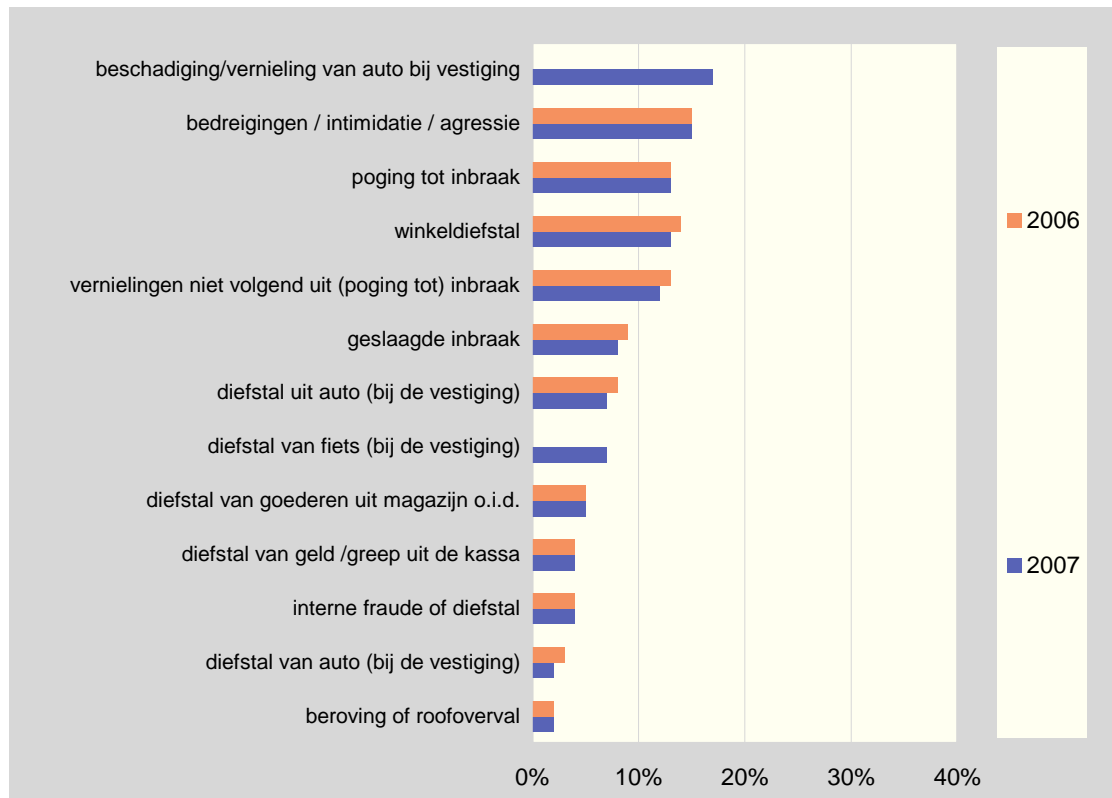
Figuur 7-15 **Aandeel ondernemers dat zich (wel eens) onveilig voelt**

Bron: Monitor Veilig Ondernemen

Het aandeel ondernemers dat zich in de bedrijfsvestiging wel eens onveilig voelt, is in 2007 gelijk aan 2006. Een kwart van de ondernemers voelt zich (wel eens) onveilig in de eigen winkel of het eigen bedrijf. Iets meer ondernemers voelen zich in de omgeving van de bedrijfsvestiging (wel eens) onveilig. In 2007 is dit 31 procent. De collegedoelstellingen van 2010 zijn dus nog niet gehaald.

Figuur 7-16 Aandeel ondernemers dat slachtoffer is geweest van een misdrijf binnen het bedrijf gedurende de laatste twaalf maanden

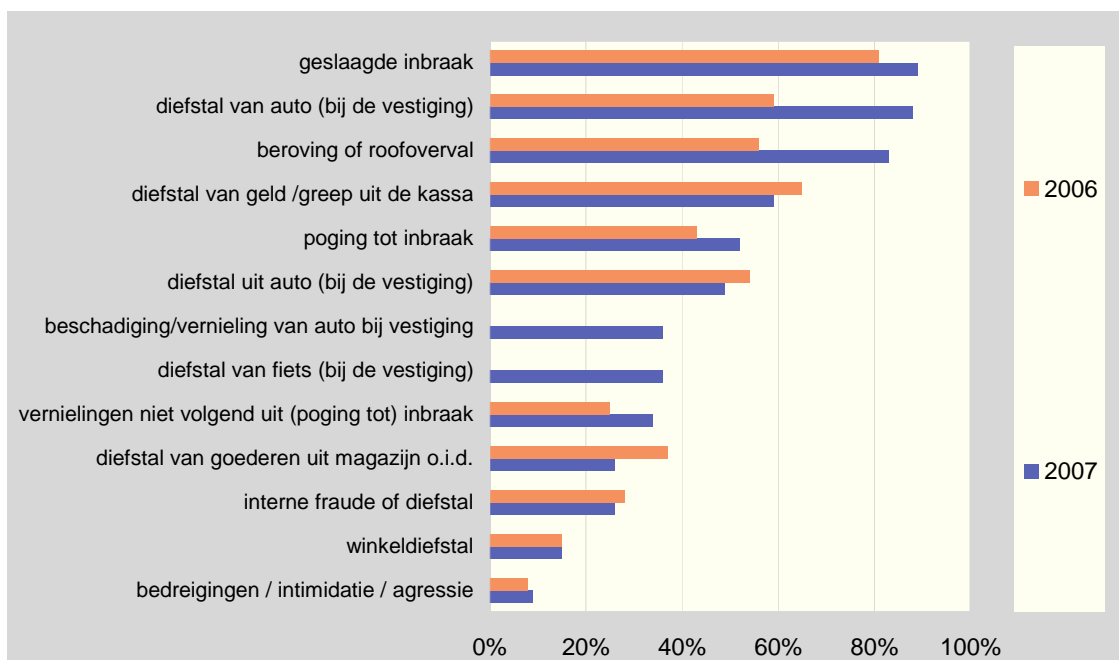

Bron: Monitor Veilig Ondernemen

Het vergrijp waar relatief de meeste ondernemers slachtoffer van zijn geweest, is beschadiging of vernieling van de auto bij de vestiging. Daarna volgen bedreigingen/ intimidatie/ agressie, poging tot inbraak, winkeldiefstal en vernielingen. Meer dan tien procent van de ondernemers heeft het afgelopen jaar met één van deze misdrijven te maken gehad. Twee procent van de ondernemers is slachtoffer geweest van een beroving of roofoverval in de twaalf maanden voor het invullen van de vragenlijst. Het aandeel slachtoffers onder de ondernemers is bij geen enkel misdrijf in 2007 hoger geworden ten opzichte van 2006 en het aandeel ondernemers dat slachtoffer is geweest van winkeldiefstal, vernielingen, inbraak en diefstal uit en van auto's is in 2007 juist licht gedaald ten opzichte van 2006.

Een toename van de aangiftebereidheid is één van de doelstellingen van het programma Veilig Ondernemen. Daarom wordt nagegaan welk percentage slachtoffers van berovingen, roofovervallen, diefstal van geld en geslaagde inbraken hiervan aangifte heeft gedaan bij de politie.

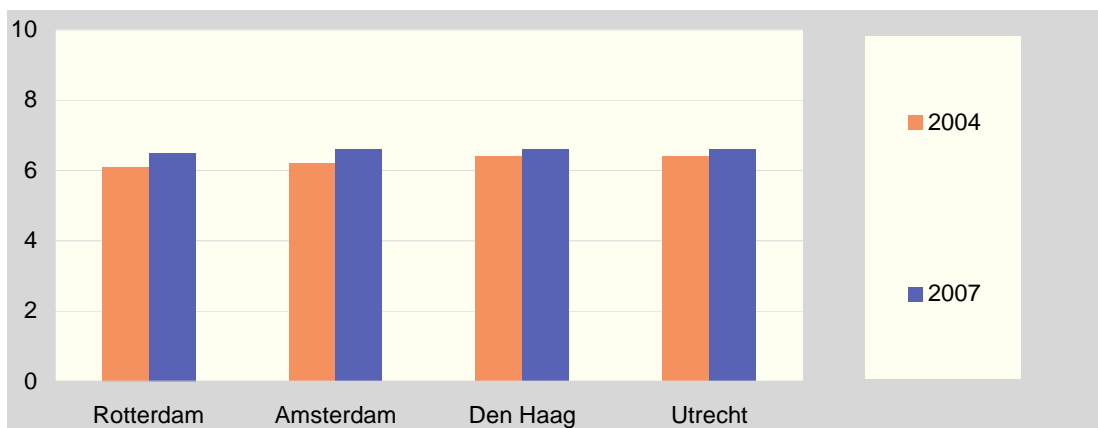
Figuur 7-17 Aandeel van de misdrijven waarvan aangifte is gedaan

Bron: Monitor Veilig Ondernemen

In totaal is de aangiftebereidheid van ondernemers in Rotterdam in 2007 gestegen van 20 procent naar 22 procent. Vooral het aandeel ondernemers dat aangifte heeft gedaan van inbraak, diefstal van auto en een beroving of roofoverval is fors gestegen. Het aandeel ondernemers dat bij kleinere vergrijpen zoals diefstal van geld of een greep uit de kassa, diefstal uit de auto en diefstal van goederen uit het magazijn, aangifte doet, is in 2007 wat afgenomen. Het aandeel slachtoffers van bedreigingen / intimidatie of agressie onder ondernemers dat aangifte doet, ligt nog steeds onder de 10 procent.

Figuur 7-18 Rapportcijfer veiligheid van ondernemers in de vier grote steden

Bron: Benchmark Gemeentelijk ondernemingsklimaat

Volgens de ondernemers is de veiligheid in de vier grote steden in 2007 iets verbeterd ten opzichte van 2004. Toen gaven zij in alle vier grote steden een rapportcijfer tussen de 6,0 en de 6,5. In 2007 krijgt Rotterdam een 6,5 en de andere grote steden een 6,6.

8 Fysiek

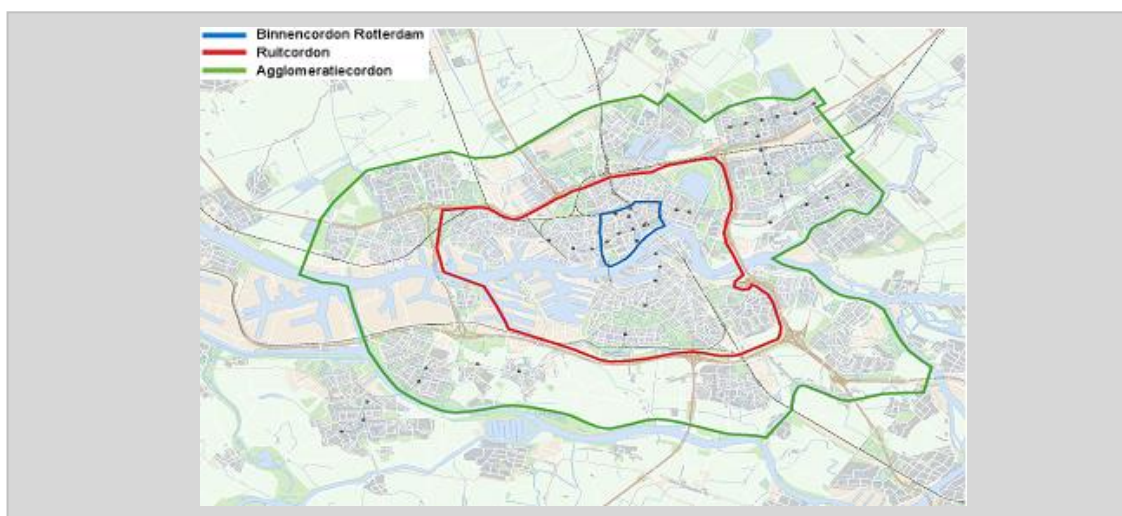
Het gemeentebestuur stelt alles in het werk om van Rotterdam een plezierige woonstad te maken. Het streven is van Rotterdam een aantrekkelijke en geliefde plek te maken voor jong en oud, student, starters en zeker ook het gezin. Nog steeds verlaten mensen met midden- en hogere inkomens de stad. Daarom richt het gemeentebestuur zich op nieuwbouw in de bestaande stad, het ontwikkelen van attractieve woonmilieus die beter aansluiten bij de vraag van de woonconsument. Maar fijn wonen vraagt meer dan de bouw van woningen alleen. Het gaat ook om een prettige buitenruimte, uitstekend onderwijs, goede bereikbaarheid en een moderne binnenstad met een divers aanbod aan culturele voorzieningen.

Dit hoofdstuk behandelt allereerst het onderwerp verkeer en vervoer, wat ingaat op de bereikbaarheid van de stad met de auto, de kwaliteit van het openbaar vervoer en de fietsmogelijkheden in de stad. De volgende paragraaf gaat over wonen. Hierin staat beschreven welke woningen er zijn en worden gebouwd in Rotterdam naar type, sector en WOZ-waarde. Ook komt aan de orde wat motieven zijn om naar Rotterdam te verhuizen en hoe bewoners hun buurt, de stad en de voorzieningen beoordelen. Tenslotte wordt ook aandacht besteed aan de kwaliteit en het onderhoud van de openbare ruimte.

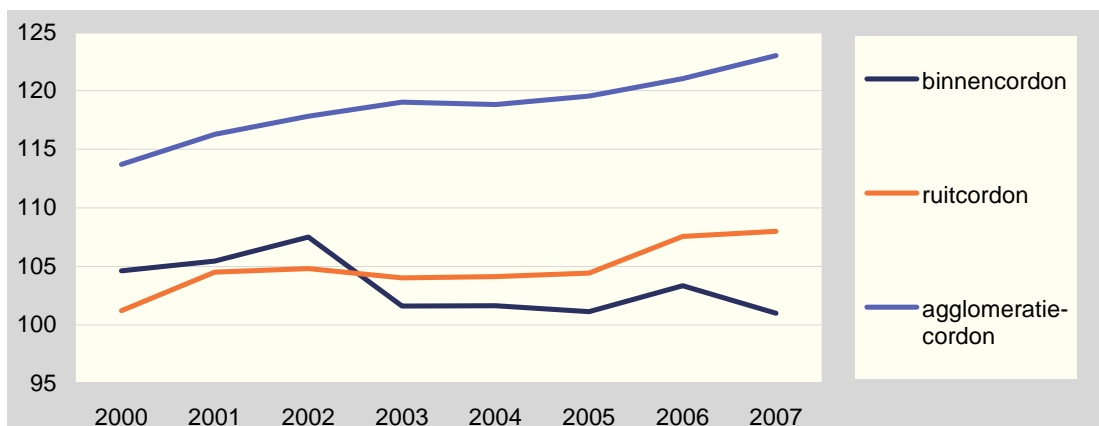
8.1 Verkeer en vervoer

Rotterdam is nu een goed bereikbare stad. Die positie wil Rotterdam graag vasthouden, maar met een betere balans tussen bereikbaarheid en leefbaarheid en met aandacht voor de woonwijken. Doelen zijn de reistijd met de auto op de hoofdinvallroutes te minimaliseren, Rotterdam voor bewoners en bezoekers op de fiets beter bereikbaar te laten zijn, het openbaar vervoer aantrekkelijker te maken en intensiever te laten gebruiken en bij te dragen aan de leefbaarheid van woonwijken.

De verkeersintensiteit en de rijsnelheid op de toegangswegen in en uit Rotterdam bepalen de bereikbaarheid van de stad. De verkeersintensiteit is een maat voor drukte op de weg. Het geeft aan hoeveel motorvoertuigen per uur een wegdoorsnede passeren. De verkeersintensiteit is gemeten op drie verschillende cordons:

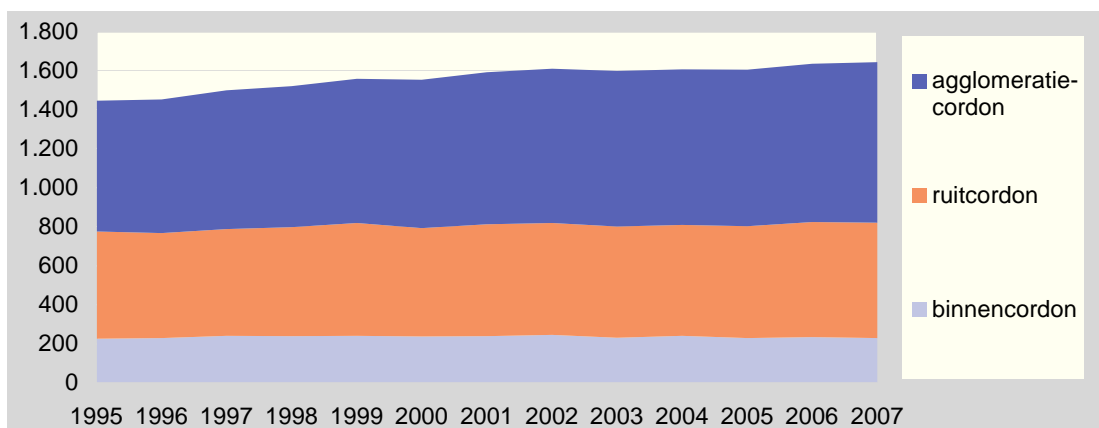
Figuur 8-1 Verkeersintensiteit (in motorvoertuigen op een werkdag tussen 7 en 19 uur) per cordon, (index 1995=100)

Bron: dS+V, Verkeer en Vervoer

Als de verkeersintensiteit in het jaar 1995 op 100 wordt gesteld, is deze op het agglomeratiecordon sindsdien toegenomen. De ontwikkelingen in de verkeersintensiteit op het ruitcordon en het binnencordon is wisselender. Op het ruitcordon is deze in 2001 en 2006 duidelijk toegenomen. De verkeersintensiteit is hier in 2007 hoger dan in 1995. De verkeersintensiteit op het binnencordon is in 2002 en 2006 gedaald en ligt in 2007 duidelijk lager dan in 2000 en niet veel hoger dan in 1995.

Figuur 8-2 Verkeersintensiteit (in motorvoertuigen op een werkdag tussen 7 en 19 uur) per cordon (x 1.000)

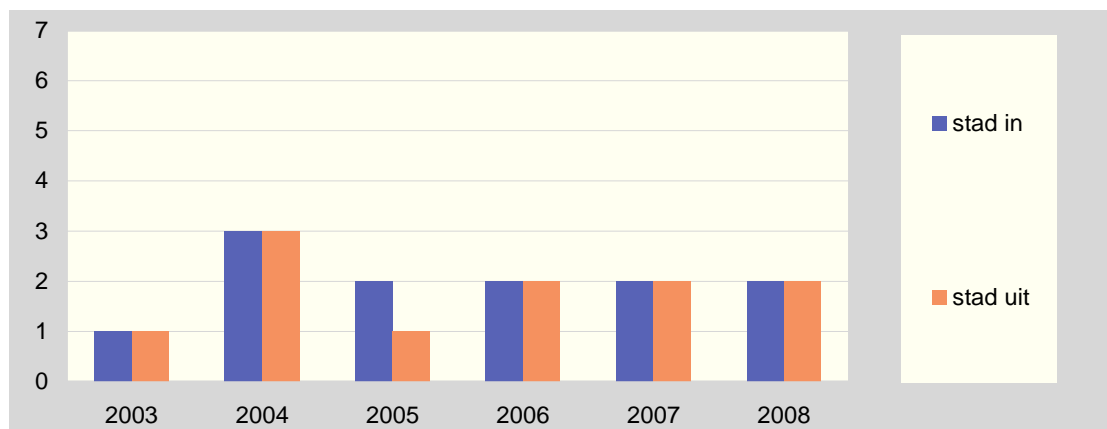

Bron: dS+V, Verkeer en Vervoer

Uit bovenstaande figuur blijkt dat het totaal aantal motorvoertuigen op de drie cordons rond Rotterdam is gestegen van circa 1.500.000 motorvoertuigen in 1995 naar ruim 1.600.000 in 2007. De groei wordt vooral veroorzaakt door een toegenomen verkeersintensiteit op het agglomeratiecordon. De verkeersintensiteit op het binnencordon en het ruitcordon blijft in absolute aantallen vrij stabiel.

Doelstelling van het college is een gemiddelde trajectsnelheid van minimaal 25 km per uur op alle zeven verkeerbundels. Deze verkeersbundels zijn de belangrijke routes om de stad in en uit te rijden. Dit zijn de Maasboulevard, Dorpsweg, Schieweg, Stadhoudersweg, Stadionweg, Tjalklaan en Vaanweg. Jaarlijks wordt op alle zeven bundels de doorstroomsnelheid van het autoverkeer geregistreerd door metingen op verschillende momenten tijdens de spits en in de daluren.

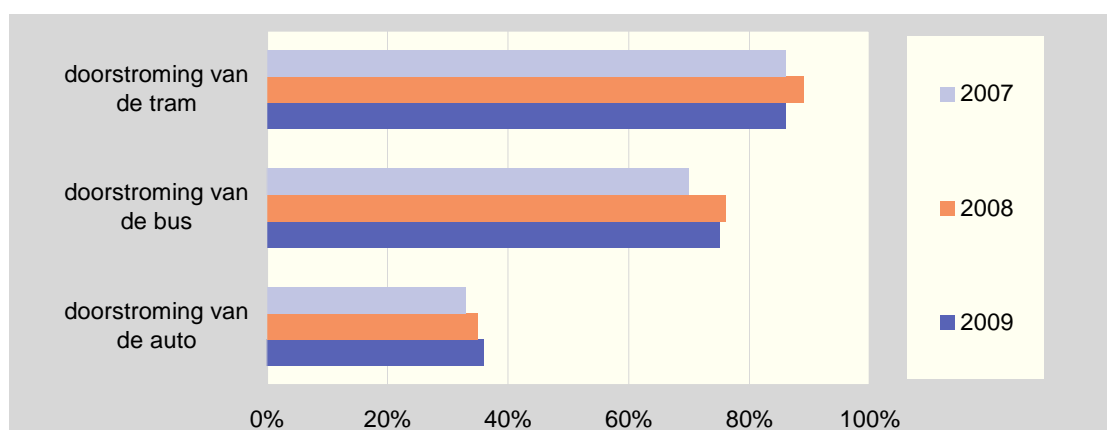
Figuur 8-3 Aantal bundels waar de gemiddelde streefsnelheid van 25 km per uur niet gehaald wordt

Bron: dS+V, Verkeer en Vervoer

In 2008 waren er net als in 2007 twee bundels waar de gemiddelde snelheid over alle tijdstippen gemeten iets lager was dan 25 km per uur. Dit zijn de Schieweg en de Stadhoudersweg, beide zowel stad in als stad uit. Op de andere vijf bundels wordt in beide richtingen de minimale gemiddelde doorstroomsnelheid gehaald.

Figuur 8-4 Mening van Rotterdammers over doorstroming in de stad van de auto, van de bus en van de tram, aandeel (zeer) tevreden

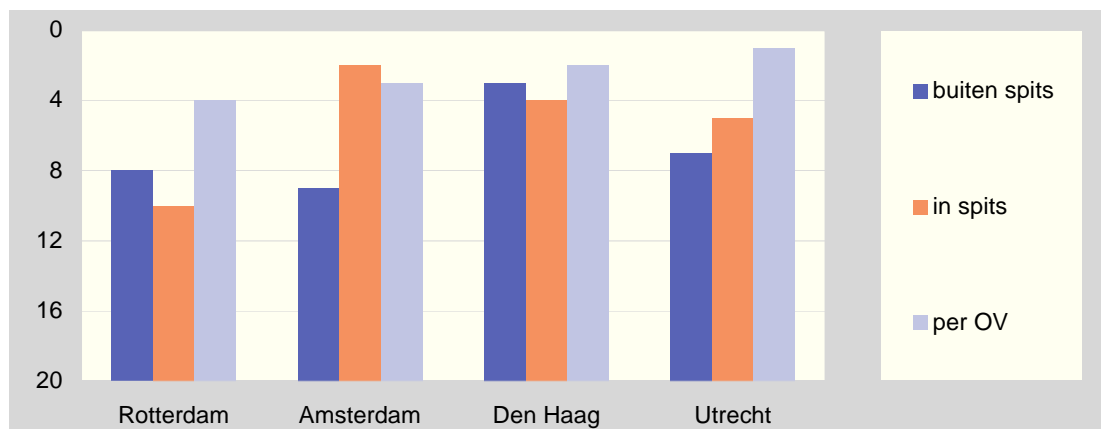
Bron: Omnibusenquête

De meeste Rotterdammers zijn (zeer) tevreden over de doorstroming van de tram en de bus in het verkeer. Iets meer dan één op de drie Rotterdammers is tevreden over de doorstroming van het autoverkeer.

In 2007 was de helft van de inwoners van Rotterdam positief of zeer positief over de doorstroming tussen de verkeersring en de binnenstad. Dit aandeel is in 2008 gestegen tot 58 procent en in 2009 weer iets gedaald tot 53 procent.¹

In de publicatie Atlas voor gemeenten wordt jaarlijks een rangordecijfer gepubliceerd over de bereikbaarheid van banen met auto en openbaar vervoer. Het gaat hierbij om de bereikbaarheid van banen vanuit het perspectief van de inwoners van een gemeente. De bereikbaarheid van banen is gebaseerd op gemiddelde reistijdwaardering van Nederlandse werknemers.

Figuur 8-5 Bereikbaarheid van banen vanuit de vier grote steden: plek in de rangorde van de 50 grootste gemeenten in Nederland, 2009 (1=beste)

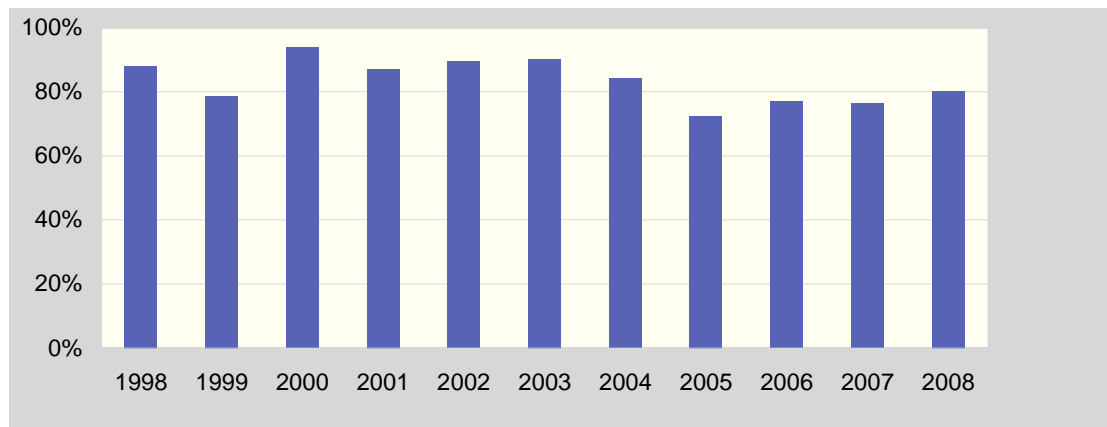
Bron: Atlas voor gemeenten

Rotterdam staat in deze rangordelijst al jaren op de zevende plaats van de vijftig wat betreft autobereikbaarheid van banen buiten de spits. In de spits is de bereikbaarheid van banen met de auto minder goed. Rotterdam staat hier op de tiende plaats, één plaats hoger dan vorig jaar. De bereikbaarheid van banen is in Rotterdam buiten de spits beter, maar in de spits slechter dan in Amsterdam en Utrecht. De bereikbaarheid van banen is voor inwoners van Den Haag zowel in als buiten de spits het best van de vier grote steden. Wat betreft bereikbaarheid van banen met het openbaar vervoer staat Rotterdam net als vorig jaar op de vierde plaats na de andere grote steden Utrecht, Den Haag en Amsterdam.

Dit jaar is ook uitgerekend wat het gemiddelde tijdverlies in minuten per dag is als gevolg van files voor inwoners van een gemeente die buiten die gemeente werken. Dit tijdverlies is in Rotterdam erg groot: de stad staat op de negenenvoertigste plaats in de rangorde. Het gemiddelde tijdverlies als gevolg van files ligt tussen de twintig en vijfentwintig minuten per dag. Voor werknemers van bedrijven in de stad die er buiten wonen, wat in Rotterdam relatief veel voorkomt, is de gemiddelde verloren tijd per dag circa vijftien minuten. Hier staat Rotterdam ook laag in de ranglijst, op de vijfenveertigste plaats.

¹ Omnibusenquête

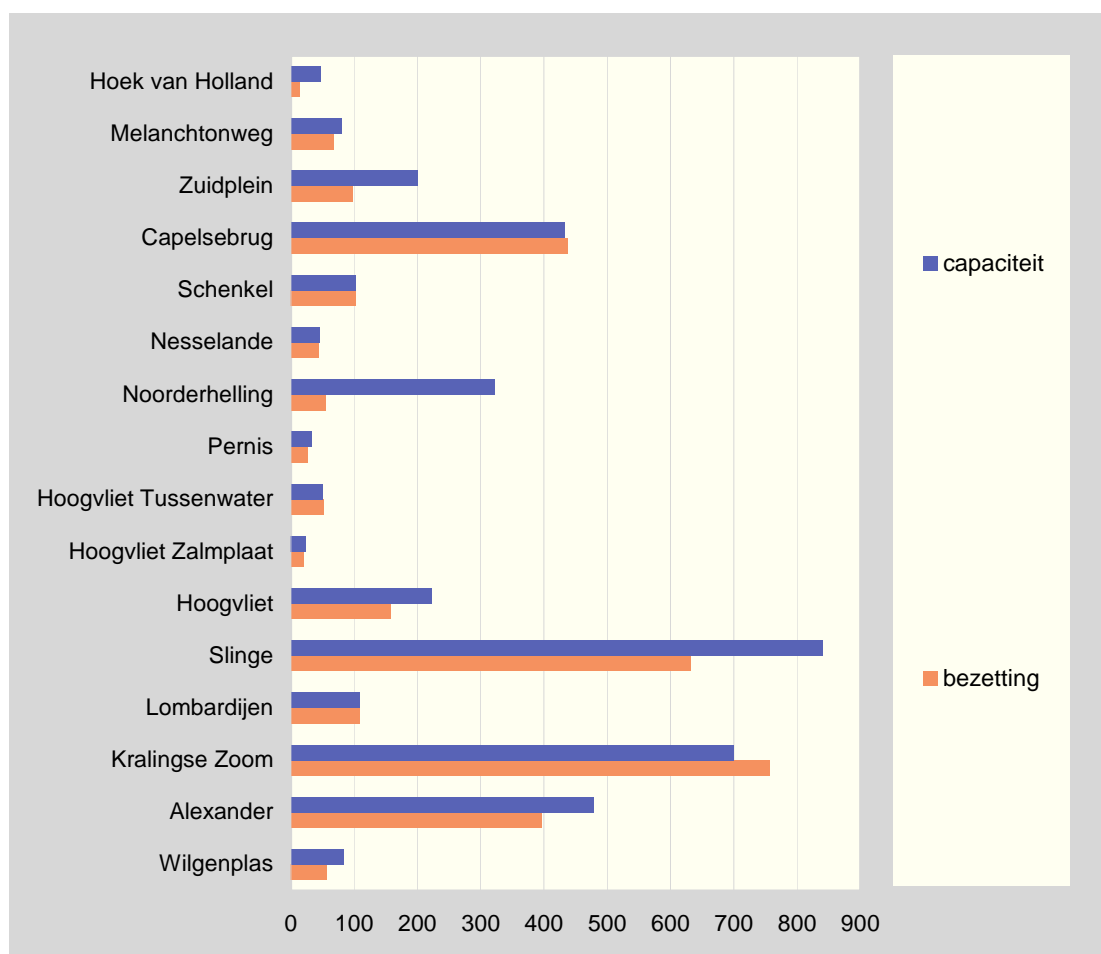
Figuur 8-6 **Gemiddelde bezettingsgraad P+R terreinen**

Bron: dS+V, Verkeer en Vervoer

Om het gebruik van openbaar vervoer te stimuleren ontwikkelt de gemeente Rotterdam zogenaamde P + R – terreinen (Park en Ride), die het gebruik van openbaar vervoer in combinatie met de auto vergemakkelijken. In 2004 en 2005 zijn een aantal nieuwe P+R terreinen opgeleverd, waardoor de bezettingsgraad in die jaren wat is afgenomen. In 2007 is de totale capaciteit aan P+R plaatsen weer toegenomen, maar is de bezettingsgraad met 76 procent vrijwel gelijk gebleven. In 2008 is zowel de capaciteit als de bezettingsgraad van de P+R terreinen weer iets toegenomen. In bovenstaande berekening zijn de plaatsen buiten de gemeentegrens die van belang zijn voor de Binnenstad van Rotterdam buiten beschouwing gebleven.

Figuur 8-7 Capaciteit en bezetting P+R terreinen, 2008

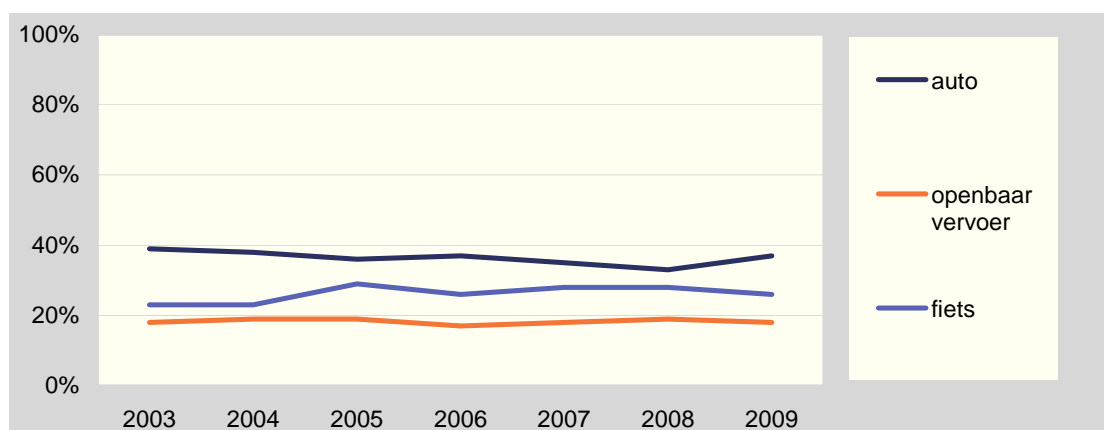

Bron: dS+V, Verkeer en vervoer

Er zijn in 2008 binnen de gemeentegrenzen van Rotterdam ruim 3.700 P+R plaatsen. De capaciteit is in 2008 met 125 toegenomen door opening van nieuwe P+R terreinen aan de Melanchtonweg en in Hoek van Holland. De bezettingsgraad van de verschillende P+R terreinen varieert van overbezet (Kralingse Zoom) tot gering (Noorderhelling).

In de Omnibusenquête is gevraagd welke vervoermiddelen de ondervraagden minstens vier maal per week gebruiken. Zij worden als intensieve gebruikers van dit vervoermiddel beschouwd. Daarbij kunnen mensen intensieve gebruikers zijn van meerdere vervoermiddelen.

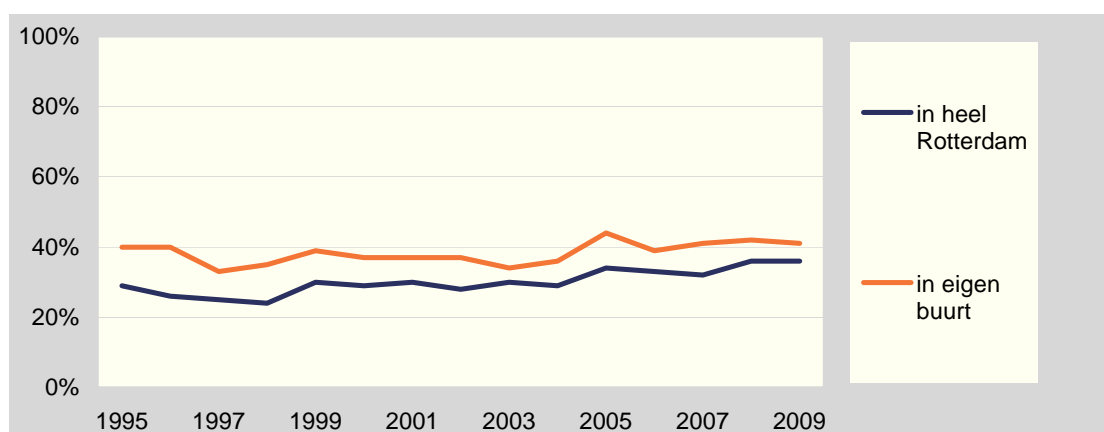
Figuur 8-8 Intensieve gebruikers van auto, openbaar vervoer en fiets

Bron: Omnibusenquête

Het aandeel Rotterdammers dat doorgaans minimaal vier keer per week de auto gebruikt is 37 procent en iets hoger dan in de twee voorgaande jaren. Het aandeel Rotterdammers dat meer dan vier dagen per week gebruik maakt van het openbaar vervoer ligt onder de twintig procent.

Figuur 8-9 Aandeel Rotterdammers dat als fietser het wegonderhoud met 'goed' beoordeelt

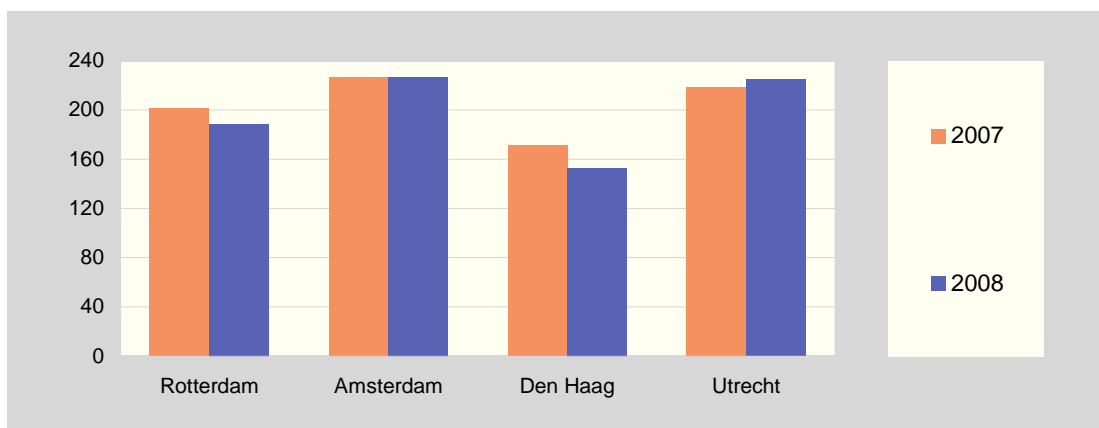
Bron: Omnibusenquête

Het aandeel Rotterdammers dat als fietser het wegonderhoud in heel Rotterdam goed vindt, is evenals in 2008 hoger dan voorgaande jaren. Het onderhoud aan fietspaden in de eigen buurt wordt door een nog groter deel (40 procent) goed beoordeeld.

Van de Rotterdammers is in 2009 65 procent positief over het comfort van fietsen in de stad². Omgerekend in een rapportcijfer is dit een 6,3. Dit is ongeveer hetzelfde rapportcijfer als in 2008. Over de kwaliteit van de fietspaden is 55 procent van de Rotterdammers (zeer) tevreden, dit is iets meer dan vorig jaar.

² Omnibusenquête

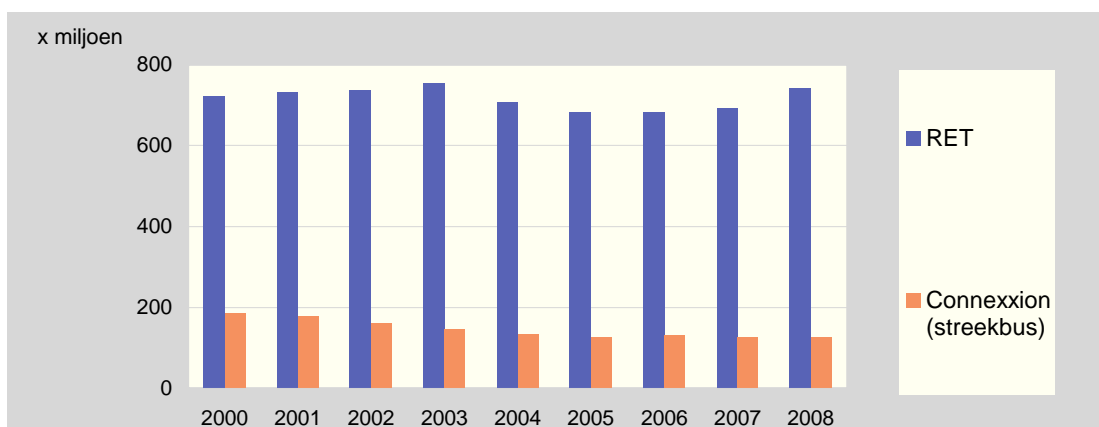
Figuur 8-10 Aantal verkeersslachtoffers per 100.000 inwoners

Bron: Ministerie van Verkeer en Waterstaat

Het aantal verkeersslachtoffers per 100.000 inwoners is in Rotterdam in 2008 lager dan in 2007. In totaal waren er in Rotterdam in 2008 circa 1.100 verkeersslachtoffers, waarvan er veertien dodelijk gewond raakten. Het aantal verkeersslachtoffers per 100.000 inwoners is in Rotterdam lager dan in Amsterdam en Utrecht. Den Haag heeft de minste verkeersslachtoffers per 100.000 inwoners.

Figuur 8-11 Aantal reizigerskilometers (in miljoenen) met het openbaar vervoer

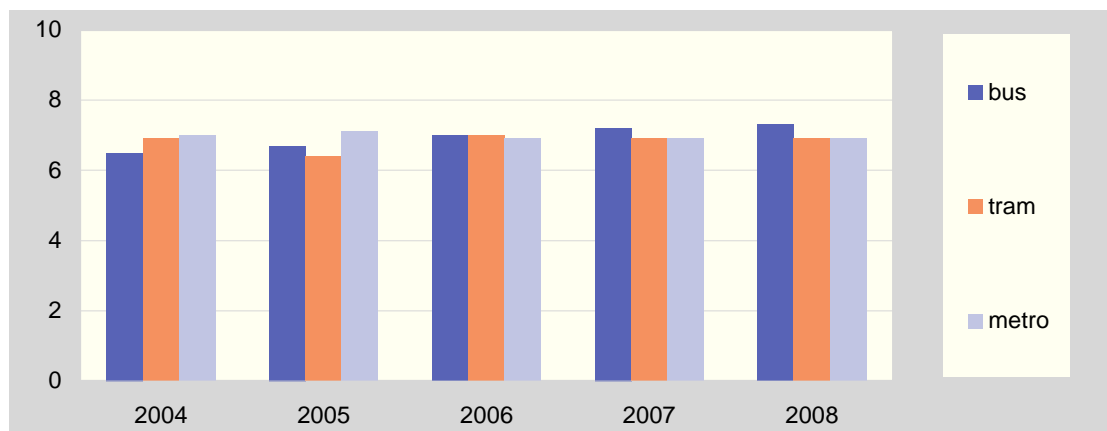

Bron: RET en Connexxion

Het aantal reizigerskilometers bij de RET bedraagt in 2008 743 miljoen kilometer. Dit is een flinke stijging van 50 miljoen kilometer ten opzichte van 2007. Het aantal reizigerskilometer met de streekbus van Connexxion is in 2008 niet nauwkeurig bekend wegens stakingen in het openbaar vervoer. Dit wordt geschat op hetzelfde aantal als 2007, namelijk 128 miljoen reizigerskilometer.

De OV-Klantbarometer meet het oordeel van gebruikers van openbaar vervoer met behulp van rapportcijfers.

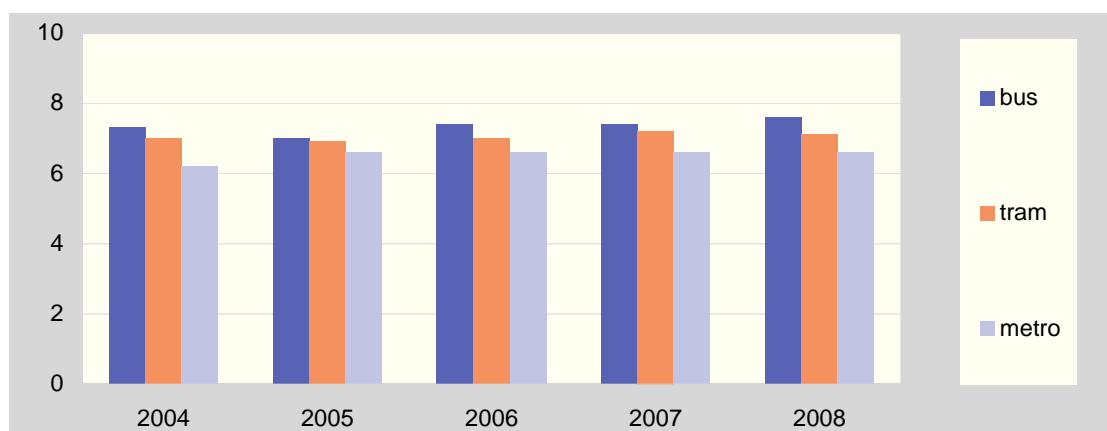
Figuur 8-12 Rapportcijfers kwaliteit openbaar vervoer RET, algemeen oordeel

Bron: OV-Klantbarometer, Kennisplatform Verkeer en Vervoer

Het klantenoordeel over de bus wordt elk jaar beter en is in 2008 een 7,2. Het algemeen oordeel over de kwaliteit van de tram van de RET ligt al jaren rond het rapportcijfer 7. Het algemene oordeel over de kwaliteit van de metro is evenals eerdere jaren een 6,6.

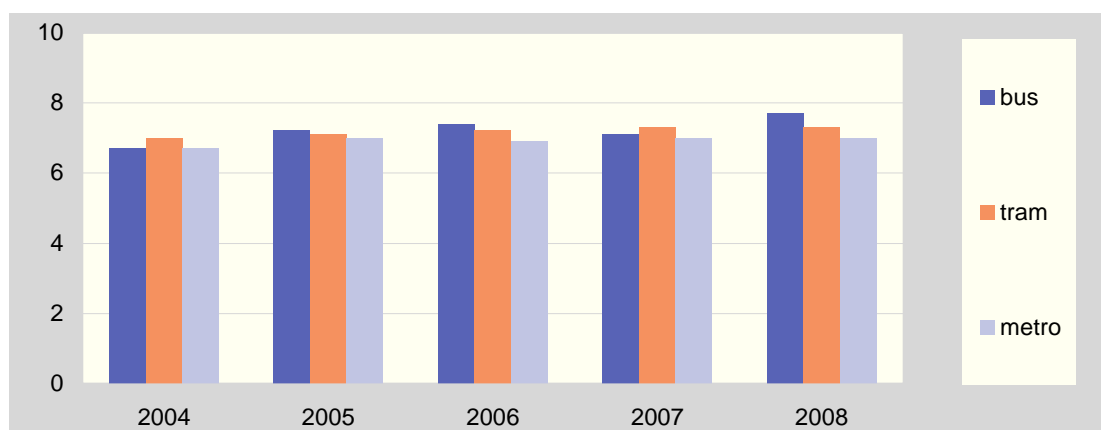
Figuur 8-13 Rapportcijfers algemene veiligheid openbaar vervoer RET

Bron: OV-Klantbarometer, Kennisplatform Verkeer en Vervoer

Het rapportcijfer voor veiligheid in de bus is in 2008 iets hoger dan in eerdere jaren, en hoger dan voor veiligheid in tram of metro.

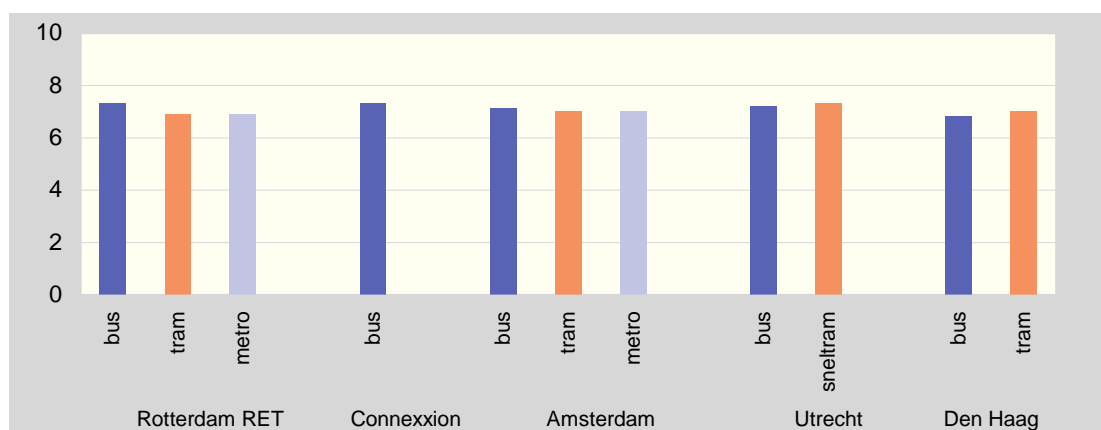
Figuur 8-14 Rapportcijfers sociale veiligheid bij haltes openbaar vervoer RET

Bron: OV-Klantbarometer, Kennisplatform Verkeer en Vervoer

De rapportcijfers voor sociale veiligheid bij haltes van het openbaar vervoer zijn voor de bus in 2008 verbeterd en voor de tram en de metro gelijk gebleven.

Figuur 8-15 Rapportcijfers kwaliteit openbaar vervoer, algemeen oordeel, 2008

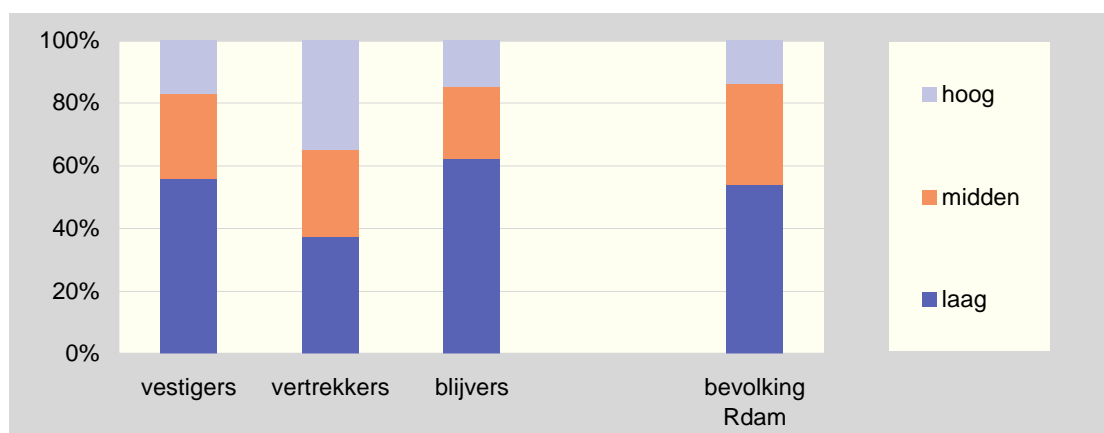
Bron: OV-Klantbarometer, Kennisplatform Verkeer en Vervoer

De behaalde rapportcijfers in de vier grote steden variëren tussen een 6,8 voor de bus in Den Haag en een 7,3 voor de bussen van RET en Connexxion in Rotterdam en de sneltram in Utrecht. Tram en metro krijgen in Rotterdam een 6,9.

8.2 Wonen en ruimtelijke ordening

Om in de woningbehoefte te voorzien, bouwt Rotterdam in bestaand stedelijk gebied. Het gemeentebestuur heeft de ambitie om de Rotterdamse woonmilieus aantrekkelijker te maken en voldoende doorstroombmogelijkheden binnen de gemeentegrenzen te bieden om wooncarrières mogelijk te maken. Met het op gang brengen van doorstroming op de woningmarkt, wil de gemeente meer aanbod aan betaalbare woningen scheppen. Doelgroepen van beleid zijn de groepen die nu de meeste moeite hebben om hun woonwens in de stad te verwezenlijken. Dit zijn huishoudens met een midden- of hoger inkomen, in het bijzonder gezinnen met kinderen, ouderen en kansrijke jongeren.

Figuur 8-16 Huishoudinkomen (laag, midden en hoog)³ van vestigers, vertrekkers en blijvers, 2007

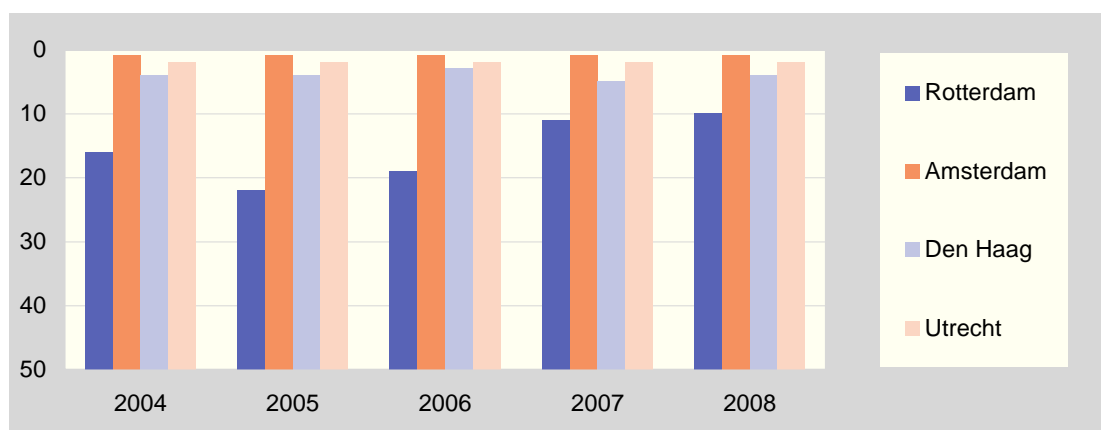
Bron: Komen en gaan COS

Van de Rotterdamse bevolking heeft ruim de helft een laag inkomen. Van de vestigers die van buiten de stad in Rotterdam komen wonen, heeft ongeveer hetzelfde aandeel een laag inkomen. Onder de huishoudens die binnen Rotterdam verhuizen zijn er relatief meer met een laag inkomen, terwijl van de huishoudens die naar buiten Rotterdam verhuizen een veel kleiner deel een laag inkomen heeft en relatief veel huishoudens een hoog inkomen.

De Atlas van Gemeenten publiceert jaarlijks een woonaantrekkelijkheidsindex voor de 50 grootste gemeenten in Nederland. De index wordt samengesteld uit acht factoren, ieder met een verschillend gewicht. De belangrijkste factor is bereikbaarheid van banen. Het gaat hierbij om de bereikbaarheid van banen met de auto en het openbaar vervoer vanuit het perspectief van de inwoners van een stad. De bereikbaarheid van banen is gebaseerd op gemiddelde reistijdwaardering van Nederlandse werknemers. Daarna volgen met afnemend gewicht het culturele aanbod, veiligheid, het aandeel koopwoningen in de woningvoorraad, de bereikbaarheid van natuurgebieden, de kwaliteit van het culinaire aanbod, de aanwezigheid van een universiteit en het historische karakter van de stad. Deze factoren zijn gekozen op basis van een analyse van de vraag naar woningen in een gemeente.

³ De grenzen voor een laag, midden en hoog inkomen zijn zo gekozen dat landelijk 40 procent in de categorie 'laag' valt, 40 procent in de categorie 'midden' en 20 procent in de categorie 'hoog'.

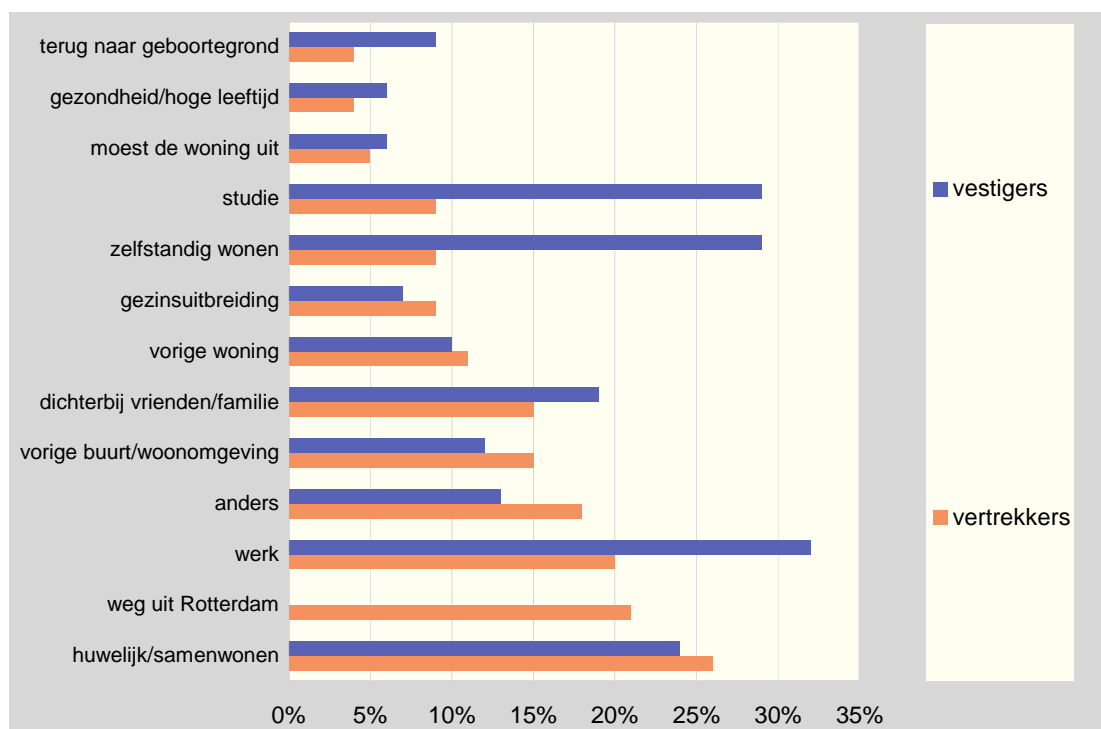
Figuur 8-17 Woon aantrekkelijkheidsindex (1=hoogste score, 50 = laagste score)

Bron: Atlas voor gemeenten

Omdat de factor bereikbaarheid van banen zwaar mee weegt in de woon aantrekkelijkheidsindex scoren de vier grote steden relatief hoog. Sinds de start van de Atlas in 2004 staan Amsterdam en Utrecht onveranderd op de eerste en tweede plaats. Den Haag staat in 2008 weer op de vierde plaats net als in 2004 en 2005. Rotterdam staat vergeleken met de andere grote steden laag in de rangorde, maar heeft wel een sterke stijging doorgemaakt en staat nu op de tiende plaats. Dat Rotterdam ten opzichte van 2007 een plaats is gestegen, heeft te maken met een verbetering van het culinair aanbod in de stad. Het culturele aanbod is volgens de Atlas voor gemeenten echter sinds 2007 weer verslechterd.

Figuur 8-18 Verhuismotieven vestigers en vertrekkers Rotterdam, 2007

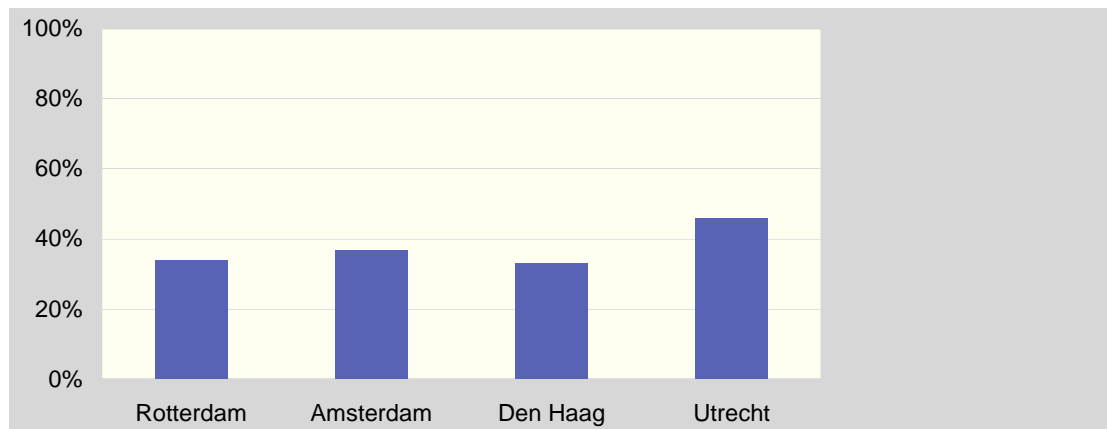

Bron: Komen en gaan, COS

Bij de huishoudens die in Rotterdam zijn komen wonen, is 'werk' het meest genoemde motief om naar Rotterdam te verhuizen. Ook studie en zelfstandig wonen zijn veel genoemde motieven van vestigers in Rotterdam.

Bij huishoudens die vertrekken uit de stad is 'huwelijk of samenwonen' het meest genoemde motief. Op de tweede plaats komt 'weg uit Rotterdam' als reden om buiten de stad te verhuizen. Ook hier is 'werk' een veelgenoemd motief om te vertrekken uit Rotterdam en te verhuizen naar een andere woonplaats.

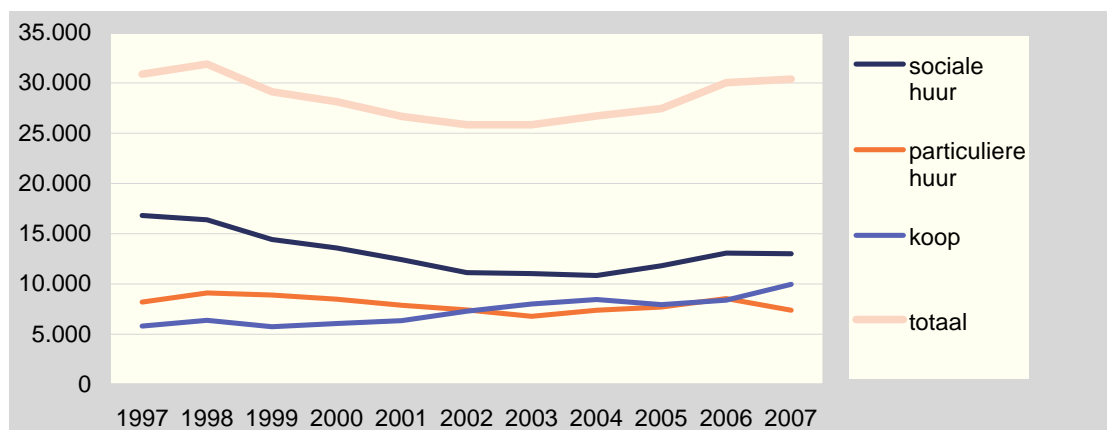
Figuur 8-19 Aandeel inwoners met een verhuishwens binnen twee jaar, 2006

Bron: Woononderzoek Nederland (WoON)

Er zijn ongeveer 98.000 Rotterdamse huishoudens die volgens WoON binnen twee jaar willen verhuizen naar een andere woning. Dit is 36 procent van de Rotterdamse huishoudens. In Amsterdam en Den Haag zijn deze percentages respectievelijk 37 procent en 33 procent. Utrecht heeft met 46 procent het hoogste aandeel huishoudens, dat binnen twee jaar wil verhuizen.

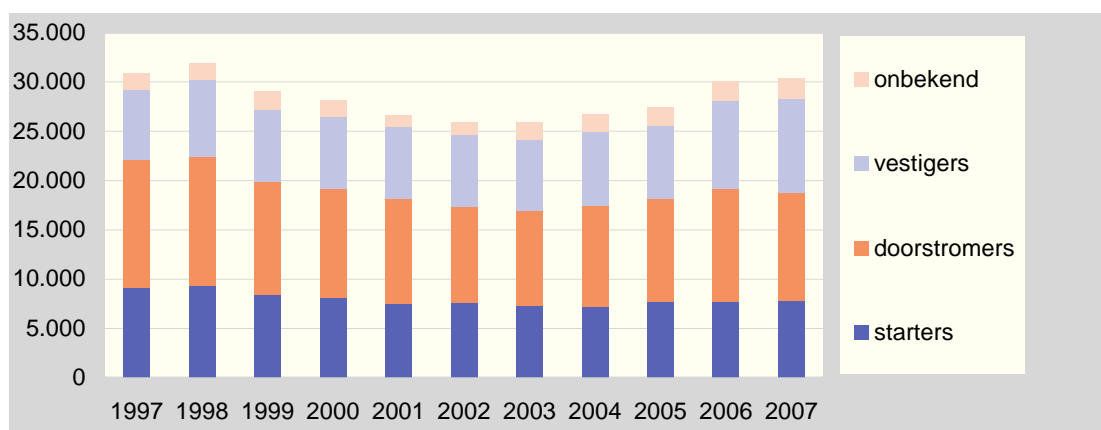
Figuur 8-20 Aantal huishoudens dat is verhuisd naar sector

Bron: WBOB

De doorstroming van huishoudens naar een andere woning kende een top in 1998. Sinds 2003 is er weer een lichte stijging in het aantal verhuisde huishoudens met in 2006 een jaar van vrij sterke stijging in het aantal verhuisde huishoudens. Verhuizingen naar een andere woning in de sociale huursector verloopt volgens dezelfde lijn. Het aantal verhuizingen naar een particuliere huurwoning is na een opleving in 2006 in 2007 weer gedaald. Het aantal huishoudens dat verhuisd naar een koopwoning stijgt sinds 2005.

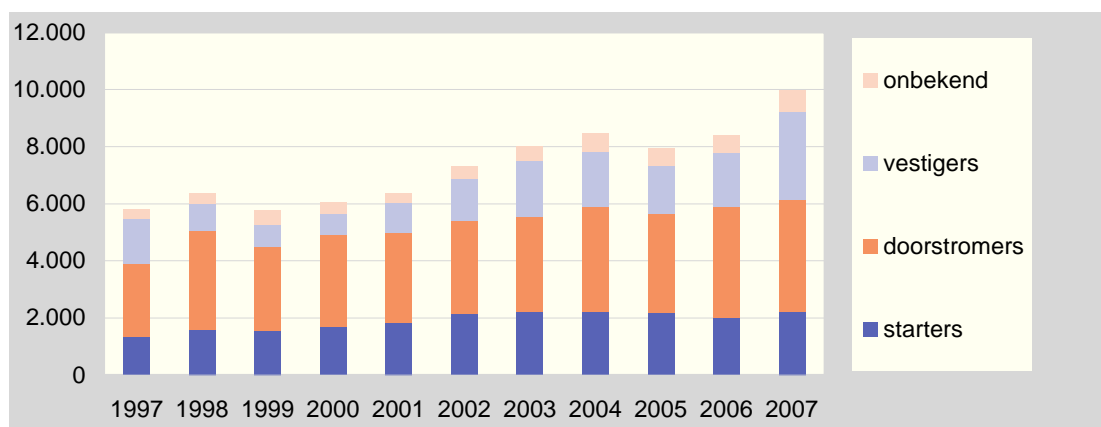
Figuur 8-21 Instroom naar een woning

Bron: WBOB

Het totaal aantal huishoudens dat instroomt in een woning in Rotterdam vertoont sinds 2003 weer een stijgende lijn. Het aantal vestigers vertoont een stijging in 2006 een sterke stijging en is in 2007 iets groter dan het jaar daarvoor. Het aantal doorstromers dat binnen Rotterdam een nieuwe woning betreft, is in 2007 wat kleiner dan in 2006. Het aantal starters op de woningmarkt is sinds 2005 ongeveer gelijk gebleven.

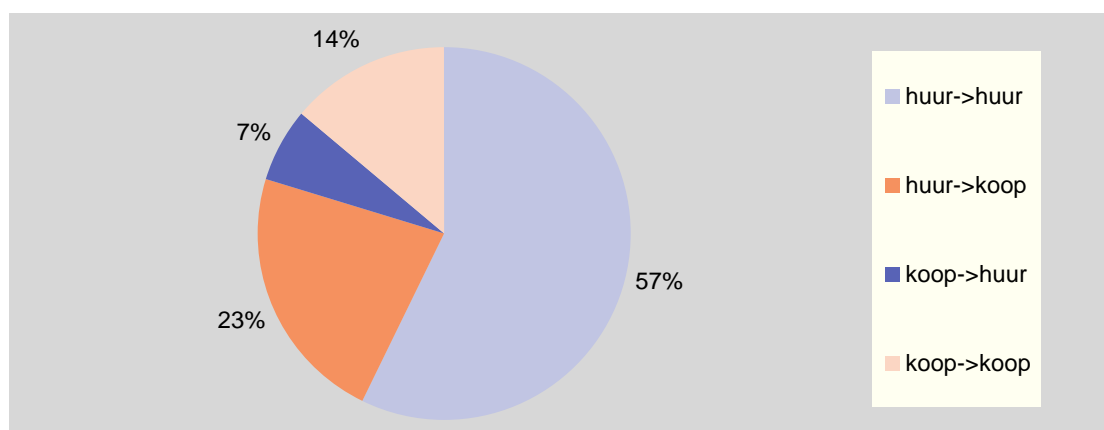
Figuur 8-22 Instroom naar een koopwoning

Bron: WBOB

In 2007 hebben in totaal bijna 10.000 huishoudens in Rotterdam een koopwoning betrokken. Deze instroom was nog nooit zo groot. Opvallend is de grote toename van vestigers die in 2007 een koopwoning hebben betrokken in Rotterdam.

Figuur 8-23 Doorstromers naar sector, 2007

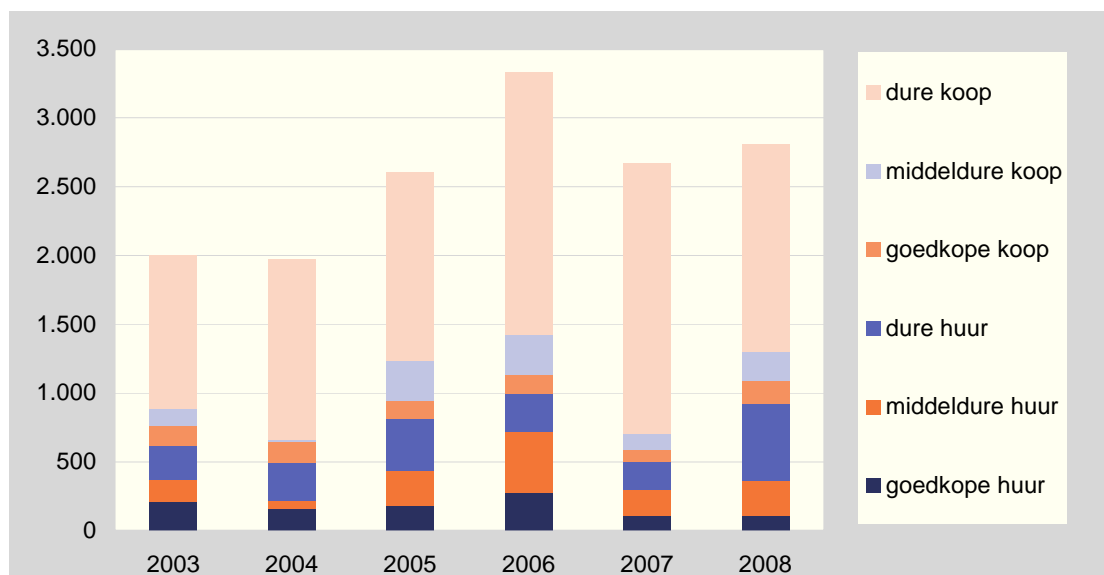

Bron: WBOB

Van de huishoudens die in 2007 zijn doorgestroomd naar een andere woning, laat 80 procent een huurwoning achter. In 2007 verhuist bijna een derde van deze groep naar een koopwoning. Ook hieruit blijkt dat de instroom in koopwoningen in 2007 groot was. Een jaar eerder vervulde slechts een kwart van de huurders die verhuisden een huur- voor een koopwoning. De overige 20 procent van de doorstromers laat een koopwoning achter. Van deze groep verhuizen evenals in 2006 twee op de drie huishoudens weer naar een koopwoning.

In 2008 zijn er in Rotterdam 2.806 nieuwbouwwoningen opgeleverd, weer iets meer dan in 2007. In 2006 vertoonde de bouwproductie een uitschieter; toen zijn ruim 3.300 woningen opgeleverd in Rotterdam. Van de in 2008 nieuw opgeleverde woningen bestaat 30 procent uit eengezinswoningen.

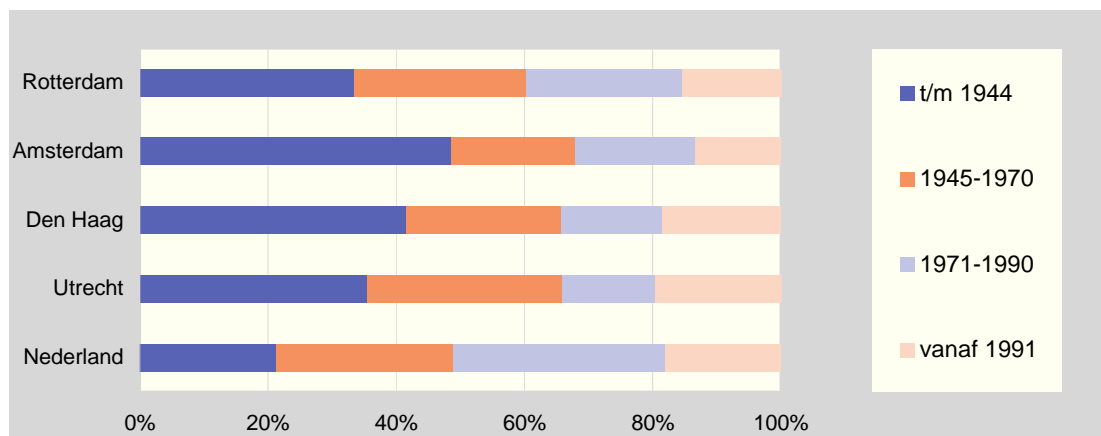
Figuur 8-24 Opgeleverde nieuwbouwwoningen naar prijsklasse en koop/huur

Bron: dS+V

Opvallend is de grote toename van nieuw opgeleverde dure huurwoningen in 2008. Het aantal dure koopwoningen is in 2008 lager dan in voorgaande jaren.

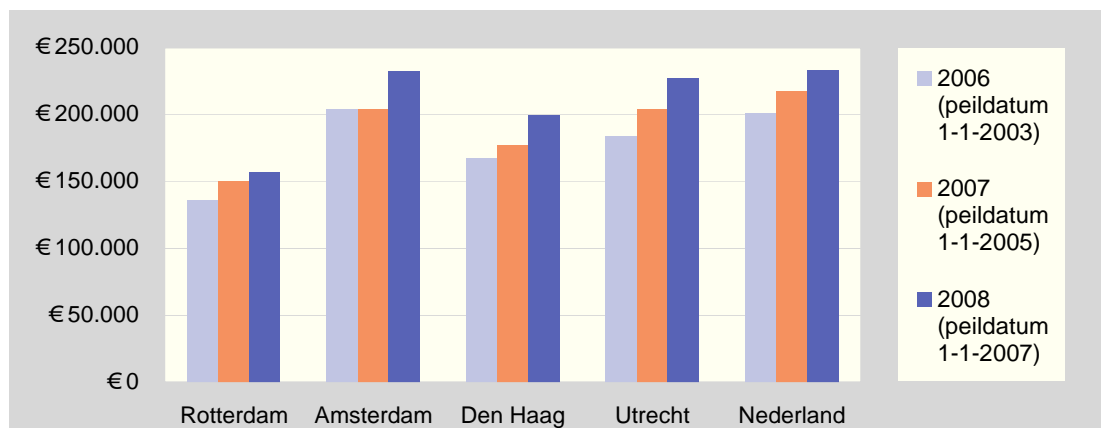
Figuur 8-25 Woningvoorraad naar bouwjaar, 2007

Bron: DGW/SYS Systeem Woningvoorraad (SYSWOV)

Ruim een vijfde van de Nederlandse woningvoorraad bestaat uit woningen die vóór 1945 zijn gebouwd. In de grote steden is het aandeel oude woningen hoger. De Amsterdamse woningvoorraad bestaat voor de helft uit vooroorlogse woningen. In Rotterdam is het aandeel vooroorlogse woningen uiteraard kleiner dan in de andere grote steden, maar toch staan hier relatief nog meer huizen uit de periode tot 1945 dan gemiddeld in Nederland.

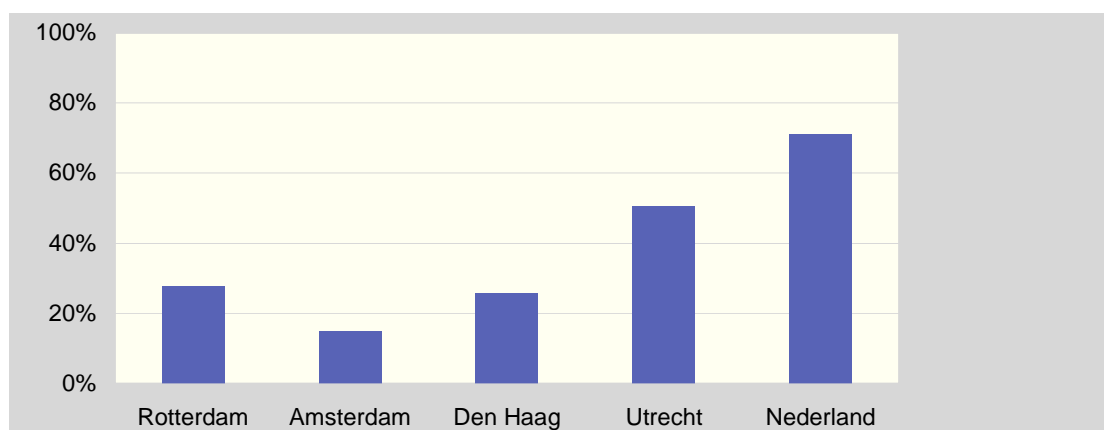
Figuur 8-26 WOZ-waarde woningen

Bron: CBS, Statline

De gemiddelde WOZ-waarde in Nederland is sinds 2006 gestegen tot € 233.000 in 2008. Ook in de vier grote steden is de gemiddelde waarde van de woningen gestegen. De gemiddelde WOZ-waarde van de woningen in de vier grote steden is lager dan het landelijk gemiddelde en van de vier grote steden in Rotterdam verreweg het laagst. De gemiddelde WOZ-waarde van woningen in Rotterdam is in 2008 ruim € 75.000 lager dan het landelijk gemiddelde.

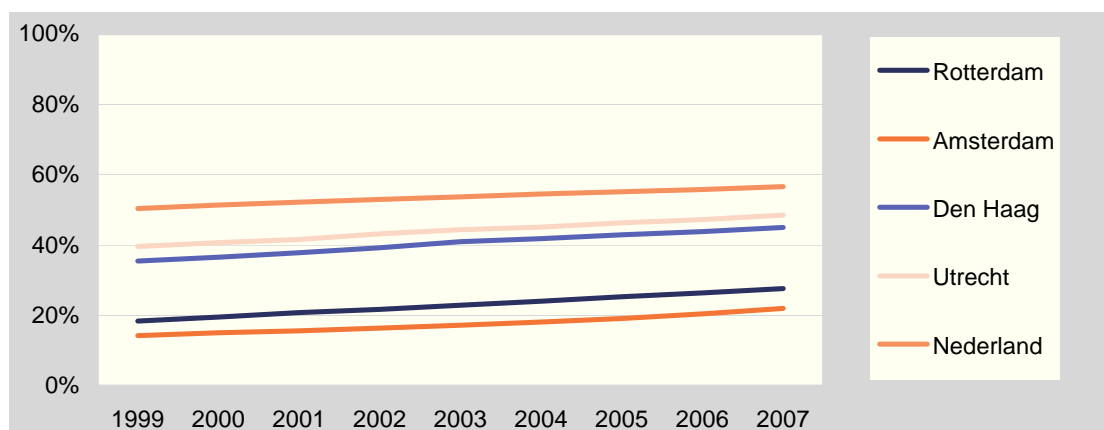
Figuur 8-27 Aandeel eengezinswoningen 2007

Bron: DGW/SYS Systeem Woningvoorraad (SYSWOV)

Ruim een kwart van de Rotterdamse woningvoorraad bestaat uit eengezinswoningen. Amsterdam heeft relatief nog minder eengezinswoningen. Het aandeel in Den Haag is vergelijkbaar. Utrecht heeft relatief veel meer eengezinswoningen, en van de Nederlandse woningvoorraad bestaat ruim twee derde uit eengezinswoningen.

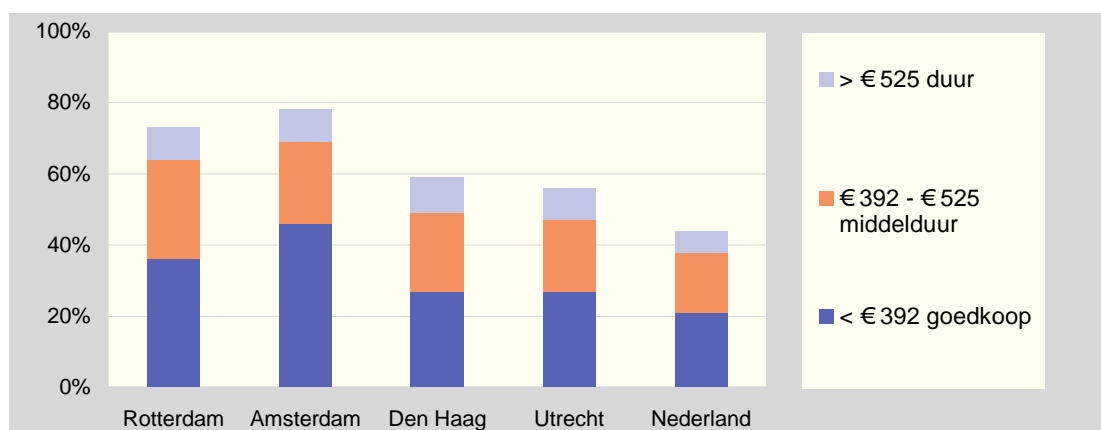
Figuur 8-28 Ontwikkeling eigen woningbezit

Bron: DGW/SYS Systeem Woningvoorraad (SYSWOV)

In alle vier grote steden is het aandeel koopwoningen sinds 1999 iets sterker gestegen dan in heel Nederland. In 2007 bestaat bijna de helft van de woningvoorraad in Utrecht uit koopwoningen. In Amsterdam is dat nog geen kwart. In Rotterdam is het aandeel koopwoningen sinds 1999 met tien procentpunten gestegen tot 28 procent in 2007.

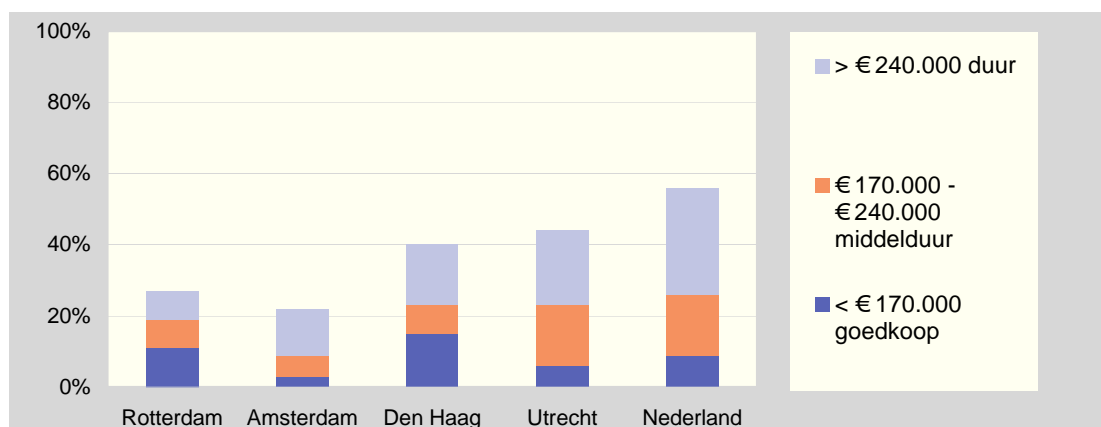
Figuur 8-29 Aandeel huurwoningen naar prijsklasse, 2006

Bron: Woononderzoek Nederland (WoON)

De Nederlandse woningvoorraad bestaat voor minder dan de helft uit huurwoningen. Van de Rotterdamse woningvoorraad bestaat ruim 70 procent uit huurwoningen, voor een groot deel in de goedkope prijsklasse tot € 392,- basishuur. Amsterdam heeft een groter aandeel huurwoningen, en daarbij ook een groter deel goedkope huurwoningen. In de andere grote steden en in heel Nederland zijn goedkope huurwoningen relatief schaars.

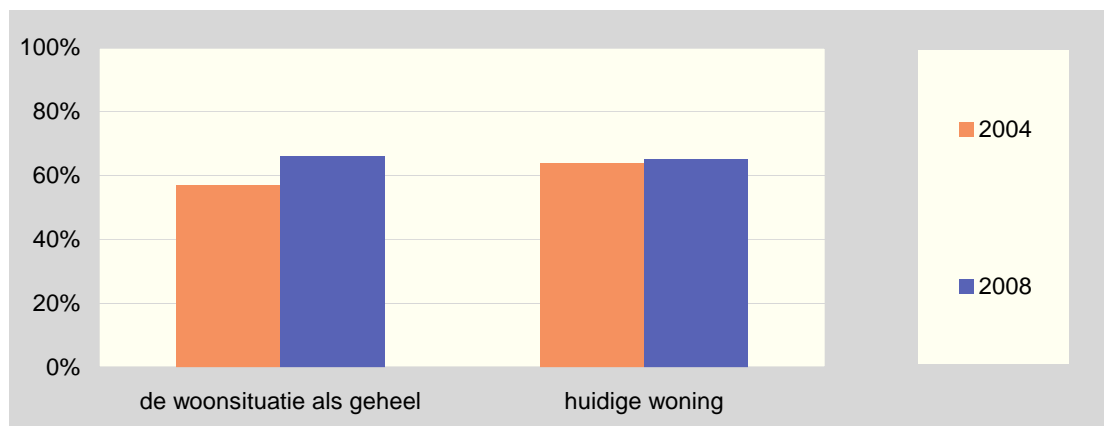
Figuur 8-30 Aandeel koopwoningen naar prijsklasse, 2006

Bron: Woononderzoek Nederland (WoON)

Rotterdam heeft vergeleken met de andere grote steden en Nederland relatief weinig duurdere koopwoningen met een aankoop prijs van meer dan € 240.000,- . Een relatief groot deel van de Rotterdamse koopwoningen zijn goedkope woningen met een aankoop prijs van € 170.000,- of minder.

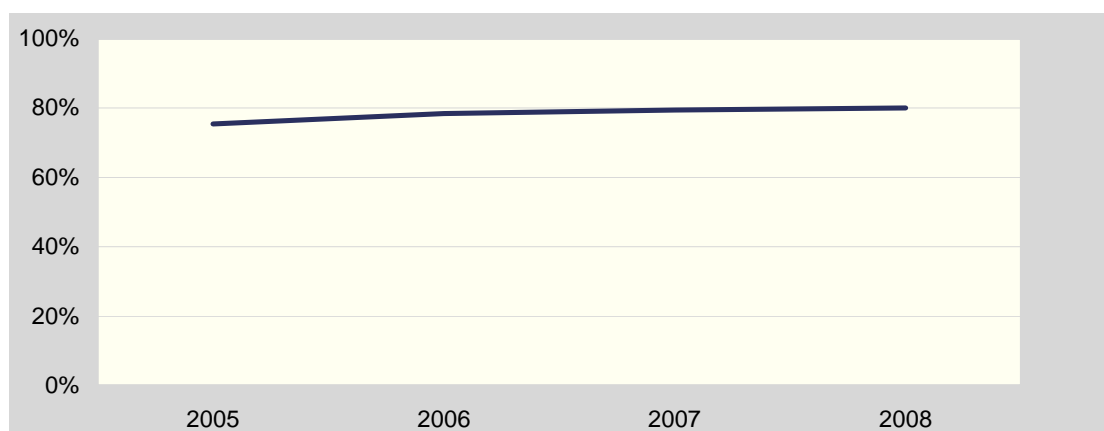
Figuur 8-31 **Tevredenheid over de woonsituatie en de huidige woning (percentage een beetje tot en met zeer tevreden)**

Bron: The SmartAgent Company, De Grote Woontest

Volgens de uitkomsten van de Grote Woontest is het aandeel Rotterdammers dat tevreden is met hun woning met 65 procent in 2008 ongeveer even hoog als in 2004. Het aandeel Rotterdamse burgers dat tevreden is met hun woonsituatie als geheel is duidelijk toegenomen. Het gaat hierbij om een totaaloordeel over alle facetten van het wonen, zoals woning, woonomgeving, voorzieningen en contacten met andere bewoners. In 2008 is 66 procent van de bewoners hierover een beetje tot zeer tevreden.

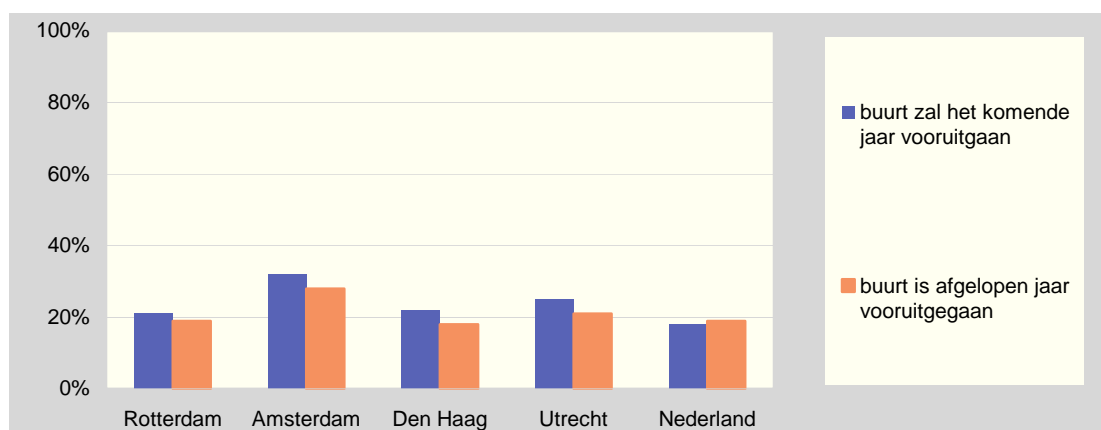
Figuur 8-32 **Percentage Rotterdammers dat (zeer) tevreden is over de eigen buurt**

Bron: Veiligheidsenquête

Het aandeel inwoners van Rotterdam dat tevreden of zeer tevreden is met de eigen buurt is in 2008 gestegen tot 80 procent.

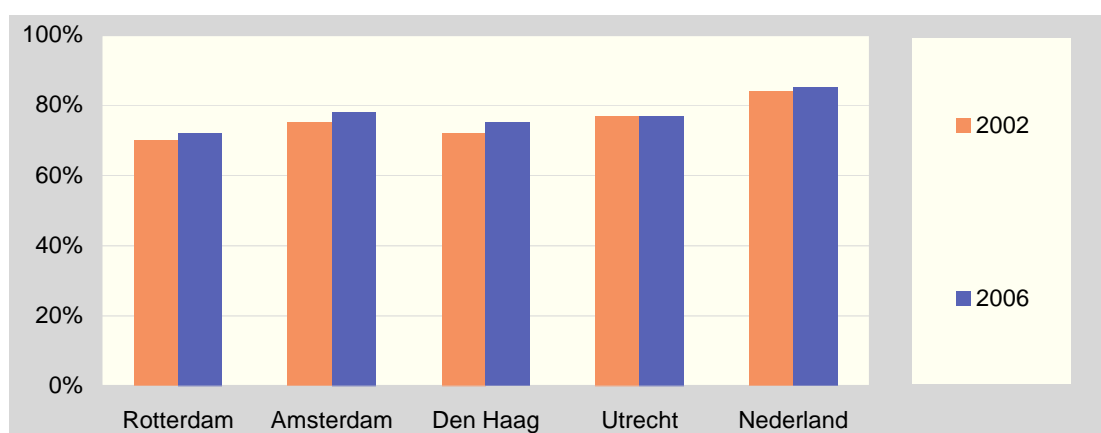
Figuur 8-33 Mening over ontwikkelingen van de buurt, 2006

Bron: Woononderzoek Nederland (WoON)

Opmerkelijk is dat de bewoners van de vier grote steden meer vertrouwen lijken te hebben in de toekomst van hun buurt dan de inwoners van Nederland. In de vier grote steden verwachten relatief meer inwoners dat hun buurt het komende jaar vooruit zal gaan. In de vier grote steden is het aandeel inwoners met een positieve toekomstverwachting ook hoger dan het aandeel inwoners dat verwacht dat hun buurt het komende jaar achteruit zal gaan. In heel Nederland is dit andersom.

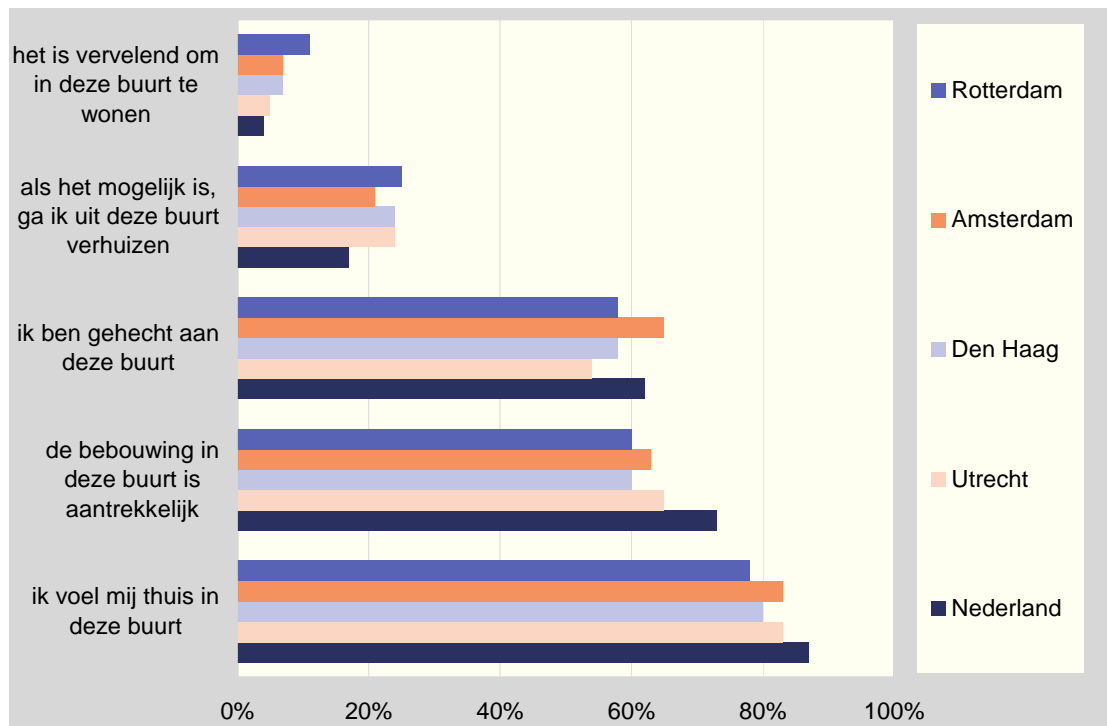
Figuur 8-34 Percentage huishoudens dat (zeer) tevreden is met de woonomgeving

Bron: Woononderzoek Nederland (WoON)

Van de Nederlandse huishoudens is 85 procent tevreden of zeer tevreden met de eigen woonomgeving. Dit aandeel is sinds 2002 nauwelijks veranderd. In de vier grote steden is het percentage huishoudens dat (zeer) tevreden is met de woonomgeving lager. In 2006 heeft Amsterdam het hoogste aandeel en Rotterdam het laagste aandeel huishoudens dat (zeer) tevreden is met de eigen woonomgeving. Ook uit deze cijfers blijkt, dat in 2006 relatief meer Rotterdammers (zeer) tevreden zijn met de woonomgeving dan in 2002.

Figuur 8-35 Oordeel over de buurt, 2006

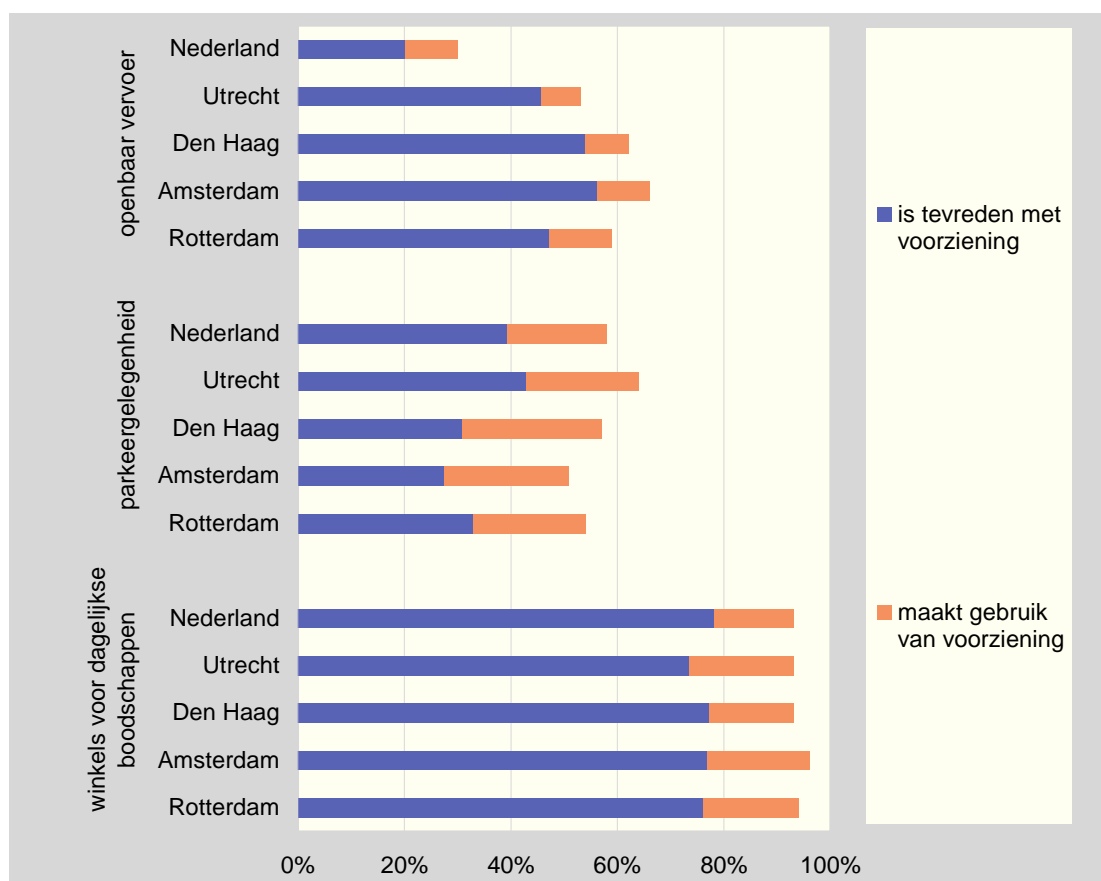

Bron: Woononderzoek Nederland (WoON)

Het aandeel Rotterdamse huishoudens, dat een positief oordeel heeft over de eigen buurt is lager dan in andere grote steden en heel Nederland.

In Rotterdam vindt een hoger aandeel huishoudens dan in andere steden de eigen buurt vervelend om in te wonen. Ook zijn meer huishoudens van plan om als dat mogelijk is naar een andere buurt verhuizen. Toch is het percentage Rotterdamse huishoudens dat gehecht is aan de eigen buurt niet bijzonder laag vergeleken met de andere grote steden en Nederland.

Figuur 8-36 Gebruik en oordeel algemene buurtvoorzieningen, 2006

Bron: Woononderzoek Nederland (WoON)

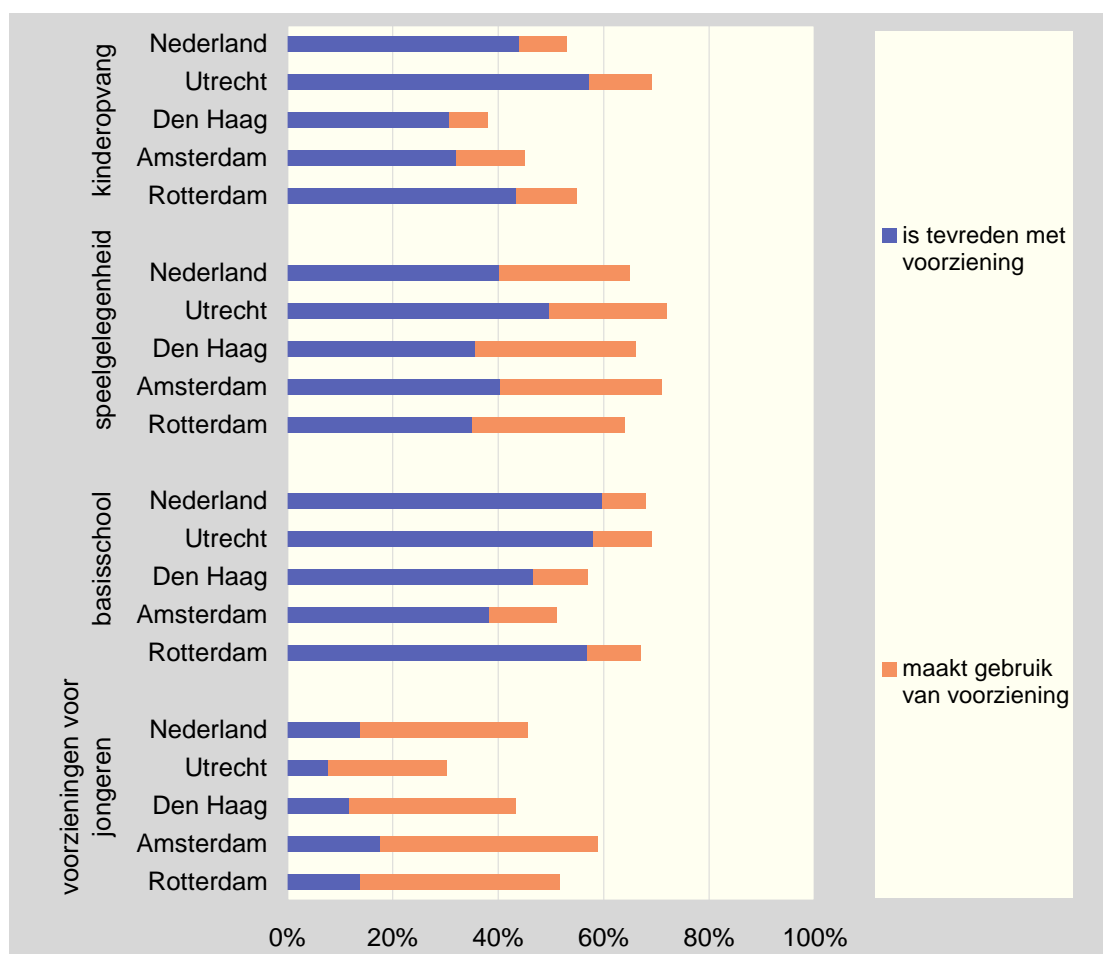
In de bovenstaande grafiek geeft de oranje staaf het percentage huishoudens aan, dat gebruik maakt van een voorziening in de buurt. Het deel van de huishoudens dat gebruik maakt van de voorziening én daar tevreden over is, is blauw gekleurd.

Bewoners van grote steden maken meer gebruik van openbaar vervoer in de buurt dan inwoners van Nederland. Het percentage Rotterdamse huishoudens dat gebruik maakt van het openbaar vervoer is 60 procent, iets minder dan het percentage Haagse en Amsterdamse huishoudens. Ook zijn iets minder Rotterdamse huishoudens tevreden over het openbaar vervoer.

Inwoners van Utrecht maken relatief het meest gebruik van parkeergelegenheid in de eigen buurt. Rotterdamse huishoudens maken voor iets meer dan de helft gebruik van parkeergelegenheid in de buurt. Het merendeel van de gebruikers is tevreden over de parkeergelegenheid in de buurt.

De meeste huishoudens maken gebruik van winkels in de buurt voor de dagelijkse boodschappen. Er zijn geen grote verschillen naar woonplaats. Van de Rotterdamse huishoudens is driekwart tevreden met de buurtwinkels voor dagelijkse boodschappen.

Figuur 8-37 Gebruik en oordeel van voorzieningen voor kinderen en jongeren, 2006

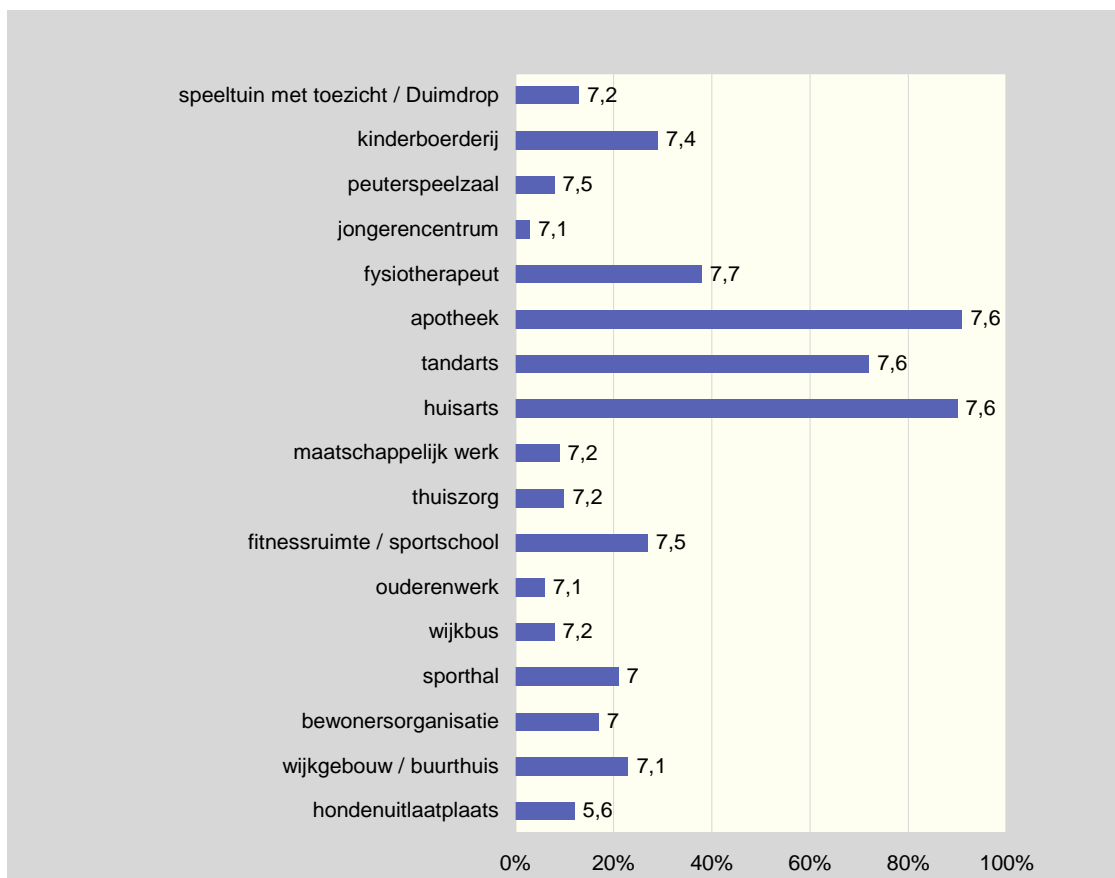

Bron: Woononderzoek Nederland (WoON)

In de bovenstaande grafiek geeft de totale, oranje balk aan welk aandeel van de bevolking gebruik maakt van een voorziening. De blauwe balk geeft aan, welk aandeel van de bevolking gebruik maakt van de voorziening én tevreden is met de voorziening.

In Rotterdam maken meer huishoudens met kinderen gebruik van kinderopvang dan in Den Haag en Amsterdam. Een vrij groot deel van deze gebruikers is daarover (zeer) tevreden. Het gebruik van en de tevredenheid met speelgelegenheid voor kinderen in de buurt is in Rotterdam relatief laag. Tweederde van de Rotterdamse huishoudens met kinderen heeft kinderen die in de eigen buurt naar de basisschool gaan en een groot deel daarvan is daar tevreden over. Deze percentages zijn hoger dan die van Amsterdam en Den Haag en vergelijkbaar met de cijfers voor heel Nederland. Opvallend is, dat het gebruik van jongerenvoorzieningen in Amsterdam en Rotterdam hoger is dan in de andere grote steden en heel Nederland. De tevredenheid met jongerenvoorzieningen is in het algemeen laag.

Figuur 8-38 Gebruik en waardering van voorzieningen (zorgvoorzieningen, kinderopvang, peuterspeelzalen etc.) in en rondom de eigen buurt, 2009

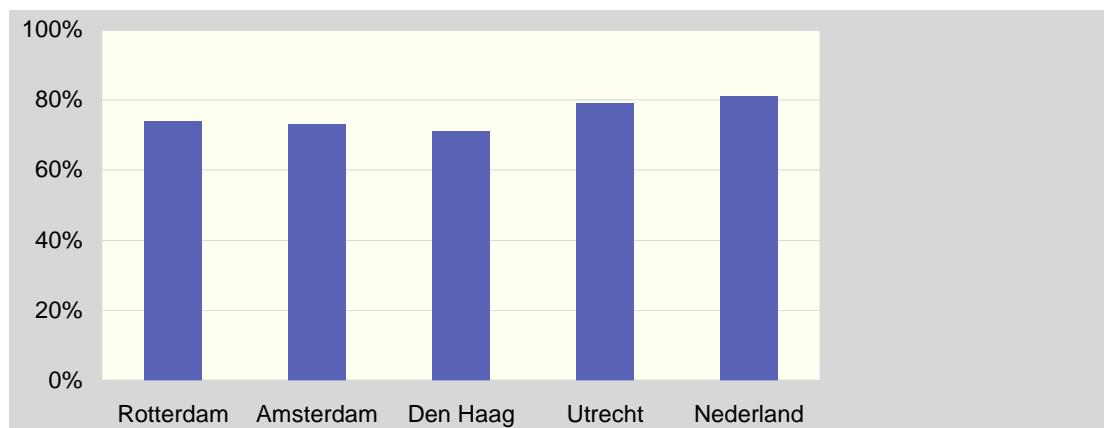

Bron: Omnibusenquête

De voorzieningen in de buurt, waar relatief de meeste Rotterdammers gebruik van maken, zijn medische voorzieningen als huisarts, tandarts, apotheek en fysiotherapeut. Veel voorzieningen zijn voor een speciale doelgroep, zoals speeltuin, hondenuitlaatplaats, peuterspeelzaal, ouderenwerk en jongerencentrum. Deze worden dan ook minder gebruikt. Alle voorzieningen in de buurt worden ruim voldoende beoordeeld, behalve de hondenuitlaatplaats.

Bij een berekening naar de hoeveelheid groen in de stad, zijn alle soorten groen, zoals openbaar groen, sportvelden, begraafplaatsen, grond met een agrarische functie daarin meegenomen.

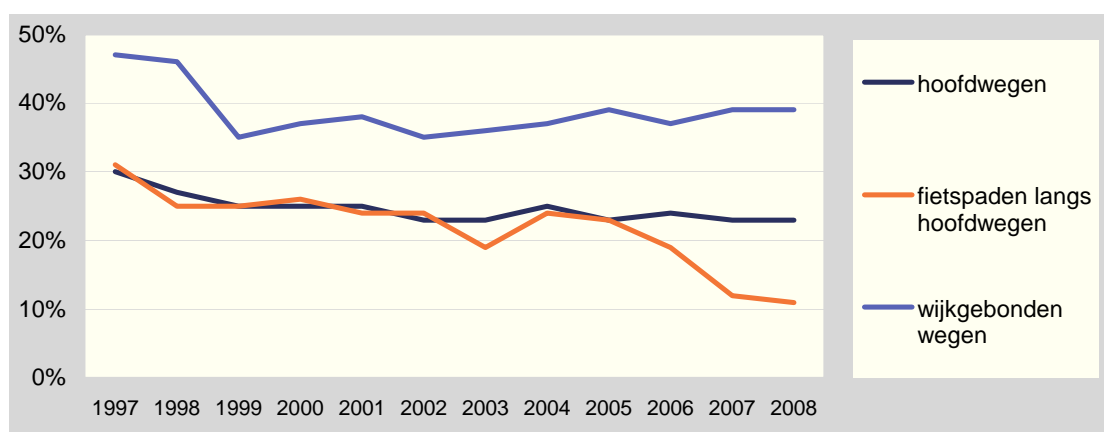
Figuur 8-39 Tevredenheid met groen in de buurt, 2006

Bron: Woononderzoek Nederland (WoON)

Driekwart van de Rotterdamse huishoudens is tevreden of zeer tevreden met het groen in de buurt. Dit percentage is vergelijkbaar met het Amsterdamse percentage, en ligt tussen dat van Den Haag en Utrecht in. Van de Nederlandse huishoudens is ruim 80 procent tevreden met het groen in de buurt.

Figuur 8-40 Aandeel hoofdwegen, fietspaden en wijkgebonden wegen in slechte conditie (eind van het jaar)

Bron: Gemeentewerken Rotterdam

Aan het eind van ieder jaar inventariseert Gemeentewerken de staat van onderhoud van wegen en fietspaden in de stad. Het onderhoud van hoofdwegen en naastgelegen fietspaden valt onder verantwoordelijkheid van de gemeente met een prestatie-indicator van maximaal 25 procent in slechte conditie. Het onderhoud aan wijkgebonden wegen valt onder de deelgemeenten. Eind 2008 is de toestand van wegen en fietspaden in Rotterdam vrijwel gelijk aan die aan het eind van 2007. Het aandeel wijkgebonden wegen dat in slechte conditie verkeert is met bijna 40 procent het hoogst. Het aandeel hoofdwegen en fietspaden langs hoofdwegen in een slechte conditie valt met respectievelijk 23 procent en 11 procent binnen de norm.

Figuur 8-41 Imago van de stad: oordeel van Rotterdammers over aantrekkelijkheid van de stad: percentage helemaal mee eens, 2009

Bron: Omnibusenquête

De meeste Rotterdammers zijn het eens met de stelling dat het prettig wonen is in Rotterdam. Ook zijn er maar weinigen die beaamen dat zij liever in een andere stad zouden willen wonen. Er zijn kleine wijzigingen in beantwoording van deze vragen over de aantrekkelijkheid van Rotterdam ten opzichte van vorig jaar: De mening dat Rotterdam een stad is met veel groen, een schone stad is, en een stad met een internationaal karakter wordt door een iets meer inwoners gedeeld. Op uitgaansgebied vinden iets minder Rotterdammers de stad aantrekkelijk. Een kleiner aandeel inwoners dan vorig jaar is het eens met de stellingen dat Rotterdam een aantrekkelijk centrum heeft, dat het een stad is met veel culturele mogelijkheden en veel uitgaansgelegenheden. Ondanks het Jongerenjaar 2009 is een kleiner deel van de Rotterdammers het eens met de stelling dat Rotterdam een aantrekkelijke stad is voor jongeren. Het aandeel Rotterdammers dat de stad gezinsvriendelijk vindt, is gelijk gebleven.

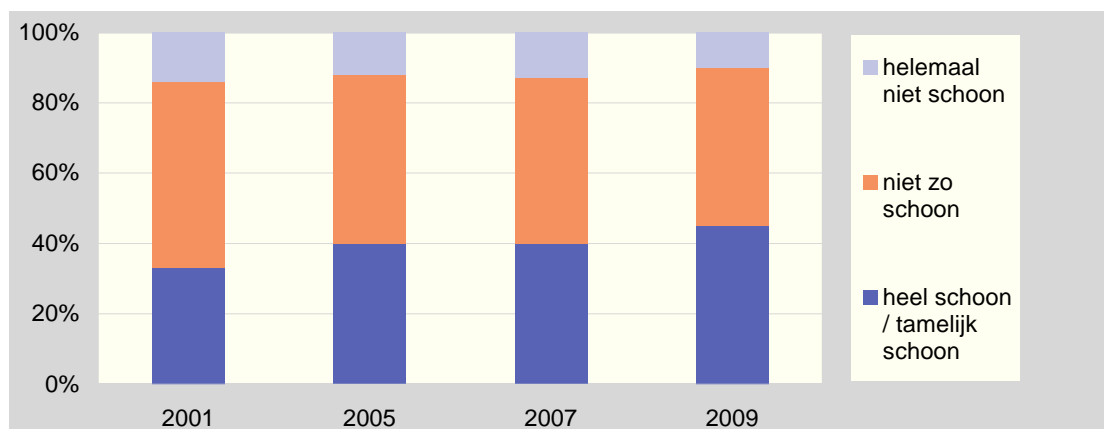
8.3 Schoon

Het streven voor Rotterdam is een schone en goed onderhouden buitenruimte. Dit draagt bij aan:

- een aantrekkelijke woonstad;
- een aantrekkelijke vestigingsplaats voor bedrijven;
- een aantrekkelijke stad voor bezoekers. Daarnaast wordt met het werkterrein Schoon ingezet op het creëren van diverse vormen van (tijdelijke) banen in de stad.

Het werkterrein Schoon omvat de reeks activiteiten op het gebied van het schoonhouden van de stad, het inzamelen en verwerken van afval, het werk bieden aan moeilijk bemiddelbare Rotterdammers, en het toezicht houden en handhaven van de spelregels op dit terrein. 'Schoon en heel op straat' staat op de tweede plaats in een lijst van punten die volgens Rotterdammers belangrijk zijn om aan te pakken,⁴ wat duidelijk aangeeft dat een hoog niveau 'schoon' kan bijdragen aan de aantrekkelijkheid van de stad.

Figuur 8-42 Oordeel Rotterdammers over de mate van schoon van Rotterdam

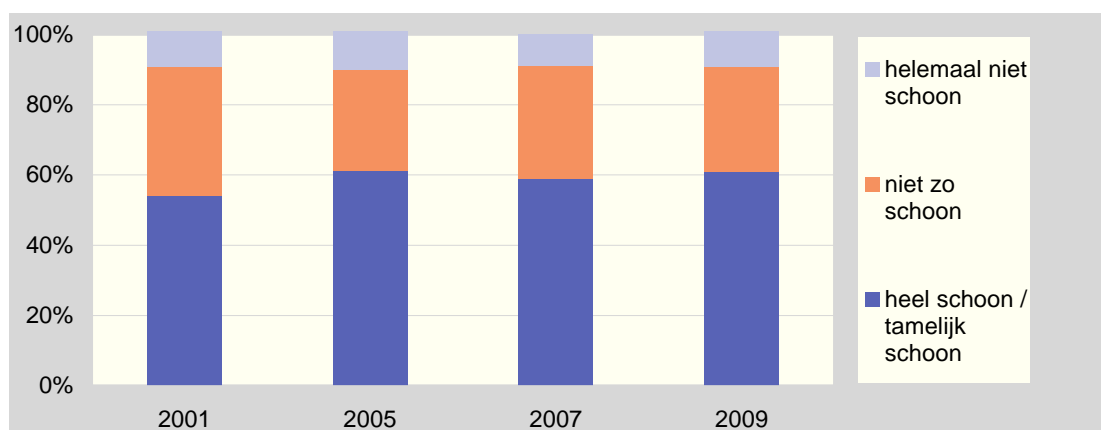

Bron: Omnibusenquête

Van de Rotterdammers oordeelt 45 procent dat Rotterdam tamelijk of heel schoon is. Dit is net zo hoog als in 2008 en wat hoger dan eerdere jaren. Eén op de tien Rotterdammers vindt de stad helemaal niet schoon.

⁴ Omnibusenquête

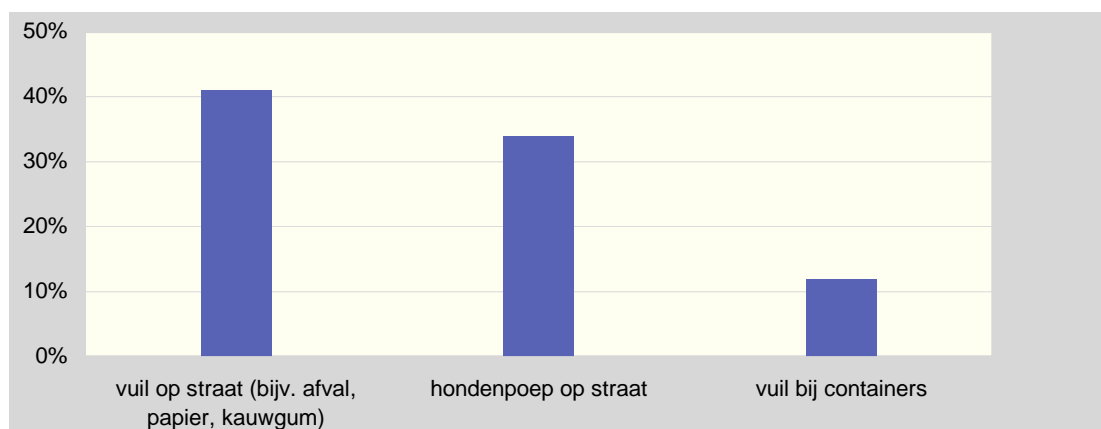
Figuur 8-43 Oordeel Rotterdammers over de mate van schoon van de eigen buurt

Bron: Omnibusenquête

Het percentage Rotterdammers dat de eigen buurt positief beoordeelt op het aspect 'schoon' ligt hoger dan het aandeel Rotterdammers dat de stad als geheel schoon vindt. Dit aandeel schommelt de laatste jaren rond de 60 procent. Het percentage inwoners dat de eigen buurt helemaal niet schoon vindt, is even hoog als het aandeel inwoners dat de hele stad vies vindt (10 procent).

Figuur 8-44 Top 3 grootste ergernissen wat betreft schoon van stad en buurt, 2009

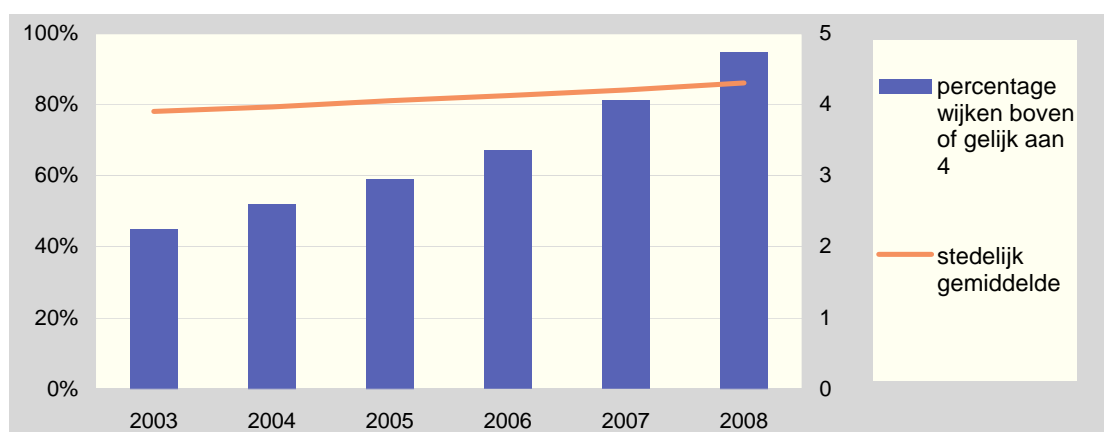

Bron: Omnibusenquête

De beantwoording van deze open vraag levert al jaren dezelfde top drie van grootste ergernissen als het gaat om een schone buurt of stad. 'Vuil op straat' de meest genoemde en ook meest algemene ergernis. Iets meer dan 40 procent van de Rotterdammers ergert zich aan vuil op straat. Daarna is de meest genoemde ergernis hondenpoep op straat. Met de komst van ondergrondse vuilcontainers, is de ergernis 'vuil bij containers' geïntroduceerd, deze staat op de derde plaats.

Om meer objectief te beoordelen hoe schoon de buitenruimte in de stad is, wordt door de Rotteb gewerkt met een productnormering. Er is een norm vastgesteld die varieert van 1 (zeer vuil) tot 5 (zeer schoon). Het streven van het college is dat het gemiddeld schoonniveau in Rotterdam structureel 4 of hoger is en dat in 2010 minimaal 65 van de 75 wijken (85 procent) gemiddeld 4 of hoger scoren.

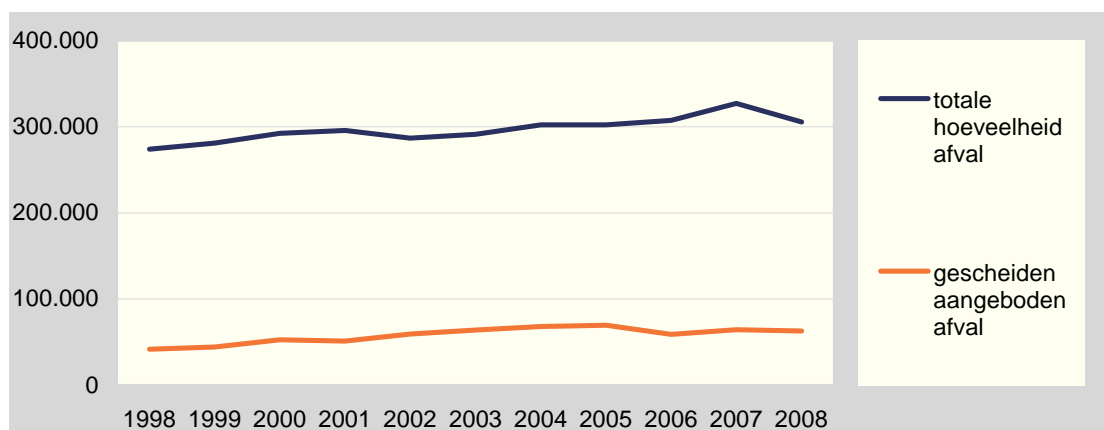
Figuur 8-45 Productnormering schoon: percentage wijken boven de 4 en stedelijk gemiddelde

Bron: Roteb

Het stedelijk gemiddelde van de productnormering 'schoon' is sinds 2005 boven het niveau 4 en is in 2008 met een 4,3 weer iets gestegen. In 2008 heeft 95 procent van de wijken een gemiddelde score van 4 of hoger. Dit betekent dat de collegenorm in 2008 al wordt gehaald.

Figuur 8-46 Hoeveelheid huishoudelijk afval en gescheiden ingezameld huishoudelijk afval in tonnen

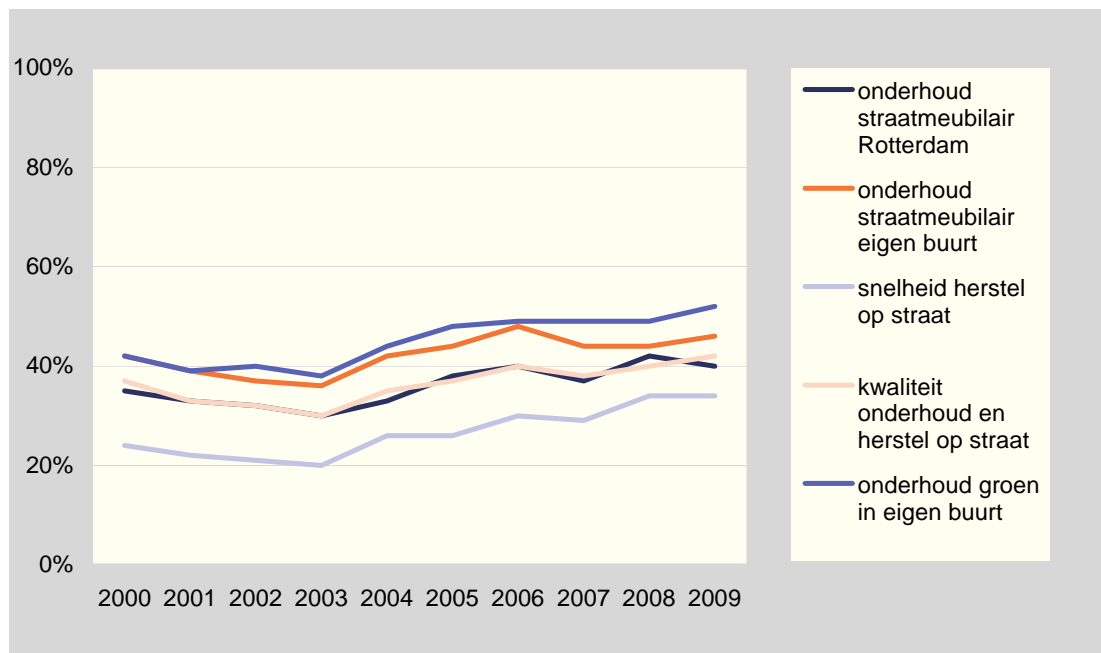
Bron: Roteb

De totale hoeveelheid afval die geproduceerd is door de Rotterdamse burgers is in 2008 ruim 305.000 ton. Dit omvat alle afval, dus niet alleen huishoudelijk afval, maar ook grof vuil, glas, textiel, wit- en bruingoed, chemisch afval en overig afval. Sinds 2006 wordt groente-, fruit- en tuinafval in Rotterdam niet meer gescheiden van het overig huishoudelijk afval wordt ingezameld. Sindsdien is het percentage gescheiden afval wat lager dan eerdere jaren. In 2008 is dit 21 procent. De totale hoeveelheid afval is in 2008 lager dan in 2007.

8.4 Openbare werken

Tot het werkterrein van openbare werken behoort het beheer en onderhoud van de hoofd- en verzamelwegen, kades, bruggen en tunnels, riolering, openbare verlichting en dergelijke. Hiermee wordt een belangrijke bijdrage geleverd aan de leefbaarheid van de stad. De gemeente wil de kwaliteit van straten, pleinen, parken en singels verder verhogen.

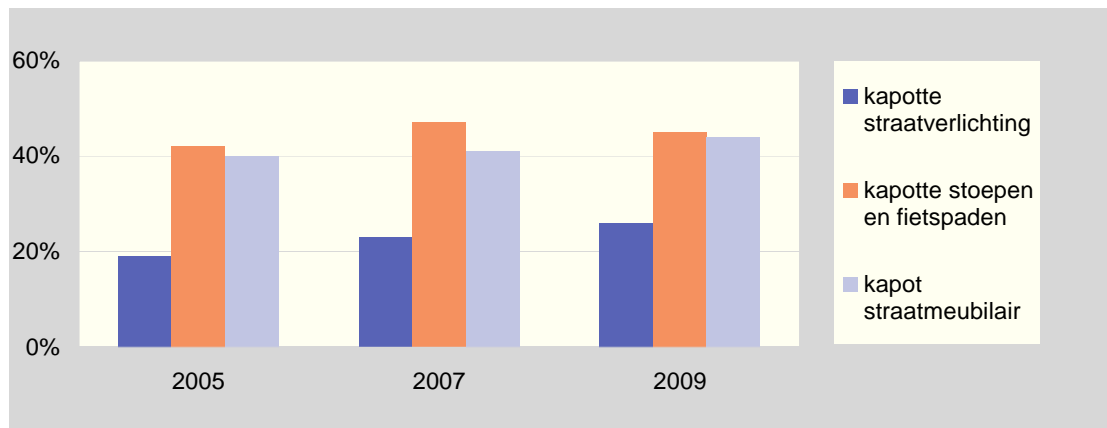
Figuur 8-47 Percentage Rotterdammers dat onderhoud en het herstel van schade in de openbare ruimte goed beoordeelt

Bron: Omnibusenquête

De positieve trend in de afgelopen jaren, dat een groter aandeel Rotterdammers positief oordeelt over het onderhoud en herstel van schade in de openbare ruimte is ook in 2009 gehandhaafd. In 2009 zijn nog meer Rotterdammers dan voorheen tevreden over het onderhoud aan groen en straatmeubilair in de eigen buurt en over de kwaliteit van het straatonderhoud. Alleen het onderhoud van het straatmeubilair in heel Rotterdam wordt in 2009 door relatief minder burgers goed beoordeeld dan in 2008. Het aandeel burgers dat de snelheid van herstel van de straat goed vindt, is in 2009 ongeveer gelijk aan 2008.

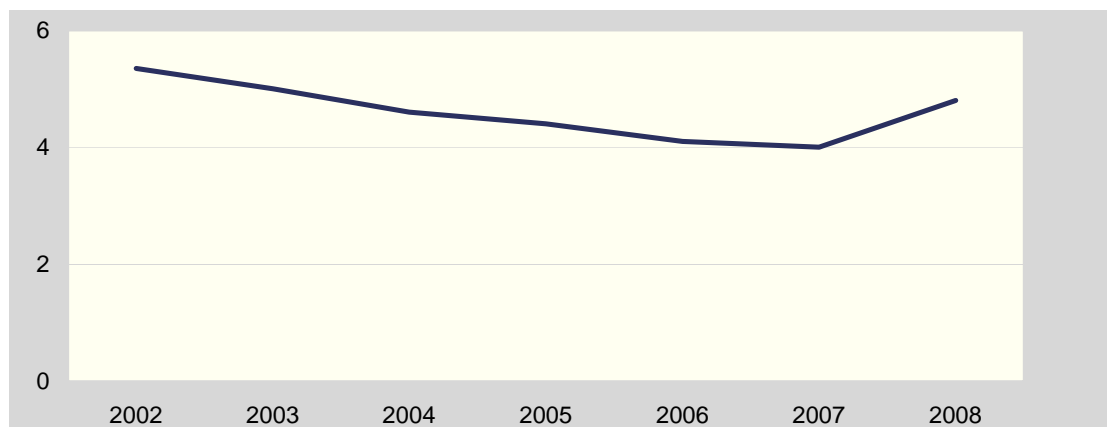
Figuur 8-48 Percentage Rotterdammers dat vindt dat kapotte straatverlichting, kapotte stoepen en fietspaden en kapot straatmeubilair vaak voorkomt in de eigen buurt

Bron: Omnibusenquête

Steeds meer Rotterdammers vinden dat de straatverlichting en het straatmeubilair vaak kapot is. Het aandeel inwoners dat vindt dat de stoepen en fietspaden vaak kapot zijn, is in 2009 wat lager dan in voorgaande jaren.

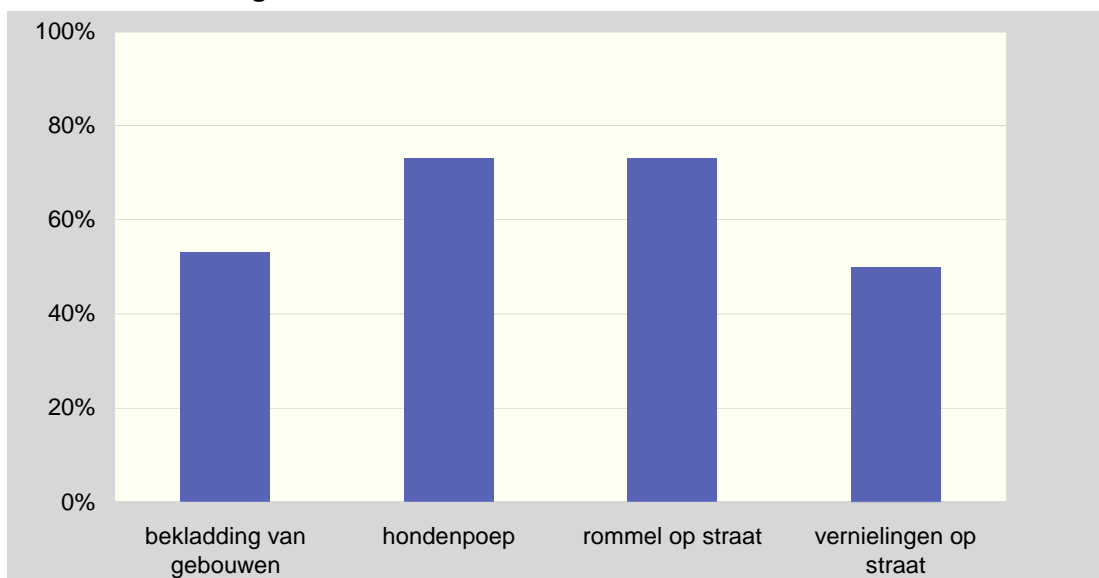
Figuur 8-49 Kengetal verloedering

Bron: Veiligheidsenquête

Als het kengetal verloedering daalt, wil dat zeggen dat de verloedering volgens de Rotterdammers minder wordt. Dit kengetal is gebaseerd op de mening van burgers over een viertal stellingen. Het kengetal daalde tot en met 2007, maar is in 2008 gestegen. Dit kan te maken hebben met een andere werkwijze bij de enquête.

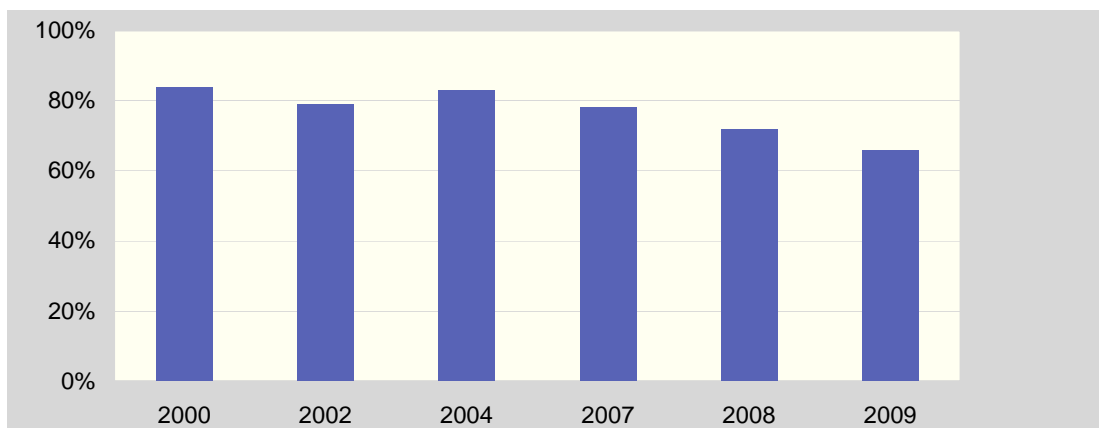
Figuur 8-50 Aandeel Rotterdammers dat vindt dat verschillende aspecten van verloedering soms of vaak vóórkomt

Bron: Veiligheidsenquête

Van de verschillende aspecten waaruit het kengetal verloedering is opgebouwd, zijn hondenpoep en rommel op straat de twee aspecten, waar het hoogste aandeel Rotterdammers van vindt dat dit soms of vaak voorkomt.

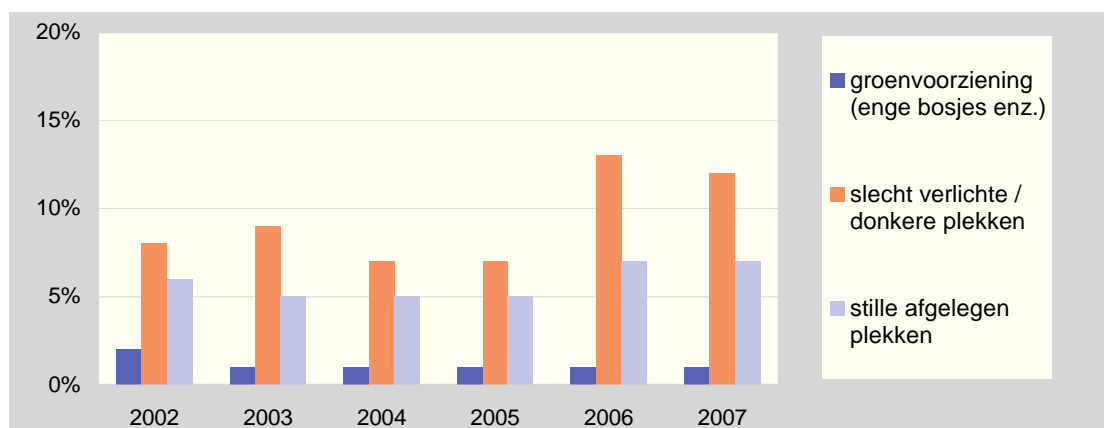
Figuur 8-51 Percentage Rotterdammers dat (zeer) tevreden is over de straatverlichting in de eigen buurt

Bron: Omnibusenquête

Het aandeel inwoners dat tevreden of zeer tevreden is met de straatverlichting in de eigen buurt daalt de laatste jaren. In 2009 is tweederde van de Rotterdammers hierover tevreden.

Figuur 8-52 Percentage Rotterdammers dat zich onveilig voelt in de eigen buurt naar omgevingskenmerk

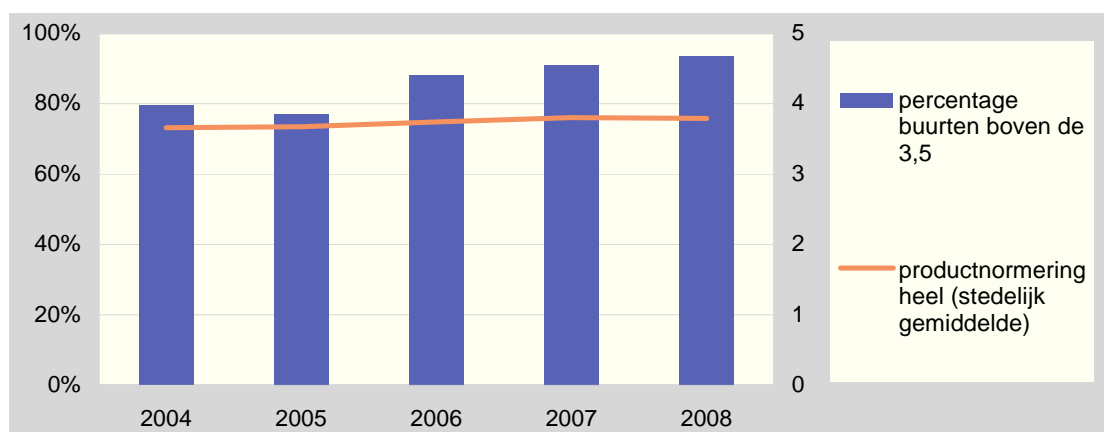

Bron: Veiligheidsenquête

Slechts 1 procent van de Rotterdammers voelt zich soms onveilig in de eigen buurt door de aanwezigheid van enge bosjes of andere groenvoorzieningen. Het aandeel Rotterdammers dat zich onveilig voelt door de aanwezigheid van stille, afgelegen plekken of door slecht verlichte / donkere plekken is in 2007 vergelijkbaar met 2006.

B&W hebben als beoogd resultaat voor 2010 gesteld, dat alle wijken van Rotterdam een gemiddelde score van 3,5 hebben op de productnormering 'heel'.

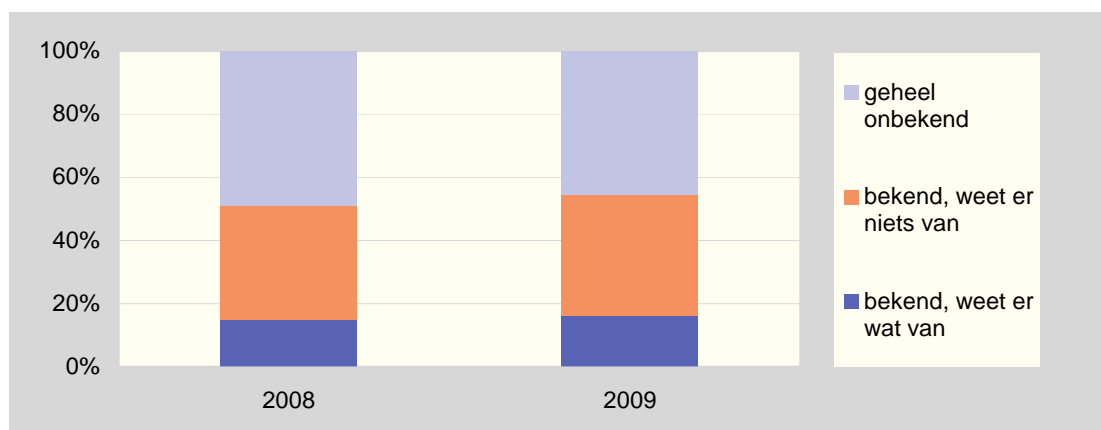
Figuur 8-53 Productnormering heel: aandeel wijken met een gemiddelde score van 3,5 of hoger en stedelijk gemiddelde

Bron: Gemeentewerken

Het percentage wijken met een gemiddelde score van 3,5 of hoger op de productnormering 'heel' stijgt sinds 2005 en is in 2008 94 procent. Dit is nog net onder de Collegedoelstelling. Het stedelijk gemiddelde ligt sinds 2004 al boven de 3,5. In 2008 is dit net als in 2007 3,8.

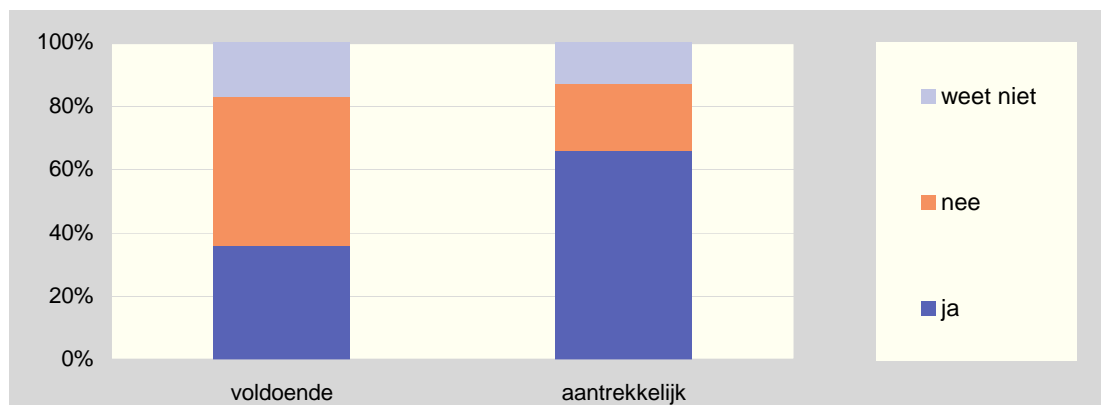
Figuur 8-54 Aandeel Rotterdammers dat het Groenjaar 2008 kent

Bron: Omnibusenquête

Begin 2008 bij de start van het Groenjaar in Rotterdam had iets meer dan de helft van de Rotterdammers in de leeftijd van 16 tot 85 jaar daar wel eens van gehoord. Begin 2009 is het aandeel Rotterdammers dat het Groenjaar kent gestegen van 51 naar 55 procent. Begin 2008 was bijna de helft van de Rotterdamse burgers van plan mee te doen aan een activiteit in het kader van het Groenjaar. Bij veel inwoners is het bij voornemens gebleven: begin 2009 zegt slechts 5 procent van de Rotterdammers dat ze hebben meegedaan aan een activiteit in het kader van het Groenjaar,

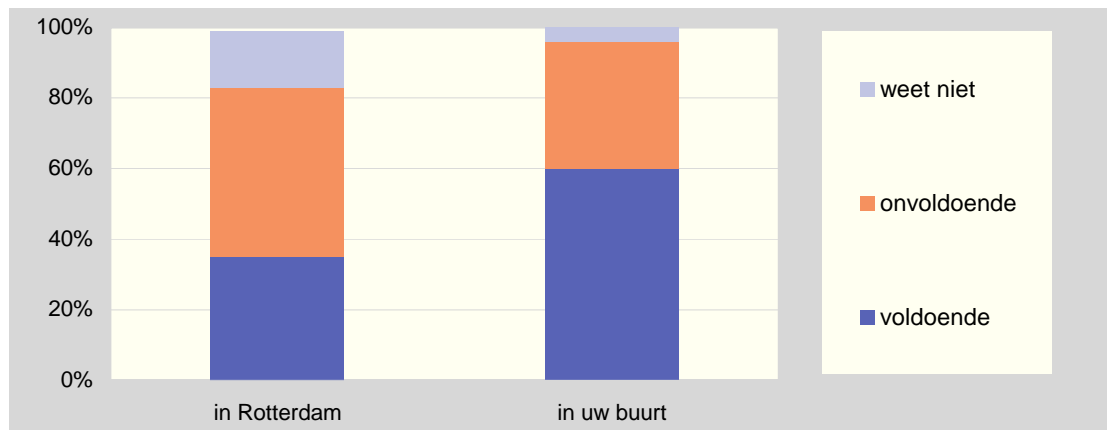
Figuur 8-55 Mening over “groene gebieden” in Rotterdam, 2009

Bron: Omnibusenquête

Eén op de drie Rotterdammers vindt dat er voldoende groene gebieden zijn in Rotterdam. Over de kwaliteit van de groene gebieden zijn meer Rotterdammers tevreden: Tweederde van de bevolking vindt de groene gebieden van Rotterdam aantrekkelijk.

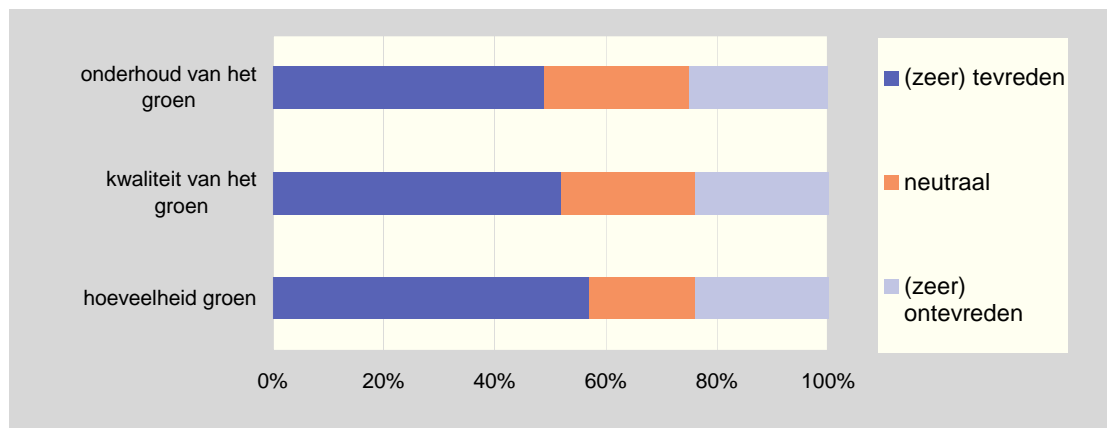
Figuur 8-56 Mening over de hoeveelheid bomen in Rotterdam en in de buurt, 2009

Bron: Omibussenquête

Zestig procent van de inwoners van Rotterdam vindt dat er in de eigen buurt voldoende bomen staan. Veel minder Rotterdammers vinden dat er in de stad als geheel voldoende bomen staan. Bijna de helft van de inwoners zou meer bomen in de stad willen zien.

Figuur 8-57 Tevredenheid met groen in de buurt, 2009

Bron: Omibussenquête

De meningen over de groengebieden in Rotterdam zijn verdeeld. De helft tot ruim de helft van de inwoners van Rotterdam is tevreden over de hoeveelheid, de kwaliteit en het onderhoud van groengebieden in de stad, een kwart van de inwoners is hierover ontevreden.

9 Economie

De pijler Economie betreft de economische activiteiten in de stad. Het economisch beleid van de gemeente Rotterdam heeft als speerpunten:

- het haven- en industrieel complex (HIC);
- het medisch- en zorgcluster;
- het creatieve cluster inclusief vrijetijdseconomie.

Meer werkgelegenheid, een positief ondernemersklimaat en meer welvaart staan centraal in het Collegeprogramma 2006-2010. Randvoorwaarde bij deze doelstellingen is dat de milieukwaliteit per saldo niet verslechtert en waar mogelijk verbetert. Als partner van het Clinton Climate Initiative, een alliantie van veertig wereldsteden die de strijd aangaan tegen klimaatverandering, wil Rotterdam in 2025 vijftig procent minder CO₂-uitstoot ten opzichte van 1990. Een deel van de prioriteiten die past bij het beleidsveld economie, komen ook bij andere beleidsvelden aan de orde, zoals veilig ondernemen en het stimuleren van werkgelegenheid.

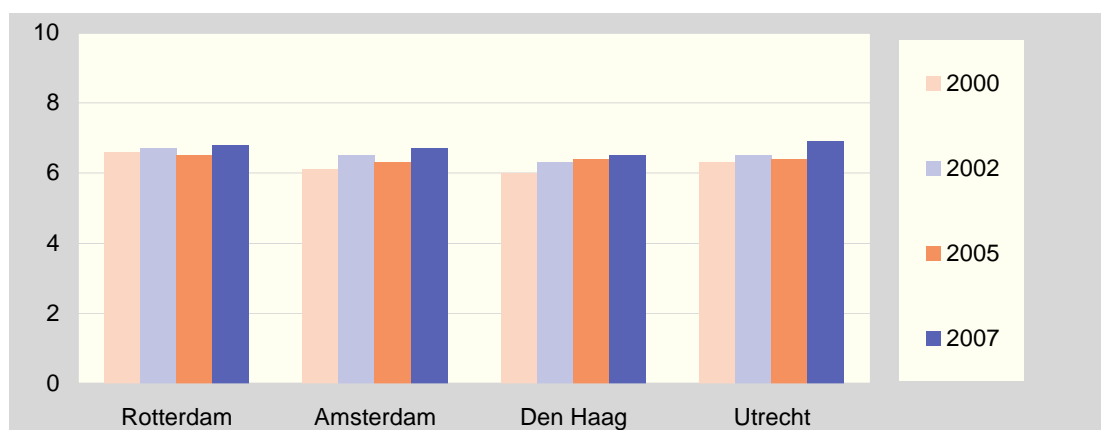
Naar aanleiding van de economische crisis heeft het Rotterdamse College aanvullend beleid geformuleerd. Eén onderdeel van het zespunten plan is het aanjagen van de Rotterdamse economie. Richtinggevend zijn daarbij de waarden duurzaamheid, kennis en innovatie en een aantrekkelijk woon- en werkklimaat. Maatregelen zijn gericht op het ondersteunen van ondernemers door verlenging van de subsidieregeling economische kansenzones en door borgstelling en het gericht voorlichten van ondernemers over voor hun bestaande regelingen enzovoort. Ook wil het College versneld investeren in energiebesparende maatregelen en innovaties in de zorg ondersteunen. Twee andere punten zijn gericht op het stimuleren van de bouwproductie, door versneld te investeren in infrastructuur en eigen vastgoed en door de ontwikkeling van projecten te stimuleren met grondaankopen.

9.1 Economie en haven

Hieronder worden eerst het oordeel over het Rotterdamse ondernemersklimaat, ontwikkelingen in de Rotterdamse economie en de werkgelegenheid beschreven. Daarna volgt een deel over de ontwikkeling van de haven.

In de benchmark Gemeentelijk Ondernemingsklimaat, uitgevoerd in opdracht van het Ministerie van Economische Zaken, staan rapportcijfers opgenomen die ondernemers geven voor het ondernemingsklimaat in hun stad.

Figuur 9-1 Oordeel van ondernemers over ondernemingsklimaat (rapportcijfer)

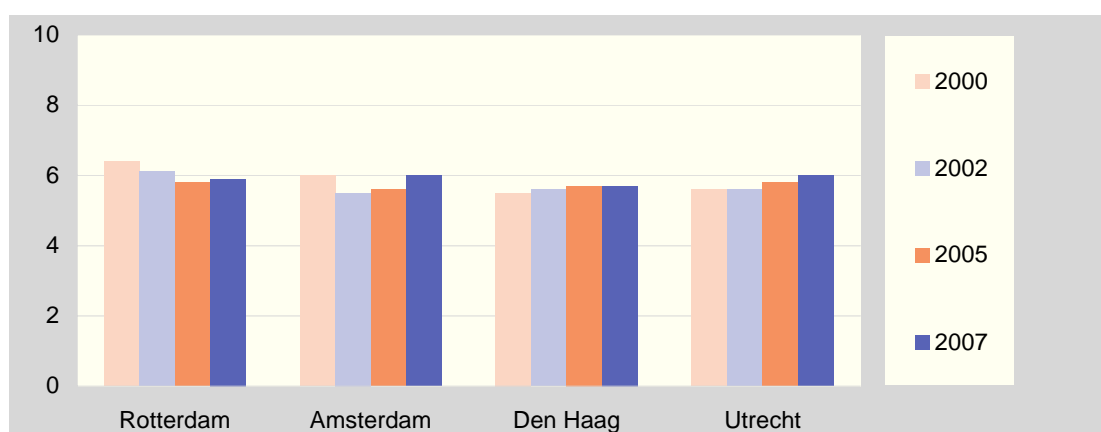
Bron: Benchmark gemeentelijk ondernemingsklimaat

Het algemeen oordeel van ondernemers uitgedrukt in een rapportcijfer is in vrijwel alle steden in 2007 toegenomen. Ook in Rotterdam en de andere drie grote steden is dit het geval. De ondernemers geven Rotterdam met een 6,8 een ruime voldoende. In 2005 kreeg Rotterdam nog het hoogste cijfer van de vier grote steden, maar deze positie heeft zij verloren. Utrecht scoort nu ongeveer even hoog met een 6,9.

In de benchmark wordt ook een samengesteld eindcijfer van het gemeentelijk ondernemingsklimaat berekend. Dit is voor Rotterdam evenals voor de andere drie grote steden een 6,3.

In de benchmark staat beschreven, welke elementen het meest bepalend zijn voor het algemene eindoordeel van de ondernemers. In Rotterdam zijn dat: verkeer en parkeren, ruimtelijk beleid, de gemeentelijke organisatie van het economische beleid, veiligheid en de gemeentelijke dienst- en vergunningsverlening. Rotterdam krijgt met het rapportcijfer 7,1 een ruim voldoende voor bereikbaarheid met de auto. De bereikbaarheid met het openbaar vervoer is in 2007 iets hoger beoordeeld dan in 2005 en krijgt een 6,6. Het rapportcijfer voor veiligheid is gestegen van 6,1 in 2005 naar 6,5 in 2007.

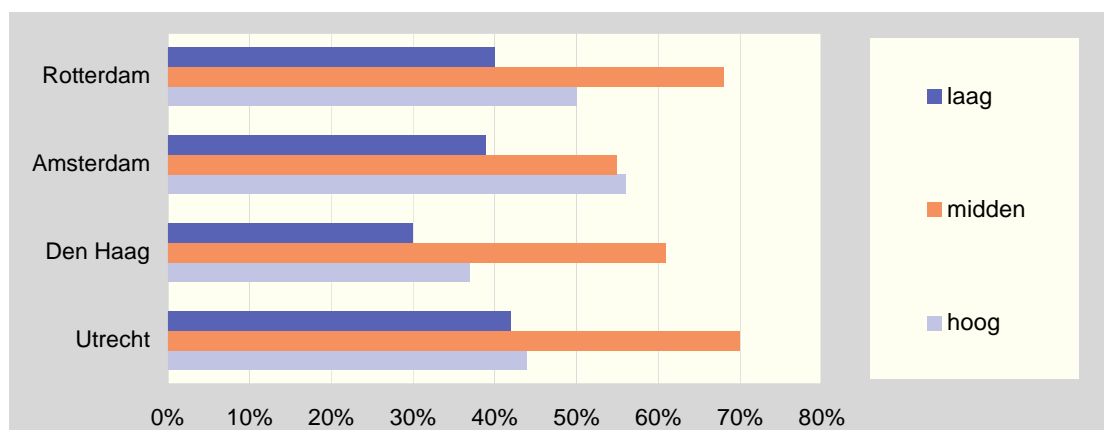
Figuur 9-2 Oordeel kwaliteit dienstverlening van de gemeente (rapportcijfer)

Bron: Benchmark gemeentelijk ondernemingsklimaat

Het oordeel over de kwaliteit van de gemeentelijke dienstverlening door ondernemers in Rotterdam was in 2000 en 2003 hoger dan in de andere steden. Rotterdam had in 2005 nog samen met Utrecht het hoogste rapportcijfer voor gemeentelijke dienstverlening van de vier grote steden. In 2007 is dit rapportcijfer in de andere grote steden ten opzichte van 2005 echter sterker gestegen, zodat Rotterdam met een 5,9 op de derde plaats staat.

Figuur 9-3 Opleidingsniveau waarbij problemen worden ervaren bij het invullen van een vacature, 2007

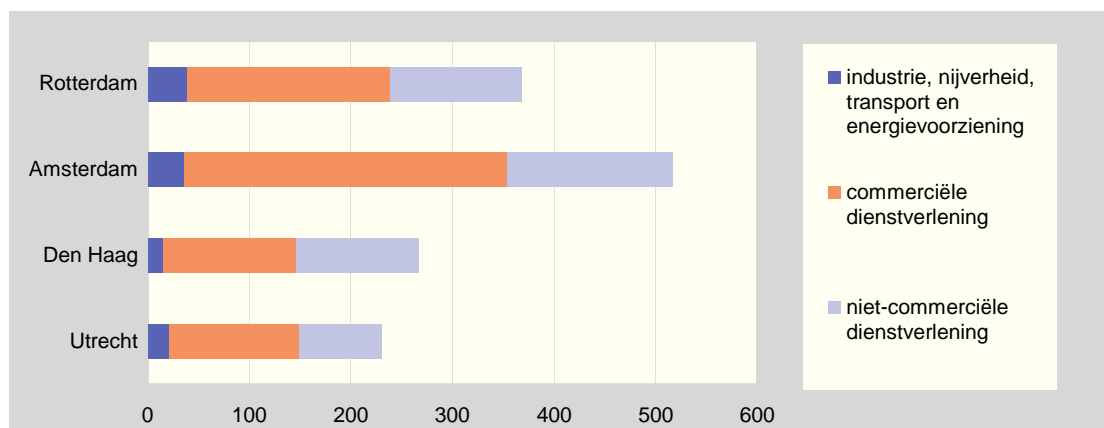

Bron: Benchmark gemeentelijk ondernemingsklimaat

Rotterdam had in 2007 meer dan andere grote steden problemen met het invullen van vacatures.⁵

Onderscheiden naar functieniveau ervaren relatief veel ondernemers in Rotterdam problemen met het invullen van vacatures op middenniveau. Ook het aantrekken van laag geschoold personeel is in Rotterdam moeilijker geworden. In 2005 had minder dan twintig procent van de ondernemers hier problemen mee, in 2007 is dit aandeel gestegen naar veertig procent. De helft van de ondernemers heeft moeite met het vinden van hoog geschoold personeel.

Figuur 9-4 Aantal banen van werknemers naar sector x 1.000 december 2007

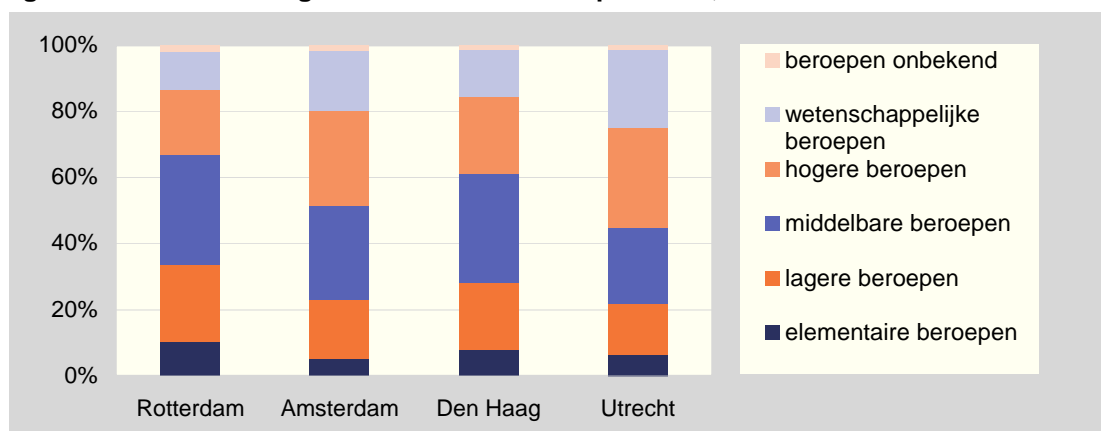

Bron: CBS Statline

⁵ Benchmark ondernemingsklimaat 2007

De werkgelegenheid in Rotterdam is kleiner dan die in Amsterdam, maar groter dan in Den Haag en Utrecht. In Rotterdam zijn relatief veel banen in de industrie, nijverheid, transport en energievoorziening.

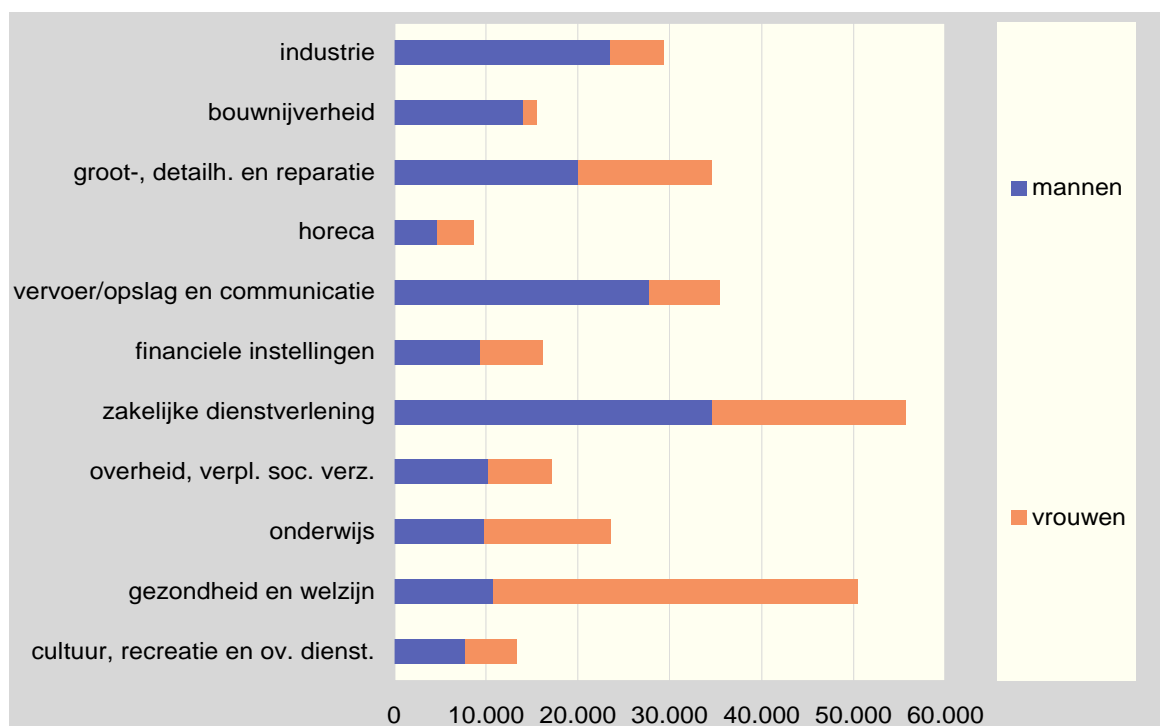
Figuur 9-5 Verdeling van banen naar beroepsniveau, 2008

Bron: EBB, CBS

In Rotterdam is het aandeel banen in elementaire en lagere beroepen 34 procent. Dit is hoger dan in de andere grote steden. Het aandeel banen in hogere en wetenschappelijke beroepen is lager dan in de andere steden.

Figuur 9-6 Aantal werkzame personen (12 uur of meer per week) naar sector en geslacht, 2008

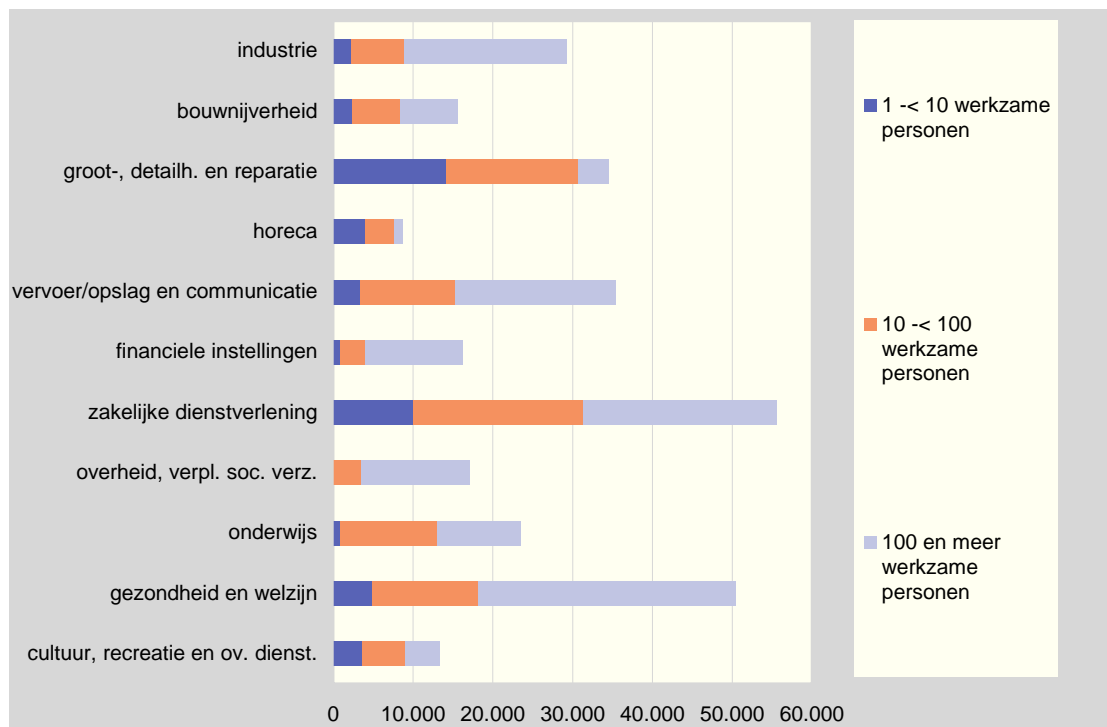

Bron: Bedrijvenregister Zuid-Holland

Per 1 januari 2008 zijn in Rotterdam 172.500 mannen en 127.000 vrouwen meer dan 12 uur per week werkzaam. Het aantal mannen is licht gedaald en het aantal vrouwen iets toegenomen.

men sinds 1 januari 2007. In de zakelijke dienstverlening, wat qua werkgelegenheid de grootste sector is in Rotterdam, zijn meer mannen dan vrouwen werkzaam. De daarop volgende sector, gezondheid en welzijn, bestaat voor het grootste deel uit vrouwelijke werknemers. Ook in het onderwijs zijn vooral vrouwen werkzaam. Industrie, bouwnijverheid en transport zijn sectoren waar voornamelijk mannen werken.

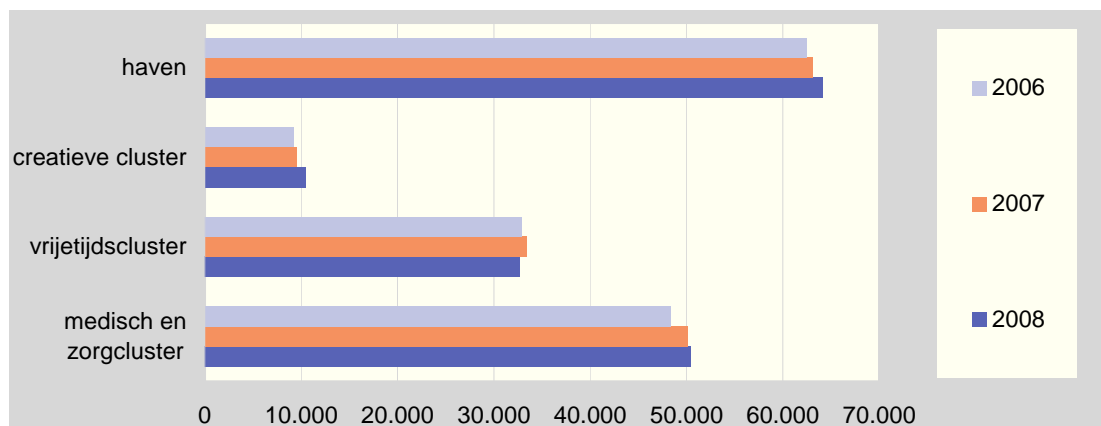
Figuur 9-7 Werkzame personen (12 uur of meer per week) naar grootteklasse van het bedrijf naar sector, 2008

Bron: Bedrijvenregister Zuid-Holland

De grootste sector zakelijke dienstverlening bestaat uit zowel kleine als grote bedrijfsvestigingen. Industrie en gezondheid en welzijn zijn sectoren waar werknemers vooral in grote vestigingen, met meer dan 100 personen, werken. In de sector overheid, sociale verzekeringen bestaan geen kleine vestigingen met minder dan 10 personen.

Figuur 9-8 Aantal werkzame personen (12 uur of meer per week) naar kansrijk economisch cluster

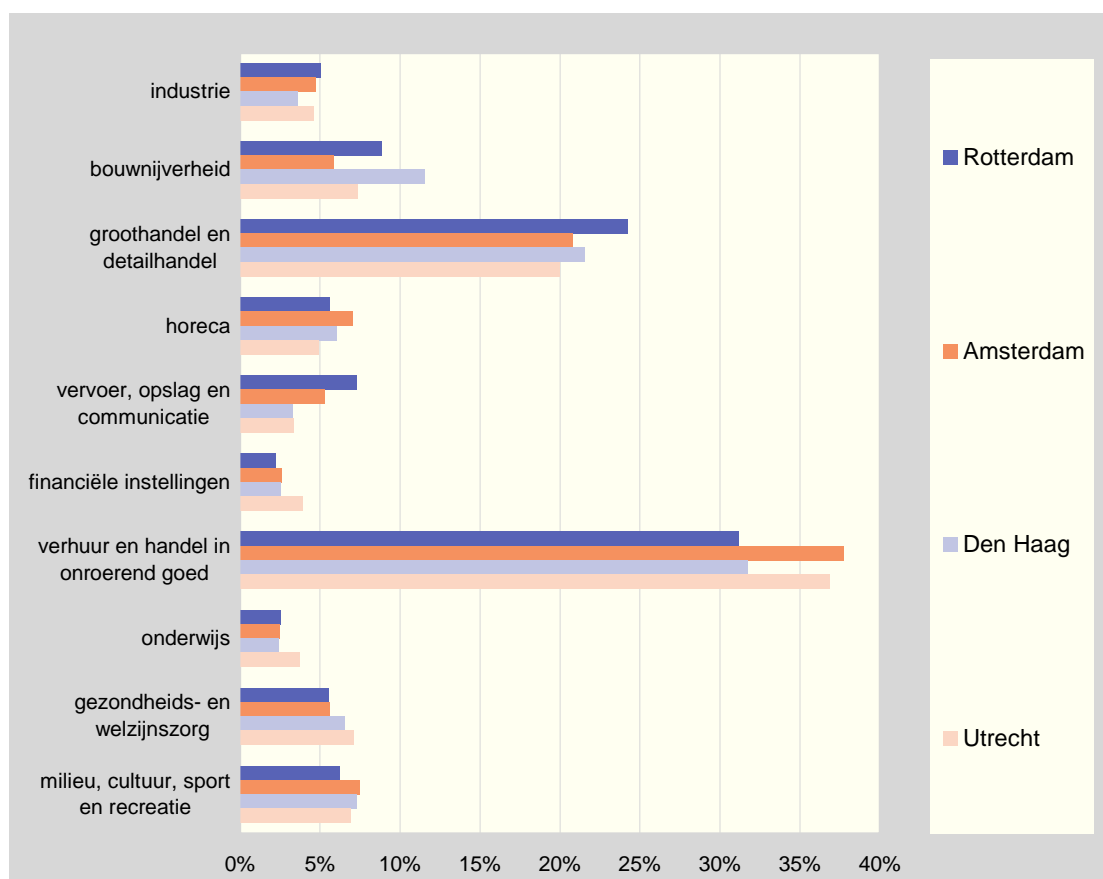
Bron: Bedrijvenregister Zuid-Holland

Er zijn in de vier kansrijke clusters rond de 155.000 personen werkzaam. Dit aantal is gedurende het jaar 2007 in totaal met één procent toegenomen. Het creatieve cluster en vrijetijdsccluster overlappen elkaar voor een klein gedeelte. In de creatieve cluster en het vrijetijdsccluster samen werken ruim 40.000 personen.

Van de vier kansrijke clusters zijn in het havencluster verreweg de meeste mensen werkzaam. De medische en zorgcluster staat op de tweede plaats. De werkgelegenheid in dit cluster is in 2007 vrijwel gelijk gebleven. De werkgelegenheid in het creatieve cluster is in 2007 met 10 procent relatief sterk gestegen. Alleen in de vrijetijdsccluster is de werkgelegenheid in 2007 gedaald.

De verwachting is, dat de haven gerelateerde werkgelegenheid en de werkgelegenheid in de creatieve sector zal dalen als gevolg van de economische crisis. Ook horeca-ondernemingen die behoren tot het vrijetijdsccluster hebben te lijden onder de economische crisis. Het is echter mogelijk dat door de afname van buitenlandse vakanties het binnenlandse toerisme juist zal groeien. De medische en zorgcluster zal naar verwachting niet sterk beïnvloed worden door de economische crisis.

Figuur 9-9 Aandeel bedrijfsvestigingen naar bedrijfstak per 1 januari 2008

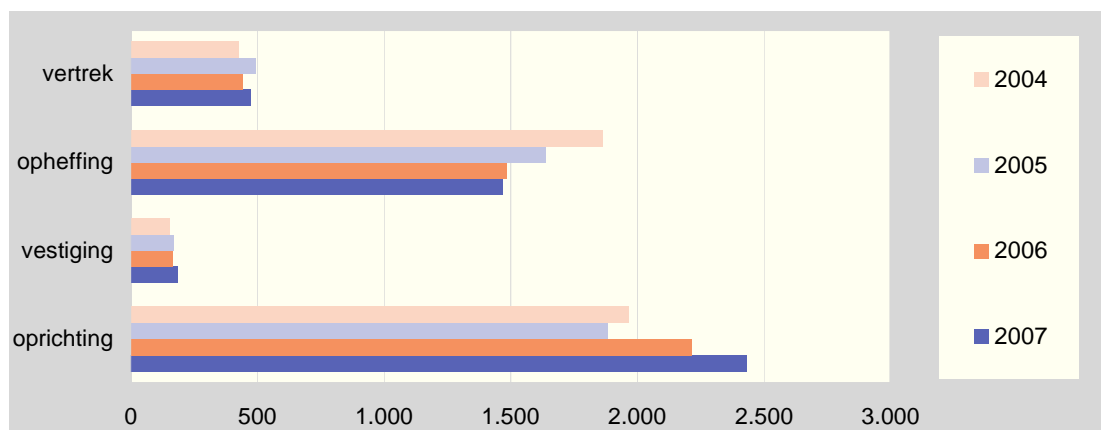

Bron: CBS Statline

Het aandeel vestigingen van bedrijven in de industrie, de groothandel en detailhandel en in de vervoerssector is in Rotterdam groter dan in de andere grote steden. Het aantal vestigingen in de culturele sector en in de zorgsector, twee van de drie speerpunten van de Rotterdamse economie, hebben relatief minder of een gelijk aandeel bedrijfsvestigingen dan de andere drie grote steden.

Er zijn in Rotterdam in 2007 ruim 2.600 nieuwe bedrijfsvestigingen bijgekomen, weer 300 meer dan in 2006. In 2005 waren dit er 2.000. Van de 2.600 nieuwe vestigingen in 2007 zijn 2.400 nieuwe bedrijven die zich in Rotterdam gevestigd hebben. De overige nieuwe vestigingen zijn bestaande bedrijven, die naar Rotterdam verhuisd zijn.⁶

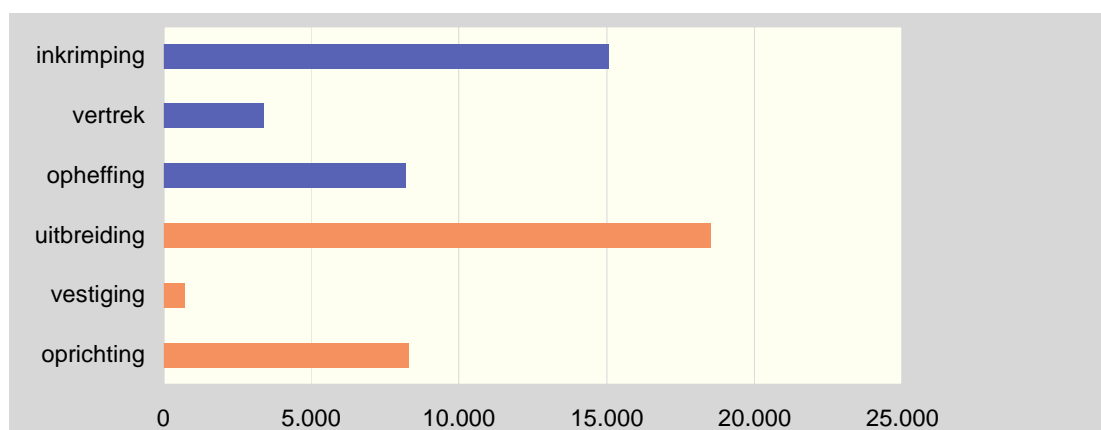
Figuur 9-10 Mutatie bedrijfsvestigingen door vertrek en vestiging, en opheffing en oprichting gedurende het jaar

Bron: Bedrijvenregister Zuid-Holland

Het aantal nieuw opgerichte bedrijfsvestigingen is in Rotterdam in 2007 gestegen ten opzichte van eerdere jaren. Het aantal oprichtingen overtreft het aantal bedrijfsopheffingen. Wel zijn er in 2006 en de jaren daarvoor meer bedrijfsvestigingen vertrokken uit Rotterdam dan zich er nieuw gevestigd hebben.

Figuur 9-11 Mutatie werkgelegenheid door oprichting en opheffing, vestiging en vertrek en uitbreiding en inkrimping van bedrijfsvestigingen, gedurende het jaar 2007

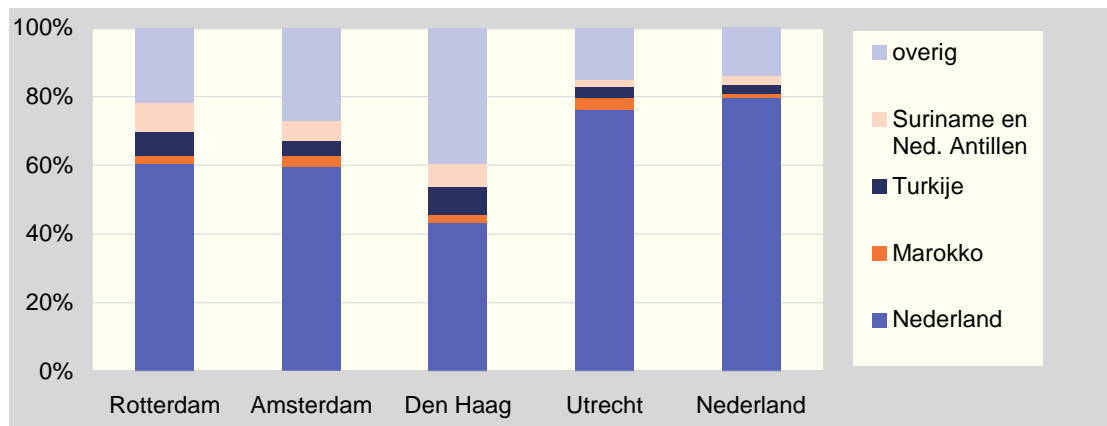
Bron: Bedrijvenregister Zuid-Holland

In 2007 is de toename van het aantal arbeidsplaatsen door oprichting van bedrijven in Rotterdam ongeveer even groot als het verlies aan arbeidsplaatsen door opheffing van bedrijven. Door vertrek van bedrijfsvestigingen zijn er meer arbeidsplaatsen verloren gegaan dan erbij gekomen zijn door vestiging van bedrijven. De grootste mutaties in aantal arbeidsplaatsen vonden in 2007 plaats door inkrimping respectievelijk uitbreiding van bestaande bedrijfsvesti-

⁶ Bron: Bedrijvenregister Zuid-Holland

gingen. In totaal is de werkgelegenheid in Rotterdam in 2007 ongeveer gelijk gebleven.

Figuur 9-12 Startende ondernemingen naar etnische groep gedurende 2008

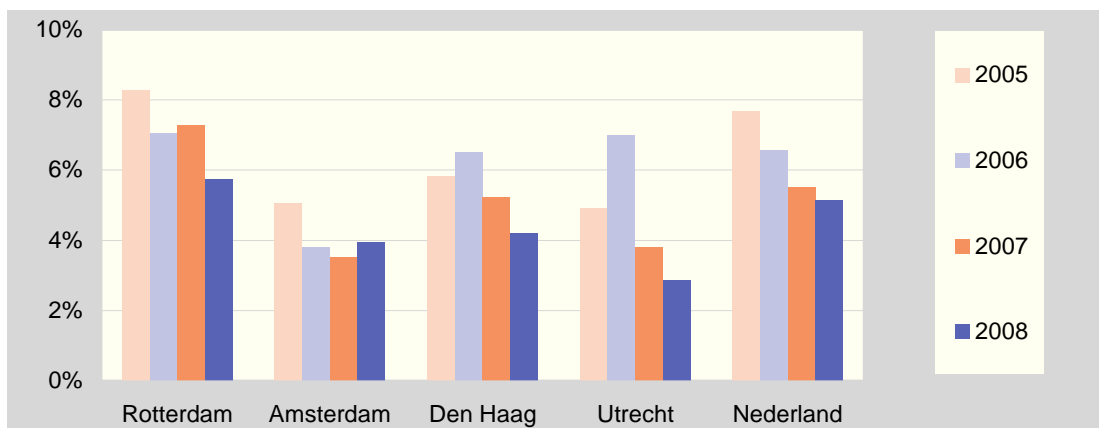

Bron: Kamer van Koophandel

Bij de Kamer van Koophandel zijn in 2008 ruim 5.000 nieuwe bedrijven ingeschreven, 700 meer dan in 2007. De Kamer van Koophandel hanteert een afwijkende definitie van etniciteit dan in de andere delen van dit rapport wordt gebruikt. In bovenstaande grafiek is de etniciteit bepaald aan de hand van het geboorteland van de startende ondernemer.

In heel Nederland is 80 procent van de startende ondernemers in Nederland geboren. In de vier grote steden is het aandeel Nederlandse starters lager. In Rotterdam is dit 60 procent. Negen procent is van Surinaamse of Antilliaanse afkomst. Dit is een groter aandeel dan in de andere drie grote steden. Het aandeel Turkse starters is zeven procent in Rotterdam. In Den Haag is dit met acht procent net iets hoger. Het aandeel Marokkanen onder de startende ondernemers is in alle vier steden en Nederland een stuk kleiner. Het hoogste aandeel Marokkaanse startende ondernemers heeft Utrecht, daarna volgt Rotterdam met 3 procent. Ruim twintig procent van de starters in Rotterdam is afkomstig uit 'overige landen'. In Amsterdam en Den Haag is dit aandeel nog groter.

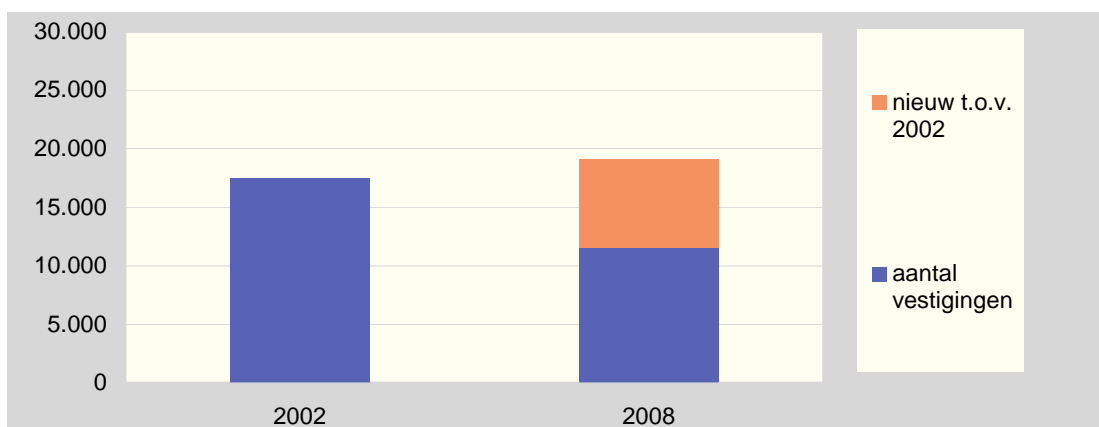
Figuur 9-13 Faillissementen als aandeel van het totaal aantal bedrijfsbeëindigingen

Bron: Kamer van Koophandel

In heel Nederland is het aandeel faillissementen in 2008 verder gedaald naar 5,1 procent van het totaal aantal bedrijfsbeëindigingen. In Rotterdam is dit met 5,7 procent iets hoger. In de andere drie grote steden ligt het aandeel faillissementen onder het landelijke gemiddelde.

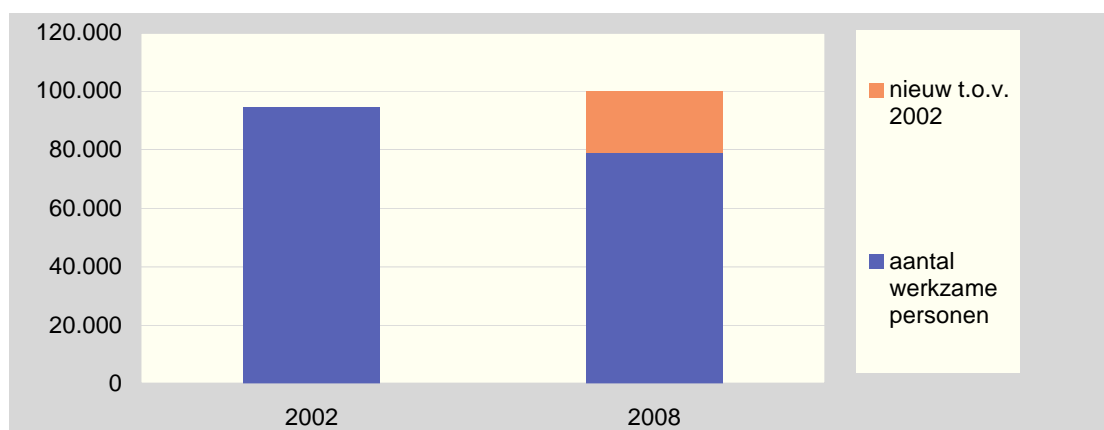
Figuur 9-14 Ontwikkeling bedrijfsvestigingen Midden- en Kleinbedrijf

Bron: Bedrijvenregister Zuid-Holland

Tussen 1 januari 2002 en 1 januari 2008 zijn er bijna 6.000 bedrijfsvestigingen in het Midden- en Kleinbedrijf (MKB) verdwenen. In diezelfde periode zijn er 7.500 MKB-vestigingen bijgekomen. In totaal geeft dit een groei van 1.000 vestigingen.

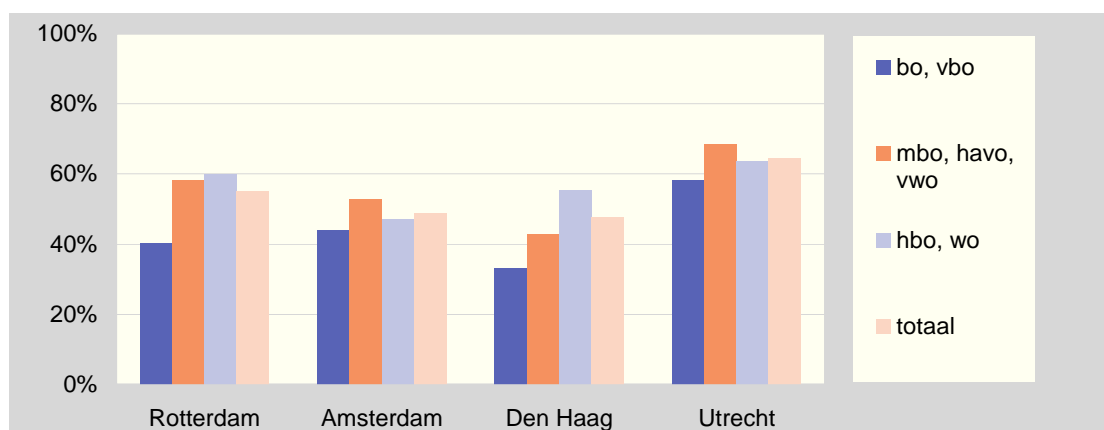
Figuur 9-15 Ontwikkeling werkgelegenheid Midden- en Kleinbedrijf

Bron: Bedrijvenregister Zuid-Holland

In 2002 werkten er in Rotterdam 95.000 personen (meer dan 12 uur per week) in het MKB. Begin 2008 is de werkgelegenheid bij deze bedrijfsvestigingen uit 2002 gedaald naar minder dan 80.000 werkzame personen. De werkgelegenheid in bedrijfsvestigingen in het MKB die begin 2008 geregistreerd staan maar *niet* in 2002 bedraagt bijna 21.000 werkzame personen. Per saldo is de werkgelegenheid in het MKB in 2008 ten opzichte van 2002 met bijna 4.000 arbeidsplaatsen toegenomen, terwijl de totale werkgelegenheid in Rotterdam in dezelfde periode met ruim 7.000 arbeidsplaatsen is gedaald.

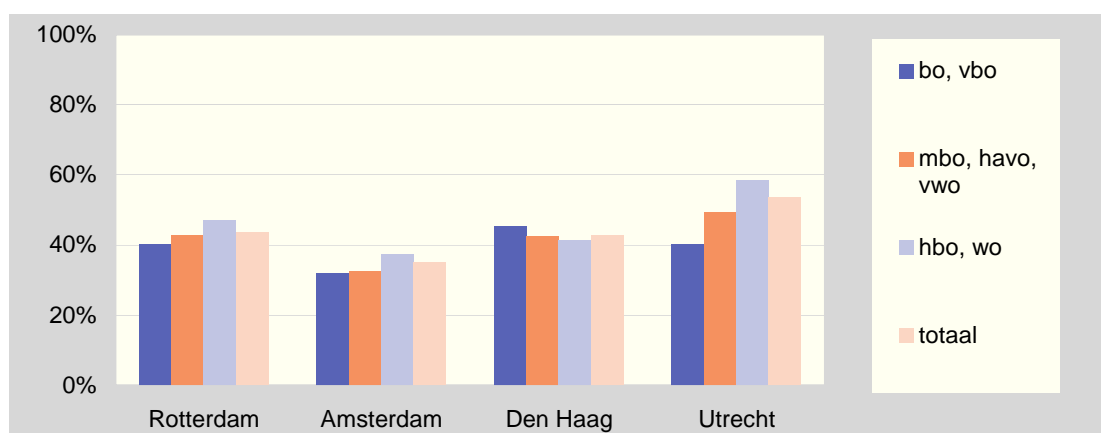
Figuur 9-16 Percentage pendelaars: werkt in de stad en woont elders naar opleiding, 2007

Bron: CBS, EBB

Van de mensen die in Rotterdam werken, woont in totaal 55 procent niet in de stad, maar elders. In Utrecht is het aandeel mensen dat in die stad werkt, maar elders woont, hoger. In Amsterdam en Den Haag lager dan in Rotterdam. Het zijn vooral werknemers met een opleiding op mbo-niveau of hoger, die buiten Rotterdam wonen. In Amsterdam en Utrecht zijn de verschillen naar opleiding onder de pendelaars niet zo groot.

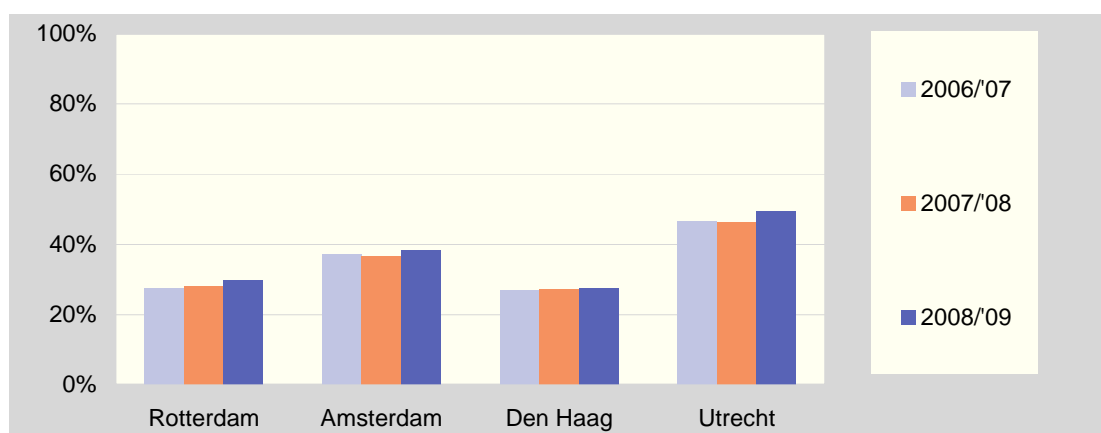
Figuur 9-17 Percentage pendelaars: woont in de stad en werkt elders naar opleiding, 2007

Bron: CBS, EBB

In Rotterdam heeft 44 procent van de werkende bevolking een werkkring buiten Rotterdam. Daarbij zijn er geen grote verschillen naar opleidingsniveau. Het aandeel van de totale werkzame bevolking dat buiten de stad werkt, is in Amsterdam lager en in Utrecht hoger. Den Haag is vergelijkbaar. In Utrecht is het verschil naar opleiding het grootst: Hoe hoger opgeleid, hoe groter het aandeel van de werkende bevolking dat buiten Utrecht werkt.

Figuur 9-18 Studenten HBO en universiteit als aandeel van de bevolking van 17 tot en met 27 jaar.

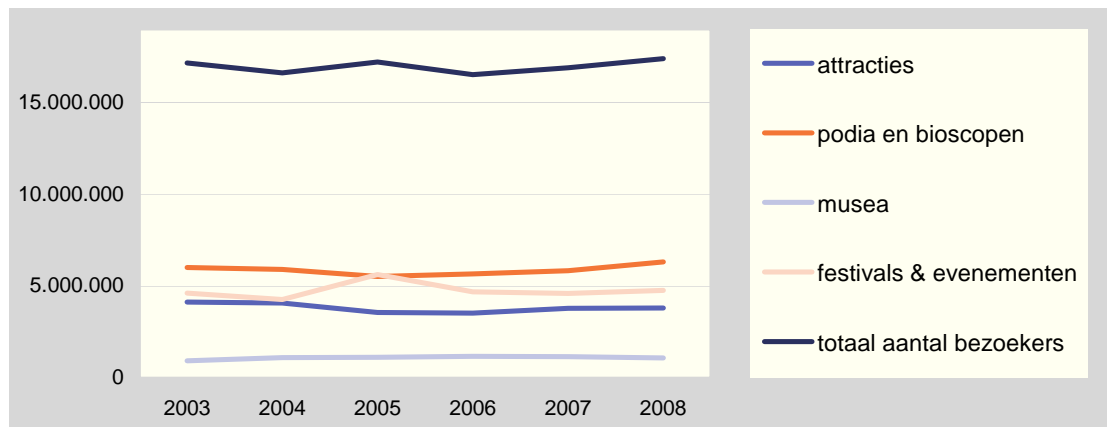

Bron: CFI

In Rotterdam is dertig procent van de bevolking van 17 tot en met 27 jaar student. Amsterdam heeft in absolute aantallen verreweg het grootste aantal HBO en WO studenten in haar stad wonen, maar in de stad Utrecht is het aandeel studenten HBO en WO in de bevolking van 17 tot en met 27 jaar groter. In het studiejaar 2008/2009 is de helft van de Utrechtse bevolking in die leeftijdscategorie studierend.

Het Rotterdamse college wil de vrijetijdseconomie van de stad versterken met als doel het attractiever maken van de stad én het versterken van de economie.

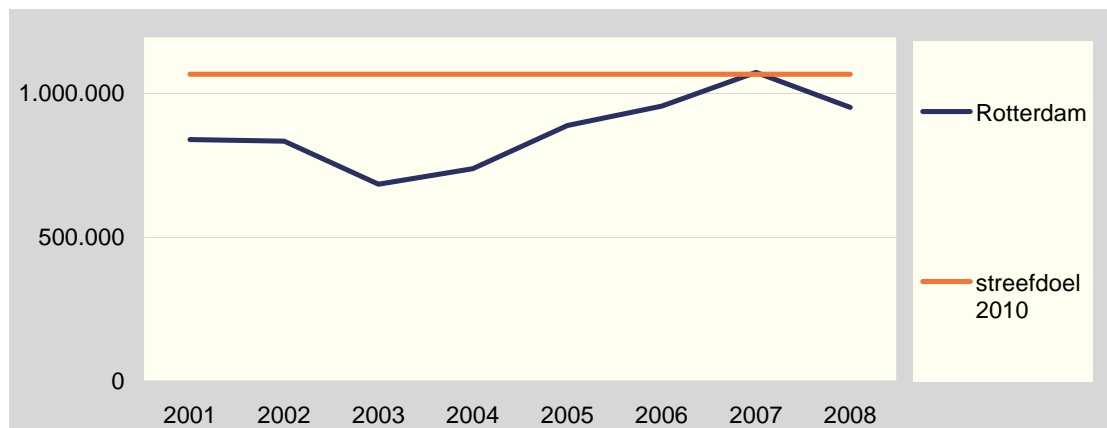
Figuur 9-19 Aantal bezoekers van Rotterdamse vrijetijdsvoorzieningen

Bron: Rotterdam Festivals, Rotterdam Marketing en het OBR

Het jaar 2008 was een topjaar voor de Rotterdamse vrijetijdsvoorzieningen. Zij hadden in totaal ruim 17.000.000 bezoekers. Het aantal bezoekers aan podia en bioscopen, festivals en attracties nam toe ten opzichte van eerdere jaren. Alleen het museumbezoek nam iets af in 2008.

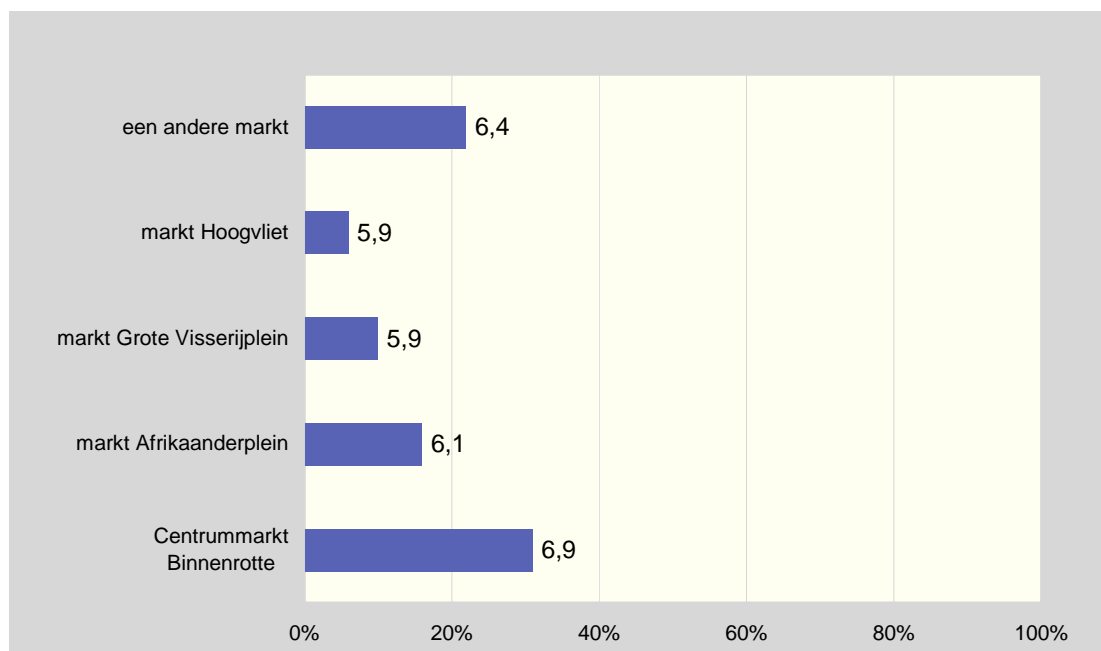
Figuur 9-20 Aantal hotelovernachtingen in Rotterdam

Bron: CBS, Statline

Het aantal hotelovernachtingen in Rotterdam steeg tot 2007, maar is in 2008 gedaald en ligt opnieuw onder het streefdoel van het College van B&W. Een maatregel uit het Plan van Aanpak voor de bestrijding van de gevolgen van de economische crisis is het intensiveren van de marketingcommunicatie van de stad Rotterdam en is met name gericht op het verhogen van het aantal hotelovernachtingen.

Figuur 9-21 Aandeel Rotterdammers dat minimaal één keer per maand een markt bezoekt en waardering met rapportcijfer van de markten

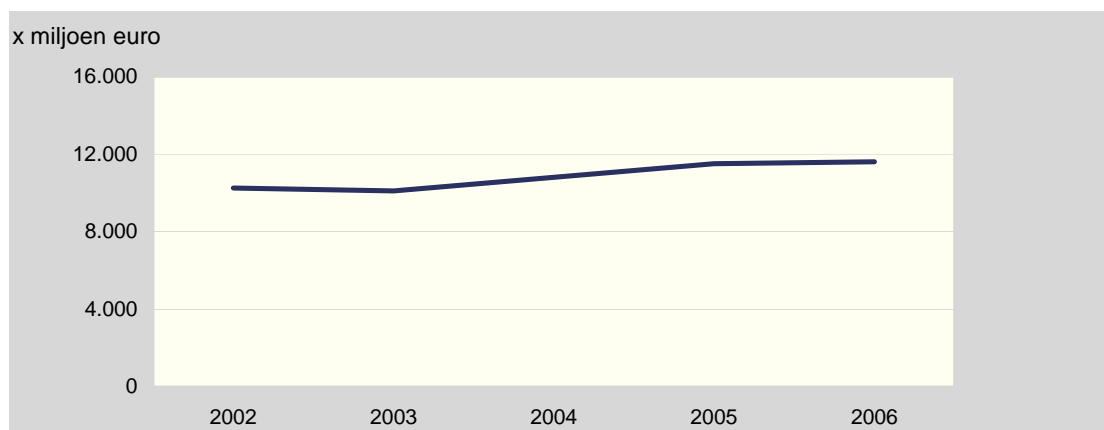
Bron: Omnibusenquête COS

Drie op de tien Rotterdammers bezoekt minimaal één keer per maand de Centrummarkt. Zij beoordelen deze markt gemiddeld met het rapportcijfer 6,9. Daarna volgen de kleinere, 'andere' markten, die door iets meer dan 20 procent van de Rotterdammers één keer per maand of meer bezocht worden. Deze krijgen een 6,4. Bij de grote markten staat de markt op het Afrikaanderplein op de tweede plaats, zowel wat betreft aantallen bezoekers als waardering.

9.2 Haven

Stad en haven zijn in Rotterdam sterk met elkaar verbonden. De haven is een belangrijke factor in de Rotterdamse economie. Twee economische kengetallen met betrekking tot de haven, de direct zeehavengerelateerde toegevoegde waarde en de zeehaven gerelateerde werkgelegenheid in de regio zijn voor de jaren 2007 en 2008 nog niet bekend en zullen in het jaar 2009 zonder twijfel een grote verandering te zien geven. Hieronder volgen de cijfers die tot nu toe bekend zijn, tot en met 2006.

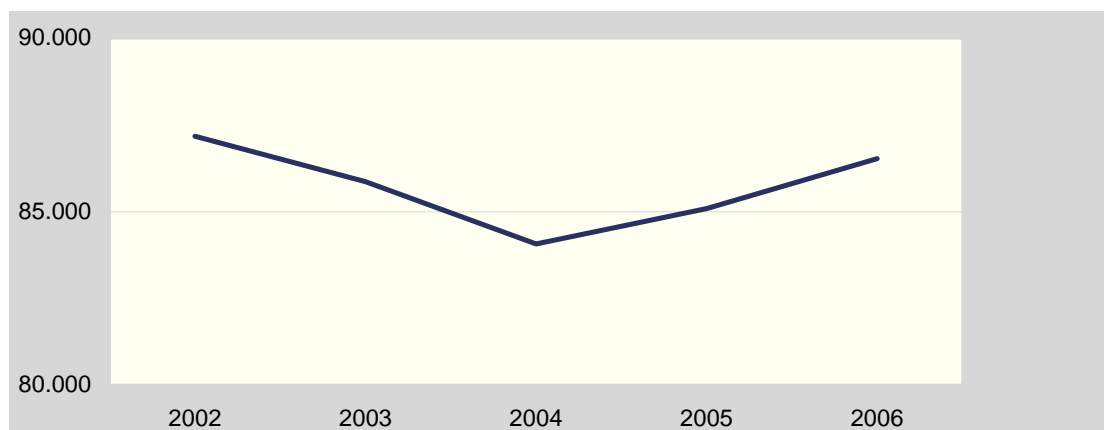
Figuur 9-22 Directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde in prijzen 2002

Bron: Havenbedrijf Rotterdam

De directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde is in 2006 11.600 miljoen euro en iets hoger dan in 2005.

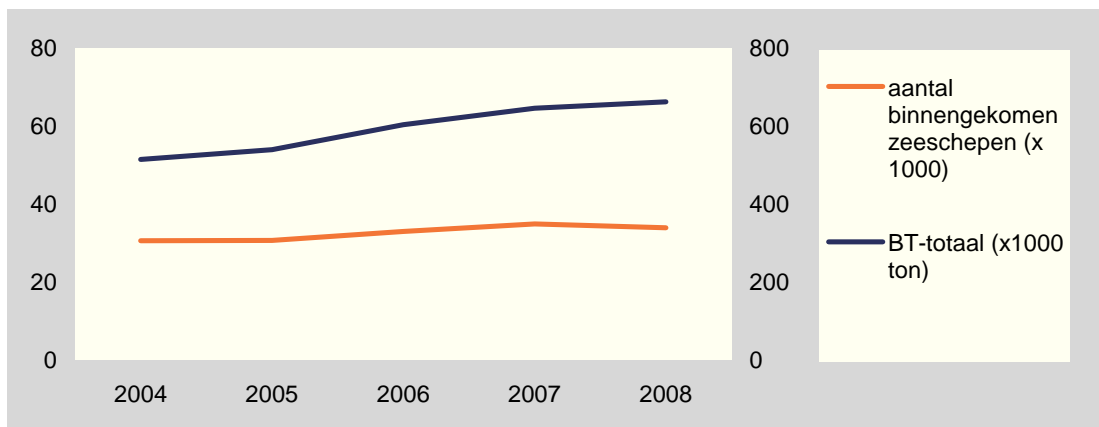
Figuur 9-23 Aantal werkzame personen in zeehavengerelateerde sectoren in Rotterdam Rijnmond

Bron: Havenbedrijf Rotterdam

Sinds 2004 is de zeehavengerelateerde werkgelegenheid in Rotterdam-Rijnmond weer aan het stijgen. Het aantal werkzame personen in zeehavengerelateerde sectoren is in 2006 ruim 86.500.

Figuur 9-24 Aantal zeeschepen en totale BT (Bruto Tonnage) overslag

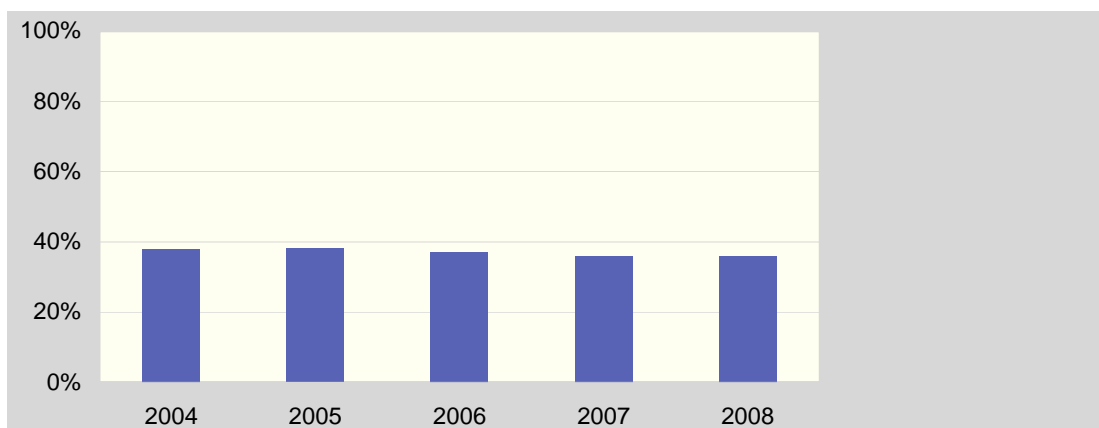

Bron: Havenbedrijf Rotterdam

Het aantal zeeschepen dat de haven van Rotterdam heeft aangedaan, is in 2008 met 1.000 schepen gedaald en bedraagt 33.800 schepen. Het Bruto Tonnage dat is overgeslagen in de haven is het afgelopen jaar wel gestegen tot ruim 660.000 ton.

De range Hamburg – le Havre bestaat uit een tiental havens tussen Hamburg en le Havre, waaronder Rotterdam, Amsterdam en Antwerpen. Rotterdam is veruit de grootste van deze havens met een goederenoverslag van 421 miljoen ton in 2008. Dit is een stijging van bijna drie procent ten opzichte van 2007. Deze stijging is niet zo groot als een jaar eerder, toen deze 6,6 procent was.

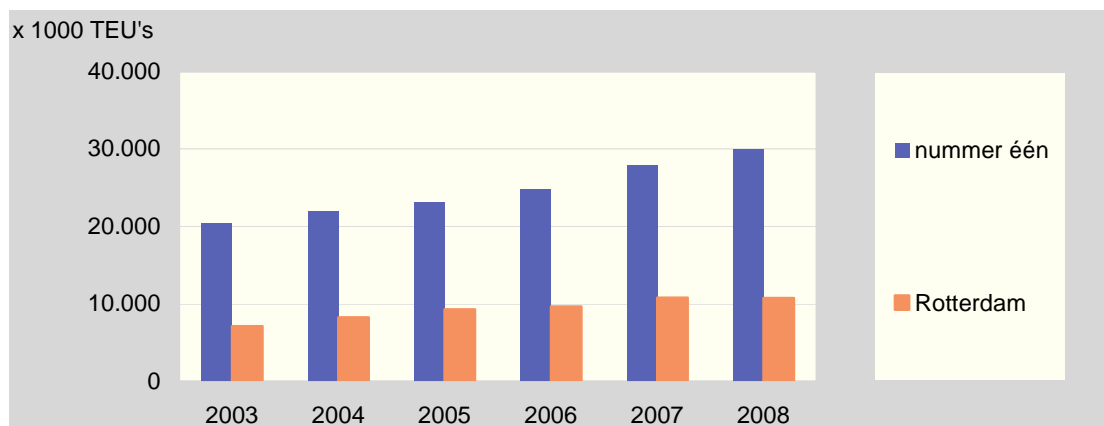
Figuur 9-25 Aandeel Rotterdamse haven in totale goederenoverslag range Hamburg-le Havre

Bron: Havenbedrijf Rotterdam

De totale aan- en afvoer van goederen in de Rotterdamse haven bedraagt in 2008 net als een jaar daarvoor 36 procent van de totale goederenoverslag van al deze tien havens gezamenlijk. Dit aandeel is iets lager dan in de jaren voor 2007.

Figuur 9-26 Positie in top tien wereldhavens voor containeroverslag en verschil met nummer één.

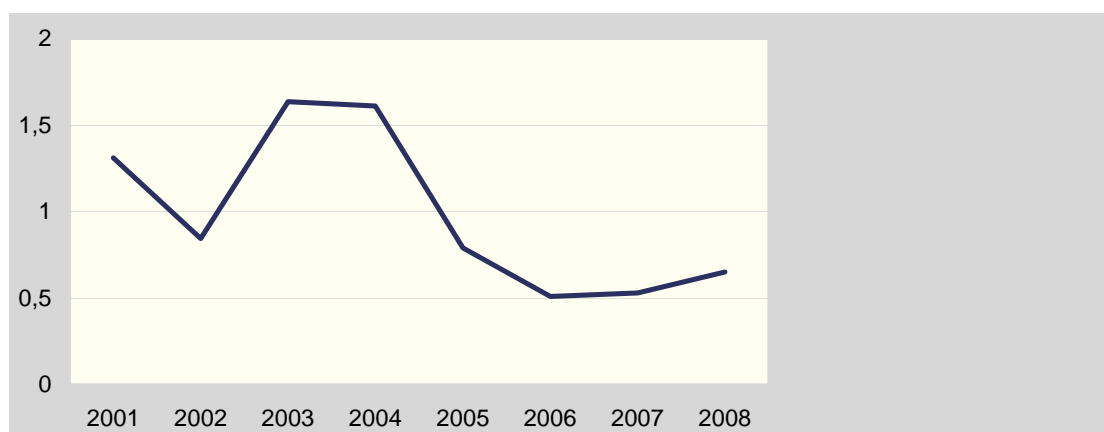

Bron: Havenbedrijf Rotterdam

In 2008 is de totale containeroverslag in Rotterdam met 10,8 miljoen TEU (Twenty Feet Equivalent Units) ongeveer even groot als in 2007. Rotterdam is wel twee plaatsen gezakt in de wereldrangorde van containerhavens en staat nu op de negende plaats. Twee Chinese havens, Guangzhou en Zhoushan/Ningbo zijn de Rotterdamse haven voorbijgestreefd in aantal overgeslagen TEU's. Sinds 2005 staat Singapore op de eerste plaats. Daar is in 2008 de omvang van de containeroverslag gegroeid tot bijna 30 miljoen TEU.

In 2008 is het aantal nautische ongevallen in de haven weer iets toegenomen. Er waren 126 incidenten. In 2007 vonden 103 incidenten plaats, in 2006 waren het er 117.⁷ Het havengebied beslaat nu ruim 10.000 hectare. Daarvan is het oppervlakte bedrijfsterreinen 5.256 ha.

Figuur 9-27 Hoeveelheid gestort baggerspecie m³ (*miljoen)

Bron: MSR

⁷ Jaarverslag Havenbedrijf 2008

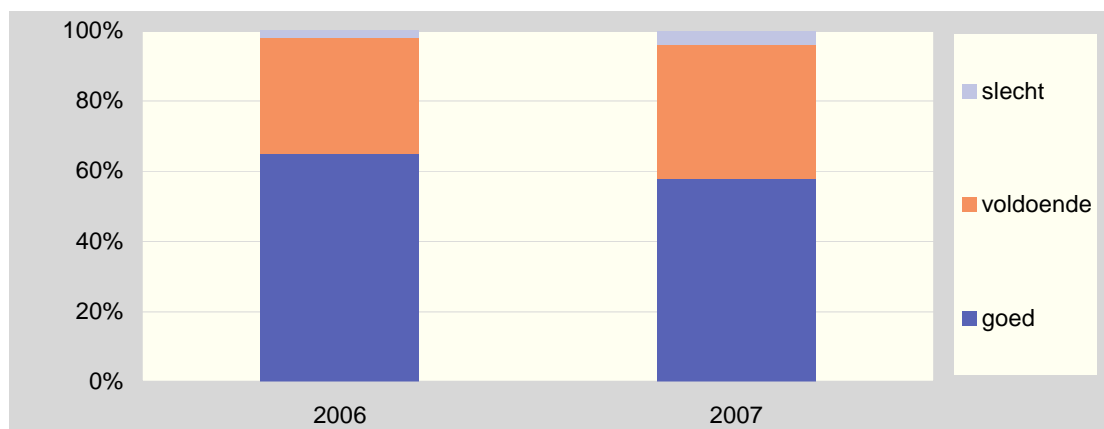
Om de haven op diepte te houden, wordt continu gebaggerd. Een milieudoelstelling is dat alle baggerspecie in 2015 vrij verspreid of nuttig gebruikt kan worden. De bagger die daarvoor te zwaar vervuild is, wordt gestort in het baggerdepot 'de Slufter'. De laatste jaren vertoonde de hoeveelheid baggerspecie die in het baggerdepot gestort is een dalende trend, maar in 2008 is deze weer gestegen.

9.3 Milieu

Een goede milieukwaliteit is een belangrijke vestigingsvoorwaarde voor ondernemingen en hun werknemers en staat aan de basis van een goed en gezond leefklimaat. De gemeente wil de milieukwaliteit verbeteren door aan de voorkant van economische en ruimtelijke planvorming milieu een prominente plaats te geven. Het Rotterdam Climate Initiative is een ambitieus programma, waarin de gemeente Rotterdam samenwerkt met andere partijen. Doelstellingen zijn gericht op verbetering van het milieu en de economie. In het kader van het Plan van Aanpak zal de gemeente de tweede tranche van uitvoeringsmaatregelen van het Climate and Innovation Fund versneld uitvoeren. Dit fonds is bedoeld om startende, innovatieve bedrijven die in de energie- en klimaatsector willen beginnen, te steunen.

Hieronder staat een overzicht van indicatoren met betrekking tot de kwaliteit van water en lucht en de gevolgen daarvan voor de volksgezondheid. Daarna volgt een aantal grafieken over de beleving van luchtkwaliteit en geluidshinder.

Figuur 9-28 Zwemwaterkwaliteit oppervlaktewater

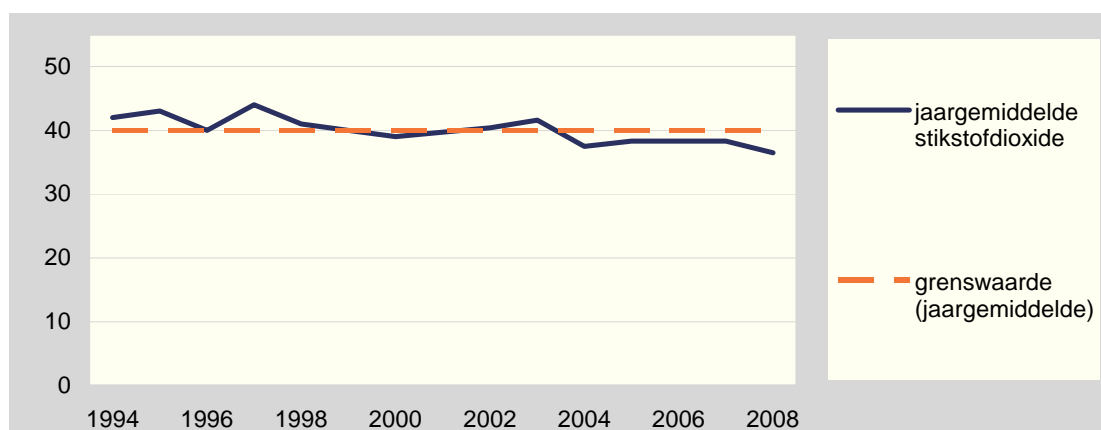

Bron: MSR

De kwaliteit van het zwemwater wordt in de zomermaanden gemeten bij circa 36 locaties in het Rijnmondgebied. In 2007 is het aandeel bemonsteringen met een slechte uitkomst 3,6 procent. Bijna 60 procent van de bemonsteringen gaf in 2007 als uitslag een goede kwaliteit. Dit is minder dan in 2006.

Stikstofdioxide (NO₂) kan gezondheidsklachten veroorzaken of verergeren, zoals luchtwegklachten en gevoeligheid voor infecties. Stikstofdioxide wordt vooral gezien als een signaalstof voor algehele luchtvervuiling.

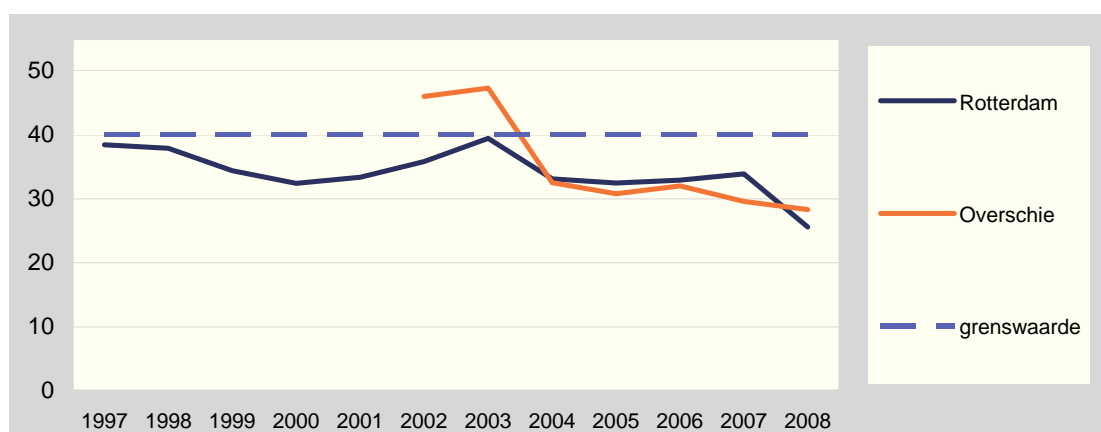
Figuur 9-29 Jaargemiddelde gehalte stikstofdioxide in microgram per m³

Bron: MSR

De grenswaarde voor stikstofdioxide ligt op 40 microgram/m³ als jaargemiddelde. Door de warme zomer was 2003 een ongunstig jaar voor de luchtkwaliteit. De jaren daarna bleef het jaargemiddelde van het gehalte stikstofdioxide in de lucht onder de grenswaarde. In 2008 is het jaargemiddelde weer lager dan voorgaande jaren.

Figuur 9-30 Jaargemiddelde gehalte fijn stof in microgram per m³

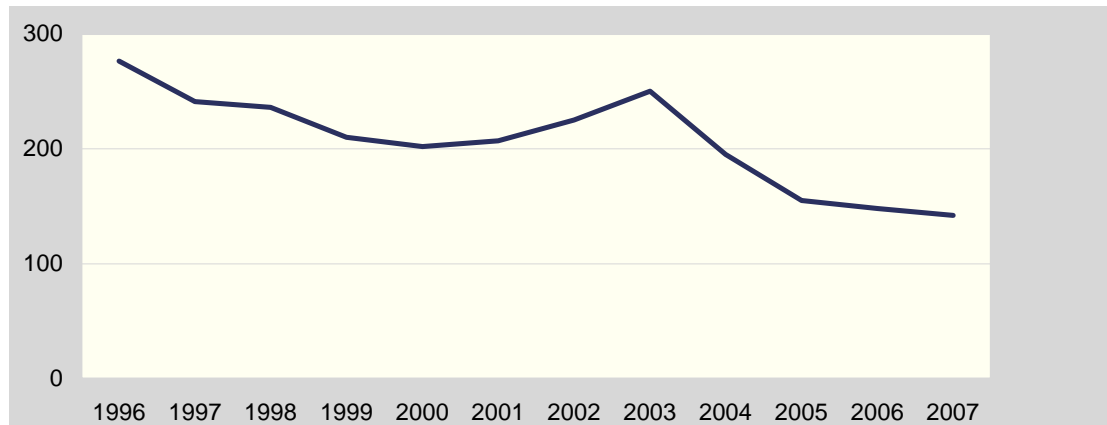
Bron: MSR

Fijn stof komt vrij bij verbrandingsprocessen, zowel van de industrie als van het weg- en scheepvaartverkeer. In Rotterdam en omgeving is zeker de helft van de concentratie fijn stof afkomstig van buiten de regio en zelfs uit het buitenland. De concentraties fijn stof worden gerelateerd aan een Europese norm die vertaald is in de Nederlandse wetgeving (40 microgram / m³ als jaargemiddelde). Het 24-uursgemiddelde mag per jaar maximaal 35 dagen per jaar meer dan 50 microgram / m³ zijn.

Het jaargemiddelde van de concentratie fijn stof vertoonde een piek in 2003, wat te verklaren is uit de warme zomer in dat jaar. Daarna trad een daling in. In 2008 is het jaargemiddelde fijn stof in de lucht in Overschie minder sterk gedaald dan in Rotterdam.

Fijn stof in de lucht veroorzaakt negatieve gezondheidseffecten. Op basis van de gemeten hoeveelheden fijn stof worden schattingen gemaakt van het aantal inwoners van Rijnmond dat jaarlijks enkele weken tot maanden eerder overlijdt als gevolg van kortdurende blootstelling aan verhoogde concentraties fijn stof. Dit betreft verzwakte mensen die al aan een hart- of luchtwegziekte lijden en hier gevoelig voor zijn.

Figuur 9-31 Vervroegde sterfgevallen door fijn stof , regio Rijnmond

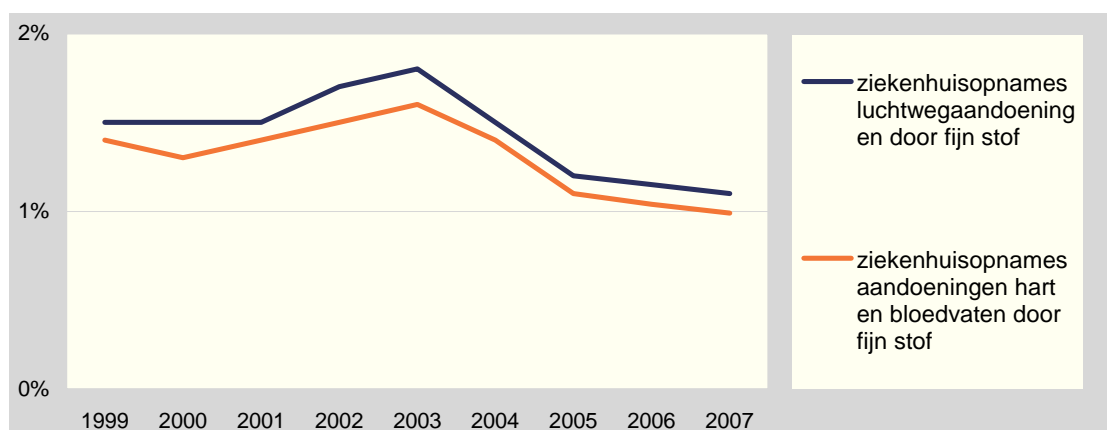

Bron: MSR

Uit de grafiek blijkt dat dankzij de afname van de concentratie fijn stof in de lucht de schatting van het aantal vervroegde sterfgevallen als gevolg van fijn stof is afgenomen van 250 in 2003 tot minder dan 150 in 2007.

De GGD Rotterdam-Rijnmond maakt hiernaast een schatting van het aantal inwoners van Rijnmond dat jaarlijks in het ziekenhuis wordt opgenomen als gevolg van kortdurende blootstelling aan verhoogde concentraties fijn stof. Dit betreft opnames vanwege luchtwegziekten en hart- en vaatziekten.

Figuur 9-32 Aandeel ziekenhuisopnames ten gevolge van fijn stof, regio Rijnmond

Bron: MSR

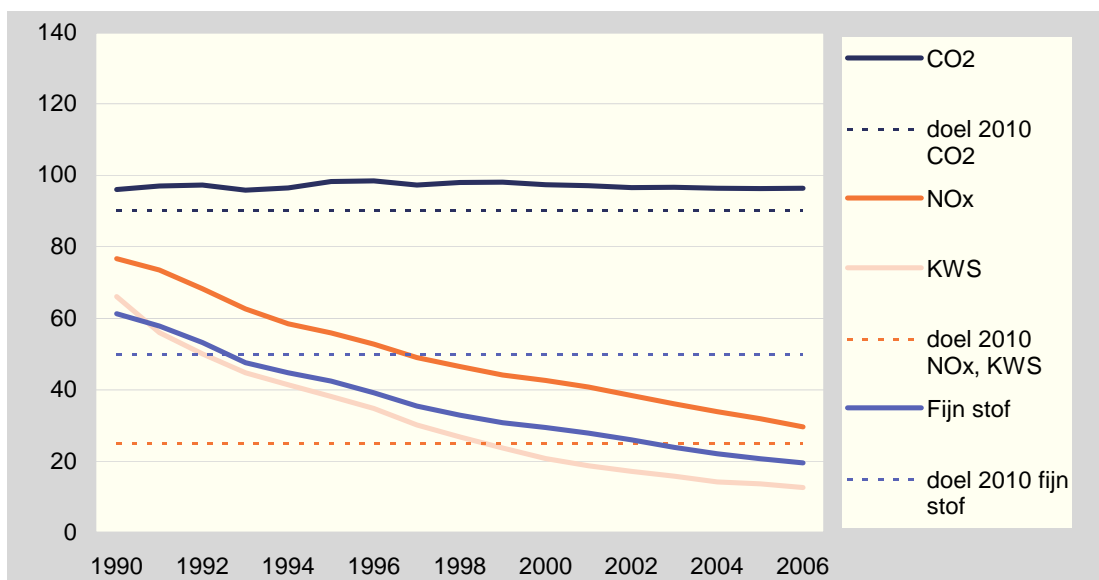
Jaarlijks wordt berekend welk percentage van de ziekenhuisopnames van inwoners in Rijnmond wordt veroorzaakt door kortdurende blootstelling aan verhoogde concentraties fijn stof. Het gaat om opnames vanwege luchtwegziekten en hart- en vaatziekten.

Jaarlijks wordt ruim één procent van alle ziekenhuisopnames in Rijnmond veroorzaakt door luchtwegaandoeningen als gevolg van blootstelling aan fijn stof. Ongeveer evenveel zieken-

huisopnames worden veroorzaakt door aandoeningen aan hart en bloedvaten door fijn stof. Na de piek in 2003, toen er sprake was van een verhoogde concentratie fijn stof, neemt het aantal ziekenhuisopnames jaarlijks iets af.

Het beleid is erop gericht de uitstoot door wegverkeer van kooldioxide (CO₂), fijn stof, NO_x en koolwaterstoffen (KWS) te verminderen. In 1986 is de index voor de uitstoot van deze stoffen op 100 gesteld en zijn streefwaarden voor 2010 geformuleerd.

Figuur 9-33 Uitstoot wegverkeer, index (1986=100)

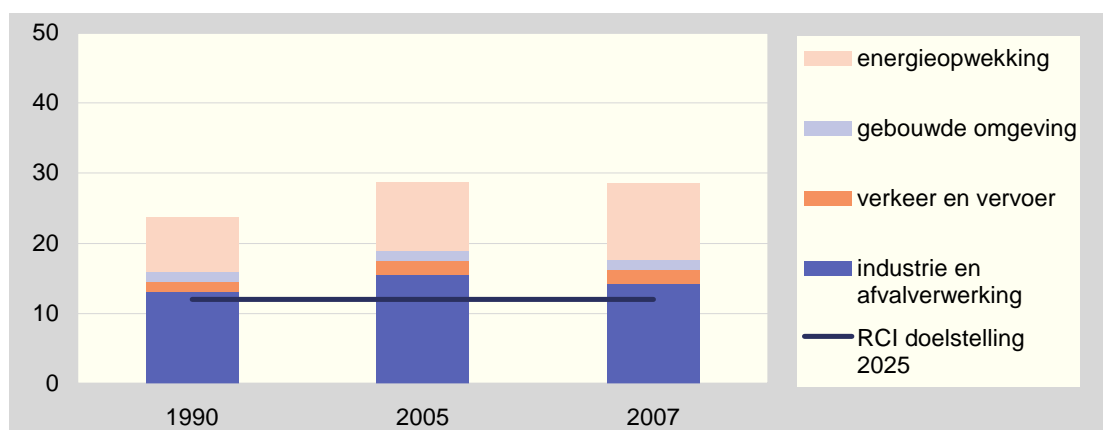

Bron: DCMR

De uitstoot van NO_x, fijn stof en koolwaterstoffen (KWS) is de laatste jaren door de invoering van schonere motoren aanzienlijk afgenomen. De emissie van fijn stof en KWS voldoet inmiddels aan de normdoelstelling van 2010. De schonere motor heeft geen invloed op de uitstoot van CO₂ zodat de emissiefactor van CO₂ in de afgelopen jaren nauwelijks is gedaald. De stijging van het aantal afgelegde kilometers in de afgelopen jaren leidt juist tot een toename van de uitstoot van CO₂ door wegverkeer.

Het gemeentebestuur van Rotterdam heeft zich verbonden aan het Clinton Climate Initiative en wil 'World Capital of CO₂ free energy' zijn. Doelstelling is om in 2025 een reductie van CO₂ te realiseren tot een niveau van 50 procent van de CO₂-uitstoot in 1990. Om dit te realiseren is het Rotterdam Climate Initiative (RCI) gestart.

Figuur 9-34 Emissie CO₂ in Mton naar veroorzaker

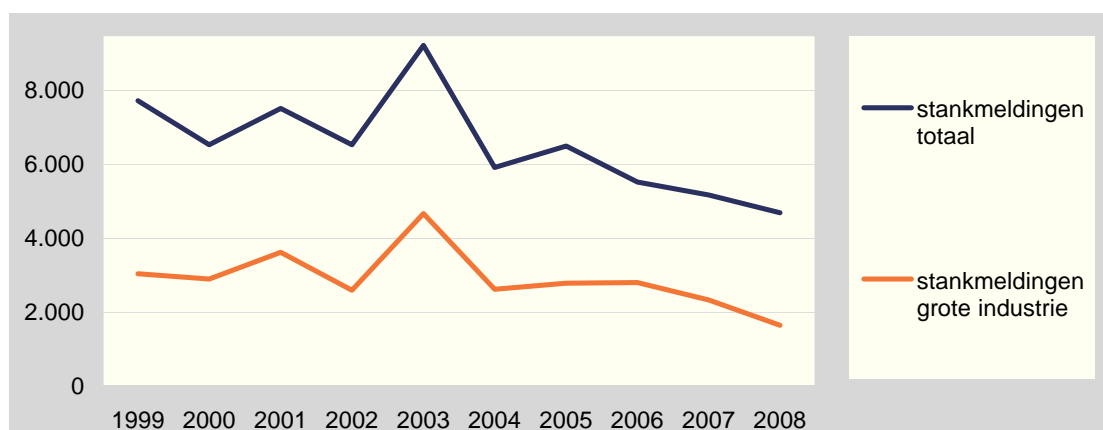

Bron: DCMR nulmeting RCI

De DCMR heeft in een nulmeting berekend wat de CO₂-uitstoot in 1990 en in 2005 was om de doelstelling van het RCI te bepalen en inzicht te krijgen in de hoeveelheid CO₂-uitstoot ten tijde van de start van het RCI. De doelstelling is om in 2025 een CO₂-uitstoot te realiseren van 12 Mton. In 2005 is de totale CO₂-emissie met 5 Mton gestegen ten opzichte van 1990. In 2007 is de totale CO₂-uitstoot iets gedaald. De daling is voornamelijk gerealiseerd door verlaging van de CO₂-uitstoot door industrie en afvalverwerking. De DCMR heeft in de nulmeting ook een prognose gemaakt van de CO₂-emissie in 2025 op basis van staand beleid. Op basis hiervan wordt de totale CO₂-uitstoot in 2025 geraamd op 46 Mton. Dit betekent dat er een grote inspanning nodig zal zijn om de doelstelling van het RCI te halen.

De Centrale Meldkamer van de DCMR registreert klachten van Rotterdammers met betrekking tot stank, stof en lawaai. Dit geeft inzicht in de beleving van milieuvervuiling bij de Rotterdamse burgers.

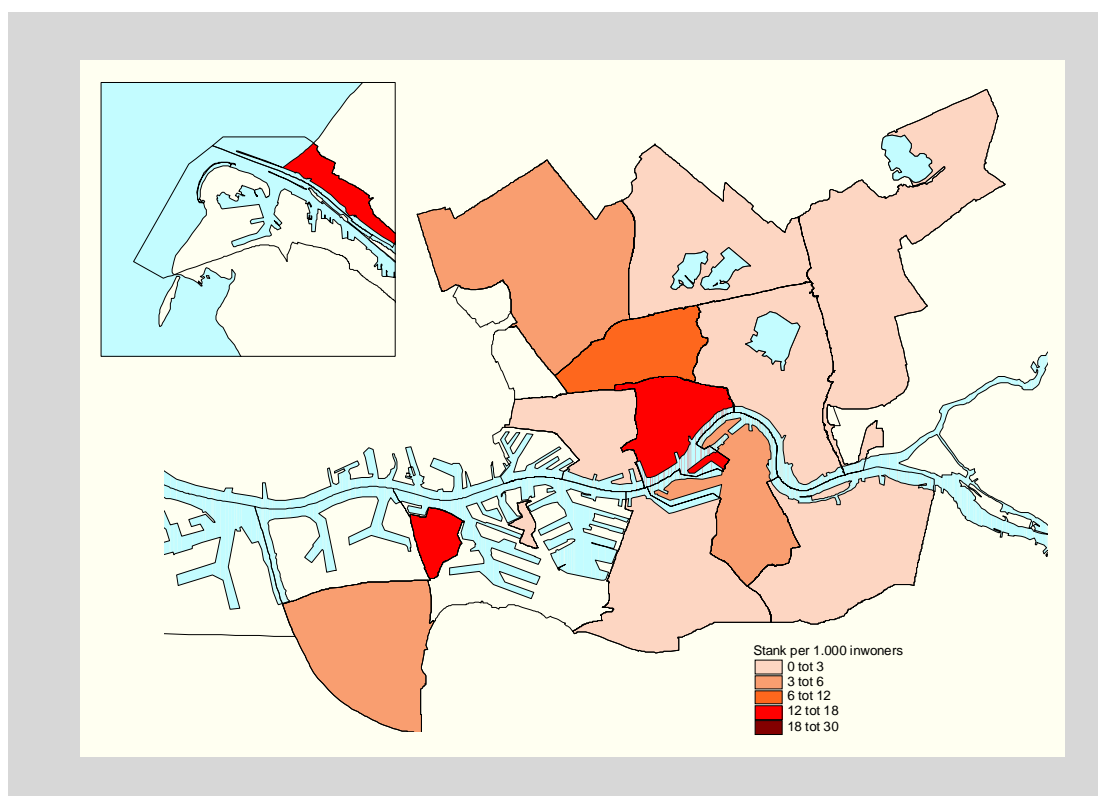
Figuur 9-35 Aantal stankmeldingen

Bron: DCMR

In 2007 was het aantal stankmeldingen dat de DCMR binnen kreeg lager dan ooit sinds het bestaan van de DCMR in 1967. Het afgelopen jaar daalde het aantal stankmeldingen verder. Het aantal stankmeldingen van grote industrie is in 2008 nog iets sterker afgenomen.

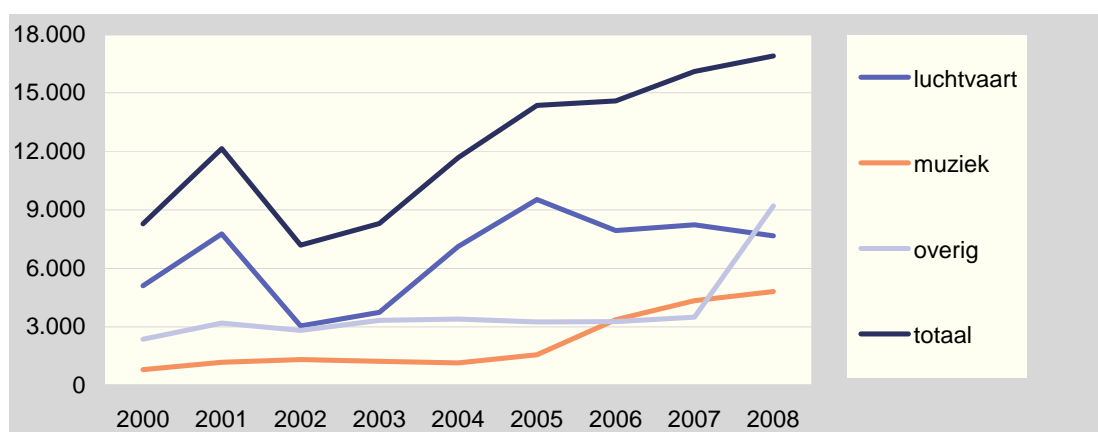
Figuur 9-36 Stankmeldingen per 1.000 inwoners, 2008

Bron: DCMR

De meeste stankmeldingen per 1.000 inwoners komen in 2008 uit Pernis, Hoek van Holland en het stadscentrum.

Figuur 9-37 Aantal klachten over lawaai

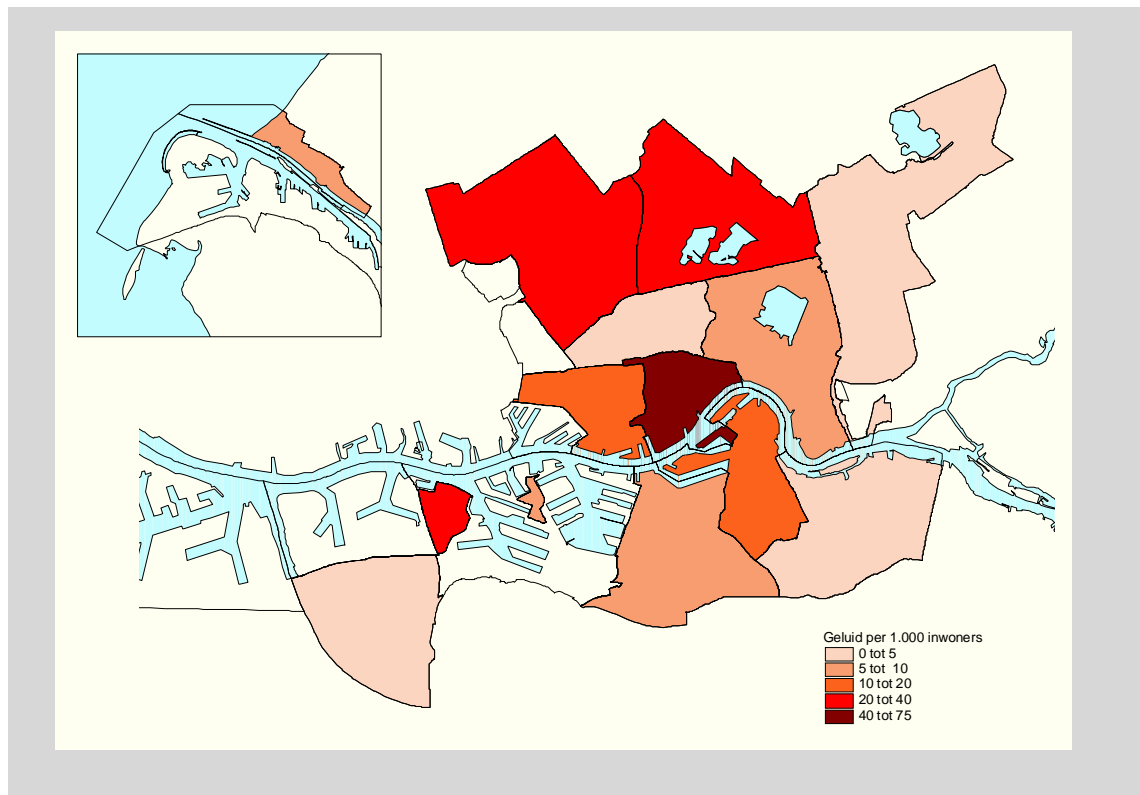

Bron: DCMR

Het aantal lawaaimeldingen is in 2008 verder gestegen en bedraagt driekwart van alle meldingen die de DCMR in 2008 ontvangen heeft. De stijging wordt grotendeels veroorzaakt door toename van het aantal meldingen van geluidsoverlast door horeca. De sterke toename van meldingen van geluidsoverlast door muziek in horeca sinds 2006 is onder andere te verklaren door de publiciteit rondom de maatregel dat overlast van horeca niet meer bij de politie maar bij de DCMR gemeld moet worden. De overige meldingen bestaan uit meldingen van lawaai door

vervoer, industrie, evenementen en overige bronnen. Het totaal aantal meldingen in deze categorieën is in 2008 sterk toegenomen.

Figuur 9-38 Meldingen geluidsoverlast per 1.000 inwoners, 2008

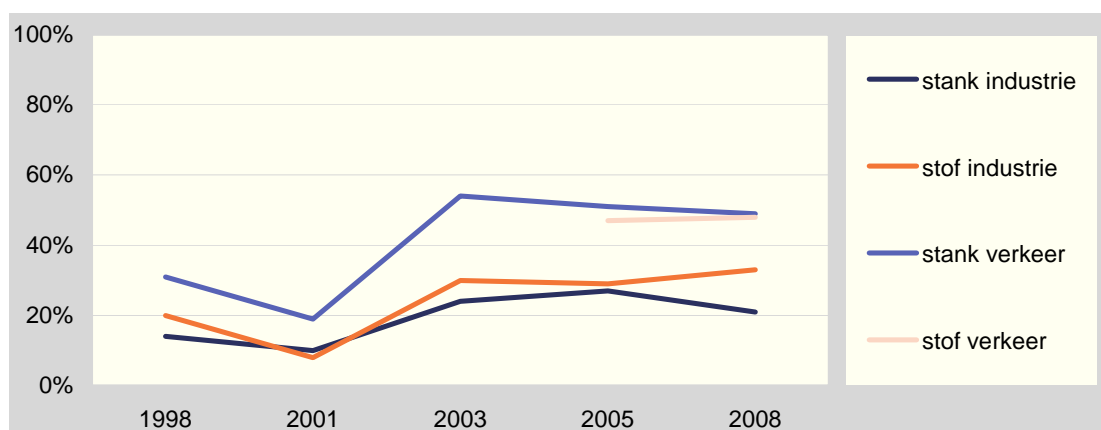

Bron: DCMR

Het aantal meldingen van geluidsoverlast per 1.000 inwoners is het hoogst in het Stadscentrum (inclusief het havengebied). Daarna volgen de deelgemeenten Hillegersberg-Schiebroek en Overschie. De klachten in het centrum zullen vooral betrekking hebben op horeca en muziek en de haven, terwijl de geluidsmeldingen in de noordelijke deelgemeenten vooral verband houden met overlast van vliegtuigverkeer.

In hoeverre bewoners van Rotterdam hinder ondervinden van stank, stof en lawaai wordt tweejaarlijks onderzocht met een milieubelevingsonderzoek.

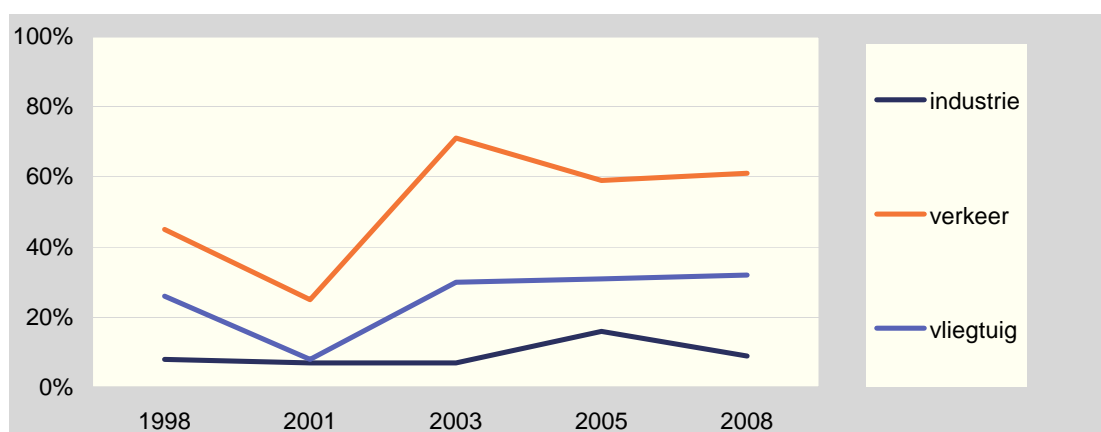
Figuur 9-39 Hinder van stank en stof van industrie en verkeer

Bron: Milieubelevingsonderzoek provincie Zuid-Holland

Bijna de helft van de bevolking van Rotterdam heeft soms, regelmatig of vaak last van stof en stank door verkeer. Het aandeel van de bevolking dat last heeft van stank door industrie is in de stad Rotterdam in 2008 lager dan in 2005. Er is echter een toename van het aandeel inwoners dat last ondervindt van stof door industrie.

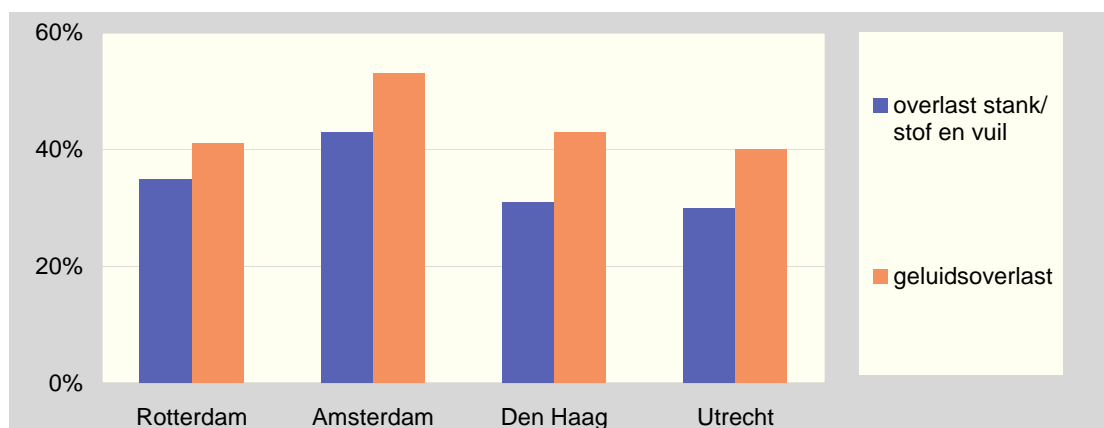
Figuur 9-40 Aandeel inwoners van Rotterdam dat geluidsoverlast ervaart naar bron

Bron: Milieubelevingsonderzoek provincie Zuid-Holland

Verkeer is de geluidsbron waarvan relatief de meeste inwoners van Rotterdam overlast ervaren. Dit aandeel is ruim 60 procent. In 2008 is het aandeel inwoners dat last heeft van geluid van industrie weer wat gezakt, nadat dit in 2005 sterk gestegen was.

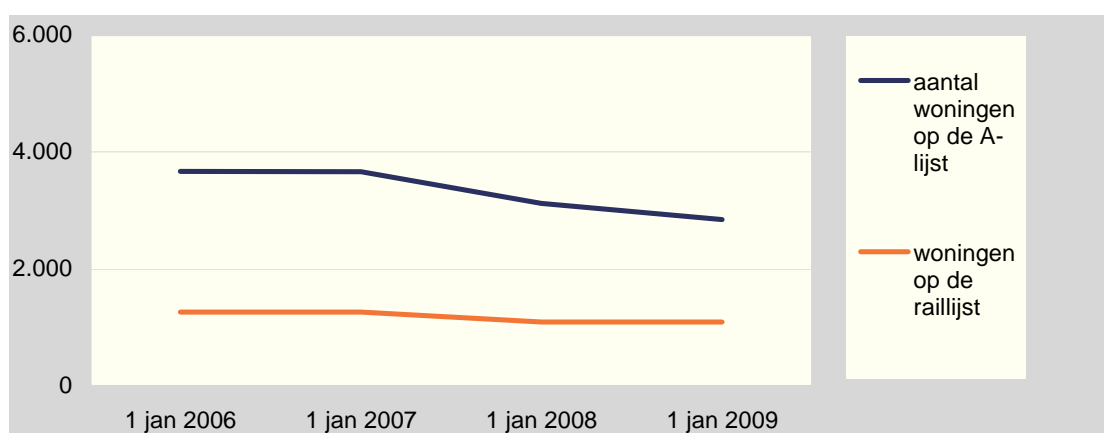
Figuur 9-41 Mate van overlast in huidige woonomgeving: geluidsoverlast / stank, stof en/of vuil komen soms of vaak voor, 2006

Bron: WoON Nederland

Het aandeel inwoners dat aangeeft soms of vaak geluidsoverlast te hebben, is in Rotterdam een stuk lager dan in Amsterdam en is vergelijkbaar met het aandeel inwoners in Den Haag en Utrecht. Ook het aandeel inwoners dat soms tot vaak overlast heeft van stank, stof en vuil is in Amsterdam hoger dan in de andere drie grote steden. Daarna volgt Rotterdam. In Den Haag en Utrecht heeft een kleiner deel van de bevolking soms tot vaak last van stank, stof en vuil.

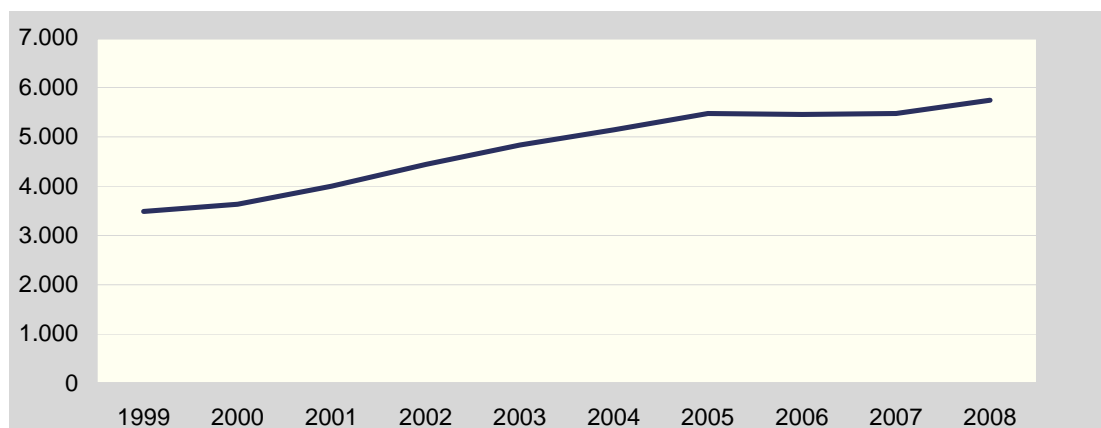
Figuur 9-42 Aantal woningen die in aanmerking komen voor geluidssanering

Bron: dS+V

Eind tachtiger jaren heeft het ministerie van VROM vastgesteld dat alle woningen die door weg- en railverkeerslawaai een geluidsbelasting hebben op de gevel van 65dB(A) of meer, voor 2020 gesaneerd moeten worden. Hiervoor heeft VROM subsidie ter beschikking gesteld. Per 1 januari 2006 stonden er in Rotterdam 3.364 woningen op de A-lijst waar het wegverkeerslawaai de norm overschrijdt en zijn er 1.262 woningen waar de norm voor railverkeerslawaai wordt overschreden. Per 1 januari 2009 is het aantal woningen op de A-lijst verminderd tot 2.846 woningen en op de raillijst tot 1.098 woningen. De afname van het aantal woningen op beide lijsten wordt voor het grootste deel verklaard door het feit, dat in 2007 beide lijsten zijn geactualiseerd. Doordat bijvoorbeeld stil asfalt is aangelegd, of woningen gesloopt zijn, kon een vrij groot aantal woningen van de lijst worden afgevoerd.

Figuur 9-43 Aantal bedrijfsmeldingen van incidenten

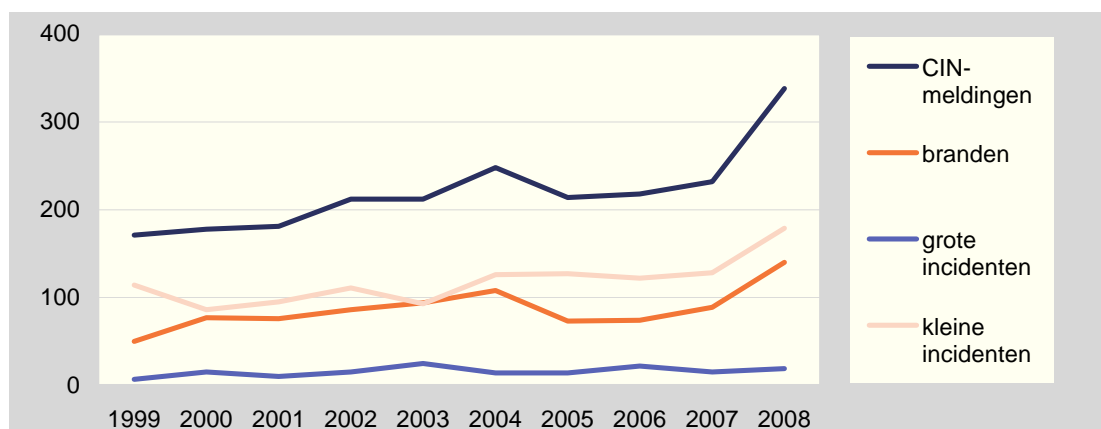

Bron: DCMR

Het totaal aantal bedrijfsmeldingen van incidenten bij de DCMR is in 2008 voor het eerst sinds 2005 iets gestegen.

Bij incidenten, die ook gevolgen kunnen hebben buiten het bedrijfsterrein, moeten bedrijven een zogenaamde CIN-melding doen bij het Centraal Incidentennummer.

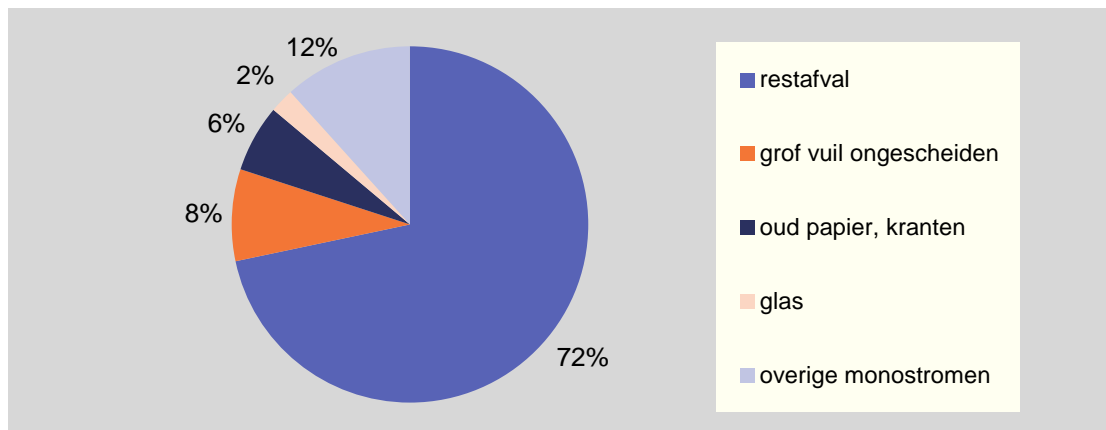
Figuur 9-44 Aantal meldingen Centraal Incidentennummer

Bron: DCMR

Het totaal aantal CIN-meldingen is in 2008 sterk gestegen. Dit is te verklaren uit het feit dat er beter gemeld wordt door bedrijven. Het feitelijk aantal incidenten was in 2008 niet hoger dan in 2007.

Figuur 9-45 Huishoudelijk afval naar kg/inwoner, 2008

Bron: Roteb

Per hoofd van de bevolking heeft de Rotterdammer in 2008 524 kilo afval geproduceerd, iets minder dan in 2007. Iets meer dan 70 procent daarvan bestaat uit restafval. Oud papier en kranten maakt zes procent van het afval uit, gescheiden ingezameld glas twee procent.

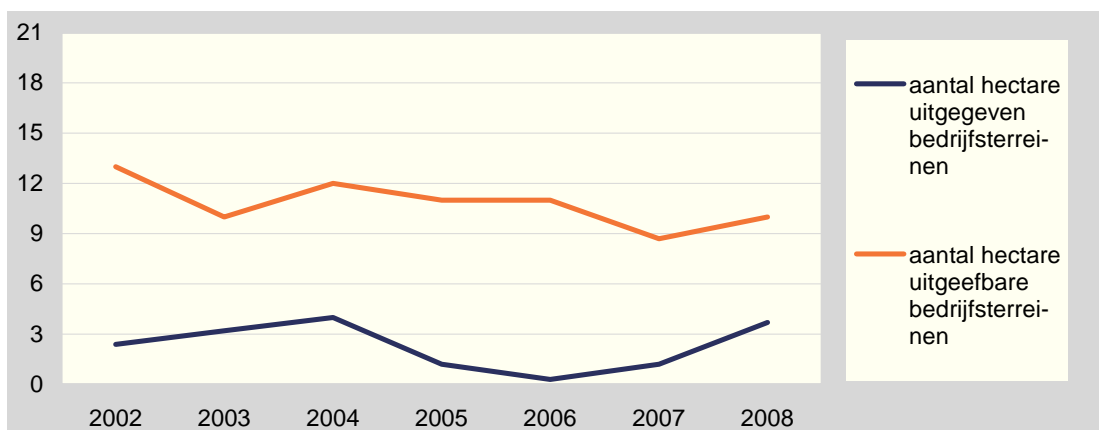
9.4 Grondzaken

Grondexploitatie, vastgoedbeheer en erfpacht(conversie) leveren een bijdrage aan de doelstelling van de pijler Fysiek. Dit is aanvullend op het beleid Wonen en Ruimtelijke ordening waar het accent ligt op (beleids-)ontwikkeling en handhaving. Bij Grondzaken staat de uitvoering van projecten centraal.

Grondzaken speelt een belangrijke rol in de reeks maatregelen die de gemeente Rotterdam neemt om de gevolgen van de economische crisis voor de stad te verzachten: De gemeente reserveert 200 miljoen euro om grond aan te kopen van ontwikkelende partijen in de stad om op die manier de voortgang van de projectontwikkeling te stimuleren.

Rotterdam telt ruim 20 bedrijfsterreinen naast het havengebied en de distributieparks van het Havenbedrijf. In totaal is er netto ruim 443 hectare bedrijfsterreinen.

Figuur 9-46 Aantal hectare uitgegeven en uitgeefbare bedrijfsterreinen

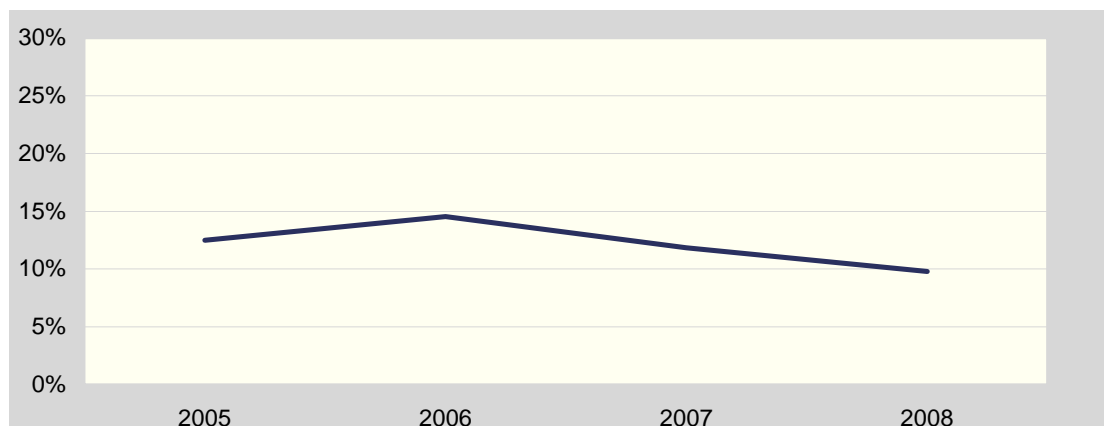

Bron: Ontwikkelingsbedrijf Rotterdam (OBR)

Het aantal hectare uitgeefbare bedrijfsterreinen is in 2008 gestegen naar 10 hectare. In 2008 is 3,7 hectare uitgegeven. In totaal is vanaf 2006 5,2 hectare bedrijfsterreinen uitgegeven. Een collegedoorstel is om in de periode 2006-2010 12,5 hectare bedrijfsterrein bouwrijp te maken en uit te geven.

Bij de maatregelen in het kader van de aanpak van de economische crisis gaat het niet om verkoop, maar juist om aankoop van grond. Onder voorwaarden koopt de gemeente grond (terug) van ontwikkelende partijen die grond in eigendom hebben in de stad. Een tweede mogelijkheid is, dat de bovengenoemde uitgeefbare bedrijfsterreinen niet worden verkocht maar in erfpacht worden uitgegeven. Op die manier komt bij de ontwikkelende partijen geld vrij dat gebruikt kan worden om projecten die belangrijk zijn voor de stedelijke ontwikkeling en de Rotterdamse economie te financieren.

Figuur 9-47 Aandeel leegstand kantoorruimte (van kantoren met ruimtes van 500 m² of groter) op 1 januari

Bron: (dS+V/VIC, VGM, PropertyNL.com), bewerking COS

Het oppervlak aan leegstaande kantoorruimte in Rotterdam is op 1 januari 2008 lager dan in voorgaande jaren.

Het gemeentelijk vastgoed dat in beheer is bij het Ontwikkelingsbedrijf Rotterdam (OBR) betreft objecten in commercieel, niet-commercieel en bijzonder beheer.

De boekwaarde van deze vastgoed portefeuille bedraagt eind 2008 € 361 miljoen. Eind 2007 was dit € 304,4 miljoen en eind 2006 nog € 267 miljoen. Het percentage strategisch vastgoed van het OBR is het deel van de portefeuille dat bijdraagt aan de realisatie van de doelstellingen (gemeten in aantallen objecten). Dit is eind 2008 80 procent.

De gemeente Rotterdam heeft de grootste gemeentelijke vastgoedportefeuille van Nederland. De totale WOZ-waarde bedraagt € 2,2 miljard.

Het aandeel grondexploitaties dat in de gemeente Rotterdam met een subsidie financieel sluitend wordt gemaakt, was in 2007 87 procent. Bij het overige aandeel is sprake van winst. Dit cijfer verandert weinig omdat dit projecten met een lange doorlooptijd betreffen.

De totale investeringen die de gemeente Rotterdam in grondexploitaties heeft uitstaan, bedraagt exclusief prognose begin 2009 € 6 miljard tegenover € 5,1 miljard begin 2008 en € 4,7 miljard begin 2007. Inclusief prognose bedragen de totale investeringen € 7,3 miljard. Het percentage winstgevendheid op de totale portefeuille (verdienvermogen) bedraagt bijna drie procent op basis van jaarafsluiting 2008 en cijfer zonder prognose. Dit is één procent hoger dan voorgaande jaren.

10 Pact op Zuid

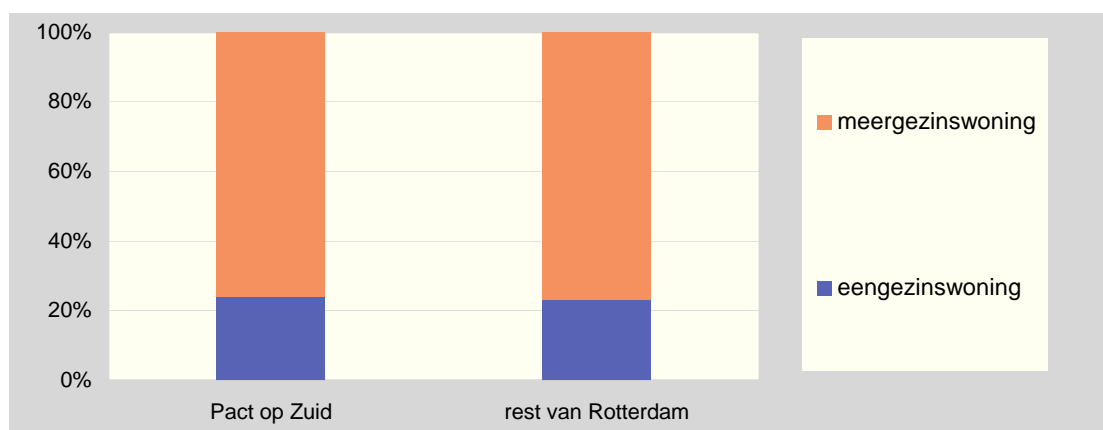
Met Pact op Zuid wordt een intensief programma bedoeld waarmee een groot deel van Rotterdam-Zuid wordt aangepakt. Het programma richt zich op de deelgemeenten Feijenoord, Charlois en IJsselmonde. Het Pact op Zuid is er op gericht dit deel van Rotterdam-Zuid in fysiek, economisch en sociaal opzicht aantrekkelijker te maken.

Bij de beschrijving van het gebied komen de volgende aspecten aan de orde: wonen en woonomgeving, veiligheid, sociaal en economie. Daar waar mogelijk wordt steeds een vergelijking gemaakt tussen het gebied waar Pact op Zuid betrekking op heeft en de rest van Rotterdam.

10.1 Wonen en woonomgeving

In dit deel volgt een beschrijving van de woningvoorraad in het Pact op Zuid gebied, de opgeleverde nieuwbouw, informatie over verhuizen naar en vanuit Pact op Zuid. Ook is er aandacht voor de woningomgeving en het oordeel daarover van de bewoners.

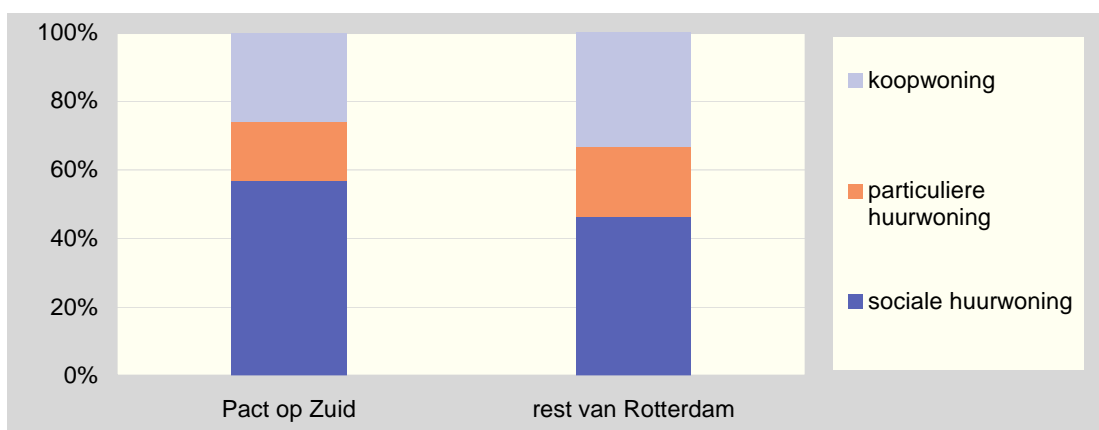
Figuur 10-1 Woningen naar woningtype, 1 januari 2008

Bron: WBOB

Er staan in de drie deelgemeenten die tezamen het Pact op Zuid vormen, per 1 januari 2008 totaal ruim 94.000 woningen. Het totaal aantal woningen is in 2007 met 700 afgenomen. De verhouding tussen eengezinswoning en meergezinswoning is zowel in het Pact op Zuid gebied als in de rest van Rotterdam ongeveer één op vier. In het Pact op Zuid gebied staan ruim 22.700 eengezinswoningen. Dit aantal is in 2007 met 200 gestegen.

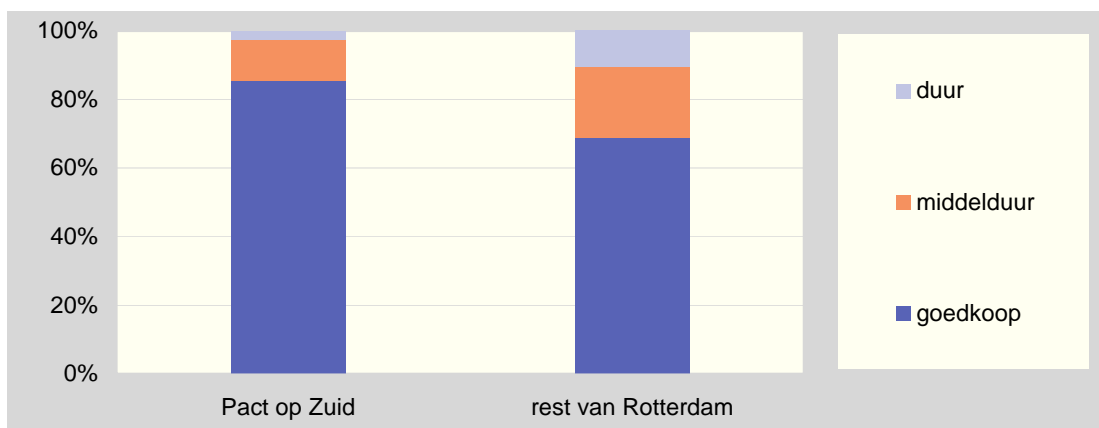
Figuur 10-2 Woningen naar eigendomsverhouding, 1 januari 2008

Bron: WBOB

Er staan in het Pact op Zuid gebied relatief meer sociale huurwoningen dan in de rest van Rotterdam. Het aandeel particuliere huurwoningen en koopwoningen is lager dan in overig Rotterdam.

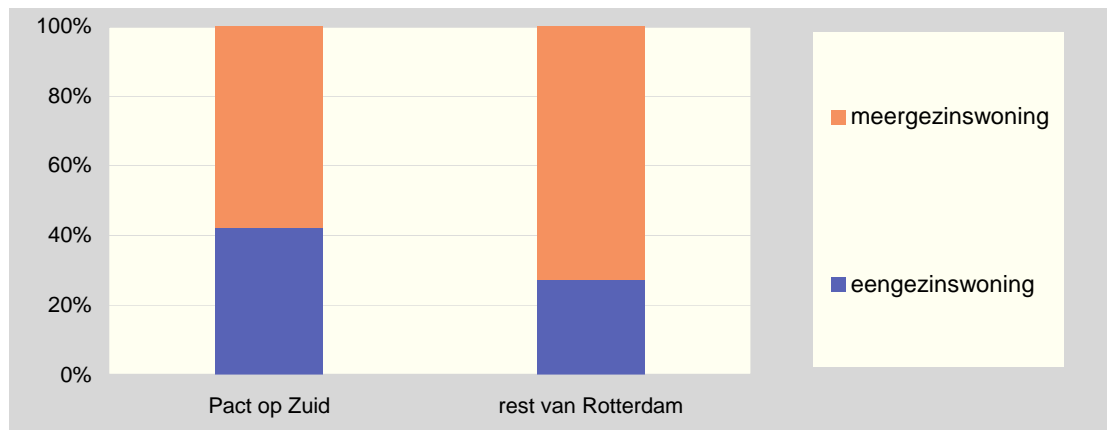
Figuur 10-3 Woningen naar WOZ-waarde, 2008 (prijsspeil 2007)

Bron: WBOB

Verreweg het grootste deel van de woningvoorraad in het Pact op Zuid gebied bestaat uit goedkope woningen. In de rest van Rotterdam staan relatief meer middeldure en dure woningen.

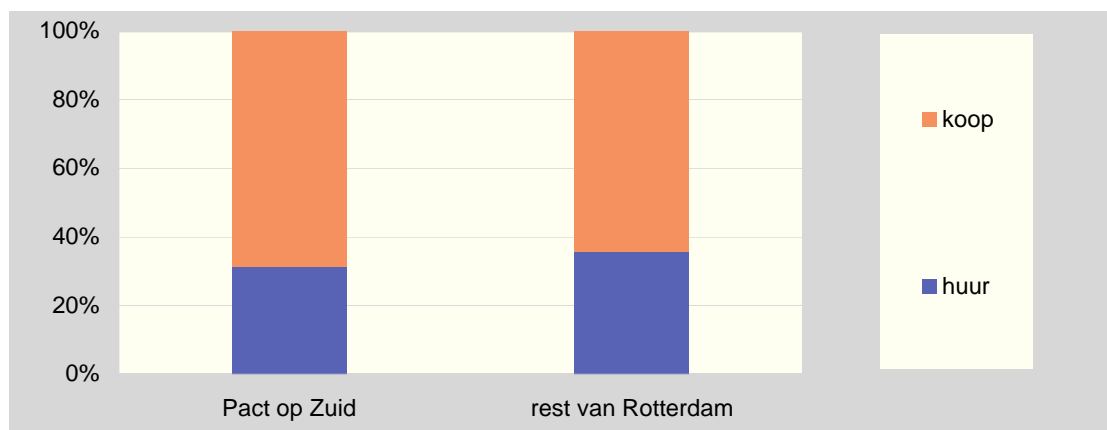
Figuur 10-4 Nieuwbouwwoningen naar woningtype, 2008

Bron: dS+V/Vergunningen/I&D

Er zijn in het plangebied Pact op Zuid in 2008 681 nieuwbouwwoningen opgeleverd, bijna twee keer zoveel als in 2007. Dit zijn relatief meer eengezinswoningen dan in de rest van Rotterdam.

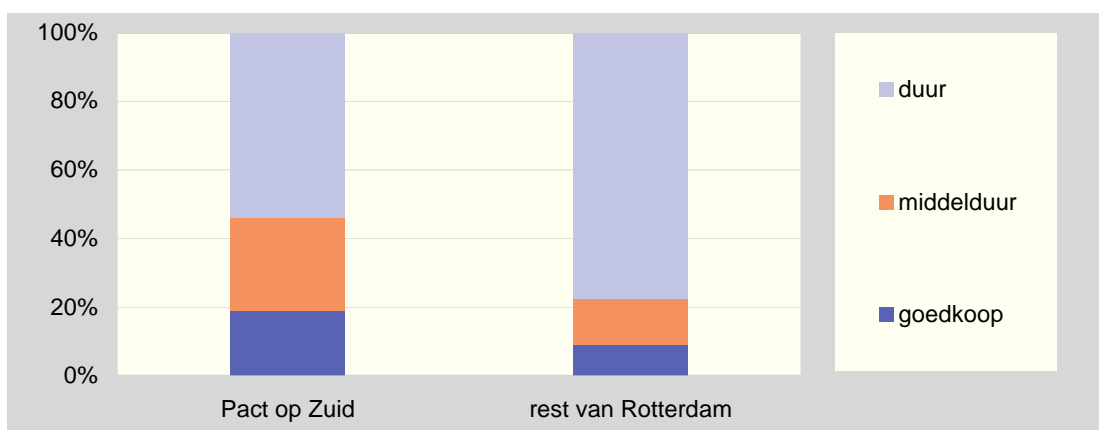
Figuur 10-5 Nieuwbouwwoningen naar eigendomsverhouding, 2008

Bron: dS+V/Vergunningen/I&D

Het aandeel nieuw opgeleverde huurwoningen in Pact op Zuid is in 2008 met 31 procent 10 procentpunten lager dan in 2007.

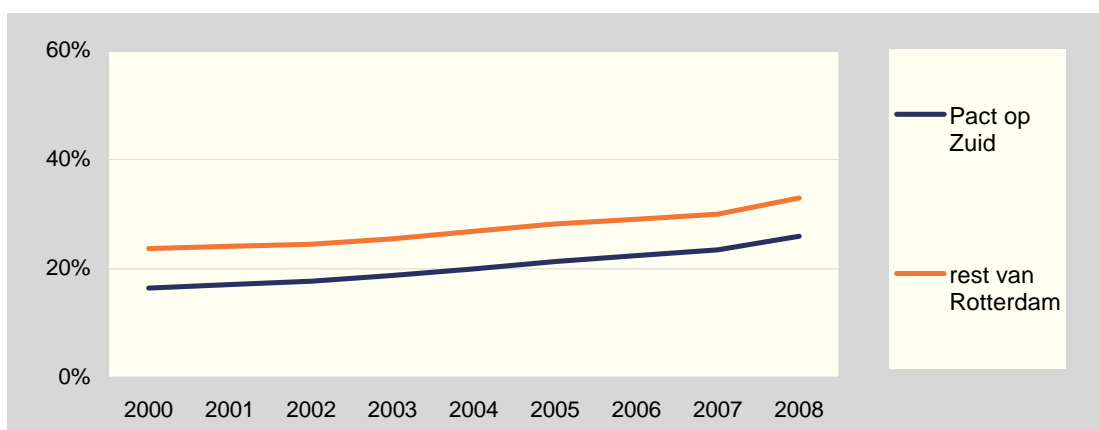
Figuur 10-6 Nieuwbouwwoningen naar prijsklasse, 2008

Bron: dS+V/Vergunningen/I&D

Er zijn in het gebied van het Pact op Zuid in verhouding meer goedkope en middeldure woningen opgeleverd dan in de rest van Rotterdam. Iets meer dan de helft van de nieuwbouw in het Pact op Zuid gebied is in de dure sector gerealiseerd, in de rest van Rotterdam is dat driekwart.

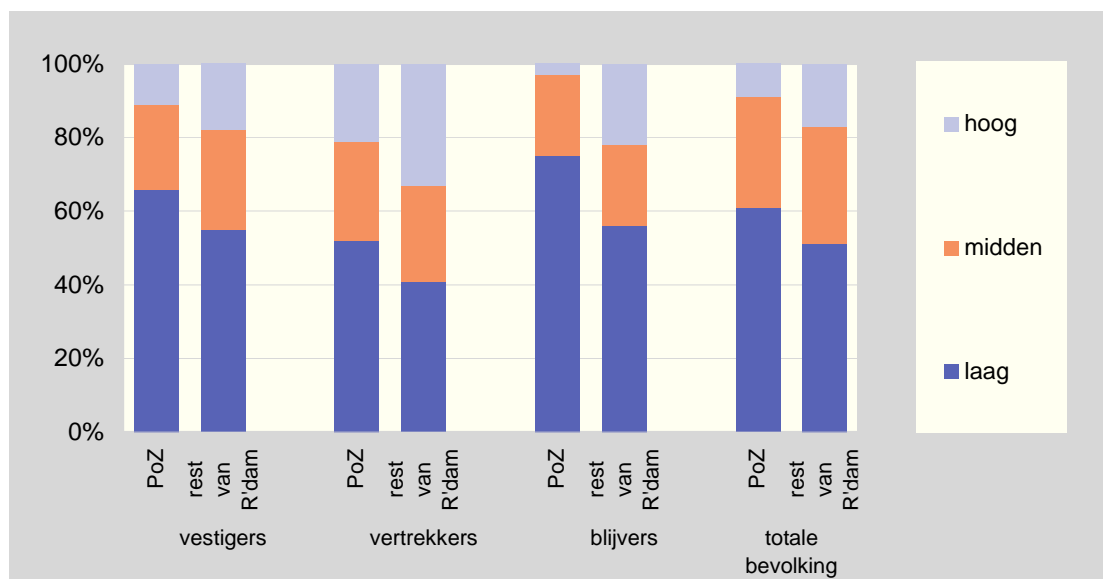
Figuur 10-7 Ontwikkeling eigen woningbezit

Bron: WBOB

Het eigen woningbezit is in heel Rotterdam gestegen van ruim 20 procent op 1 januari 2000 naar 31 procent op 1 januari 2008. Ook in het Pact op Zuid gebied is het eigen woningbezit gestegen: van 16 procent begin 2000 naar 26 procent begin 2008. Het eigen woningbezit is lager dan in de rest van Rotterdam.

Figuur 10-8 Huishoudinkomen (laag, midden en hoog) van vestigers, vertrekkers en blijvers Pact op Zuid en rest van Rotterdam, 2007

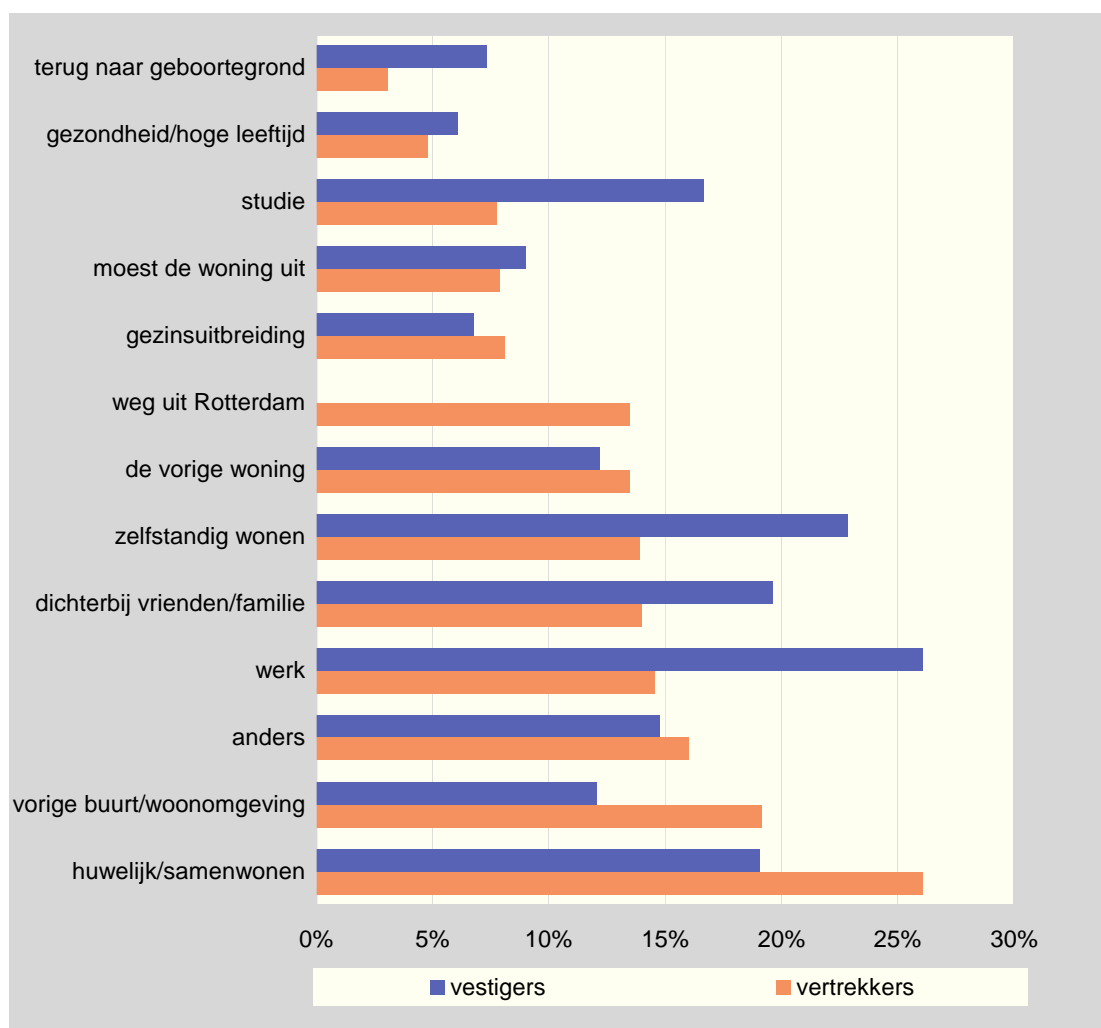

Bron: *Komen en gaan*, COS

Van alle huishoudens in het Pact op Zuid gebied heeft 60 procent een laag inkomen. Dit is meer dan in de rest van Rotterdam, waar de helft van de huishoudens een laag inkomen heeft. Het aandeel vestigers met een laag inkomen is zowel in het Pact op Zuid gebied als in overig Rotterdam hoger dan van de totale bevolking. Het aandeel vestigers met een hoog inkomen, komt zowel in het Pact op Zuid gebied als in overig Rotterdam overeen met het aandeel huishoudens in Pact op Zuid en de rest van Rotterdam.

Onder de vertrekkende huishoudens is het aandeel huishoudens met een laag inkomen lager en met een hoog inkomen hoger, zowel in het Pact op Zuid gebied als in overig Rotterdam. De blijvers zijn huishoudens die respectievelijk binnen het Pact op Zuid gebied of binnen de rest van Rotterdam zijn verhuisd. Opvallend is dat de groep blijvers in Pact op Zuid gebied voor driekwart bestaat uit huishoudens met een laag inkomen. Het percentage huishoudens met een hoog inkomen is onder de blijvers zeer laag. Het zijn dus vooral de huishoudens met een laag inkomen die een wooncarrière binnen het Pact op Zuid gebied realiseren. In overig Rotterdam zijn onder de blijvers zowel de lage als de hoge inkomens oververtegenwoordigd. Blijkbaar is het met name voor middeninkomens minder aantrekkelijk om in de rest van Rotterdam te blijven wonen.

Figuur 10-9 Verhuismotieven Pact op Zuid, 2007

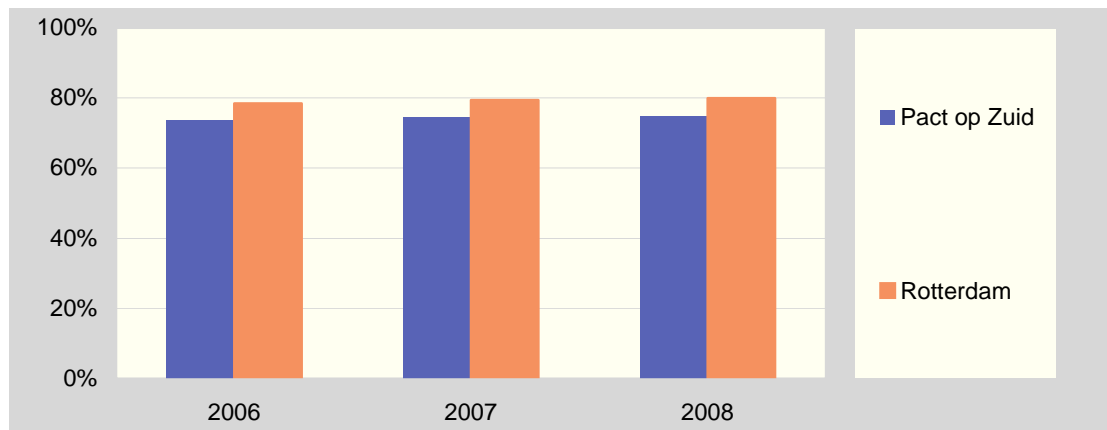

Bron: *Komen en gaan*, COS

Huwelijk of samenwonen is het meest genoemde verhuismotief om uit het Pact op Zuid gebied te vertrekken. Ook bij vertrek uit de stad Rotterdam is dit het meest genoemde motief. Daarna volgt in het Pact op Zuid gebied de buurt/woon omgeving. De motieven die daarna nog veelgenoemd zijn om uit het Pact op Zuid gebied te vertrekken, hebben allemaal betrekking op persoonlijke omstandigheden.

De meest genoemde vestigingsmotieven hebben alle betrekking op de persoonlijke levenssfeer: dit zijn 'werk', 'zelfstandig wonen', 'dichtbij vrienden/familie' en 'studie'.

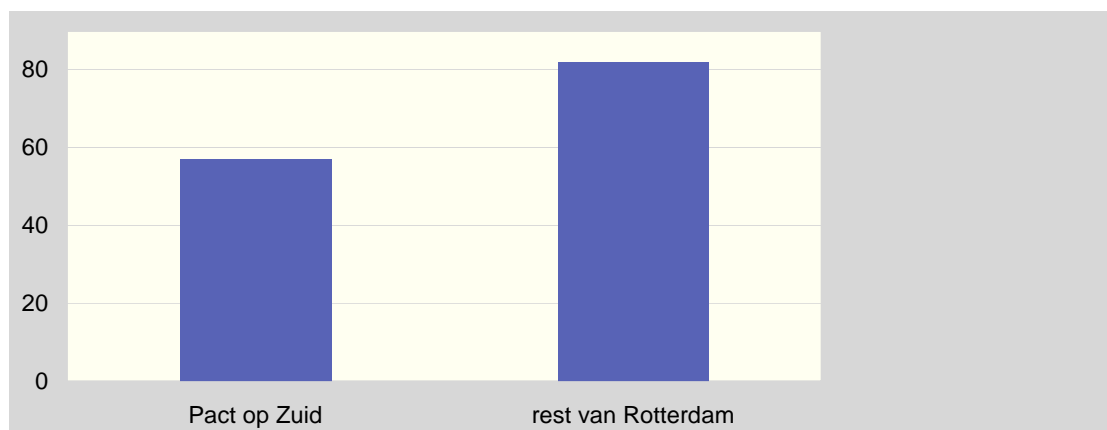
Figuur 10-10 Percentage bewoners dat (zeer) tevreden is over de eigen buurt

Bron: Veiligheidsenquête

Het percentage inwoners dat (zeer) tevreden is over de eigen buurt ligt in het Pact op Zuid gebied lager dan in heel Rotterdam. In het Pact op Zuid gebied is 75 procent van de inwoners (zeer) tevreden met de eigen woonomgeving, tegenover 80 procent van de Rotterdamse bevolking. Hierin is sinds 2006 geen verandering gekomen.

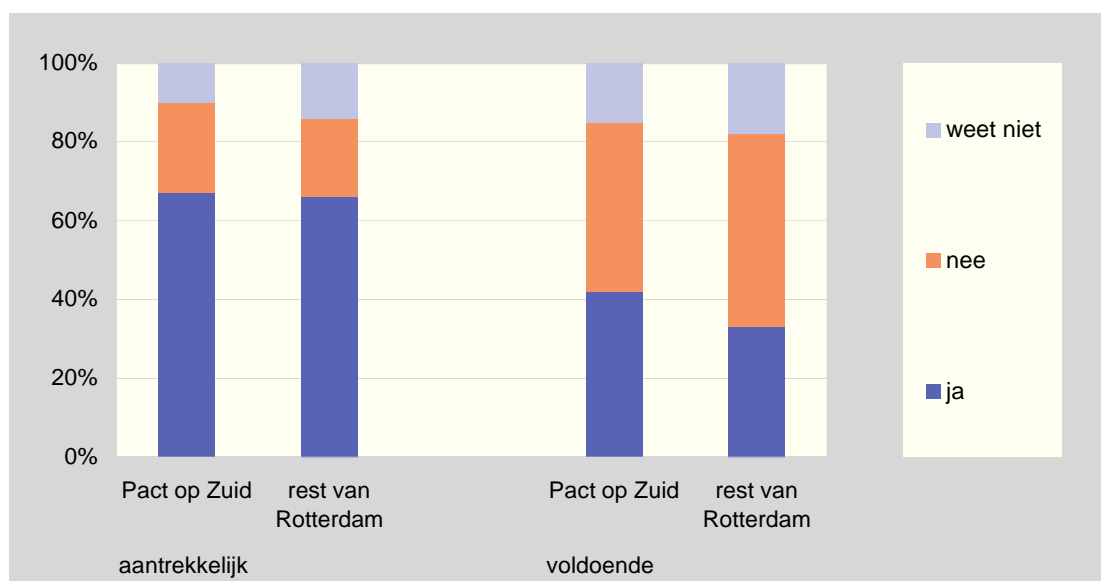
Figuur 10-11 Aantal m² openbaar groen per woning in woonbuurten, 2008

Bron: Gemeentewerken Rotterdam, WBOB, bewerking COS

Ondanks de aanwezigheid de Zuidelijke Tuinsteden binnen de grenzen van het plangebied Pact op Zuid, is het oppervlak groen per woning in de woonbuurten van het Pact op Zuid kleiner dan in de rest van Rotterdam.

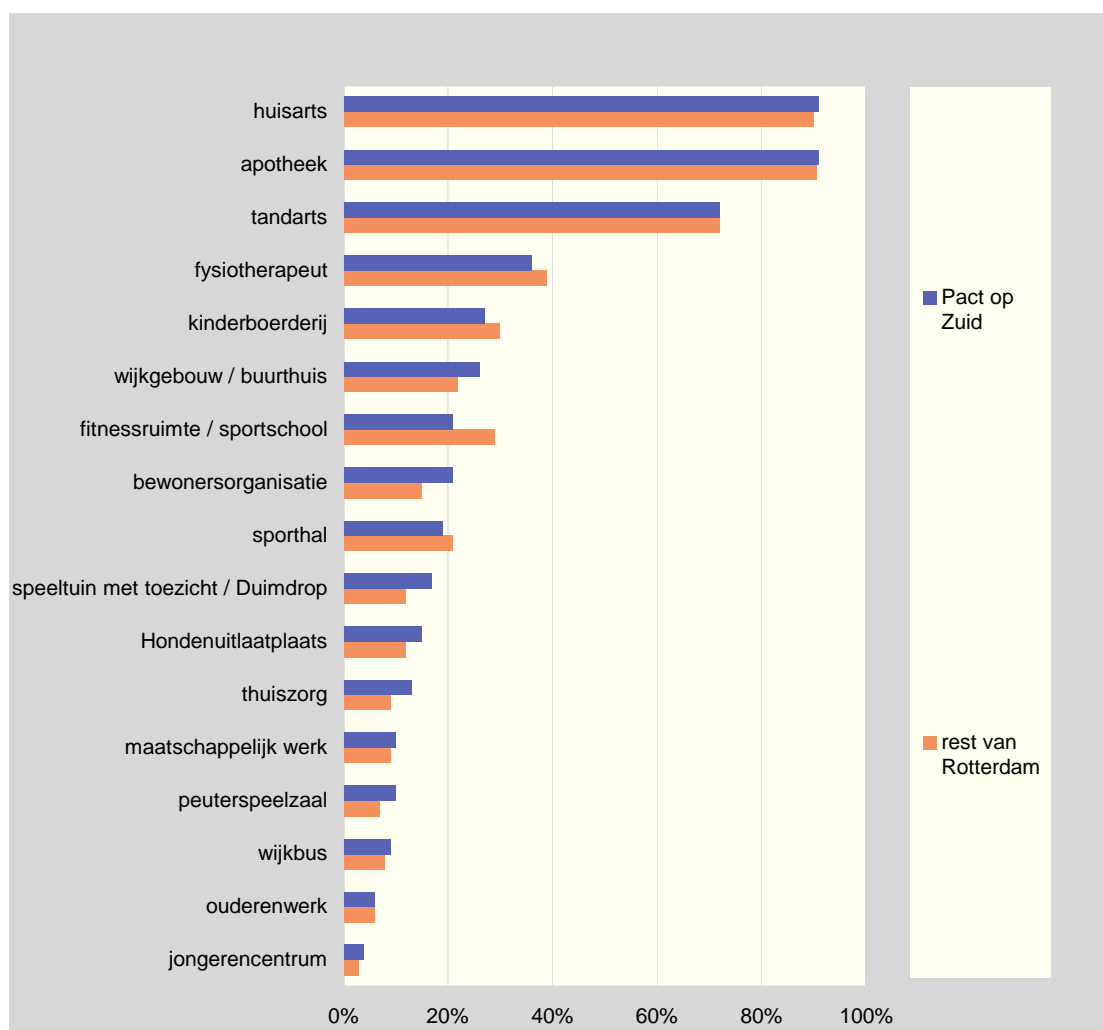
Figuur 10-12 Mening over groene gebieden in Rotterdam, 2009

Bron: Omnibusenquête

Ongeveer evenveel inwoners van het Pact op Zuid gebied en de rest van Rotterdam vindt de groengebieden van Rotterdam aantrekkelijk. Opvallend is, dat ondanks het feit dat er minder groengebieden zijn, de bewoners van het Pact op Zuid gebied voor een groter deel tevreden zijn met de hoeveelheid groengebieden in de stad dan de bewoners van de rest van Rotterdam.

Figuur 10-13 Gebruik van voorzieningen in de buurt, 2009

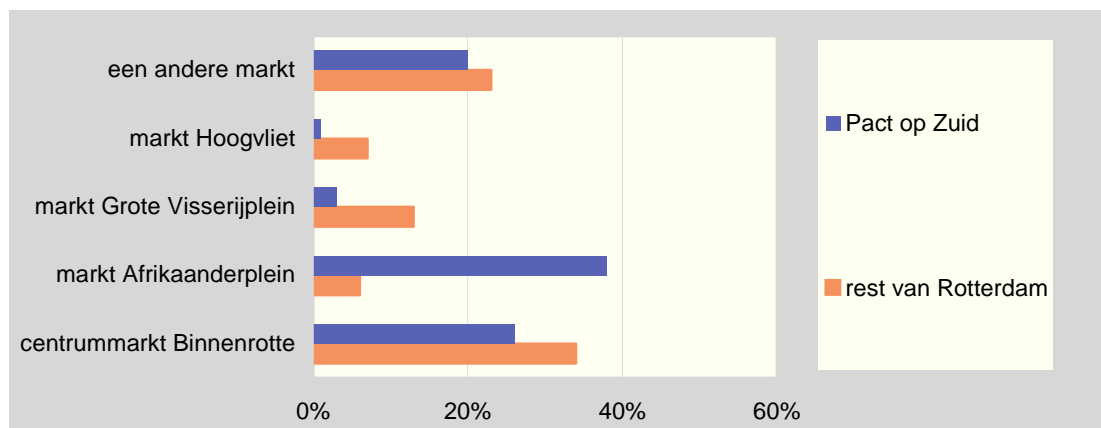

Bron: Omnibusenquête

De huisarts, de apotheek en de tandarts zijn voorzieningen in de eigen buurt, die door de meeste bewoners gebruikt worden. Dit geldt ook voor het Pact op Zuid gebied.

Voorzieningen waar relatief iets meer bewoners van het Pact op Zuid plangebied gebruik van maken dan bewoners in de rest van Rotterdam zijn het wijkgebouw of buurthuis, de bewonersorganisatie en de speeltuin met toezicht en/of Duimdrop. Minder inwoners van Pact op Zuid maken gebruik van een fitnessruimte of sportschool in de buurt. Er is erg weinig verschil in waardering van de buurtvoorzieningen tussen inwoners van het Pact op Zuid gebied en de rest van Rotterdam. Het grootste verschil is er bij de beoordeling van de peuterspeelzaal in de buurt. Bewoners van het Pact op Zuid gebied geven hiervoor gemiddeld een 7,7 in de rest van Rotterdam gemiddeld een 7,4.

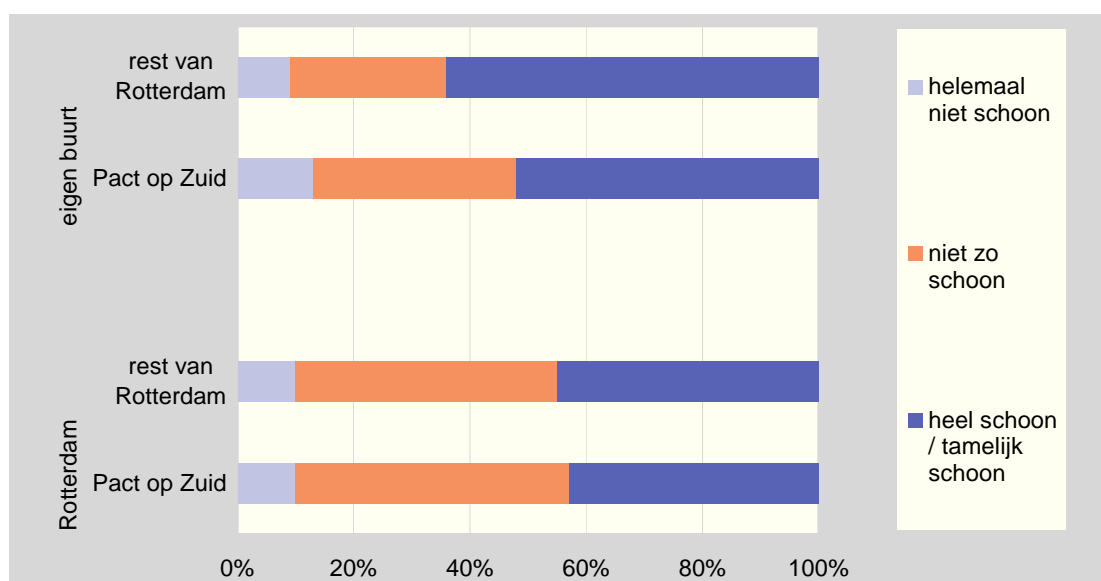
Figuur 10-14 Marktbezoekers als aandeel van de bevolking, 2009

Bron: Omnibusenquête

De Afrikaandermarkt wordt door 38 procent van de inwoners van het Pact op Zuid gebied één keer per maand of vaker bezocht. De centrummarkt aan de Binnenrotte heeft een meer stedelijke functie dan de markt op het Afrikaanderplein: Ruim twintig procent van de inwoners van het Pact op Zuid gebied bezoekt geregeld tot frequent de centrummarkt aan de Binnenrotte, terwijl maar zes procent van de inwoners van de rest van Rotterdam de markt op het Afrikaanderplein geregeld of vaak bezoekt.

Figuur 10-15 Percentage Rotterdammers dat de stad en de eigen buurt schoon vindt, 2009

Bron: Omnibusenquête

Er is geen verschil tussen de bewoners van Pact op Zuid en de rest van de stad in hun oordeel over hoe schoon de stad Rotterdam is. Bij het oordeel over de eigen buurt zijn minder inwoners van het Pact op Zuid gebied positief in hun oordeel dan inwoners van de rest van Rotterdam.

Het kengetal verloedering is opgebouwd uit antwoorden op vragen over buurtproblemen als bekladding van muren en/of gebouwen, vernieling van telefooncellen, bus- of tramhokjes, rommel en hondenpoep. Hoe hoger het kengetal, hoe meer verloedering.

Figuur 10-16 Het kengetal verloedering van de eigen buurt, 2008

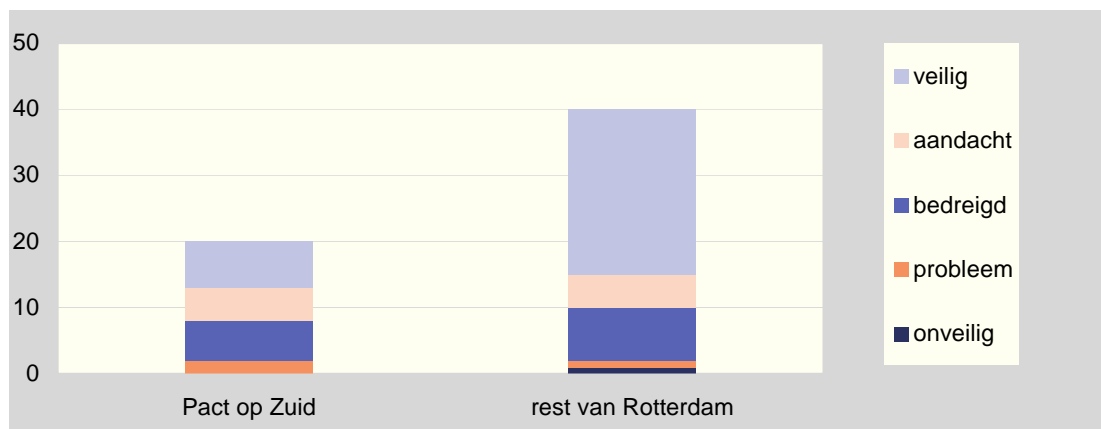

Bron: Veiligheidsenquête

Het kengetal verloedering is in het Pact op Zuid gebied hoger dan in Rotterdam.

10.2 Veiligheid

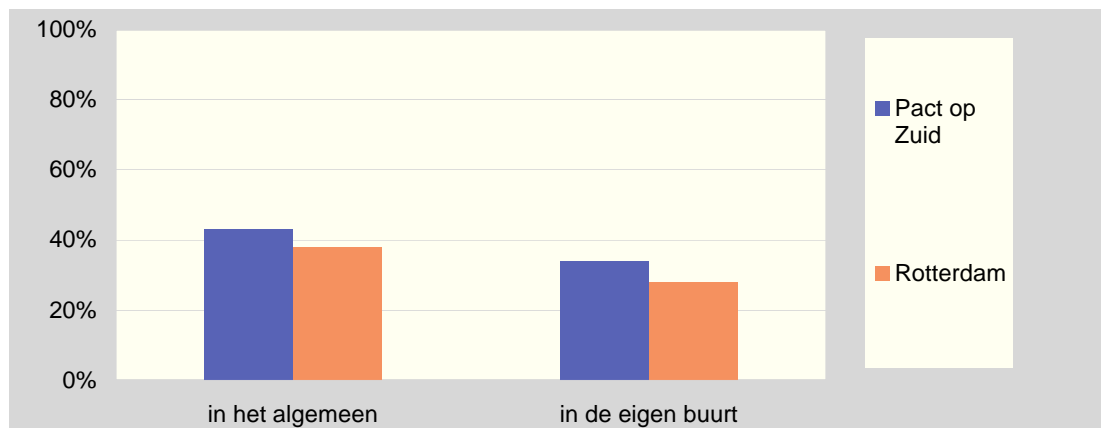
Figuur 10-17 Aantal wijken naar categorie volgens de Veiligheidsindex, 2008

Bron: Veiligheidsenquête

De wijk die in 2008 het label onveilig heeft, ligt niet in het Pact op Zuid gebied. Hier is 'probleem' de laagste categorie. Daarin vallen twee wijken, één minder dan in 2007. Relatief veel wijken in het Pact op Zuid gebied vallen in de categorie 'bedreigd' en er zijn relatief minder wijken in de categorie 'veilig'.

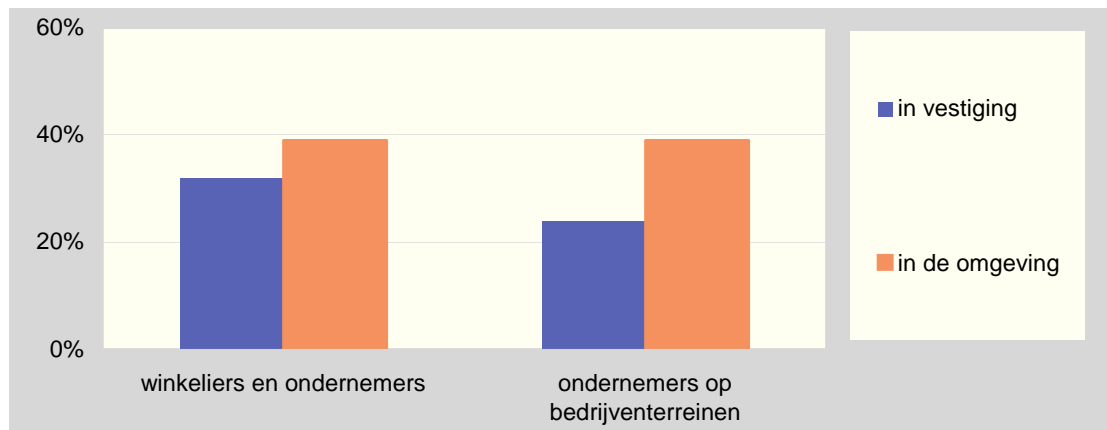
Figuur 10-18 Aandeel bewoners dat zich (wel eens) onveilig voelt, 2008

Bron: Veiligheidsenquête

Het aandeel bewoners in het plangebied 'Pact op Zuid' dat zich in het algemeen (wel eens) onveilig voelt is hoger dan het aandeel van de Rotterdamse bevolking dat zich wel eens onveilig voelt. Ook voelen relatief meer inwoners van het Pact op Zuid gebied zich onveilig in de eigen buurt.

Figuur 10-19 Aandeel ondernemers dat zich wel eens onveilig voelt, 2007

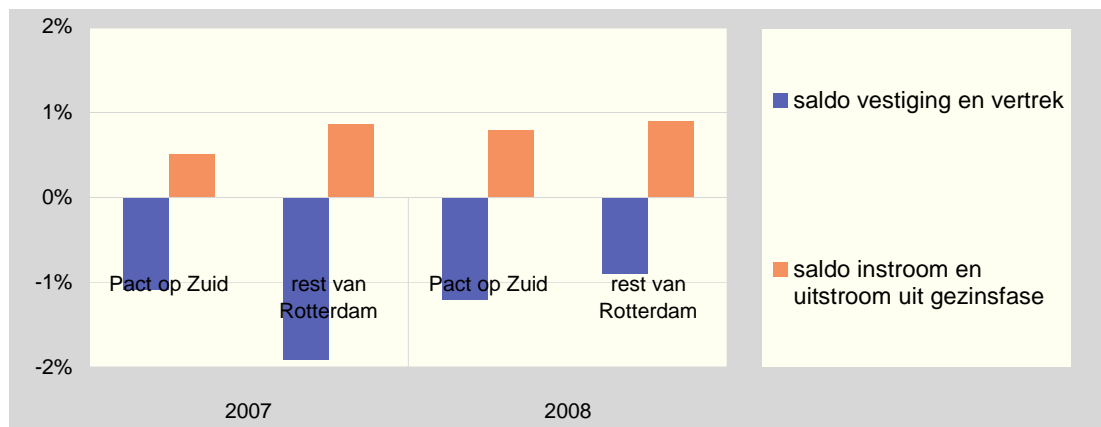
Bron: Monitor Veilig Ondernemen

Van de ondernemers in het Pact op Zuid gebied voelt 32 procent zich wel eens onveilig in de eigen bedrijfsvestiging en 39 procent in de omgeving van het eigen bedrijf. In het Pact op Zuid gebied voelen relatief meer ondernemers zich onveilig dan in heel Rotterdam. Bij een onderscheid tussen winkeliers en ondernemers op bedrijventerreinen blijkt dat met name de winkeliers zich onveilig voelen in hun bedrijfsvestiging. Bijna een derde van de winkeliers voelt zich wel eens onveilig in de eigen winkel tegenover bijna een kwart van de ondernemers op bedrijventerreinen.

10.3 Sociaal

Dit hoofdstuk beschrijft sociale ontwikkelingen in het Pact op Zuid gebied, met betrekking tot welzijn en armoede, bevolkingskenmerken, binding met de buurt, participatie en onderwijs.

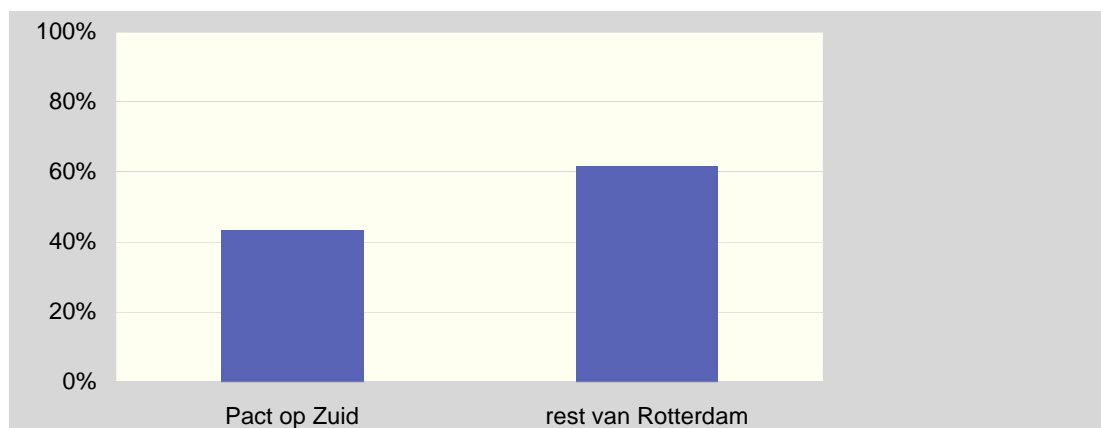
Figuur 10-20 Ontwikkelingen in aantal gezinnen met minstens 1 kind onder de 18 jaar

Bron: GBA, bewerking COS

Op 1 januari 2009 wonen er in het Pact op Zuid gebied én in de rest van Rotterdam ongeveer evenveel gezinnen als een jaar eerder: bijna 23.000 in het Pact op Zuid gebied en 43.400 in de rest van Rotterdam. In beide gebieden is het saldo vestiging en vertrek in 2008 net als in 2007 negatief. Dat wil zeggen dat er meer gezinnen uit het gebied vertrekken dan zich er nieuw vestigen. In het Pact op Zuid gebied is dit saldo in 2008 vergelijkbaar met dat in 2007, in de rest van Rotterdam is het saldo vestiging en vertrek van gezinnen in 2008 relatief kleiner geworden. Het saldo instroom en uitstroom uit de gezinsfase is in 2008 in het Pact op Zuid gebied relatief groter dan in 2007, dat wil zeggen dat er relatief meer nieuwe gezinnen gevormd zijn in 2008.

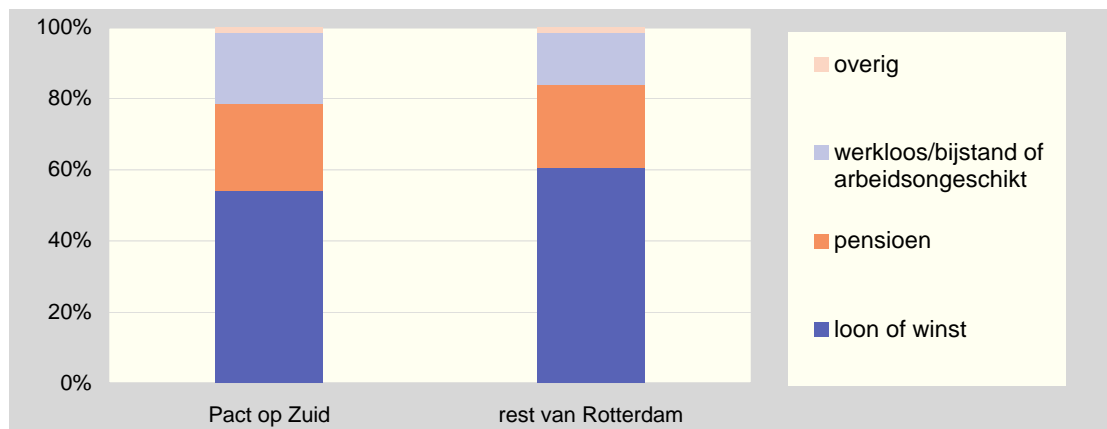
Figuur 10-21 Voltooide opleiding MBO en hoger, inwoners 23 tot en met 64 jaar, gemiddeld 2002-2006

Bron: Omnibusenquête

Op basis van berekeningen over vijf jaar met gegevens uit de Omnibusenquête heeft 40 procent van de inwoners van het Pact op Zuid gebied in de leeftijd van 23 tot en met 64 jaar een opleiding op minimaal MBO-niveau tegenover 60 procent van deze leeftijdsgroep in de rest van Rotterdam.

Figuur 10-22 Huishoudens naar belangrijkste inkomstenbron, 2006*

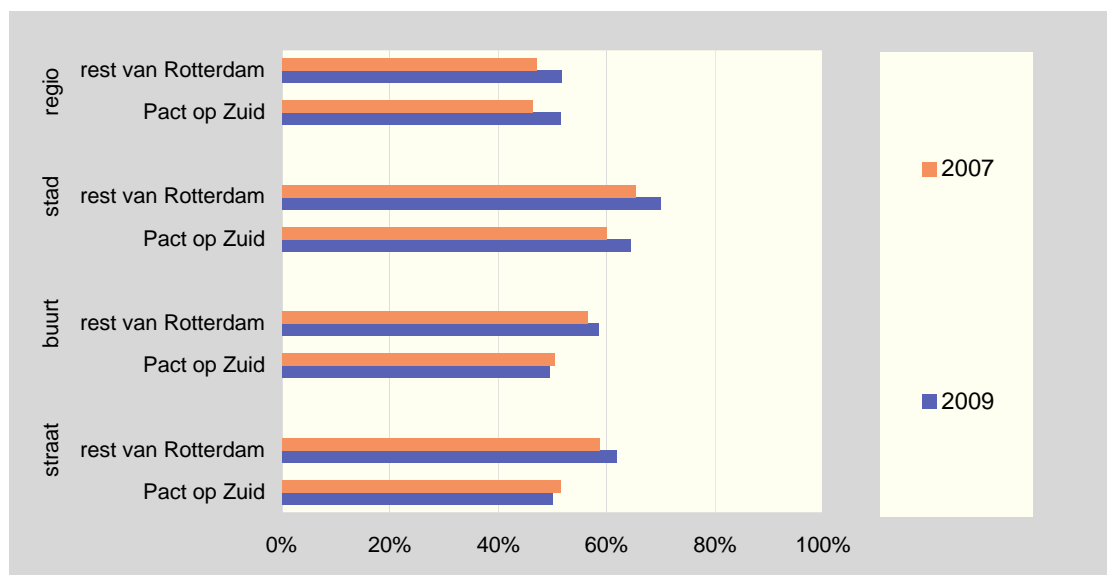

Bron: CBS, bewerking COS

* voorlopige cijfers

Het aandeel huishoudens met als belangrijkste inkomstenbron loon uit arbeid of winst uit onderneming is in het plangebied Pact op Zuid lager dan in de rest van Rotterdam. Het aandeel inwoners met een hoofdkomen uit pensioen is vrijwel gelijk. Het aandeel inwoners met als hoofdkomen een uitkering is in het plangebied Pact op Zuid vijf procent hoger dan in de rest van Rotterdam. Deze cijfers verschillen nauwelijks van die uit 2005.

Figuur 10-23 Binding met straat, buurt, stad en regio

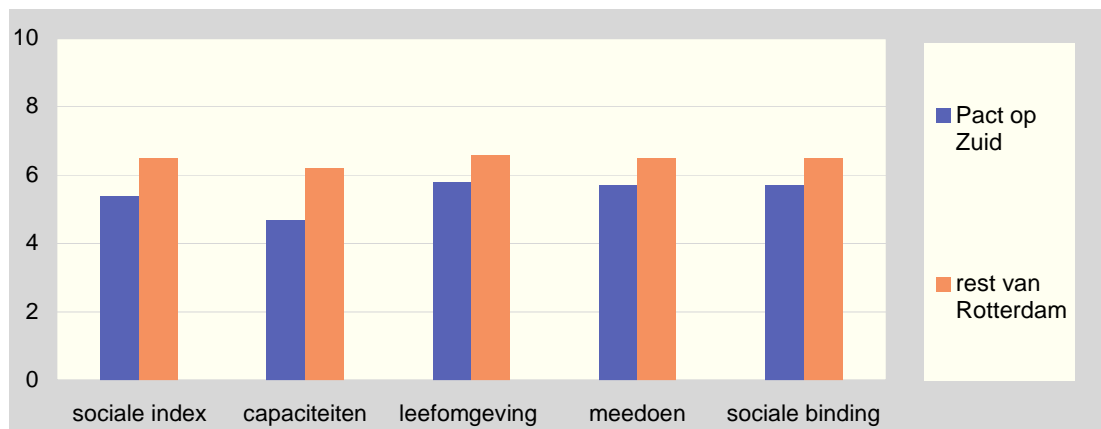

Bron: Omnibusenquête

Vergeleken met 2007 zijn meer inwoners van het Pact op Zuid gebied zich verbonden gaan voelen met de stad en de regio. Het aandeel inwoners met binding met de straat en de buurt is in het Pact op Zuid gebied ongeveer gelijk gebleven. In de rest van Rotterdam is het aandeel inwoners met binding op alle niveaus iets toegenomen ten opzichte van 2007.

De sociale index geeft inzicht in het 'sociale terrein' van de verschillende wijken van Rotterdam. Deze index is opgebouwd uit vier aspecten, met voor ieder aspect enkele thema's. De cijfers die ten grondslag liggen aan de sociale index zijn voor 70 procent gebaseerd op enquêtegegevens en voor 30 procent op registraties.

Figuur 10-24 Sociale Index gemiddelde score en score per aspect*, 2009

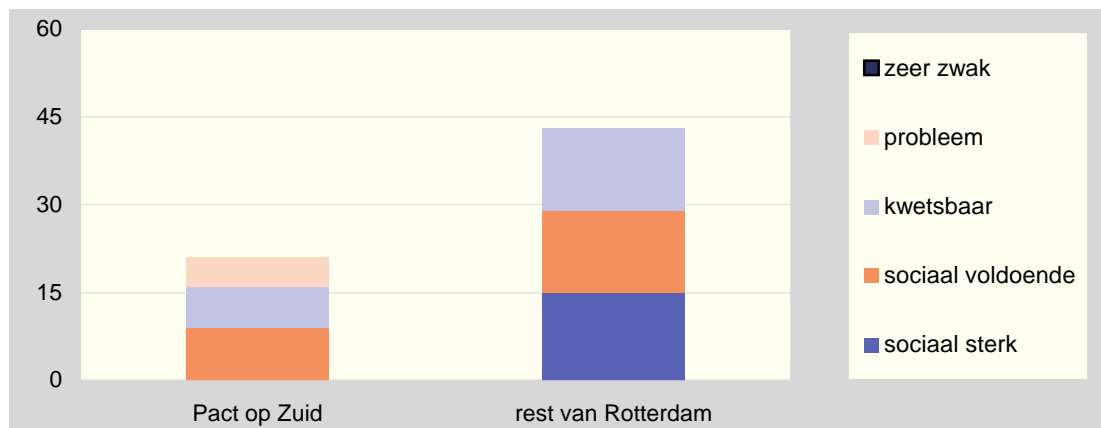

Bron: COS, Sociale Index

* gewogen gemiddelde (gewogen met de totale bevolking)

Het Pact op Zuid gebied scoort gemiddeld een punt lager op de Sociale Index dan de rest van Rotterdam. De gemiddelde score in het Pact op Zuid gebied is een 5,4, in de rest van Rotterdam een 6,5. Ook op alle vier aspecten is de gemiddelde score in het Pact op Zuid gebied lager. Het aspect 'capaciteiten' is hierbij de meest onderscheidende factor, met het grootste verschil tussen het Pact op Zuid gebied en de rest van Rotterdam.

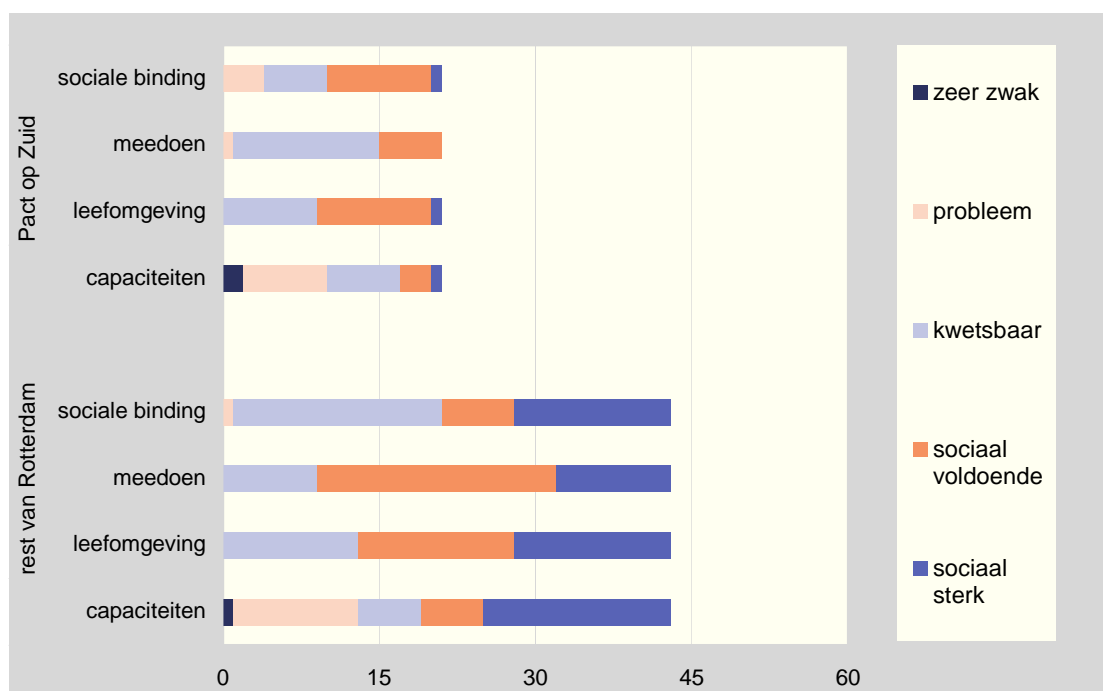
Figuur 10-25 Sociale Index: aantal wijken naar categorie, 2009

Bron: COS, Sociale Index

De 21 wijken in het Pact op Zuid gebied variëren in hun score op de sociale index tussen 'sociaal voldoende' en 'probleem'. Geen enkele wijk in het Pact op Zuid gebied heeft de score 'sociaal sterk'. De 43 wijken in de rest van Rotterdam vallen geen van alle in de categorie 'probleem'. Zij bevinden zich alle in de beste drie categorieën.

Figuur 10-26 Sociale index: aantal wijken naar categorie per aspect, 2009

Bron: COS, Sociale Index

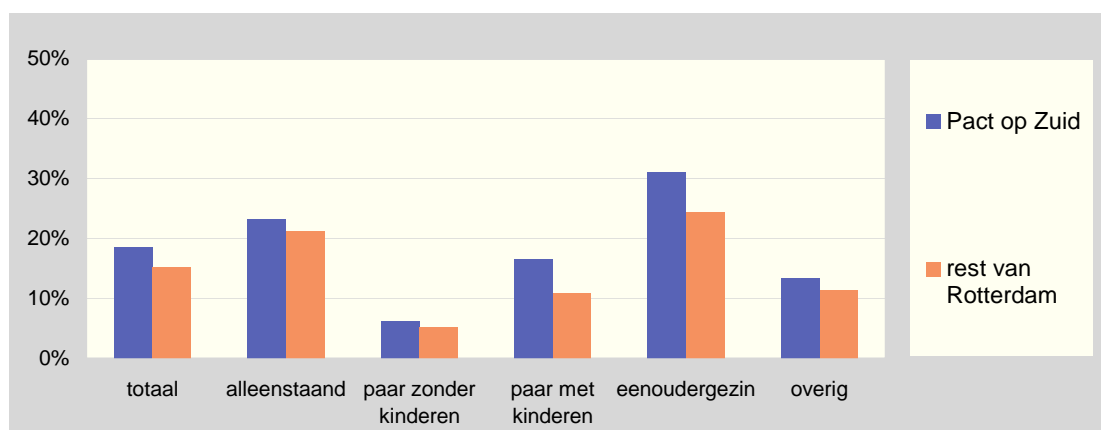
Ook per aspect bekeken zijn er duidelijke verschillen tussen de wijken in het Pact op Zuid gebied en de wijken in de rest van Rotterdam. Relatief veel wijken in het Pact op Zuid gebied vallen bij het thema meedoen in de categorie 'kwetsbaar', terwijl dit in de rest van Rotterdam het thema is waarop relatief de meeste wijken voldoende of hoger scoren. Leefomgeving is het thema met relatief de meeste wijken een voldoende scoren in het Pact op Zuid gebied, maar toch nog minder dan in de rest van Rotterdam. Bij het thema capaciteiten komen in beide gebieden wijken voor met de score 'zeer zwak'.

De armoedegrens wordt berekend aan de hand van de koopkracht van een huishouden en gedifferentieerd naar huishoudentype.

Van de huishoudens in het deelgebied Pact op Zuid heeft in 2006⁸ 19 procent (15.790 huishoudens) een inkomen onder de armoedegrens. In 2005 was dit 20 procent. Het percentage huishoudens onder de armoedegrens is in de rest van Rotterdam ook gedaald, van 16 naar 15 procent (26.480 huishoudens).

⁸ Voorlopige cijfers

Figuur 10-27 Huishoudens onder de armoedegrens naar huishoudtype, 2006*

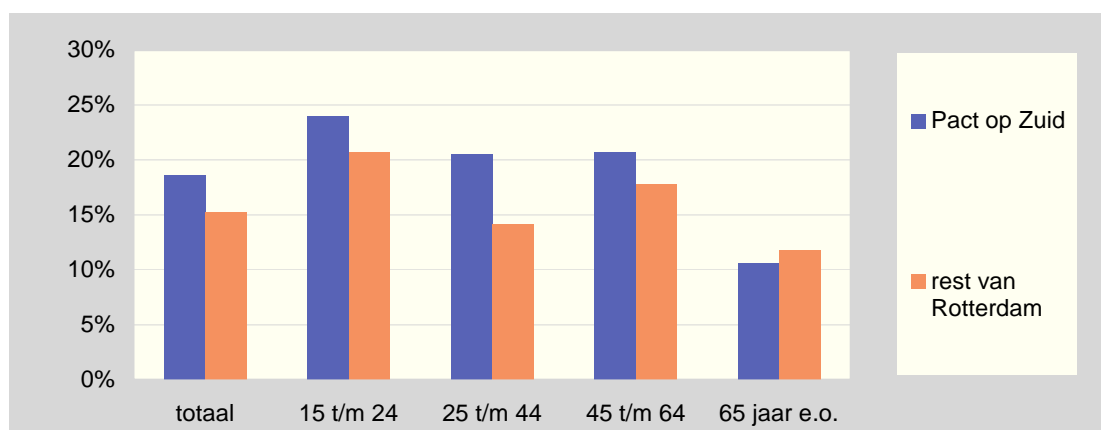

Bron: CBS, RIO, bewerking COS

* voorlopige cijfers

In totaal heeft in het Pact op Zuid gebied 19 procent van de huishoudens een inkomen onder de armoedegrens. In de rest van Rotterdam is dit 15 procent. Het hoogste aandeel huishoudens onder de armoedegrens hebben de eenoudergezinnen. In het Pact op Zuid gebied heeft bijna één op de drie eenoudergezinnen een inkomen onder de armoedegrens, in de rest van Rotterdam is dat bijna één op de vier. Ook onder alleenstaanden is het aandeel huishoudens onder de armoedegrens relatief hoog. Bij paren zonder kinderen is het aandeel huishoudens onder de armoedegrens relatief laag.

Figuur 10-28 Huishoudens onder de armoedegrens naar leeftijd hoofdkostwinner, 2006*

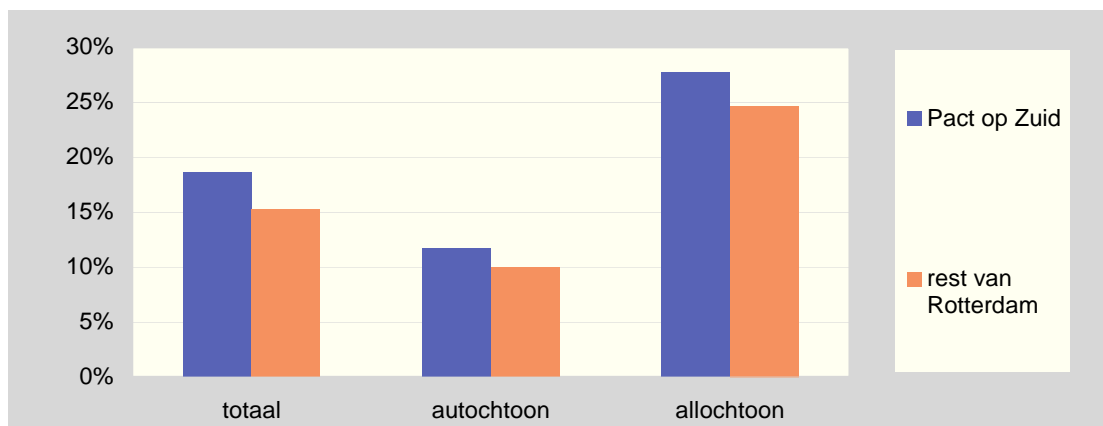

Bron: CBS, RIO, bewerking COS

* voorlopige cijfers

Vooral bij huishoudens met een hoofdkostwinner in de leeftijd van 25 tot en met 44 jaar is er een verschil in het aandeel huishoudens onder de armoedegrens tussen het Pact op Zuid gebied en de rest van Rotterdam. Opvallend is dat het aandeel huishoudens met een gepensioneerde kostwinner dat een inkomen onder de armoedegrens heeft, in het Pact op Zuid gebied lager is dan in de rest van Rotterdam.

Figuur 10-29 Huishoudens onder de armoedegrens naar etniciteit hoofdkostwinner, 2006*

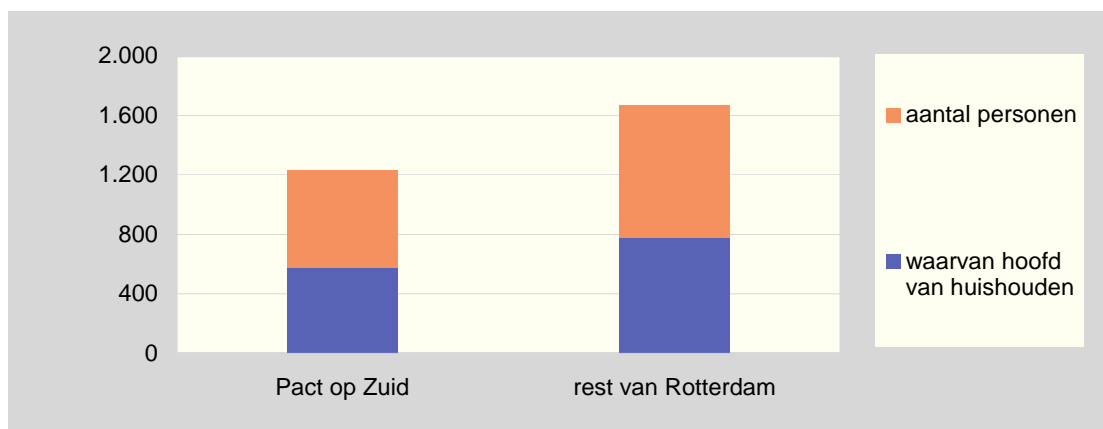

Bron: CBS, RIO, bewerking COS

* Voorlopige cijfers

Huishoudens met een allochtone kostwinner hebben voor een veel groter deel een inkomen onder de armoedegrens dan huishoudens met een autochtone kostwinner. Dit geldt zowel voor huishoudens uit het Pact op Zuid gebied als uit de rest van Rotterdam. Voor alle groeperingen geldt, dat het aandeel huishoudens met een inkomen onder de armoedegrens in het Pact op Zuid gebied hoger is.

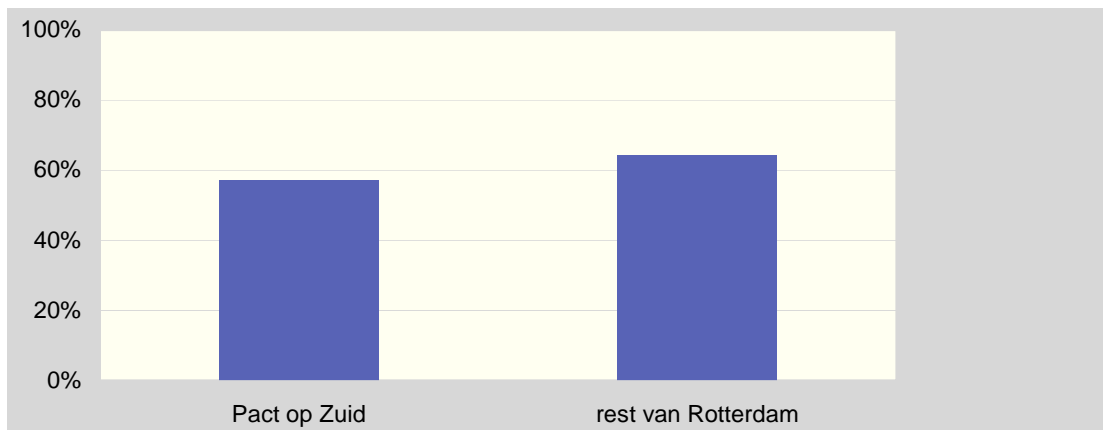
Figuur 10-30 Aantal personen, dat schuldhulpverlening ontvangt, 2007

Bron: SoZaWe

De oranje balk geeft het totaal aantal personen weer, dat in 2007 schuldhulpverlening heeft ontvangen. De oranje balk toont het aantal personen met schuldhulpverlening, dat hoofd van een huishouden is. In het Pact op Zuid gebied ontvangen ruim 1.200 personen schuldhulpverlening, dit is 0,8 procent van de bevolking. In de rest van Rotterdam zijn dit er ruim 1.600, dat is 0,5 procent van de bevolking. In beide gebieden staat 46 procent van deze personen geregistreerd als hoofd van een huishouden.

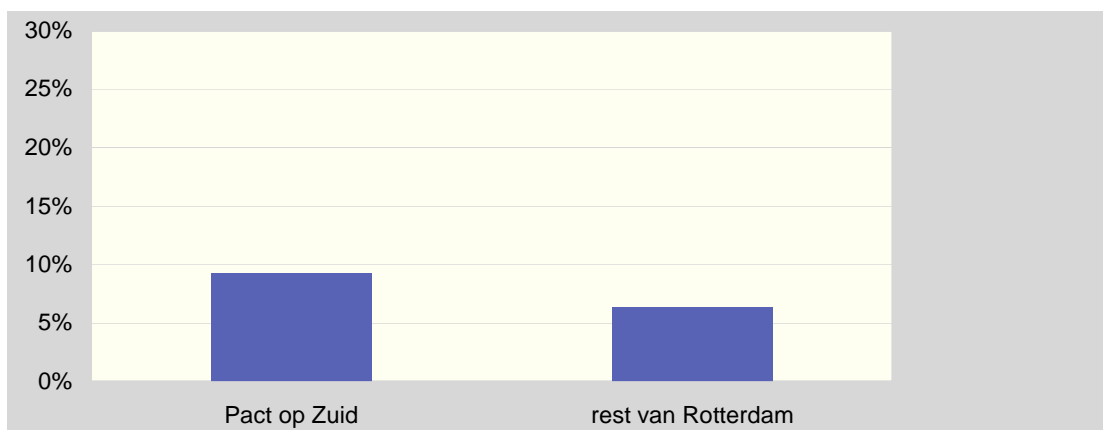
Figuur 10-31 Netto-arbeidsparticipatie, 2008

Bron: Omnibusenquête

De netto-arbeidsparticipatie, dat wil zeggen het aandeel personen van de bevolking in de leeftijd van 15 tot en met 64 jaar met inkomen uit arbeid ligt in het gebied Pact op Zuid lager dan in de rest van Rotterdam.

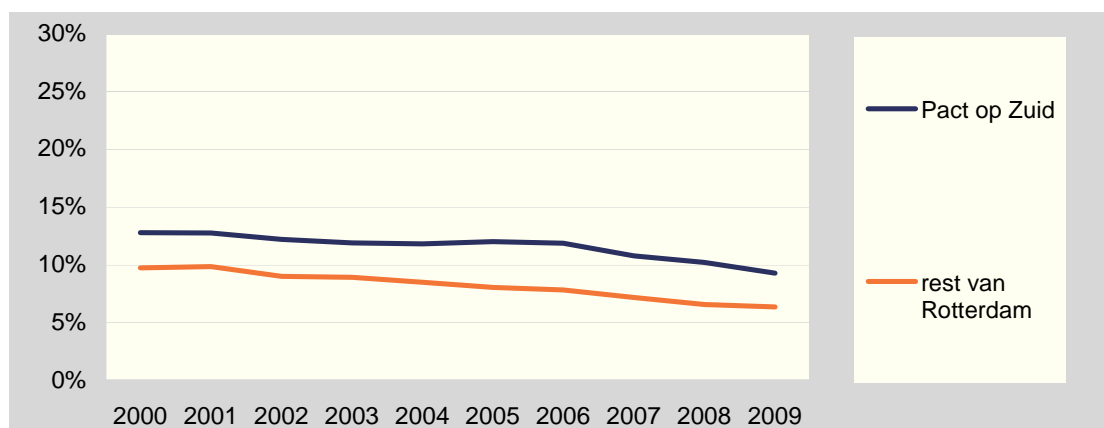
Figuur 10-32 Percentage niet-werkende werkzoekenden in de leeftijdsgroep van 15 tot en met 64 jaar, 2009

Bron: CWI/COS

Het percentage niet-werkende werkzoekenden van de bevolking van 15 tot en met 64 jaar is in het Pact op Zuid anderhalf keer zo hoog als in de rest van Rotterdam.

Figuur 10-33 Percentage bewoners met een WWB-uitkering (bijstandsuitkering) binnen de leeftijdsgroep 15 tot en met 64 jaar

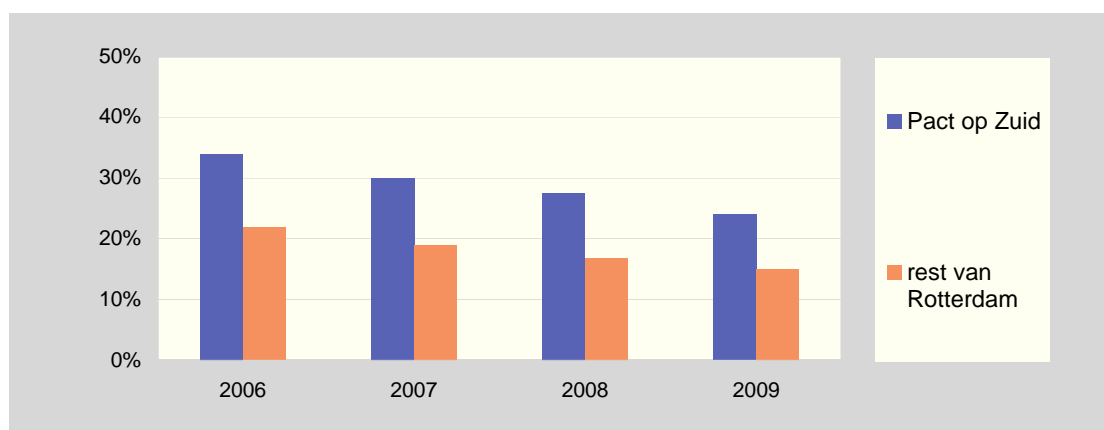

Bron: SoZaWe

Het aandeel van de bevolking dat afhankelijk is van een bijstandsuitkering, is in het Pact op Zuid gebied hoger dan in de rest van Rotterdam. In de rest van Rotterdam is vanaf 2003 een dalende trend zichtbaar in het percentage bewoners met een WWB-uitkering. In het Pact op Zuidgebied is dit pas sinds 2006 het geval. In die jaren is het verschil in percentage uitkeringsgerechtigden groter geworden. Sinds 2007 wordt het verschil in het aandeel personen met een WWB-uitkering tussen het Pact op Zuid gebied en de rest van Rotterdam weer wat kleiner. Dit verschil is nu even groot als in 2001.

Een 'kansarm' gezin is voor de volgende grafiek gedefinieerd als een huishouden met een thuiswonend kind onder de 18 jaar, waarvan minimaal één volwassene als 'kansarm' gedefinieerd kan worden. Een persoon wordt als 'kansarm' beschouwd, als deze een niet-werkende werkzoekende is met een opleiding zonder startkwalificatie en/of met een bijstandsuitkering.

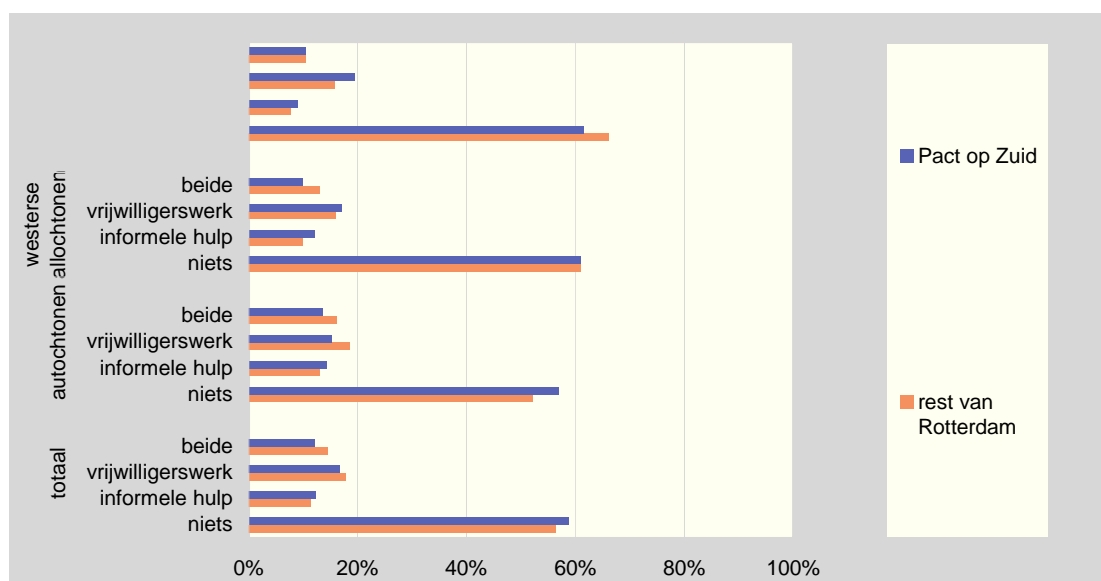
Figuur 10-34 Percentage kansarme gezinnen

Bron: GBA, CWI, SoZaWe, bewerking COS

Het percentage kansarme gezinnen in het plangebied Pact op Zuid is op 1 januari 2009 24 procent. In 2006 was dit nog 34 procent. Het percentage kansarme gezinnen is in het Pact op Zuid gebied in 2009 negen procent hoger dan in de rest van Rotterdam. Dit verschil is sinds 2006 kleiner geworden. Toen was dit verschil nog tien procent.

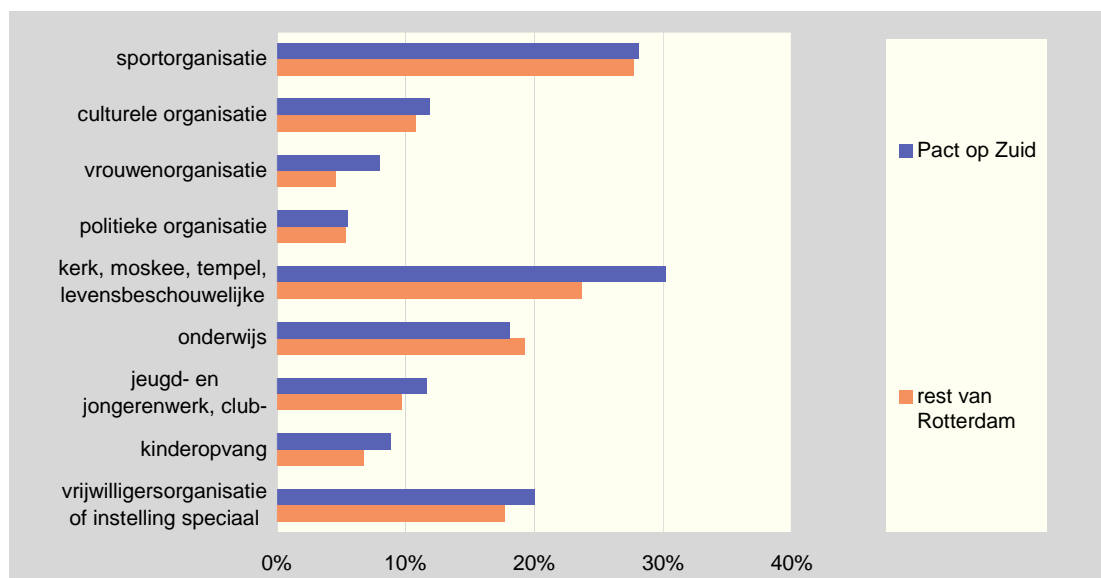
Figuur 10-35 Percentage bewoners dat vrijwilligerswerk doet, 2007

Bron: Vrijtijdsomnibus COS

Er zijn slechts heel kleine verschillen in deelname aan vrijwilligerswerk tussen de inwoners van Pact op Zuid en de rest van Rotterdam. Bij een onderscheid naar etniciteit zijn autochtonen in het Pact op Zuid gebied iets minder vrijwillig actief dan allochtonen. In de rest van Rotterdam is dit juist andersom.

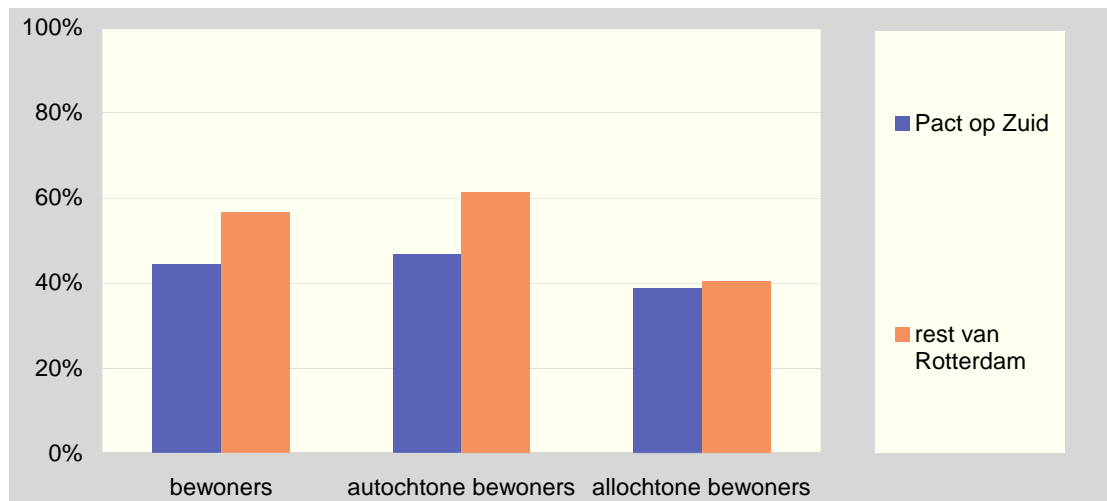
Figuur 10-36 Vrijwilligerswerk naar soort instelling, 2007

Bron: Vrijtijdsomnibus COS

Opvallend is, dat in het Pact op Zuid plangebied relatief meer vrijwilligerswerk gedaan wordt in een kerk, moskee, tempel of andere levensbeschouwelijke organisatie. De overige verschillen tussen vrijwilligers die in Pact op Zuid wonen en in de rest van Rotterdam naar soort instelling waar vrijwilligerswerk wordt verricht, zijn te verwaarlozen.

Figuur 10-37 Percentage inwoners dat minstens 1 keer per maand sport, 2007

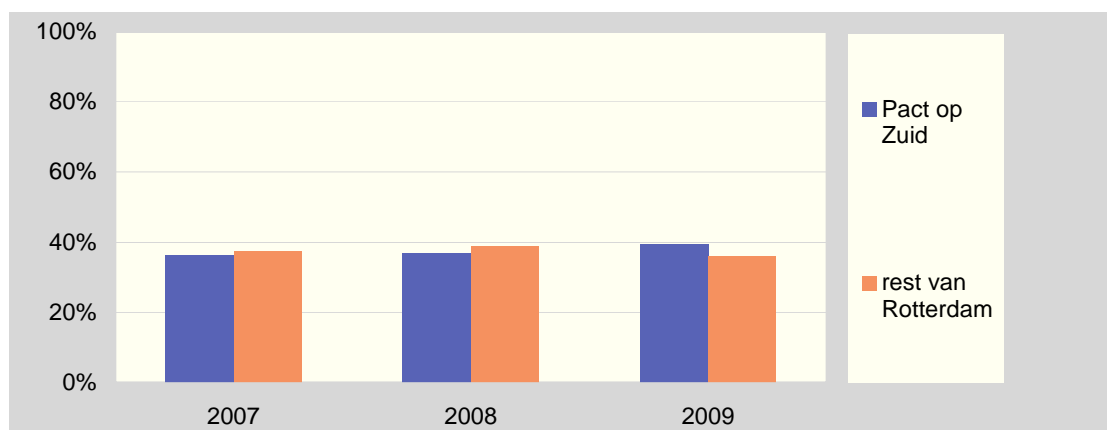

Bron: Vrijetijdsomnibus COS

Het aandeel bewoners van het Pact op Zuid-gebied dat minstens 1 keer per maand sport is lager dan het aandeel sporters in de rest van Rotterdam. Dit geldt vooral voor autochtone bewoners. Bij allochtone bewoners is er nauwelijks verschil in sportdeelname tussen Pact op Zuid en de rest van Rotterdam.

Het aandeel meisjes in de leeftijd van 11 tot en met 16 jaar met een zorgelijke score op een schaal voor emotionele problemen is in de drie deelgemeenten Charlois, Feijenoord en IJsselmonde net als in heel Rotterdam hoger dan het aandeel jongens. Er zijn daarbij geen verschillen tussen het Pact op Zuidgebied en de rest van Rotterdam.⁹

Figuur 10-38 Aandeel inwoners dat (zeer) tevreden is met speelmogelijkheden voor kinderen

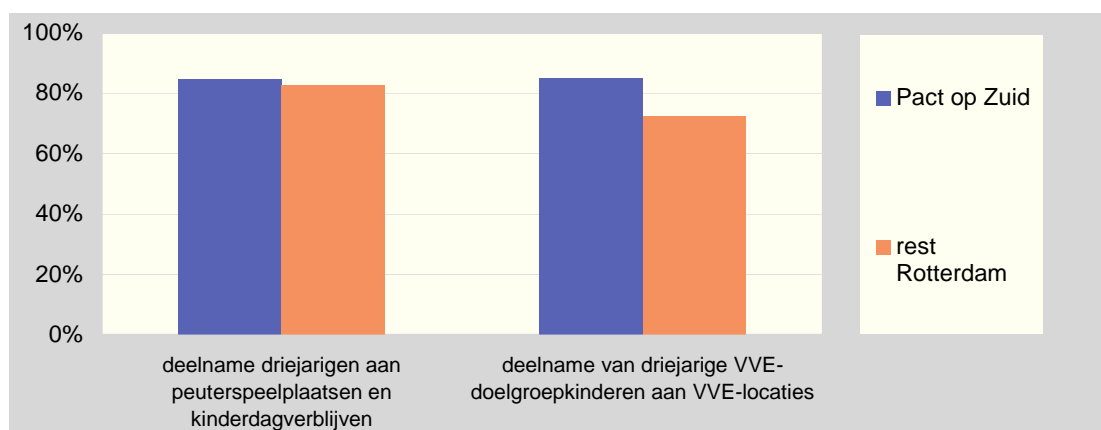

Bron: Omnibusenquête

Het aandeel inwoners dat tevreden of zeer tevreden is met de speelmogelijkheden voor kinderen in de buurt is in 2009 in het Pact op Zuid gebied hoger dan in eerdere jaren én hoger dan in de rest van Rotterdam.

⁹ Bron: Jeugdmonitor GGD Rotterdam, 2007/2008

Figuur 10-39 Percentage doelgroepkinderen in VVE op 1 oktober 2008

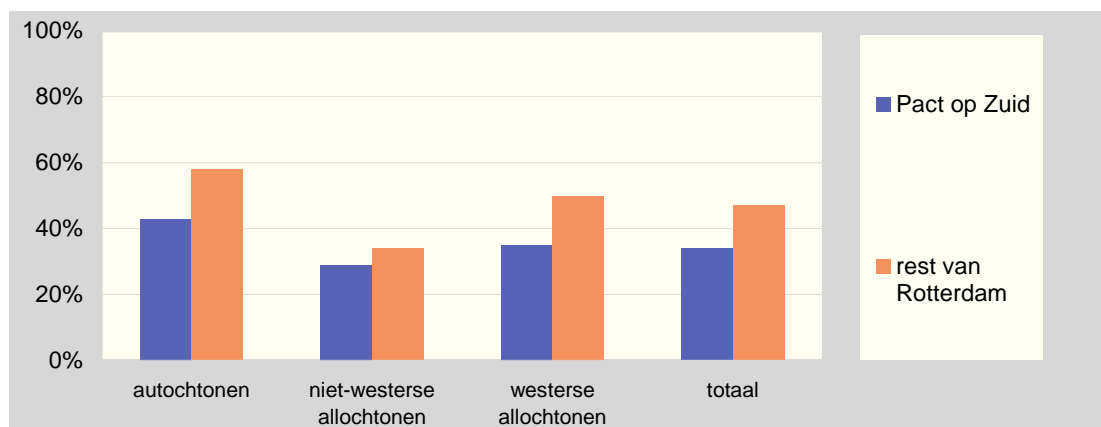
Bron: Monitor VVE, JOS/COS

*inclusief dubbeltellingen

** bij Pact op Zuid zijn alleen de kinderen opgenomen wonend in PopZ

De deelname van peuters die in één van de deelgemeenten van het Pact op Zuid gebied wonen aan peuterspeelzalen en kinderdagverblijven in het Pact op Zuid gebied is 85 procent. De driejarige doelgroepkinderen zijn kinderen, waarvan de gemeente Rotterdam de deelname aan voor- en vroegschoolse educatie wil stimuleren om achterstand in de ontwikkeling te bestrijden. Criteria voor doelgroepkinderen zijn de herkomst en/of het opleidingsniveau van de ouders. In het Pact op Zuid gebied zijn meer driejarige VVE-doelgroepkinderen bereikt (85 procent) dan in overig Rotterdam (72 procent).

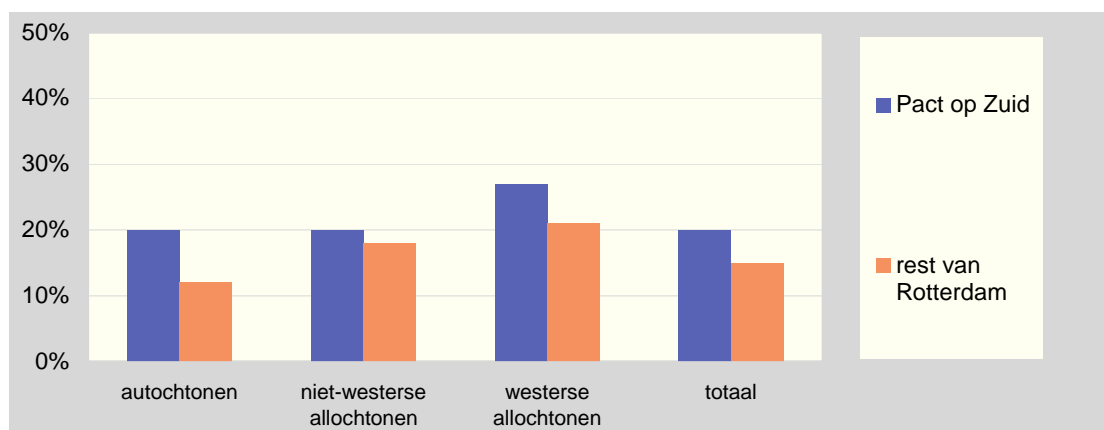
Figuur 10-40 Aandeel jongeren van 17 tot en met 22 jaar met een startkwalificatie, per 1 januari 2008

Bron: Onderwijspositie, JOS/COS

In totaal heeft in het Pact op Zuid gebied 34 procent van de jongeren een startkwalificatie tegenover 47 procent van de jongeren in de rest van Rotterdam. In beide gevallen is dit aandeel met twee procentpunten gestegen ten opzichte van 1 januari 2007. Er is een groot verschil tussen het aandeel jongeren met een startkwalificatie in het Pact op Zuid gebied en in overig Rotterdam. Dit verschil is het grootst bij autochtone jongeren. Onder niet-westers allochtone jongeren is het aandeel met een startkwalificatie het laagst (29 procent), en is het verschil tussen het Pact op Zuid gebied en de rest van Rotterdam het kleinst.

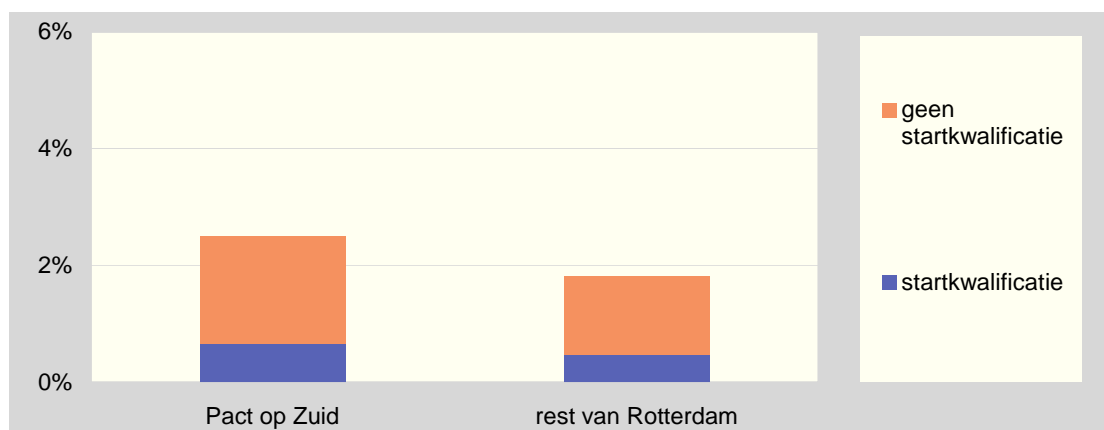
Figuur 10-41 Percentage voortijdig schoolverlaters in de leeftijdsgroep van 17 tot en met 22 jaar, per 1 januari 2008

Bron: Onderwijspositie, JOS/COS

Voortijdig schoolverlaters zijn leerlingen die zonder startkwalificatie het regulier onderwijs verlaten. Het aandeel voortijdig schoolverlaters is in Pact op Zuid gebied 20 procent. Dit is hoger dan in de rest van Rotterdam, waar dit aandeel 15 procent is. In absolute aantallen wonen er in het Pact op Zuid gebied ruim 3.000 voortijdig schoolverlaters en in de rest van Rotterdam bijna 5.000. Ook hierbij is het verschil tussen Pact op Zuid en de rest van Rotterdam het grootst bij de groep autochtone jongeren.

Figuur 10-42 Percentage niet-werkende werkzoekenden met wel en geen startkwalificatie in de leeftijdsgroep 18 tot en met 23 jaar, 2009

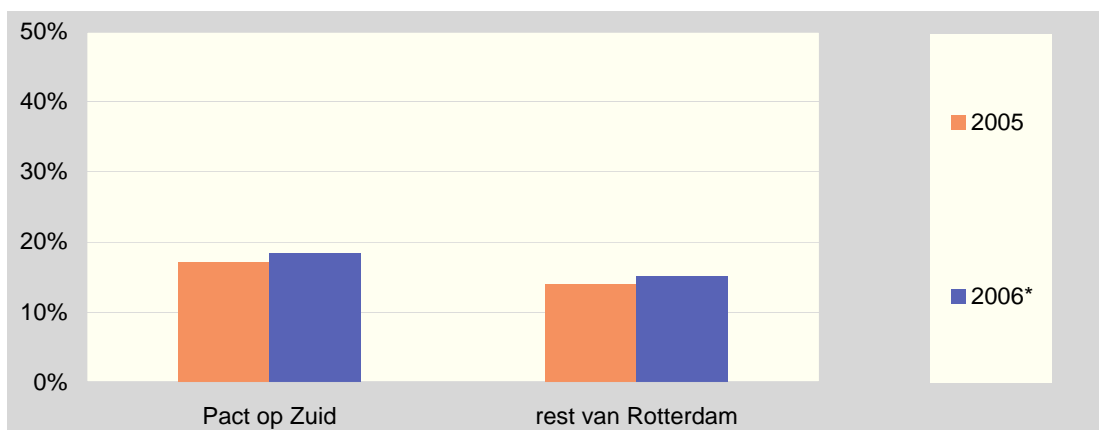
Bron: CWI/COS

Het aandeel niet-werkende werkzoekende jongeren van de bevolking van 18 tot en met 23 jaar is in het gebied Pact op Zuid tweeënhalf procent en in de rest van Rotterdam bijna twee procent. In het Pact op Zuid gebied zijn dit ruim 400 jongeren en in overig Rotterdam in totaal ruim 650. Van hen heeft bijna driekwart geen startkwalificatie. Het aandeel jongeren zonder startkwalificatie en zonder werk is in het Pact op Zuid gebied hoger (1,8 procent) dan in de rest van Rotterdam (1,3 procent).

10.4 Economie

Dit hoofdstuk beschrijft de inkomenssituatie en de ontwikkeling van het midden- en kleinbedrijf in het Pact op Zuid gebied.

Figuur 10-43 Aandeel huishoudens met een inkomen tot 105 procent van het sociaal minimum (bijstandsniveau)

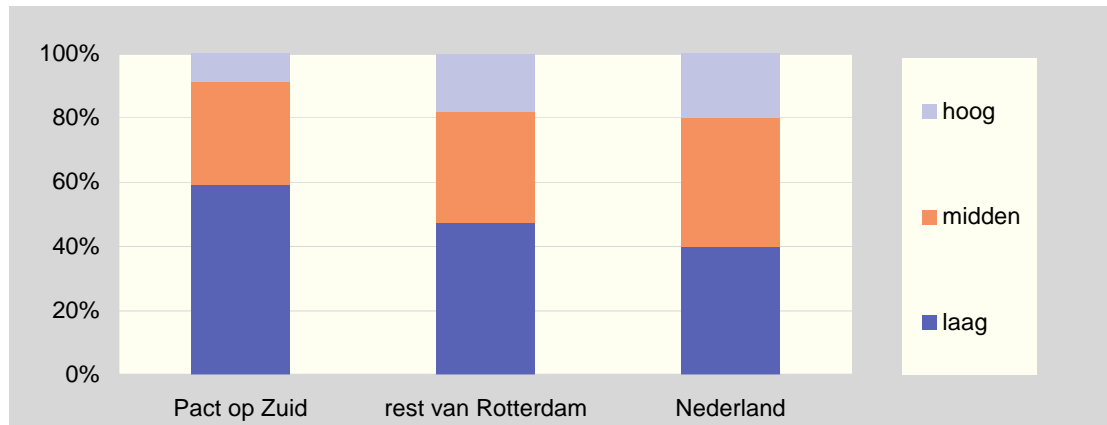
Bron: CBS, RIO

* Voorlopige cijfers

Het aandeel huishoudens met een inkomen tot 105 procent van het sociaal minimum (bijstandsniveau) is in het Pact op Zuid gebied 18 procent en in de rest van Rotterdam 15 procent. In beide gevallen is dit één procent hoger dan in 2005. In aantallen gaat het om ruim 15.000 huishoudens in het Pact op Zuid gebied en ruim 26.000 huishoudens in de rest van Rotterdam. Landelijk heeft negen procent van de huishoudens een inkomen tot 105 procent van het sociaal minimum, in de stad Rotterdam als geheel 16 procent.

Het gestandaardiseerd huishoudinkomen is gecorrigeerd voor verschillen in grootte en samenstelling van een huishouden, waardoor onderlinge vergelijking mogelijk is. Er is een verdeling gemaakt van gestandaardiseerde huishoudinkomens in laag, midden en hoog, gebaseerd op een verdeling van alle Nederlandse gestandaardiseerde huishoudinkomens naar 40 procent laag, 40 procent midden en 20 procent hoge inkomens. De grens tussen laag en midden ligt bij € 17.300,- en tussen midden en hoog bij € 27.500.

Figuur 10-44 Gestandaardiseerd huishoudinkomen naar laag, midden en hoog, 2006*

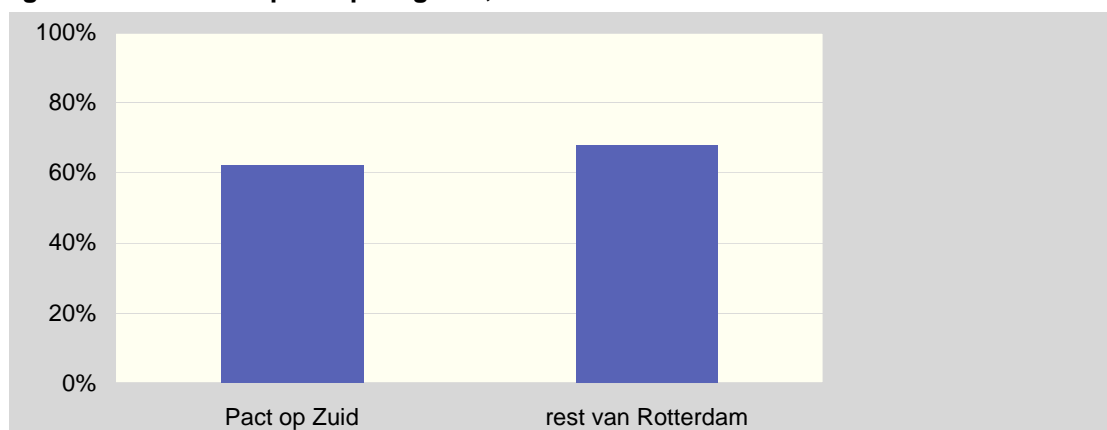

Bron: CBS, RIO

* voorlopige cijfers

Het aandeel huishoudens met een laag gestandaardiseerd huishoudensinkomen is in het gebied Pact op Zuid 59 procent en duidelijk hoger dan in de rest van Rotterdam. Het aandeel huishoudens met een hoog inkomen is in het Pact op Zuid gebied minder dan 10 procent. In de rest van Rotterdam ligt dit aandeel bijna op het landelijke percentage van 20 procent.

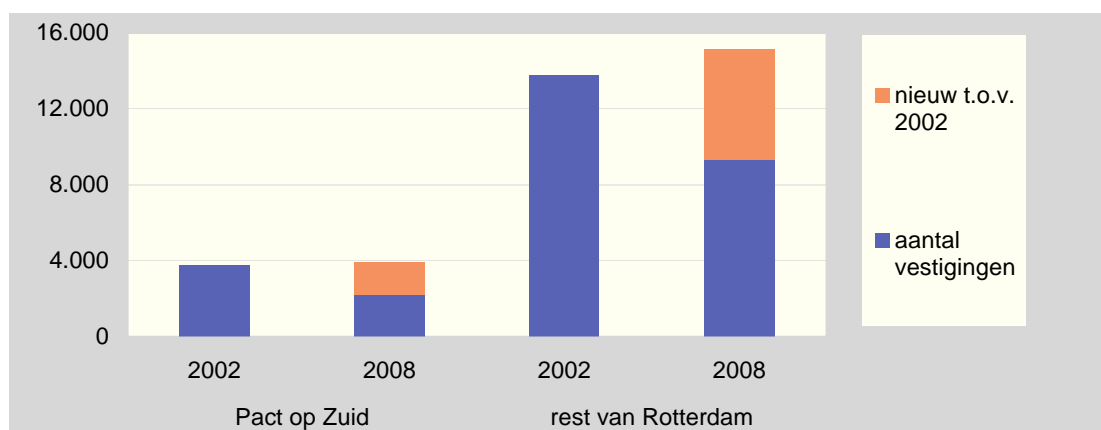
Figuur 10-45 Bruto participatiegraad, 2008

Bron: Omnibussenquête

De bruto participatiegraad, dat wil zeggen het aandeel werkenden plus het aandeel werklozen beschikbaar voor de arbeidsmarkt, ligt in het Pact op Zuid gebied lager dan in de rest van Rotterdam.

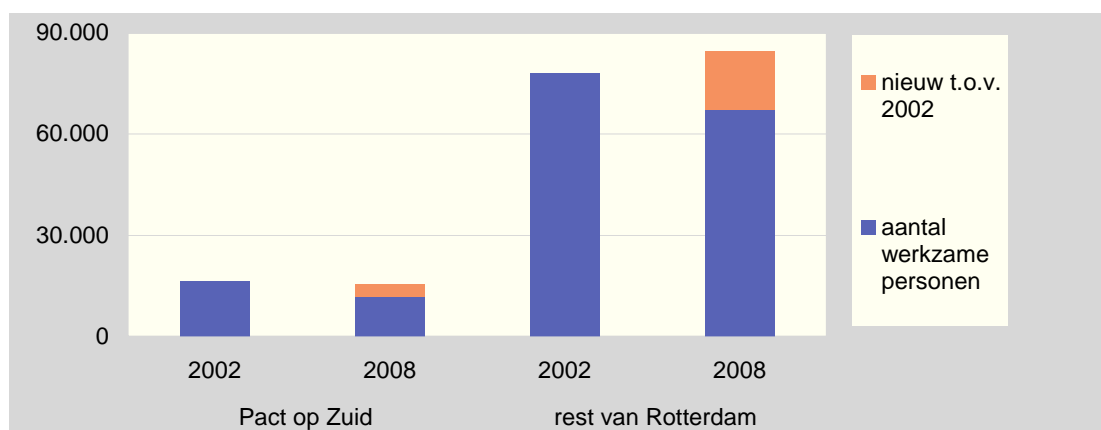
Figuur 10-46 Ontwikkeling aantal vestigingen MKB

Bron: Bedrijvenregister Zuid-Holland

Er zijn in 2008 in het Pact op Zuid gebied ruim 3.900 MKB-bedrijfsvestigingen, ongeveer 200 meer dan in 2002 én ook dan in 2007. In de rest van Rotterdam is het aantal vestigingen in het MKB sinds 2002 iets sterker gestegen. Het aandeel nieuwe bedrijven ten opzichte van 2002 is in 2008 in het Pact op Zuid iets groter dan in de rest van Rotterdam.

Figuur 10-47 Ontwikkeling werkgelegenheid in het MKB

Bron: Bedrijvenregister Zuid-Holland

In het Pact op Zuid gebied is er sprake van een lichte afname van werkgelegenheid in het MKB in de periode van 2002 tot 2008, terwijl in de rest van Rotterdam juist sprake is van een toename van deze werkgelegenheid. In het Pact op Zuid gebied is het aandeel arbeidsplaatsen bij MKB-vestigingen die sinds 2002 nieuw gevestigd zijn, 23 procent. Dit is hoger dan in de rest van Rotterdam.